

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

HECEÖYKÜ'DE BU SAYI

ÖYKÜ GÜNDEMİ

Mehmet Kahraman	<i>Öykücü Yazmaya Oturduğunda</i>	3
Richard Henry	<i>Mark Currie'nin Üstkurgu'su Üzerine</i>	5
Ercan Y. Yılmaz	<i>Sıradan</i>	6
Aliye Figen Adalı	<i>Köy Kahvaltısı</i>	6
Merve Tat	<i>Janak</i>	7

ÖYKÜLER

Necati Mert	<i>Yoldayım, Yürüyorum</i>	9
Necip Tosun	<i>Taşra Fragmanları</i>	13
Köksal Alver	<i>Arzuhal</i>	20
Celal Gür	<i>Kapılarda Kapılar</i>	21
Fikri Özçelikeçi	<i>Biraz Sonbahar, Biraz Hüzün</i>	30
Hasibe Çerko	<i>Hicran Portakalı</i>	38
Güray Süngü	<i>Evrım</i>	46
Handan Acar Yıldız	<i>Kaldırımda Tökezleyen İp Cambazı</i>	49
Murat Taş	<i>Sonsuz Bir Seyahat</i>	55
Selim Erdoğan	<i>Baht-ı Bârân</i>	60

Hasan Aycın	<i>Çizgi</i>	62
DOSYA	NİÇİN ÖYKÜ YAZIYORLAR?	
Rasim Özdenören	<i>Niçin Öykü Yazıyorum?</i>	64
Adnan Özyalçın	<i>Gerçeği Anlayıp Anlatmak</i>	68
Necati Mert	<i>Niçin Öykü Yazıyorum?</i>	70
Cemil Kavukçu	<i>Neden Öykü?</i>	74
Kemal Gündüzalp	<i>Öykü Yazmak: Niçin?</i>	76
Özcan Karabulut	<i>Niçin (Öykü) Yazıyorum?</i>	81
Hüseyin Su	<i>Yazar, Niçin Yazdığını Bilir mi?</i>	84
Cemal Sakar	<i>Lafa Değil İşe Bakmak</i>	89
Sadık Yalsızuçanlar	<i>'Neden Öykünüyoruz?</i>	90
Necip Tosun	<i>Öykü Yazıyorum, Çünkü...</i>	92
Behçet Çelik	<i>Neden (Öykü) Yazıyorum?</i>	98
Nalan Barbarosoğlu	<i>Dergi Ofisinde Bir Akşamüstü</i>	101
A. Ali Ural	<i>Şiirin Hikâyesi/Hikâyenin Şiiri</i>	106
Köksal Alver	<i>Öykü Yazma Durumları</i>	108
Mihriban İnan Karatepe	<i>İyi Olmak</i>	110
Dilek Aslaner	<i>Deklanşör</i>	113
Yunus Develi	<i>Ses</i>	115
Ahmet Büke	<i>Neden Yazıyorum?</i>	118
Selçuk Orhan	<i>Benden Nasıl Bir Öykü Çıkar?</i>	119
Abdullah Harmancı	<i>Doktor Olamayan: Öğretmen</i>	123
Ömer Faruk Dönmez	<i>Hakikat ile Güzel</i>	125
Seyit Göktepe	<i>Niçin Öykü Yazıyorum... Derdim Ne?..</i>	126
Özlem N. Yılmaz	<i>Yazmasaydım Çıldırmazdım</i>	128
Güray Süngü	<i>Neden Yazıyorum?</i>	130
Murat Yalçın	<i>Niçin Öykü Yazıyoruz?</i>	135

ÖYKÜLER

Merve Koçak Kurt	<i>Haru</i>	136
Zeynep Delav	<i>Bipolar</i>	141
Yasemin Akkuş	<i>Delice</i>	144
Ali Işık	<i>Kasaba Sıkıntısı</i>	149
Ayşe Bağcıvan	<i>Beyaz Konağın Beyaz Düşü</i>	155
Emine Batar	<i>Stres Yok</i>	159
Müzeyyen Çelik	<i>Elife'nin Soluk Yüzlü Pansiyonerleri</i>	163
Hatice Bildirici	<i>Nuriye Akman'la Geceden Doğan Romanı Üzerine Söyleşi</i>	167
Hatice Bildirici	<i>Geceden Doğan</i>	170
Mark Currie	<i>Üstkurgu-Tanımlar ve Uç Örnekler-I</i>	175

ÖYKÜ KİTAPLIĞI

Nurzer Öznur	<i>Yılanın Gözünden İçeri</i>	184
Hatice Bildirici	<i>Aynadaki Zaman</i>	187
Zeynep Delav	<i>Pencere</i>	189
Suavi Kemal Yazgıç	<i>Kentin Haberi Yok</i>	190
Ayşe Bağcıvan	<i>Bohem Apartmanı</i>	191

OY KÜ

İki Aylık Öykü Dergisi

YIL: 9 SAYI: 53 EKİM-KASIM 2012

Yayın Türü: Yerel Süreli

Hece Yayıncılık Ltd. fti. Adına
Sahibi: Ö. Faruk Ergezen

Yazı İşleri Müdürü: İbrahim Çelik

Yayın Yönetmeni: Hüseyin Su

Yönetim Yeri
Konur Sk. No: 39/1
Kızılay/Ankara

Yazışma: P.K. 79 Yenişehir/Ankara

Tel: (312) 419 69 13 **Fax:** (312) 419 69 14

İnternet Adresi: www.hece.com.tr
e-mail: hece@hece.com.tr

Teknik Hazırlık: Bülent Güler

Kapak: Sarakusta **web:** www.sarakusta.com

Baskı: Öncü Basımevi **Tel:** 384 31 20
K. Karabekir Cad. Ali Kabakçı İş Hanı No:85/2
İskitler/ ANKARA

2012 Yılı Abone Bedeli:
Yıllık: 45 TL.
Kurumlar İçin: 120 TL.
Yurt Dışı: 100 Euro

Posta Çeki: 149582
Hece Basın Yayın Ltd. fti.

Gelen yazılar yayınlansa da yayınlanmasa da geri verilmez. İlkelerimize uymayan ilânlar alınmaz.

Baskı Tarihi: 30.09.2012

H E C E Ö Y K Ü

MEHMET KAHRAMAN

ÖYKÜCÜ YAZMAYA OTURDUĞUNDA

Bir öykü nasıl başlar?

Aslında bu soru cümlesi, üzerinde çokça düşünülmüş, defalarca yazılıp silinmiş ama etkili bir giriş cümlesi yazamamış yazarın, imdat olarak açılış tükmesidir. Çünkü anbean oluşan hikâyelerin iyi bir giriş cümlesine ihtiyacı vardır okuru metnin kapsam alanına çekebilmek için.

Soru cümlesine bu işlevi yükledikten sonra şimdi asıl konuya dönebiliriz. İnsanın hikâyesi doğumuyla başlar kuşkusuz ve her an ayrı bir hikâyenin başlangıcıdır. Ama her an'ımız hikâyedir diye onu alıp da öyküleştiremeyiz. Tomris Uyar'ın dediği gibi: "Gerçek bazen gerçeğe tıpatıp benzemeyebilir. Gerçekçi sanatçı, eğer sanatçıysa bize yaşamın sıradan bir fotoğrafını sunmaya çalışmaz, tam tersine gerçekten daha üstün, daha çarpıcı, daha inandırıcı bir gerçek önsezisi aşılar bize." Bu nedenle gerçek diye her şeyi anlatamam; onun hem çarpıcı, hem de inandırıcı bir gerçekliğe dönüşmesi lazım. Zaten gerçeği hepimiz biliyor ve görüyoruz. Onun için ayrıca özel bir şey yapmaya gerek yok.

O yüzden dolmuş şoförü konuşmaya başlayınca, Tomris Uyar'ın sözlerini düşündüm. Bu konuşma ne zaman bir öyküye dönüşür bilmiyorum ama bildiğim bir şey var ki öykünün kendiliğinden çıkıp gelişidir. Üstelik ilk cümlesini de hediye ederek. Böylelikle, bir öyküye nasıl giriş yapılır, canlı canlı görüyoruz: "Bu çocuk da büyüyünce çocukluğundan şikâyet edecek mi acaba?" Şoförün açılış cümlesi bu. Dolmuşta, kucağımda uyan oğlumla benden ve arkada oturan bir derlikanlıdan başka kimse yok. Oğlum rahat değil ve uykulu başı omzumdan kayıyor sürekli. Bense bir an önce kendimi eve atmanın derdindeyim. Söz verilmiş bir Pazar, tek başımıza ve onun istediği şekilde. Haliyle çok

M

ÖYKÜ GÜNDEMİ

M

yorulmuşum, neredeyse uyuyacağım. Tam o esnada konuyu açıyor şoför ve sorusunu tekrarlıyor: "Bu çocuk da büyüyünce çocukluktan şikâyet eder mi?" Cümlelerin muhatapları ben olduğum için soru havada kalmaması diye kestirmeden, "eder" deyiveriyorum.

"Kendi çocukluğumla şimdiki çocukları kıyaslıyorum da aradaki yirmi yıl bile sanki bir asır gibi geliyor. Altı delik lastik ayakları bılardan yamalı pantolonlara, beş kuruşsuz gezilen günlerden kuru ekmekten başka yiyecek bulunmayan günlere... Ya şimdikiler... Yok yok. Bilgisayarın başından kalkmaz, bilgisayarı kapattırsan gider televizyonu açar. Sana koca adamların aklına gelmeyen laflar söyler. Yamalı pantolonu bırak, markasız giyinmez. Elinde cep telefonu, konuşmasa bile müzik dinler. Yemek beğenmez, anınesine nazlanır, sevdiği şeyleri yaptırır. Buna rağmen şikâyet edecekler ha!

Evet ama öyle!

Günah be! Allah'ın gücüne gider. Hiç mi ellerini vicdanına koymayacaklar. Yedikleri önlerinde yemedikleri arkalarında. Kendime almadığımı onlara alıyorum. Hiçbir şeyde gözleri kalmasın diye gecemi gündüzüme katıyorum. Hatta herkese yetecek kadar alamadığımda, ben sevmiyorum, diye yemiyorum. Onları iştahla yerken, baba nasıl sevmezsin harika tadı var, dediklerinde göstermeden yutkunuyorum da boğazımda şimdi anlamayacakları bir sızı kalıyor. Gecenin saat kaç? İti kopuğu, sarhoşu, bu saatte kim olur dışarıda, ben kimin için direksiyon başındayım.

Her dönemin şartları farklı, diyorum bu kadar dinledikten sonra. Büyütmeye gerek yok, senin zamanımda olanlar babanın döneminde yoktu. Hep böyle! Zaman her şeyi eskitiyor. Bugün kıymet verdiğimiz şey yarın değersizleşiyor. Babam anlatmıştı, askere gidecekleri güne değin tekerlerle falan oynarlarmış. Bu çocuğu geç, biz bile ilkokul bitince oyuncaklarla oynamayı bıraktık. Şimdikiler sanal âlem çocuğu; onların çocukları ise çağının sunduğu hangi olanaklarla oynayacaklar kim bilir."

Olay bu, bundan nasıl bir öykü çıkar; yaza kalmış. Yazar bunu alacak, yoğuracak, görüntüler yavaş yavaş olgunlaşacak, taşlar yerine oturmaya başlayacak, başka imgeler girecek araya, zaten var olan nesil çatışmasına ek, bir sarhoş binecek dolmuşa, sonra bir apdal çocuğu elinde şngrrdattığı paralara rağmen, "hakkını helal et" dayı, deyip dolmuş ücretinin yarısından bile az para uzatacak. Eee, bu nasıl helal olacak be koçum, diyerek içinden kızacak şoför. Aptal çocuğu indikten sonra: Bunlar da insanmış gibi dolaşıyorlar ortalıkta, diyecek. Sen nerede inceksin abi diye soracak, son durak deyince, dönüşünde müşteri olmaz, ne kadar erken dönersem o kadar tasarruf.

Arkadaki delikanlıyla sarhoş aynı yerde inecek, sarhoş ayağı tökezleyince, biraz da burada takılalım, diyecek anlaşılabilir biçimde. Son durağa kadar şoför, bir kurban bulmuş olmanın keyfiyle hayata karşı sitemini, sıkıntılarını, dertlerini, acılarını anlatacak. Durağa yaklaşıncaya, yakınsa evine bırakayım, çocukla perişan oldum deyip eve bırakacak.

Gecenin sonu hiç de hayal edildiği gibi bitmiyor tabii ki. Dolmuş durakta indiriyor, oğlumun gözleri hâlâ uykulu, yürüyoruz eve. Ama yazar, hem insaniyetli bir son olsun hem de bir mesaj havası taşıсын diye böyle bir sonu tercih etmiş olabilir. Bence ucunu açık bırakması daha iyi olurdu, Necatigil'in dediği gibi; "Boşlukları okur doldursun." Zaten yazar bu öyküyü yazıncaya kadar hikâye olgunlaşmış, kendini yazdıracak seviyeye gelmiş olur.

Öykü yazmak böyle bir şey mi?

Düşünüyorum. Üstesinden gelindiğinde hayatın her anından ayrı bir öykü çıkabilir. Önemli olan nereye bakacağını bilmek ve baktığında görebilmek. "Öykücü hayatta nereye bakacağını iyi bilmelidir." diyor Yaşar Kaplan. Bir olay, bir bakış, belki de bir söz, kim bilir hangi öyküyü barındırır içinde. Bunları keşfedebilmek. Öykücü yazmaya oturduğunda anlamlar, imgeler akıntısı içinde kalemini çok iyi hissedebilmeli. Yazmak belki de böyle gelişip serpilen bir şey...

RICHARD HENRY

Türkçesi: Aytaç ÖREN

MARK CURRIE'NİN

ÜSTKURGU'SU ÜZERİNE¹

"Felsefe ve Kurgu Formu" adlı makalesinde felsefe profesörü, eleştirmen ve kurgu yazarı William Gass, "üstkurgu" kavramını 1950'lerde ve 1960'larda çıkan romanlarda görülen birçok uğraşları tanımlamak için eleştireci bir terim olarak ortaya sürdü. Mark Currie'nin derlemesinin arkasında Gass gizlidir; onun eleştirel ve kurgusal eserleri tartışılır, onlara gönderme yapıp imada bulunulur ama Gass'ın kendisinin konuşmasına asla izin verilmez. Buna rağmen onun varlığı tam anlamıyla anlaşılabilir çünkü "üstkurgusal" olarak tutarsız bir dizi uygulamaların tanımlanmasında yirminci yüzyıl boyunca kuvvet kazanan bu şeye sadece Gass bir isim takmıştı: işaret ve onun ima ettiği şey arasındaki çözülmeye ve de böyle bir çözümlenin yol açtığı temsil krizine.

Currie, kitabının giriş yazısının büyük bir bölümünü üstkurgunun yirminci yüzyıl öncüllerine - edebi modernizm ve Saussure'cü dilbilime (özellikle Barthes ve Derrida yoluyla) ayırır. "Kurgu metinleri ve onların eleştirel okumaları arasında derli toplu bir ayrımı olmayan ama sanat ve yaşam, dil ve üstdil ve de kurgu ve eleştiri arasındaki sınırların felsefi bir saldırıya maruz kaldığı tekçi bir sunumlar dünyasını ayıran" postmodern bir içeriğe üstkurguları yerleştirerek sonuçlara varır Currie. Üstkurguların "sımsal olgular" olduğunu ileri sürer ama Currie'nin ön plana çıkardığı sınırlar, John Barth'ın "metafizik kargaşa" olarak tanımladığı şeye neden olan kurgu ile gerçek/doğru/hakikat arasında bulunan sınırlar değildir. Bunun yerine üstkurgular, "anlam yapı durumlarının yansıtıcı bir bilinçliliği" ile ilgilendikleri için "kurgu ile eleştiri arasındaki sınırı dramatize ederler." Dolayısıyla bu makalelerde vurgular anlatı ve onun kabulleri üzerinedir. Mesela Robert Scholes, Patricia Waugh, Linda Hutcheon ve Greald

Prince hepsi de üstkurguların, sadece gelenekleri yıkmak veya onlarla oynamak için değil aynı zamanda "metnin kendini yaydığı ve mantıklı olmaya çalıştığı şeye göre oluşmuş kural ve kısıtlamaları göstermek" için de bu tutarsız gelenek çeşitliliğini nasıl yardıma çağdıklarını gösterirler.

Temsilin üzerini vurgulamasına rağmen Currie, metafizikten kaçamaz. "Üstkurguyu Tanımlamak" başlığı altındaki Birinci Bölüm makaleleri, tanımlanacak bir şeyin varlığı üzerine kuruludur. İkinci Bölüm "Tarihşekilli Üstkurgular" ise kurgu ve tarih türlerinin bilgisini veren tutarsız normları sorgular ama bu iki kavram aynı zamanda kurgu ile gerçek/doğru/hakikat arasındaki eski sınırları yeniden canlandırır. David Lodge, John Barth ve Umberto Eco'nun makaleleri ile "Yazar / Eleştirmen" başlıklı Üçüncü Bölüm de tekçi dünya sunumunu iddia eden bir derleme için bambaşka bir kategoriye öne sürer. Bu kategori, *varoluşu* yeniden canlandırır; bu sınır bölgesinde yaşayanların kendi varoluş krizlerinden ne ölçüde acı çektiklerini insan merak eder. Dipple'in Eco okumasına karşı Eco'yu okumak onların şu şekilde olabileceğini ortaya koyar; yorumun metin ile okur arasında açık bir süreç olduğunu (böylelikle de yazarın varlığı silinir) ne kadar çok Eco iddia ederse, yorumları sınırlamak için eleştirel söylemleri Eco'nun nasıl kullandığını o kadar çok da Dipple gösterir. O zaman insan Lodge'un ve Barth'ın daha çok ve daha eleştirel üstkurgu eser okumalarını ve bundan ötürü de elbette Gass'ın sesini duymayı arzu etmeye başlıyor.

Currie "eleştirel metnin edebi bir metin olduğunu ve tersinin de bu şekilde olduğunu" iddia edebilir ama bu kitaptaki makaleler ve özellikle de Dördüncü Bölüm'deki "Üstkurgu Okumaları" başlığı altındaki makaleler, Gass'ın *Willie Masterson'ın Yapayalnız Eşi*, Coover'ın *Umumi Yangın*, Fowles'ın *Fransız Teğmenin Eşi* ve Eco'nun *Gülün Adı* adlı eserleri üzerine yorumlamalarıyla bu sınırın kritik kenarında açıkçası bulunmaktadır.

lar. Bu makaleler, *Üstkurgunun* bulması gerekli daha geniş bir kitleyi hak etmektedir. Yine de üstkurgu metinlerinin eksikliği, kendi yapı durumlarıyla ilgilerinin şaşırtıcı bir şekilde verilmesidir. Bu açıdan bu derleme biraz da dengesiz görünmektedir.

¹ Richard Henry tarafından 1996 yılında *World Literature Today* adlı derginin 70. sayısında Mark Currie'nin *Metafiction* adlı eseri için yazılmış kısa bir inceleme yazısının tercümesidir.

ERCAN Y. YILMAZ

SIRADAN

Her yönüyle normal bir gündü. Oysa ilginç şeyler yaşayacağıma dair hislerim vardı. Akşam heyecanla gelip yaşadıklarımı ivedilikle yazacağım diye hayal etmişken, şimdi açık duran günlüğüme yazacak bir cümle bulamıyorum. Sıkıntının saçma çizgilerini çiziyorum. Bağırsak gibi dolanıyorlar. Ruhumun ya da can sıkıntının izdüşümü olan karalamaları seyrediyorum dikkatle. Bundan bir sanat eseri çıkacağına inanmıyorum.

Bir ara, öğleyin, siyah spor araba kırmızı ışıktan geçince biraz umutlandım. İşte beklediğim olay, diye düşünürken karşı taraftan gelen minibüs fren yaptı. Tehlike bile yaşanmadı. Yolcular ne oluyor, bile dememiştir, inanın.

Çöp konteynırına uzaktan baktım. Patlayacak gibi bir hisse kapıldım. Bekledim bir saatten fazla. Boynumu bükerek ayrıldım.

Kola kutusuna bir tekme savurdum. Temizlik görevlisi uzun süpürgesiyle kutuyu küreğine doğru süpürdü. Belki bana bir şey der, diye bekledim. Kavgaya niyetim yoktu ama kavga etmiş olsaydık, şimdi tüm ayrıntılarıyla yazabileceğim bir şey olacaktı.

Günlüğümde bugüne ayırdığım sayfa iç içe çizgilerle doldu. Herhangi bir manası yok. Telefon çaldı. Baktım. Metin'di arayan. Kötü bir haber bekledim. O da çok sıkılmış, bir şeyler içsek mi, diye sordu. Ben her zamanki gibi keyfim yok başka zaman, dedim.

Mevsim uygundu ama yatağımda yılan ya da akrep bulmadım. Gece sakin indi. Çöp kamyonu aynı saatte geldi, imam yine ezandan önce mikrofonu üfledi, çatışma çıktı, ölü sayısı yine birkaç kişiydi, yan daireden yine kavga gürültü... Evde kimse hastalanmadı. Komşularda acil bir durum yaşanmadı. Sayısal loto tutmadı. Ligde de her şey normaldi. Mısır'dan uzak bir akrabamdan miras kalmadı. Hiç yoktan borcum da çıkmadı. Ne bileyim piçin biri camımızı kırabilirdi mesela.

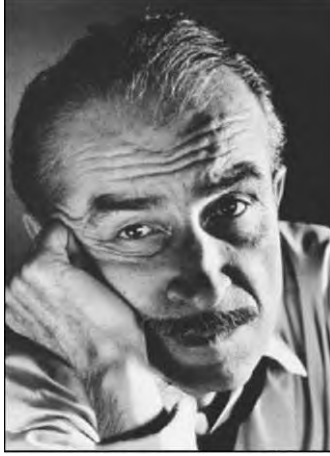
Olağan ve sıkıcı bir gündü. Doğum günümde dünden kalan makarnayı yedim. Yine salçasız.

ALİYE FİĞEN ADALI

KÖY KAHVALTISI

"Hanım çay koy" dedi içeri seslenerek. Ayaklarına terliklerini geçirip yolun karşısına geçti. Boş arazinin kenarına yapılmış küçük barakanın arkasına dolandı. Buharı tüten semavere bakarak, "e siz çayı koymuşsunuz" dedi. "Koyduk koyduk, birlikte içelim diye el ettim ben sana" dedi diğeri. Kadın, bir yandan sofrayı hazırlıyor, taze çörek, köy peyniri ve zeytini tabaklara koyuyor, haşladığı yumurtaları ikiye bölüyordu. Barakadan başını çıkarıp karşıya, evin mutfağında gidip gelen karısına seslendi yine. "Çayı koymuş bunlar, sen biraz karpuz kesiver". Oturdu. "Domatesler tutmuş mu?" dedi. "Yok" dedi diğeri. "Olmamış bakcaz bugün". "Abi hadi buyurun" dedi kadın. Semaverden bardaklara çay doldurdu. Çekti önüne, çay kaşığının ucuyla şeker alıp karıştırdı adam. Kedi bitti ayağının dibinde, iteledi onu. "Nasıl gidiyor?" dedi. "Hanım aşağısı yurkarısı bir olsun diyor" dedi diğeri. "Birbirinin aynı iki kat çıkacam. Önce, altta ocaklı bir mutfak, büyük bir salon olsun, üstte de yatak odalarını koyarız dedik ama sonra düşündük. İki oğlan var. Biz ölünce onlara birer daire olsun". Çayından bir yudum aldı, "iyi edersin"

dedi. "Sen şimdi gelirler falan diyorsun bekliyorsun ama, çocuklar öyle düşünmüyor. Gençlerin yaz okulu, kursları falan var. Çocuklar tatilde buraya yere gelmek istemiyor. Gelinler zaten köyü beğenmiyor. Biz, bizimkini geçen yıl yaylaya götürdük de, bu mu yaylanız dedi. Onların yaylaları yeşillik, denize nazır. E bizimki işte bir kuru toprak, ne denizi var ne bir şeyi. Oğlan anlattı işte, kızım sen ne diyorsun benim burada ne anılarım var, falan. Gelin hiç oralı değil. Yani demem o ki gelirler falan diye hiç öyle kurma, sonra hayal kırıklığına uğrarsın". Yüzü gölgelendi. Karısı elinde büyükçe bir tabak karpuzla göründü. "E çayı bizde içseydik ya niye böyle zahmet ettin" dedi diğer kadına. Gözleriyle semaveri işaret etti diğeri. "Buna merak ediyoz. Gelirken yoldan aldık. Gün boyu çay ister bizimki" dedi gülümseyerek. "Burası da iyi olmuş valla" dedi kadın. "Bizim balkondan güzel. Ooooo abim sergen bile yapmış sana tabaklarını dizmeye" dedi gülererek. "Raf raf, dedi kocası. "Sergen eskidi artık". Diğerine elleriyle işaret ederek anlattı: "Kandil yakıp koyardık ya eskiden, onlardan da yaparsın odalara bol bol, gelinlerin, çocukların hoşuna gidiyor. Işık mışık da yakıyorlar içine. Şimdi ne diyorlar? Ha, niş, niş". Hep birlikte gülüştüler yine. Bardaklar doldu boşaldı.

Orhan Kemal

Janak da denizi düşlerdi en çok, okyanuslara inanamazdı, kitaplarda, resimlerde en çok denize, büyük sulara bakardı, içindeki fırtınalar hep o denizlerde patlardı. Bozkırda uyumak da uyanmak da bozkıra bakmak da hep sabırla, sadelikle, beklemekle, bir hareket umuduyla ve belki de uyuşmuş bir ruhla eşdeğerdi, Janak ait değildi bozkıra, enginliği sarmazdı bir türlü onu, derinliği dibe değil yüzüne yayılan ve zamanın hareketsiz olduğu bu uykulu toprak itti Janakı bilmediği sulara.

Ve denizi gördü Janak, kısıp gözleri yetmedi ihtişamına önce, iyice açmak istedi gözlerini, bütün benliğini doldurmak istedi, bozkır çizmişti bedeninin şeklini, kurumuş ne varsa yumuşadı önce gözleri açılıp yusuvarlak oldu, ağzı gülerken kocaman oldu, damarlarında aktı deniz sanki, su mecrasını Janak kaybettiği kendini buldu.

Mecrasını bulamayan su bozkıra çevirir insanı, kendine akmak için ufuk çizgisinde hayale dalanlar görmez melidir ki zaman yatay değil derine inen, çizgisel değil sezgiseldir, bu yüzden balığın hafızası bir anlık insanın hafızası ise bozkırdaki bir hanlıktır.

ORHAN KEMAL ÖYKÜ ÖDÜLÜ SAHİPLERİNİ BULDU!

Bu yıl 5.si düzenlenen 2012 Orhan Kemal Öykü Yarışması'nda dereceye giren eserler belirlendi. Geleneksel hale getirilen ve her geçen yıl biraz daha fazla ilgi gösterilen Orhan Kemal Öykü Yarışması'nda, katılımcıların özgün eserlerde Türkçeyi kullanımdaki özenini göz önüne alındı. Yarışmada dereceye giren isim ve eserler ise şöyle: 1. Suzan Bilgen Özgün (Gölgede Kalanlar), 2. Meriç Renkver (İlkgöz Ağrısı), 3. Hakkı İnanç

MERVE TAT

JANAK

Denizi görmeden yaşayanlar suyun hafızasından da ufkun derinliğinden de nasipsizdir, susuz denizler misali uzayan bozkırda yer gök çizgisi dünyaya atılmış bir bıçak kesigidir, coğrafyanın kanını kurutur.

H E C E Ö Y K Ü

(Ocakta Yemeğim Var). Mansiyon: Candan Selman (Goglis Ne Demek?), Ayla Şenel (Gitmek İsteyen Ağaç), Celal İlhan (Dili Yüreğinde). Ceyhan Belediyesi'nin sponsorluğunu üstlendiği yarışmanın ödül töreni Eylül ayında gerçekleştirilecek törenle sahiplerini bulacak.

2012 MİLLİYET HALDUN TANER ÖYKÜ ÖDÜLÜ VERİLDİ

2012 Milliyet Haldun Taner Öykü Ödülü'nün bu yılki sahibi Kerem Işık'ın oldu. Prof. Tahsin Yücel'in başkanlığında, Behçet Çelik'in yazmanlığında Semih Gümüş, Cemil Kavukçu, Prof. Dr. Şara Sayın, Demet Taner ve Prof. Dr. Tahsin Yücel'den oluşan Seçici-ler Kurulu, 19 Eylül Çarşamba Milliyet Gazetesi'nde toplanarak katılan eserleri değerlendirdi. Değerlendirmeye, yurt dışında olması nedeniyle katılamayan Doğan Hızlan oyunu yazılı olarak bildirdi. Yapılan görüşmeler sonucunda Kerem Işık'ın "Toplum Böceği" adlı yapıtı ödüle değer bulundu.

YENİ ÖYKÜ KİTAPLARI

AKİF HASAN KAYA, ISLAK KİBRİTLER (Okur Kitaplığı, İstanbul 2012, 21 öykü: Kum; Tünel; Örtü; Koku; Fısıltı; Dönüş; Siyah; Bir Kış Masalı; Siyah At; Perde; Kurt; İç İç Zamanlar; Kayıp Defteri; Eflatun;

Bilebilmeliydim!; Çalar Saat; Gaz Lambası; Yok; Kurşunkalem; Pansiyon; Son Tren)

SUAT KÖÇER, DOKUZ CANLI HİKÂYE (Sepya Yayıncılık, İstanbul 2012, 9 öykü: Kolombo'nun Hikâyesi; Felek'in Hikâyesi; Pembe'nin Hikâyesi; Çulsuzun Hikâyesi; Nasip'in Hikâyesi; Nokta'nın Hikâyesi; Maşuk'un Hikâyesi; Pakize'nin Hikâyesi; Divit'in Hikâyesi)

BERNA DURMAZ, BİR HAL VAR SENDE (Can Yayıncılık, İstanbul 2012, 18 öykü: Zati'nin Yıldız Gözleri; Lal; Gelincik Yaprakları; Ekmeğin Yanığı; Sütten Beyaz Taşlar; Sepetin Çürüğü; İpin Kanatları; Ağacın Dediği; Yılanın Gözü; Kalpteki Kuş; Söz; Göç; Giden; Kum; Kırılma; Manolya; Un; Çakıltaş)

CEMİL KAVUKÇU, AYNADAKİ ZAMAN (Can Yayıncılık, İstanbul 2012, 10 öykü: Martılar; Yolcu; Mindos Kayalıkları; Tükeniş Şenliği; Zaman Aynası; İncir Ağacı ve Şimşirler; Büyük Silgi; Kocaman Şapkalı Küçük Adam; Kurtluş Günü; Nağna)

GÜRAY SÜNGÜ, HİÇBİR ŞEY ANLATMAYAN HİKÂYELERİN İKİNCİSİ (Okur Kitaplığı, İstanbul 2012, 10 öykü: Hiçbir Şey Anlatmayan Hikâyelerin Birincisi; Biliyorum, Hayat Yeniler Kendini; Çember; Duvara Bakan Adama Bakan Adamlar; İstanbul Hatırası-2009; Toprağın Üstünde; Kılık; Yara Kabuğu; Rüzgargülü; En Güzel Yüzün; K...)

NECATİ MERT

YOLDAYIM, YÜRÜYORUM

Hayrolsun! Tuhaf bir rüya! Donatım Parkı gibi bir parktayım. Bir derecik. Yatağında su yavaş yavaş. Boyunda kameriyeler. Toprak yumuşak. Sol ayağım iyi. Yol ağaçlar arasından geçiyor, kâh kıl çadırlara uğruyor, kâh kahvelere, dükkânlara; ötede büyükçe bir havuz, etrafından dolanıyor, gidiyor. Kendimleyim. Otuzlarımda gibiyim. Ayağımda sürüme yok. Koşabilirim bile. Ama... Yaprak kıpırdamıyor. Kahveler susmuş. Masalar bir başlarına. Tezgâhlar öyle. Ördekler? Allah Allah! Sakinliğe katılıyor, memnun yürüyorum. Ne top oynayan ne pedal çeviren. Ağaç altları boş. Banklar bekliyor. Çiftler olmayınca dürümcü, helvacı, çekirdekçi de olmuyor. Sanki pazar, sanki tatil, sanki insanlar evlerinde. Güzel bir boşluk. Kocaman bir park, içinde minnacık ben. Parktan kocaman. Yeşil bir serinlikte sakın sakın yürüyorum. Ağrısız. Sızısız. Nereden yürüyorum? Nereye? Arkama bakıyorum, yorucu bir yoldan geliyormuşum da, aradığım böyle bir sessizlik, böyle bir sükûnetmiş sanki, onu bu parkta buluyormuşum. Hoşnudum.

Havuzdan sonrası galiba tepe. Üstünde değirmen. Yel yok ama kanatlar parktan öteye bakıyor, kendi hallerinde dönüyorlar. Serinlik ılınıyor mu, yeşilli ılık bir yeşil mi oluyor ne! Yürüyorum. Değirmenin beri tarafında bir balkon. Çıkayım! Bakayım! Merakla yürüyorum. Havuza vardığımdaydı tam, meneviş ağacının orada, nasıl bir ses: vücutsuz, kimdir, nedir, ne iştihânla maz, yüzlerce ördek birlikte sudan çıkıyor gibi. Çıkıyorlar. Görünmüyorlar. Yıkandıkları havuzun taşlarına oturuyorlar herhal. Sesler kesiliyor, manzara yeniden duruyor. Aman Allah'ım, neler görüyorum! Şemsi abdestini almış geliyor, manzara Şemsi oluyor. Yürüyor. Otuzlarında gibi. Yürüyorum. Elleri titremiyor. Adımları taze. İyileşmiş. Yüz yüze geliyoruz. Seslenmek istiyorum: Şemsi! Seslensin istiyorum: Târik! Yahut Tarık! Yahut Târik! Anlatmak istiyorum. Bakmıyor. Öldüğünü o zaman hatırlıyorum. Nefes alamıyorum.

Aldı yazar:

Şemsi ile Târik, evlerin arka bahçelerinin birbirine baktığı, gidişlerin gelişlerin aralardaki komşu kapılarından yapıldığı bir uzak dönemden iki fani. Babaları esnaf. Şemsi'ninki aktar, Târik'inki yemenici. Târik'in başı ağrır sık sık, ateşi çıkar, okula gidemez olur. Sirke basar anası, çeşitli otlar kaynatıp içirir, daha olmadı, üstüne ilave kıyafet almadan, çocucağını kaptığı gibi bah-

çeden bahçeye geçip aktarların kapısını çalar. Rafta hazırdır şifa. Aktar alır, "Târik efendi oğlum, içiniz, iyi olacaksınız" der, içirir, üstüne bir de -nefesi kuvvetlidir- okur, üfler. Hakikat, iyileşir Târik. Babası, yemeniyi tersten dikmeye, düze çevirmeye, kalıba çekmeye, kalıptan çıkarmaya, kenar dikmeye asla ve asla besmelesiz başlamayan bir ustadır, öyleyken inanmaz otun şifasına, karısı, "Ama Târik iyileşti efendi!" dediğinde, cevabı, "İyileşeceği varmış" olur, yüzünde alaycı bir tebessüm de elbette. Bazen sedirde, köşesinde-dir. Kafesli pencerenin arkasında. Pijamalar çekili, baş mutlaka takkeli. Dizler kırık. Ayağın biri alta alınmış. Öteki, pergelin iğneli ucu. Önünde tepsi. İçindeki bardak beyaz. Hemen yanında da beyaz nohut. Bir fırt! Oooh! "İyileşeceği varmış hatun!"

Şemsi hastalık bilmez. İridir, vücutludur. Tek kusuru, kafası. Hafifeğri ve eğik olup geç anlar. Zihni kamaşmış -belli. Nerde, ne zaman? İlkokulda da öyleydi. Târik'tan bir yaş büyüktür Şemsi, okula geç verilir, bir yıl sınıfta döndürülür, Alfabe'yi yine de sökemez. Târik'ın erken verilmesine aktar sevindi en çok, çocuklar aynı sınıftadırlar, düşündü ki Târik efendiden yardım alacaktır Şemsi. Aktar, yemenicinin işliğine uğradı, yemeniciye köşker der, selam verdi: "Selamünaleyküm köşker ustam!" Selam alındı, yer gösterildi, çay seslenildi. "Sebebi ziyaretim, izniniz olursa sizin küçük bey bizim mahduma akşamları biraz ders göstereyim talep ederim" dedi aktar, yemenici ikiletmedi: "Hayhay! Tabii, lafı mı olur! Hemen bu akşam başlasınlar."

Şemsi'nin zihni geç açıldı. Babası, "Açılacağı varmış!" demeyip bunu Târik efendiden bildi, efendiye minnet duydu. Yemeniciye emrihak vaki olduğunda çocuklar dördüncü sınıftaydılar, memleket karışıktı: Menderesçi-Halkçı, komşular Târik'la annesinin yardımına koşuştular, hele aktarlar, "Soframız, sofranızdır, bunu böyle bilin!" de dediler ama, söz geçiremediler; yemeniciden kalan bahçeli ev satıldı, paranın bir kısmıyla hayatın kıyısında bir evcik alındı, kalanı da yedeklik ayrıldı. Târikların mahalleden gidişlerine en çok Şemsi üzüldü, aktar da helaline bunu, "Lamelif'in lam'la elif'e ayrılması gibi" diyerek teşbih etti.

Aldı Şemsi:

Hacı Yusuf'tan peynir aldım, çıkıyorum, Allah Allah! Târik orda. Yolda. Bana bakıyor. Şemsi miyim, değil miyim? Ben gittim, o geldi. Peyniri kollayıp, iki elimi uzattım, sağını uzattı, aldım. Kucaklamak isterdim. Allah'ın hikmeti! Elli yıl geçmiş, görüşmemişiz, şimdi altmışını geçmiş adamlar olarak buluşuyoruz. "Gel!" dedim, geldi, mağazaya soktum, Hacı'yla tanıştırdım, iznini alıp arkadaki yazıhaneye geçtik. Anlattı. Bir yıl içinde annesini de kaybetmişti Târik, Düzce'deki teyzesi almış sonra, parasız yatılıya verilmiş.

Anladığım, hep okumuş, hem de yüksek yüksek mekteplerde okumuş, mevkii mansıbı olmuş, yurt dışında bile birçok yerde bulunmuş, devletin kıymetlisi bilinmiş. Emekliliğini isteyip memlekete dönmüş şimdi. Cemaatimize katılsın isterim. Kıymeti katlanır. Kabul eder mi, bilmem. Nasıl diyeyim? Biraz monşer! Hacı sevdi Târik'ı, e! müşteri velinimet, ayrılırken kapıya kadar geldi bizimle, dil döktü: "Selametle beyzadem! Selametle Şemsi kardeşim!" Ben de Târik'a, "Dükkân, bildiğin yerde" dedim, "Cami-i Vasat'ın orda. Beklerim. Uğra. Sohbet ederiz."

Aldı Târik:

Uğradım. Bin umutla dönmüştüm memlekete. Nesrin demediğini bırakmıyor şimdi. Gitmek istesek de gidemeyiz. Ev için borçlandık. Hem nereye dönelim? Yerimiz burası. Ama tanıdığım kimse kalmamış. Bir ikisiyle rastlaştım, dükkânlarına da uğradım, hepsi suratlıydı, nerdeydin şimdiye kadar? der gibiydiler. Şemsi'den alınışım farklı. Bir keresinde, elimde Yaşar Nuri Hoca'nın kitabıyla gittim yanına. Güldü. Sitem etti: "Benim verdiğim kitapları beğenmediğini böyle söylüyorsun demek!" Bir kere daha gittim, siteme alay da eklenmişti: "Biz seni târik'e sokalım istiyorduk, senin tercihin târik oldu." Yola girmemiş, yolu terk etmişim. Bir daha gitmedim.

Aldı yazar:

Rastlaşmaları peynirci Hacı'nın orda oldu yine. Ramazandı. İftara yakındı. Târik içeri girdi, Hacı kasa başındaydı, arkası dönük birisiyle ayakta konuşuyordu. Târik selam verdi, Hacı "Ve aleykümselam!" dedi, konuştuğu da döndü: Şemsi'ydi. Ama hastalık nedir bilmez Şemsi gitmiş de yerine alil mi alil bambaşka bir Şemsi gelmişti. Kamburdu. Zayıftı. Solgundu. Eli, dudağı titriyordu. Çizgisiz bakıyordu. Sabahları Donatım Parkı'nda yürüyüşe çıktığını söyledi, Târik'ı da çağırdı, uyardı: "Sen de yürüsen iyi olur, hasta düşmeden yürümeliymiş meğer." Acelesi vardı: kızına iftara gidiyormuş, bir şeyler almış; ama acele edemiyordu. Adımcık adımcık gitti.

Târik üzülmeyi değil. Fakat Şemsi'yi suçladı da: Otlarına fazla güvenmiş, yediğine dikkatli olmamış, modern tıbbi ihmal etmişti. Oruç da tutuyordu. Aynı yanlışları ilişkilerinde de yapmıştı. Sevinmek mi? Neden sevinisin! Sevinilir mi! Ama gizlide bir ferahlık da duydu. Sağlığıyla övündü. Nesrin de dikkatliydi. Sofra demek, yiyeceklerin besin değerleri demekti onun için. Ne eksik yedirirdi ne fazla. Elinden şifalı bitkiler kitaplarıyla diyet listelerini düşünmezdi. İki oğulları doktordu, tahlillerini, kontrollerini sırasıyla yapıyorlardı. Hacı'nın elemanına, görünür bir tebessümle, "Tuzsuz peynirle on beş köy yumurtası" dedi Târik. Eve geldi. Poşet verilip alınırken Nesrin'i gençleşmiş, Nesrin de onu boylanmış gördü. Çapkınca çekildiler.

Her hastalığın yılı, ayı, günü vardı, kim o güne ererse o hastalıkla lamelif oluyordu sanki. Ertesi ramazan bir sabah boynunda, sırtında ağrıyla uyandı Târik. Yekindi, dengesini bulmakta zorlandı. Çok geçmedi zayıfladı, soldu, eli, dudağı titremeye başladı. Hareketlerinde bir gevşeklik. Tembellik. Bakışları boş. Hele kamburu! Tıpkı Şemsi! İşte o zaman gizlidekinin ferahlık olmadığını itiraf etti Târik, sevincinden utandı, Şemsi'yi görmek, kendisinden özür ve helallik dilemek istedi. Gittiğinde üç gün önce toprağa verildiğini öğrendi.

Uyanıyorum. Odam ılık bir yeşillığe bakıyor. Havuz. Yol. Ağaçlar. Her şey ıplık. Rüyamdaki park burası. Nasıl oluyor? Havuzda ördek ördek ördek. Yol dönüyor, dolanıyor, uzayıp gidiyor. Ağaç altları yine boş. Arkadan yürek sızlatmayan sesler geliyor. Zayıf zayıf. Bir şey dönüyor gibi. Kanatlar mı? Değirmendeyim sanıyorum. Burası da balkon. Parmaklığa yanaşıp parka bakıyorum. Kırmızı gül kokuyor. Kırmızı gülü duymamla yüzlerce ördek sırdan çıkıyor gibi sesler işitiyorum. Aman Allah'ım neler görüyorum! Şemsi geliyor, park Şemsi oluyor. Babamı görüyorum. Annemi. Park babam oluyor, annem oluyor, hepsi oluyor, ruhanileşiyor. El sallayarak gülüş cümbüş geliyor, balkonun altında toplaşıyor, "Aramıza hoş geldin!" diyorlar. "Siz niye buradasınız?" diyorum. "Parkın sakinleriyiz" diyorlar. "Nerdeyim ben? Bu değirmen neyin nesi?" diyorum. "Orası temaşalık!" diyorlar.

O zaman hatırlıyorum bıraktığım yola bakmak istediğimi.^

NECİP TOSUN

TAŞRA FRAGMANLARI

Ç-yün doğuyor kasabaya.

Güneş, Kaletpe'ye, tren garına, Cumhuriyet Meydanı'na vuruyor. Balkonlarda sıra sıra dizilmiş saksılara, çamaşırlara, uydu antenlerine vuruyor. Pencere camları alev alev.

Gün doğuyor kasabaya.

Bir tren gara giriyor sarsıntılarla. Tren bekleyen uykulu yolcular hareketleniyor. Akasyaların, kestanelerin yaprakları ısıt ısıt.

Gün doğuyor uyumakta olan kasabaya.

Hantal, gürültülü bir kamyon geçiyor yoldan, arkasından eskimiş bir belediye otobüsü. Kahveci çırağı akşamdan kalma camları ovup duruyor. Evlerin perdeleri hâlâ örtük. Oyuncakçı, içeride ne varsa dükkânının önüne yığıyor, büfeci gazete balyalarını açıyor. Köşedeki simitçi müşterilerini bekliyor.

Gün doğuyor kasabaya;

Kardeşler Pide'ye, Zümrüt Kitapevi'ne, Bereket Market'e güneş vuruyor.

Birazdan gün başlayacak kasabada.

Sokaklar insanlarla dolacak. Birazdan sokağa, oyun havaları, pop şarkıları düşecek. Kolları bileziklerle dolu şişman kadınlar, sokaklara incek, sarraflara, düğmecilere, mağazalara girip çıkacaklar. Kimi esnaf, sokak boyu uzanan dükkânların, mağazaların önüne tabure atıp oturacak. Kasaba insanı, sanki tüm birikmiş sıkıntılarını bu sokaklara boşaltacakmış gibi boydan boya gidip gelecek. Oysa bütün o yürüyüşler kendi içlerinde son bulacak. Hiçbir dertlerine çare olmayacak.

Gözleri bağlı genç kızlar, ceplerinde yasaklar, kalplerinde günahlar, yürüyüş güzergâhları yıllar öncesinden belirlenmiş sokaklara çıkacaklar, ezberlenmiş cümleler ve çerçevesi belli bakışlarla. Bu yürüyüşte, ne bir bakış degecek onlara ne bir kahkaha. Görecekları belli, duyacakları belli, hiçbir şey şaşırtmayacak onları. Bir eski zaman tünelinden geçip, ayıplarını gizli yerlere döke döke, iç sıkıntılarına ulaşacaklar: evlerine. Perdeler sıkı sıkı çekilecek: ışık sızmaz odalarına dönecekler, kendi küçücük sularında boğulmaya.

Bir bardak çay içmeye kahveye inen delikanlılar, yalanlarla, düşlerle kendilerinin bile inanmadığı bir hayatı süsleyecekler. Sıkıldıklarında, kasabanın tek sarışın kızını görmeye sokağa çıkacaklar, kızın çalıştığı eczanenin önün-

ün

de gidip gelecekler, kızın haberi bile olmayacak. Cami önlerinde oturan ihtiyarlar, gözleri sokakta, yıldıya bırakılmış atlar gibi ölümü bekleyecekler.

Gün başlıyor kasabada:

Taze gelin kocasını işe gönderiyor, pencereden arkasından bakıyor,

Delikanlı akşamdan kalma hayal kırıklığıyla boğuşuyor,

Tapu memuru tıraş oluyor, akli günlerdir kurtulamadığı daireye yeni gelen kadında,

Tapu memurunun karısı tıraş olan kocasına kahvaltı hazırlıyor,

İhtiyar kadın sabah namazından sonra uyumamış, balkonda kasabaya bakıyor.

Gün başlıyor kasabada: Taze gelin kocasını işe gönderiyor.

Mahmur gözlerle pencereden arkasından bakıyor. Hep böyle, kocası evden çıkınca, her sabah perdeleri aralamanın tedirginliğini yaşar; yabancı bir gözle karşılaşacak, birine degecek diye gözleri. Yine de pencereyi hafifçe açıp bakar dışarıya; ürkek, çekingen. Hayır, henüz sokak boş, korkulacak bir şey yok dışarıda. Kocası, tam sokağın başında, bir kez dönüp baksın, onu pencereden izlediğini görsün ister. Ama her zaman olduğu gibi bakmıyor kocası, bir elinde sigarası sokağa dalıp gidiyor. Taze gelin bir kez daha kırılıyor.

Hırkasını giyip koltuğa oturuyor. Hafif bir rüzgârla, perdeler havalanıyor, pashlı menteşeler gıcırıyor. Etrafına bakıyor, yorgun, soluk eşyalara. Televizyonun üstündeki plastik çiçeklere, kibrit çöpünden yapılmış maket eve. Bileğinden sarkan bilezikleri düştü düşecek. Oysa yüzük oturmuş parmağına, hiç çıkmamacasına. Başını arkaya atıyor iyice, sanki uzuyor saçları, uzuyor, uzuyor nerdeyse çocukluğuna degecek, bahçede saçlarını tarayan küçük kız çocuğuna. Sonunda güneş ışığı bir yol bulup solgun yüzüne, gözlerine düşüyor, ürpertiyle uyanıyor. Zaman geçti artık pencereyi açabilir. Perdeyi sonuna kadar aralayıp, donuk, uykulu ve sönük bakışlarıyla, dışarı bakıyor.

Gün başlıyor kasabada: Bir delikanlı kahveye giriyor.

Delikanlının kafası karmakarışık. Evden nasıl çıktığını bilmiyor, kime kızgın? Akşam geç geldiği için homurdanan babasına mı, oyunda kâğıdını suratına fırlatan arkadaşına mı, işsiz güçlüğüne mi. Bilmiyor. Hep böyle ateşli, hep kızgın ve hep haklı. Ne yapacak şimdi? Cep telefonu çıkarıp arasın mı arkadaşını, ikimizde de hata var desin. Gururuna yediremiyor, o aramalı. Hem saat daha erken, uyuyordur. Çay olmuş mudur acaba? Oturuyor, çay istiyor garsondan. Garson camları silmiş, şimdi masaları düzenliyor, örtüleri seriyor. Henüz çıkmamış çay. Kalkmalı mı? Gidecek neresi var? İyice içi sıkılıyor. Bir sigara çıkarıp yakıyor.

Askere gitse rahatlar mı? Keşke okusaydım diyor, keşke. Sigarasından derince çekiyor. Yeni temizlenmiş camdan sokağa bakıyor. Tek tük, insanlar geçiyor yoldan. Hâlâ açılmamış dükkânlar var. Camlarının üstüne kepenkler

indirilmiş. Sevdığı o garın arkasındaki ağaçlı yoldan yürüyecek. Hayır, çayı bekleyemeyecek, çıkıyor kahveden, istasyon binasına doğru yürümeye başlıyor. Bu upuzun yol içini genişletecek, tutunamamışlığını, tutsaklığını aşmaya yetecek mi? Bu taptaze sabah, şu delikanlı hüznünü dağıtabilecek mi? Hiçbir zaman ve hiçbir sabah. Baba homurdanmaları, yüzüne fırlatılan kâğıt ve yanından geçen çirkin kadınlar.

Gün başlıyor kasabada: Tapu memuru banyoya giriyor.

Sabaha kadar uyuyamamış, tıraş olmak için karşısına geçtiği aynada yirmi yıllık tapu memuruna bakıyor. Bu gerçekten kendisi mi? Son aylarda tanıyamıyor kendini. Çelişkiler içinde ne yapacağını bilemiyor. Çünkü işyerine yeni gelen memur kadının görüntüsü gözlerinin önünden gitmiyor, sürekli biçim değiştirerek belleğine kazınıyor. Silemiyor bir türlü, bütün dünyası alt üst olmuş. İyice yaklaşıp bakıyor kendine, bu yaşta yakışır mı ona. Bütün gün göz göze gelmemek için çırpınıp duruyor, sigara üstüne sigara yakıyor. Ama atamıyor içinden, atamıyor. Bastırmaya, yenmeye çalıştığı duyguları, her gün biraz daha büyüyor, onu kuşatıyor, boğuyor. Ne güzel konuşuyor, ne güzel gülüyor, sanki başka bir dünyadan gelmiş. Yine de ne yapıp edip onu yenmeli. Aynada kendine mi bakıyor, yoksa o kadına mı. Nereye baksa bir yol bulup o görüntüye yerleşiyor.

Nasıl kurtulacak bu kadından, nasıl? Yoksa kasabaya ne der. Ama yenecek onu. Allah'ın ve kasabanın yardımıyla ondan kurtulacak. Karısı "kahvaltı hazır," diye sesleniyor. Utanıyor, utanıyor karısından, içindekini görecekt diye mahcup. Beklentileri, özlemleri, yenilgileri ve zaferleri birbirine karışmış. Oysa hiç kural ihmal etmedi. Ayakkabıları boyalı, pantolonu ütülü. Dostlarının ne düğünlerini ihmal etti ne cenazelerini. Mesaisini hiç aksatmadı, rapor aldığı görülmedi. Çalar saat çaldığında kalktı, tıraşını oldu, özenle giyindi. Tıraşı bitti. Bitti mi gerçekten. Salona geçip kahvaltı sofrasına oturuyor. İçinin şarkısı duyulur diye korkuyor, mahcubiyetinden karısının yüzüne bakamıyor. Bu gün servise binmeyecek, yürüyerek gidecek işe.

Gün başlıyor kasabada: kadın bugünkü ev işlerini düşünüyor:

Çiçekler sulanacak, çamaşırlar asılacak, ütüler yapılacak. Her zaman ve her daim gözleri pencerede; geç kalan çocuk, geç kalan koca... Bütün duyguları alınmış; ne arzu ne bir yazıklanma. Mutluluk, mutsuzluk hiçbir şey bilmiyor. Yok böyle biri, yok. Solgun bir ışık gibi dolaşıyor odalardan odalara. Elleri önünde hep kelepçeli, mahzun ve dilsiz. Kanatları kanat germek için evlatlarına, uçmak için değil. Herhangi biri olmaya özen gösterdi, farklılıklarından utandı, boynu eğik, yenik. Çünkü sokaklar dar, kapılar küçük, bu yüzden hep eğilip geçmeli oradan. Hep hasta gezdi, hep bir yerleri ağrıdı. Ama yaralı bir kuşu sever gibi sevdi ağrıyan yerlerini, kimseyle paylaşmadığı giz-

li bir hazine gibi. Doktorlar bilemezdi, testler, tahliller. Kendine kaldı hasta-
lığı, 'bilemediler,' diye inledi, içinde bir sırrı saklıyormuş gibi, sanki ondan
zevk alıyormuş gibi.

Günleri bilmedi, ayları; mevsim ya yazdı ya kış. Ayak tıkrıtlarının peşinde
bir hayat. Bazen balkon iplerinde asılı yıkana yıkana yıpranmış bir gömlek, ba-
zen soba üstünde unutulmuş portakal kabuğu. Hiçbir provada kavrayamadı haya-
tı. Hiç içine bakmadı eğilip, hiç ama hiç. Oğlunu ya da kızını kucaklamanın se-
vincini hiçbir şeyde bulamadı. Evet, kırılmış bir aynaydı o, her parçası çocukla-
rını gösteren ayna. Kocasını çıkıyor, ona yetişmeli, ayakkabısını düzeltmeli..

*Gün başlıyor kasabada: ihtiyar kadın namazdan sonra uyumayıp balkon-
da kasabayı izliyor.*

Ağır bir misafir gibi koltuğunda oturuyor. Gözleri hep ufukta, derinlerde.
Son sigarasını içen otogarda bir yolcu gibi. Ama ne sigara bitiyor ne otobüs
kalkıyor. Birbirlerini tanıyan misafirlikte tedirgin, zaman geçmek bilmiyor.
Birazdan binecek arabaya. Bol geliyor günler ona, epey bol. Zaman çok. Bal-
kon oturmaları, televizyon, bir iki telefon konuşması. Başka ne atmalı da dol-
sun içi. Harcanmak üzere verilmiş bozuk paralar olarak kabul etti hayatı.
Ama para bitti, ihtiyaç da kalmadı.

Kanatlı kapısı açılıp kapanıyor hayatının. Hiçbir şeyi tam göremiyor. Her
şey alacakaranlık. Bir açılıp bir kapanıyor. Ah, nasıl da küçük her şey, nasıl
da uçuşuyor odada, arzular, hırslar ve hayatlar. Zaman durmuş, zaman hep
aynı zaman. Söyleyecek sözü yok, dili yok zamanın. Her şey olup bitmiş, de-
vinimsiz bir akşam üstüdür yaşanan. Hep akşamdır yaşanan çünkü kopkoyu
inen hüzündür. Hep yorgun ve yapacak bir şey kalmamış, kimseye anlatacak
günden taşan bir mutluluk anı yok.

Gün başlıyor kasabada. Sanki farklı bir gün olacaktı gibi herkeste bir telaş.
Oysa gün başlayacak ve bitecek ve hiçbir şey değişmeyecek.

Çünkü burası taşra,

Hep aynı zaman yaşanır burada, hep aynı saat, hep aynı dakika. Gün do-
ğar gün batar hiçbir şey değişmez.

Çünkü burası taşra,

Herkes aynı kaderi yaşar burada, ne bir eksik ne bir fazla. Bu yüzden ka-
sabada herkes birbirine benzer. Genci de yaşlısı da aynıdır. Aynı koku kan-
larına girer, hücrelerine yerleşir. Aynı lekeyi taşırlar bir ömür boyu. Çıkış
yoktur bu kasabadan, gide gide buraya varılır. Herkes birbirini iter kendi boş-
luğuna ve her çılgılık kendi boşluğunda boğulur.

Çünkü burası taşra,

Burada eksilmektir hayat. Burada herkese yetecek kadar sıkıntı var, her-
kese yetecek kadar karanlık. Zaman sessizdir burada, insanın sessizce yanın-

dan geçer, hissedilmez bile. Zaman bir yükür burada, nefes aldırılmaz, düş kurdurmaz. Burada zaman, yaşanan değil öldürülen bir yerdir. Burada yaşadığı için değil, geçtiğı için sevinilir zamanın. Burada en bol olan şey zamandır, düzgün ve yavaş akar.

Çünkü burası taşra,

Her yaşta aynı duygular yaşanır burada. Aynı sevinç, aynı acı, çünkü herkes aynı yaştadır. Herkesin kendi benzeri burada. Kadını erkeğe, genci yaşlısına, çocuğu babasına benzer. Adları geçmez hiçbir hikâyede. Birbirine dönüşür herkes, birbirinin adlarına, birbirine sesine. Bu yüzden hiçbir şeye şaşırırmazlar burada. Herkes birbirini yaşar. Herkes aynı kişi. Aynı şeyi severler, aynı şeyi giyer, aynı şeyden nefret ederler. Biri bir rüyada ceylan görürse, diğerleri telaşla uyanır uykudan. Her mahallede aynı oyun oynanır, akşamları aynı dizi izlenir, saksılarda aynı çiçekler yetiştirilir. Aynı kadına âşık olunur.

Çünkü burası taşra,

Hep aynı zaman yaşanır burada, hep aynı saat, hep aynı dakika. Gün doğar gün batar hiçbir şey değişmez.

Bugün de öyle olacak. Gün başlayacak ve bitecek ve hiçbir şey değişmeyecek.

Birazdan akşam olacak, gün batacak.

Bir bir kepenkleri indirilecek mağazaların, memurlar dağılacak. Oyun havaları, pop starlar susacak. Herkes biriktirdikleriyle evine dönecek. Tezgahlar toplanacak, işçiler kahvelere sığınacak. Tezgahtar kızların peşine düşecek sanayi çırakları. Yarasını birbirinden gizleye gizliye, acıyan yanlarını örte örte evlerine ulaşacak kendi ışığından korkan delikanlılar. Akşam olacak ve bütün gün biriktirdiğı görüntüleri eve taşıyacak genç kızlar: kirli bir eczane vitrinini, bomboş parkları, kaldırım taşlarını... Birazdan akşam olacak. Başlamadan bitmiş bir ömrü sürüye sürüye eve götürecekler insanlar. Bütün bir gece biriktirdikleri hayatı, sabah sokaklara, vitrinlere, parklara döke döke eve dönecekler.

Sonra akşam olacak; taze gelinle kocası yemek sonrası balkona oturacaklar.

Ay ışığı hışırdayan kavaklara vuracak. Kocasını uzun uzun susacak, sigara dumanından bir yol bulmaya çalışacak hayatta. Gelin düşlere dalacak. Pence-re camına yaslanıp radyodaki içli şarkılara ağlayışı gelecek aklına, romanlarda, filmlerde kayboluşu... Bir çocuğu olacak mı? Komşuların, yakın akrabaların aşağılayıcı bakışlarından kurtulacak mı, kocasına kendini ispat edebilecek mi? Hayır, dinmeyecek acısı, hiç, hiç dinmeyecek. Kocasını konuşmayacak, ufuklara, sigara dumanlarına doğru yol olacak, kadını kahriyle baş başa bırakacak, almayacak acısını.

Sonra akşam olacak. Tapu memuru işten çıkacak, hayatı dağıtmak, sıkıntılarından uzaklaşmak için kahveye girecek.

Adını, eve dönüş yolunu, kimliğini unutmak için oyuna saldırarak. Rakamların içinden geçerken, unutmaya çalışacak o kadını. Taşını çekecek ve buğulu camların arkasında kalacak hayat. Sanki tam burada, bir kırmızı üçlü gelse, her şey yoluna girecek, o kadını unutacak. Hep böyle dalıp gitmek isteyecek, hayattan uzakta. Keşke oyun hep sürse, sürse, bitmese, yaprak yaprak açılmasa hayatın hicranlı yüzü. Ama oyun bitecek, tüm oyunlar gibi o da bitecek ve kalabalık dağılacak. O ise sokağa çıkacak, eve dönüş yoluna. Tüm dumanlar kaybolacak, sesler kesilecek ve tam o anda hayat yavaş yavaş ortaya çıkacak. Ayakları eve doğru gitmeyecek, birbirine dolaşacak. Upuzun tükürler yankılanacak kulaklarında, sonra açılan o büyük boşluğa, derin uçurma, yani hayata düşmeye başlayacak.

Sonra akşam olacak. Delikanlı sağır apartmanların yanından geçecek, afişlerin, sanki bir adım atsa hayattan kurtulacağını müjdeleyen reklamların yanından.

Kavakların arasından geçecek, portakal renkli Volkswagen arabanın yanından, kimsesiz ara sokaklardan, yıkılmış avluların yanından geçecek. Bir ara mahalledeki düğünden bir türkü sokağa taşacak, ta yüreğine degecek, ama eşlik etmeyecek şarkıya, bir sigara yakacak, hayır başka yolu yok, eve gidecek. Sonra kararan gökyüzüne, sokak lambalarının solgun, titrek ışıklarına, evlerine gömülmüş insanlara bakacak, gözleri dolacak ama kendini tutacak, artık iyiden iyiye boşalmış asfalt yolun tam ortasından yürüyerek zihnindeki uğultularla kasabaya teslim olacak.

Sonra akşam olacak. Kadın, balkonda Tapu memuru kocasını ve oğlunu bekleyecek. Açık unutulmuş pencereden esen rüzgâr perdelerle oynayacak. Bu ağır, loş havada küçük kırırdanışlarla karanlık bir gölge gibi amaçsız oda içlerinde dolanıp duracak. Görüntüler, sesler, kokular soluk, renksiz bir kasvet portresi çizecek. Birden içi yanacak, bir iki düğme açacak elbisesinden. Sanki içinin ateşini söndürecekmiş, sıkıntısını giderecekmiş gibi boyna su içecek. Dantel örtüyü indirip sürahidenden su dolduracak. Fısıltılar gelecek kulağına, kimi unutulmuş görüntüler, çok şükür çabuk geçecek onlar da. Şimdi oğluyla kocası gelse bütün derdi bitecek. Akşama da karanlığı da katlanacak.

Sonra akşam olacak, ay ışığı, sokak lambaları, balkon lambası koltukta hareketsiz oturan ihtiyar kadının solgun yüzüne vuracak ama o hiçbir şey hissetmeyecek.

Salondaki telefon, aralıklarla boş yere çalıp duracak. Derin bir rüyaya dalmış. Birden irkilerek rüyadan uyanacak ihtiyar kadın. Utanç ve sevinç arasında gidip gelen bir duyguyla ürperecek, etrafına bakacak, kimse yok. Bir suç

H E C E Ö Y K Ü

işlemiş de bunu gizlemeye çalışıyor gibi, birden silkinecek, etrafına bakınacak, kendini arındırmak isteyecek. Çözülen, dağılan ruhunu toparlamaya çalışacak. Balkonda yapayalnız, rahatlayacak. Rüyanın, hayat verici, onarıcı dünyasından balkondaki sıkılmışlığına geri dönecek.

Oysa gün doğuyor kasabaya;

Güneş, Kaletepe'ye, tren garına, Cumhuriyet Meydanı'na vuruyor. Balkonlarda sıra sıra dizilmiş saksılara, çamaşırlara, uydu antenlerine vuruyor. Pencere camları alev alev.

Gün doğuyor kasabaya.

Bir tren gara giriyor sarsıntılarla. Tren bekleyen uykulu yolcular hareketleniyor. Akasyaların, kestanelerin yaprakları ısıll ısıll.

Gün doğuyor uyumakta olan kasabaya.

Hantal, gürültülü bir kamyon geçiyor yoldan, arkasından eskimiş bir belediye otobüsü. Kahveci چراغی akşamdan kalma camları ovup duruyor. Evlerin perdeleri hâlâ örtük. Oyuncakçı, içeride ne varsa dükkânının önüne yığıyor, büfeci gazete balyalarını açıyor. Köşedeki simitçi müşterilerini bekliyor.

Gün doğuyor kasabaya;

Kardeşler Pide'ye, Zümrüt Kitapevi'ne, Bereket Market'e güneş vuruyor.^

KÖKSAL ALVER

ARZUHAL

Bir arkadaşın son hikâye kitabını okuyorum. Salonun bir köşesine adeta kıvrılmış, tanıdığım üslup ve dilin yeni cümlelerinde heyecanla ilerliyorum. Tanığımdan mıdır nedir 'sanki beni yazmış diyorum, sanki bizleri, bizim hikâyemizi.'

Evde ne olup bittiğı, örneğın mutfakta neyin piştiğı, televizyonda hangi saçma programların resmi geçit yaptığı beni hiç mi hiç ilgilendirmiyor. Çocukların birbirleriyle boğuşmasından, alıp veremediklerinden, hanımın yetmişini çoktan deviren annemle kimi yerde halleşmesinden kimi yerde didişmesinden uzak kendi köşemde, kendimden bildiğim dünyalarda dolaşmaktayım. Nasıl dolaşmayayım, nasıl hop oturup hop kalkmayayım? Dedim ya, sanki bizler, bizim hikâyemiz.

Bizim hikâyemiz dediysem biraz da herkesin hikâyesi, bütün kuşakların, o yangın yıllarından geçmiş delişmen kuşakların. Gençliğimizin, körpeliğimizin, devrimciliğimizin, cengaverliğimizin, sus-pus kesilişimizin, gizlenmiş korkularımızın, saklanmış ihtiraslarımızın, içimizde büyüttüğümüz ve her nasılsa garibanlığımızın altında mışıl mışıl uyuttuğumuz hırslarımızın hikâyesi. Sonunda patlak veren o yakıcı krizin, sonunda yakamıza yapışan ağır-uçarı-bol keseden saçtığımız sözlerimizin, sonunda dünyanın ve hayatın gerçeklerine toslamamızın, sonunda, en sonunda işte bu şekilde, nasılsak öyle, ayan beyan, ortada kalışımızın son hikâyesi.

Salonu dolduran sigara dumanı, boğaza oturan öksürükler, peş peşe çay çay çay. Devrim suyu diye içimizi yıkadığımız çay. Muhabbetin demi, evlerimizin buğusu çay çay çay... Öyle bir çay ve sigara. Öyle bir dalış. Öyle bir çöküş. Öyle bir hüznün. Öyle bir sarsıntı. Bütün salonda mı sadece? Bütün evde yok mu? Bütün her şeyde yok mu? Dışarıda yok mu? Okullarda yok mu? Bankalarda, caddelerde, meydanlarda, kahvelerde, avmlerde yok mu? Ya yüzlerde? Öğretmenlerde, öğrencilerde, çocuklarda, imamlarda, ev hanımlarında, çalışan hanımlarda, eski zamanların beylerinde, yeni zamanların civanlarında; eski hallerin yeni zamanlara söz geçiremeyen hüznünde; yeni zamanların eski zamanlara kafa tutan şımarıklığında yok mu? Öyle bir dalış işte. Öyle bir gülüş. Öyle bir çöküş.

Öyle ki annemin dalışı. Kapı aralığından. Bana, uzun uzun. Sigaramın dumanına, çayın buğusuna ve benim çizgi çizgi değişen yüzüme, yüzümün sırtlarından aldığı renklerine.

'Ne o gene nerelere gitmişsin oğlum. Ne okuyorsun böyle eski gençlik yıllarındaki gibi.'

'Hiç be anne, işte öylesine bir şey' deyip tekrar kitaba dönmek istiyorum hemen. Okumayı bölmeye pek niyetim yok.

'Hiç olur mu hiç' diyor annem, 'ben senin hiçlerini bilmez miyim, sen bir hiçe bu kadar kendini verir misin?'

Belli ki, onun da hemen pes etmeye hiç niyeti yok.

'Ya hiç dediysem öyle değil tabi. Bir tanıdığın kitabını okuyorum da. Sağ olsun imzalayıp bana göndermiş' deyip başımdan savmak istiyorum.

'Neler yazmış peki' deyip kapıyı iyice açıyor.

'Ne yazacak anne, senin çok iyi bildiğin hergeleliğimizi.'

Beni benden fazla düşünen annem hemen atılıyor; yaşının bilge haliyle. 'Eller kurban olsun senin hergeleliklerine. Ne hergelesi kuzum, ne hergelesi. Benim saf ve masum kuzum. Bu koca millet ne hergeleler gördü, bilmiyor musun? Soyguncular, milletin çarığıyla, örtüsüyle, diliyle alay edenler, şu yeni zamanların türedileri dururken senin gibi vatan-millet deyip bir davaya kul olanlar mı hergeleymiş? Geç onları da sen şunu söyle hele: iyi mi, yani iyi yazabilmiş mi?'

Kafam karışık, allak-bullak; 'İyi iyi tabi, yani fena değil, iyi bir hikâyecidir.'

'İyi iyi peki sen okumana bak. Oku da fazla efkârlanma öyle, kendini de harap edip durma, keşkeleri çoğaltıp bu kadar dumanlanma' deyip kapıya yöneliyor.

Kapıyı tam kapatırken tekrar kafasını uzatıyor, yılları saran mütebessim çehresiyle 'ha, iyi yazmış demiştin değil mi oğul? Bir görürsen söyle beni de yazsın olur mu kuzum. Gelsin bir gün beni dinlesin, arzuhalimi bir anlatayım ona, bir de benden dinlesin de yazsın' deyip o çehresiyle odalara dağılıyor. Artıp duran bereketler gibi. Arzuhalimizi heceler gibi.«

H E C E Ö Y K Ü

CELAL GÜR

KAPILARDA KAPILAR

Soner, bir saate yakın zamandır bu ağır esans kokulu büroda oturmuş, Subani Bey'in içeri girmesini bekliyordu. Gözü duvardaki aksakallı ihtiyar-daydı. Başında yeşil bir sarık vardı ihtiyarın. Üzerinde eski bir pardesu... Yü-varlak bir çerçevenin içinden ona bakıyordu. Gülüyor mu yoksa ağlıyor mu belli değildi. Yüzü bembeyazdı, solgundu fakat buna rağmen ıslıl ıslıl parlıyordu. Fotoğrafın hemen altında, "Hakkımda ne düşünüyorsan Allah sana on mislini versin," yazan iri puntolu bir yazı vardı. Onun altından da bir çiviye asılmış uzun püsküllü, iri taşlı, doksan dokuzluk bir tespih sarkıyordu. Cebin—den çıkardığı kartvizite baktı Soner. Sabahtan bu yana onlarca kez okuduğu yazıları bir kez daha okudu.

KEREM HALICILIK

Subani Aslantaş

Halı-Kilim-Yolluk-Halıfleks

(Camilere %10 iskonto uygulanır.)

Adres: Mersin Yolu Üzeri Kunalcı İş Merkezi

İşte Soner o adresteydi ve çaycının; yarım saate kalmaz gelir, dediği Subani Bey'i bekliyordu. Koridoru gösteren camlı bölmeden biraz önceki mavi tulumlu kadın dışında henüz geçen olmamıştı. Zaman geçtikçe canı daha da çok sıkılıyor, gözü kapı kulpu ile fotoğraf arasında gidip geliyordu. Tavanı ve kapıları yüksek, penceresi o kadar büyüktü ki bu odanın, gökyüzündeki bulutlar bile içerinin bir dekoruymuş gibi görünüyordu. Dün de beklemişti ama bu kadar fazla değildi. Altı yıldır burada çalıştığını söyleyen çaycıyla ayaküstü sohbet etmişti. Söylediğine göre Subani Bey öyle görüldüğü gibi biri değilmiş. İşini savsaklayan birini gördüğü an hemencecik kapı dışarı edermiş. Bir de sululuktan hiç hoşlanmazmış, onun için ciddiyetini koru, çalışkan ve dürüst ol, işini savsaklama, ha bir de sakın yalana meyletme, yalan her kötülüğün anasıdır, bilirsın, diyerek öğüt vermişti Soner'e. Neredeyse bir saate yakın zamandır çay ocağında oturup konuşmuşlardı onunla. Sonra içerdenden telefon gelmiş, çaycı ona doğru dönüp, üzgün bir ses tonuyla, "Yarın ge-

lecekmişsin," demişti. "Neden yarınmış?" diye sordu Soner. "Bilmem. İşte bak, sen de gördün. Öyle dediler," demişti çaycı da ona. Soner'in moralinin bozulduğunu görence de, "Yarın ola hayrola," diyerek sırtına vura vura yola kadar uğurlamıştı onu.

Kendini de o kadar hazırlamıştı ki oysa. Ne söyleyeceğini nasıl davranacağını bile önceden düşünmüş ve hatta üzerini giyindikten sonra aynanın karşısına geçip prova bile yapmıştı. Heyecanından azıcık bir yemek yemiş, hemen yola koyulmuştu. İçi tarif edilmez bir coşkuyla dopdoluydu. Yarın gel demişlerdi. Yarın olmuş ve yine bekliyordu işte.

Cebinden kartı çıkardı. Arkasını çevirdi. "Gönderdiğim kişi yakınımdır," yazan eğri büğrü yazıyı okudu. Altında da başkanın imzası vardı. Durakta otobüs beklerken aramıştı Kemal. "Hadî gözün aydın Soner. Senin iş oldu. Eniştem görüşmüş. Hemen yanıma gelsin demiş başkan. İstersen beraber gidin, daha iyi olur, dedi eniştem. Bir yemek ısmarlarsın artık," demişti.

Kemal rahatı ama Soner kapıdan içeri iki büklüm girmişti. Ağzında gevelediği sönük bir selamla başını oynatmış ama ne duyan olmuştu onu ne de gören. Başkanın işaret ettiği geniş, deri koltuğa geçip oturmuştu ikisi de. Elinde parlak bir tepsile masanın yanında ayakta dikilmiş öylece bekleyen göbekli bir adam vardı. Yüzü kıpkırmızıydı adamın. Düzenli aralıklarla burnunu çekiyordu. Başkan, elindeki mendili burnuna dayamış, diğer eliyle ağır ağır önündeki ıhlamuru karıştırıyordu. Dalgındı. Gözleri bardaktaydı. Heyecanlıydı Soner. Gözleri karşısındaki ince bıyıklı, zayıf mı zayıf bedeniyle oturduğu koltuğun içinde küçücük kalmış başkandaydı. Kaderi o çelimsiz adamın iki dudağı arasındaydı sanki. Gerçi ufacak çocuklar bile siyasilere güvenilmeyeceğini bilirdi bu ülkede ama yine de umutluydu Soner. Her şeye rağmen insana güven veren, dürüst birine benziyordu bu adam. Daha önce mahallede düzenlenen bir parti mitinginde görmüştü onu.

Soner'in yanı başındaki koltuktaysa hayranlıkla başkanın ağzına bakan kel kafalı bir adam oturuyordu. Başının üzerinde yana yatırdığı üç beş tel saçını kaşıyordu. Zayıftı. Sivri burunluydu. Daracık bir çenesi vardı. İleriye doğru çıkık alnında derin çizgiler oluşmuştu. Üstü başı perişandı adamın. İki büklüm olduğu yere yığılıp kalmıştı sanki. Hasta bir kuş gibi ağzından soluyordu. Soner sanki bu adamı çok yakından tanıyormuş gibiydi. Hafızasını epey bir zorladı ama bu kuş suratlı adamın kim olduğunu çıkartamadı. Kendisi gibi iş peşinde koşan birisi de olabilirdi.

Ayaktaki adam, sanki başına gelecekleri sezmiş gibi gerisin geri çekildi. Hemen ardından başkan, başını ağır ağır ondan yana çevirdi. Yüzü bir anda değişmişti.

"Ben sana söylemedim mi Kazım?" diye kükredi başkan.

Ayaktaki adam bir adım daha geriledi. Başını önüne eğdi. Kuş suratlı adam, başkandan bir an olsun gözlerini ayırmıyordu. Soner bu çelimsiz ve sakin görünümlü adamdan bu kadar hiddetli bir sesin çıkmış olmasına şaşırmıştı. Sanki birazdan kendisini de azarlayacakmış gibi bakışlarını yere indirdi. Gözlerinin üzerinden ona bakıyordu. Endişeliydi. Bir an önce diyeceğini de-yip, iyi kötü işini bitirip gitmek istiyordu. Gözleri her an yuvalarından fırlayacakmış gibi bakıyordu başkan. Yüzü öfkesinden kıpkırmızı olmuştu. Ayaktaki adam dili tutulmuş gibi kekeledi.

"Efe-fendim ben Süley."

"Olmaz böyle saçmalık," diyerek sözünü kesti başkan.

Adam bir adım daha geriledi. Yine başını eğdi. Ellerini kavuşturup, "Efendim ben Süleyman'a söylemişim. Dün sabah..."

Başkan elini diktatörce bir işaretle havaya kaldırdı. Yüzündeki sert ifade Soner'e bölük komutanını hatırlatmıştı. O da başkan gibi kupkuru bir adamdı ama bağırduğu zaman yeri göğü inletirdi. Başını iki yanına sinirle salladı başkan.

"Kazım beni deli etme!" dedi. "Git o zaman çabuk Süleyman'ı çağır bana!"

"Hemen efendim," diyerek hızla uzaklaştı adam.

"Şunları da al Hasan'a ver. Süleyman'a da söyle gelirken irsaliyeleri getirsin."

Adam başkanın uzattığı kağıdı kaptığı gibi gerisin geri odadan çıktı.

Başkan, yerinden kalkıp pencereye yürüdü. Elleriyle yüzünü ovalayarak uzun uzun ofladı. Kollarını çaresizce iki yanına açtı. Üzerindeki parlak takım elbisesi kollarından paçalarından dökülüyormuş gibiydi, çok boldu. Kuş suratlı adam yerinden iki büklüm kalktı.

"Meşgulseniz birazdan geleyim efendim."

Sanki adam hiç konuşmamış gibiydi. Zaten yokmuş gibi oturuyordu yerinde. Başkan Soner'e doğru dönerek sinek kovalıyormuş gibi elini ondan yana savurdu.

"Evet," dedi.

Soner bir solukta ardı ardına sıraladı cümleleri, "Sayın başkanım ben Bekir Bey'in size bahsettiği kişiyim. Gelsin demişsiniz. Hani iş için..."

"Şu bizim Eskiye Mahallesi sorumlusu Bekir mi?"

"Evet efendim," diyerek araya girdi Kemal. "Bekir Bey benim eniştem olur."

"Tamam tamam şimdi hatırladım," dedi başkan. Masasına gitti. Çekmece-sini açıp bir kart çıkardı. Yazdı çizdi ve Soner'e uzattı. "İş yeri sahibinin kartı bu, git görüş," dedi. Mendili burnuna götürüp borazan gibi öten bir süm-kürüşle burnunu sildi. "Subani Bey'e de selamımı söyle," dedi. Süm-kürürken sırtını bile dönmemişti. Üstelik öyle uzun ve gürültülüydü ki koridorun sonundan bile rahatlıkla duyulabilirdi.

Çıkmak üzereyken kapı çalmıştı. Başkan başını sinirle kapıdan yana çevirip, "Geel!" diye öfkeyle bağırdı. Soner olduğu yerde irkildi. Biraz önceki göbekli adamdı. Yanındaki de başkanın, "Çabuk çağır gelsin," dediği Süleyman olmalıydı. Kuş suratlı adam sekreterin karşısındaki sandalyeye oturmuş kapı aralığından içeriyi gözlüyordu.

Soner çok sevinçliydi. Kemal'den ayrıldıktan hemen sonra Şeyma'yı aramıştı. Müjdeli haberi verene kadar neredeyse çatlatmıştı kızı. "Ya söyle ya da kapatacam şimdi telefonu," deyince, "iş buldum," deyivermişti o da. Kız heyecanından deliye dönmüştü. Öyle bir çılgılık atmıştı ki Soner telefonu bir anlığına kulağından uzaklaştırmak zorunda kalmıştı.

"Ne zaman başlıyorsun peki?"

"Bilmiyorum ama işe alınmam kesin gibi bir şey," dedi Soner.

Bir anlık hayal kırıklığıyla, "Nasıl kesin?" diye sordu Şeyma.

"Bizim Kemal buldu. Daha doğrusu Kemal'in bir akrabası ayarladı. Adamla dün görüşmüş. O da hemen yanıma gelsin demiş. Biz de Kemal'le gittik. Adam da kartını verdi bana."

"Kim?"

"Adam işte. Başkan yani. Arkasına da yakınımıdır, diye yazıp imzalamış."

"Kim imzalamış?"

"Başkan canım. Adamın adı da Subani Aslantaş, diye birisiymiş. Üzerinde yazıyor."

"Başkan mı?"

"Hayır hayır patron. Halı filan işi gibi bir şey, pazarlama zannedersen. Arkasına da yazıp imzalamış işte başkan."

"Ne başkanymış bu?"

"Ne olacak canım, parti başkanı işte."

"Ee, ne yazmış peki?"

"Ya işte, gönderdiğim kişi yakınımıdır filan gibi..."

"Eee!"

"Ne e'si?"

"Yani ne olacak şimdi?"

"Bilmiyorum. Birazdan gideceğim. Ama kesin gibi bir şey."

"Vallahi ben hiçbir şey anlamadım senin anlattıklarından," demişti Şeyma. "Her neyse beni ararsın o zaman," diyerek telefonu kapamıştı sonra.

Ses tonunda sadece umutsuzluk değil, sitemle karışık bir sinir de vardı Şeyma'nın. Soner hemen anlamıştı ama. Neredeyse iki yıl olmuştu tanışalı. Huyunu suyunu ezberlemişti artık onun. Ani sinirleri olurdu mesela. Neyse ki çabuk geçerd. Yaşının küçüklüğünden olacak saman alevi gibi parlayıp sönerdi. Önceleri pek yüz vermezdi Şeyma. Yani yeni tanıştıkları zamanlar...

Uzaktan bakışlılar, sonra Şeyma anlamsız bir şekilde yüzünü buruşturup, içeri kaçardı. Soner ısrarcı olmasaydı belki de olmayacaktı bu iş. Bir güler bir surat yapardı çünkü Şeyma. Acaba beni seviyor mu, yoksa oyun mu oynuyor, diye çok düşünmüştü Soner. Karşılaştığımda ne konuşacağım, nasıl konuşacağım, diyerek günlerce planlar yapmıştı kafasında. Bir ara fırında yanına yaklaşmış ama dili tutulmuş gibi hiçbir şey söyleyememişti. Şeyma da kısa bir bekleyişin ardından dirseğiyle onu kenara itmiş, saçlarını savura savura uzaklaşmıştı yanından. Soner'in o günü unutması mümkün değildi. Bir erkeğin başına gelebilecek en talihsiz durumdu. Sevdığı kızın gözünde rezil bir duruma düşmüştü. Hiçbir erkek bunu kabullenemezdi. Soner da öyle... Ken—dini yedi, bitirdi adeta. Ta ki en yakın dostuna sırrını açana kadar. Anlattık—ça rahatladı. Türlü yalanlar ve uydurma hikayelerse bu işin tuzu biberi gibiy—di artık, olmazsa olmazlarıydı. Her zor durumda kalan erkek gibi Soner de kusurların karşılıklı paylaşımının dostlukları pekiştirir bir etkisi olduğunun farkındaydı. Buna benzer birkaç başarısız denemeden sonra, "Sen bu işi beceremeyeceksin," diyerek Kemal'in araya girmesi de gayet tabi bir durumdu. Daha doğrusu asıl Kemal'in kız kardeşiydi bu işi tatlıya bağlayan. Ama getir götür işleri Soner'e on dört ayar, bir çift küpeye patlamıştı. Telefon numarasını alınca da gerisi çorap söküğü gibi gelmişti. "Helali hoş olsun," demişti Soner Kemal'e. "Bana kalacak olsaydı yüz yılda beceremezdim bu işi."

Ama Soner'i asıl yaralayan Şeyma'nın ses tonundaki o derin hayal kırıklığı olmuştu. Şimdi daha iyi anlıyordu onu. İki gündür düşünmek istemediği şüpheleri bir bir ortaya çıkarmıştı Şeyma. Belki de haklıydı. Çok fazla umutlanmamalıydı. Gece boyunca hayalini kurduğu evlilik senaryoları yoksa suya mı düşecekti? Oysa ne umutla gitmişti başkanın yanına. Oradan eve, sonra da kartta yazılı adrese... Neredeyse koşar adım yürüyordu. Nefes nefese güvenliğe selenmiş, Subani Bey'le görüşeceğini söylemişti. Güvenlik, güneş gözlüğünü kaldırıp yukardan bir bakışla süzmüştü onu. Kibirli bir ses tonuyla, "Patronla mı?" diye sormuştu. İnsanlar burunlarından kıl aldırılmaz olmuşlardı. Hele de bir işiniz düşün, kendilerini hemencecik bir şey zannederlerdi. Belki de babası haklıydı. Daha dün akşam iş görüşmesine gittiğini söyleyince aynı yakınmalarla nasihatle bulunmamış mıydı ona? "Bak oğlum! Önce ekme. İnsan ekmeği için çok şeye katlanır. Yıllarca bizim ustabaşı Yaşar'a katlandım ben. Bir tanişan ne zalim, ne düzenbaz herifti o. Geçenlerde duydum da ölmüş. Olan oldu, ne diyelim. Kötü adamdı rahmetli. Yine de nur içinde yatsın. Beddua etmek iyi değildir oğlum, döner dolaşır seni bulur. Yani kısacası ekmeğinin peşinden koşacaksın. Gereksiz gurur yapmıyacaksın. Emanete hıyanet etmiyeceksin. Patronuna sadık kalacaksın. Aza kanaat etmeyen çoğu bulamaz, şükredeceksin. Anladın mı? Bir de şu kuşçu çocuktan uzak dur artık. Kemal miydi neydi adı?

Geçenlerde yine güvercin yüzünden kavga çıkmış kahvenin önünde. Cahil adamdan arkadaş olmaz evladım. Kötü dost insanı yoldan çıkartır. Ne demiş atalarımız: "Bana arkadaşını söyle sana kim olduğunu söyleyeyim." Doğru değil mi? Ben senin iyiliğin için söylüyorum bunları ha! Yarın bir gün evleneceksin. Çoluğun çocuğun olacak. Bu zamanda geçim kolay mı? İşine gücüne bakacaksın artık. Ekmeğinin peşinden koşacaksın. Yoksa... Gençsin, kanın hızlı akar elbet, sağa sola uyma diye söylüyorum bunları."

Soner de aynen babası gibi düşünüyordu düşünmesine ama sabredecek hali de kalmamıştı artık. Daha işe girecek, mobilyanın, beyaz eşyanın taksitlerini ödeyecek, düğün masrafını biriktirecekti. Böyle giderse eğer bir ömür boyu bekar kalabilirdi. Hangi baba kızını işsiz, güçsüz, çulsuz bir adama vermek isterdi? Adam haklıydı. Nişan yüzüklerini takar takmaz Soner'i kenara çekmiş, "Bir an önce sağlam bir iş bulup çalışmaya başla Soner," dememiş miydi? "Bak sana güvenip kızımı verdim. Benim yüzümü kara çıkarma oğlum. Her şeyini bir tamam et, düğününü yap. Yoksa bak ben açık açık söylüyorum. Önce iş, sonra düğün. Yoksa olmaz bu iş Soner. Haberin olsun. Sonra demedi deme."

Soner acıyla yutkundu. O anın heyecanıyla kayın babası ne söylese kafa sallamıştı, çok iyi hatırlıyordu ama elinden de bir şey gelmiyordu işte. Yüzü kıpkırmızı kesilmişti. Sanki boğazına iri lokmalar dizilmiş gibi üst üste yutkundu. Daha çok şey söylemişti ya kayınbabası! Bir bir hatırlıyordu hepsini, hatırladıkça da içine kapkara bir sıkıntı çörekleniyordu. Elinde çevirip durduğu kartı bir kez daha okudu sıkıntıyla. Okudukça yutkundu. Öfledi. Gözü kapı tokmağı ile aksakallı ihtiyar arasında gidip geldi. "Nerede kaldı şu adam! Bir gelseydi de ne olacaksa oldu artık."

Gözü bu kez duvarı boydan boya kaplayan halıya takılmıştı. Ortasına Mevlana resmi işlenmiş, kenarlarından ışıklar saçan bir halıydı. Herhalde şu Subani ismiyle bu halıyı ömrünün sonuna kadar her sıkıntılı anında iç geçirerek hatırlayacaktı. Acaba Şeyma da yanında olacak mıydı? Ne tuhaf! Bir insan nasıl da başka bir insanın kaderi oluveriyordu. Bir anlık kararla bütün bir hayatının yönü değişiyordu. Belki de işe alınmayacak ama umutsuzlukla çıktığı şu kapıdan başka bir kapı açılacaktı önüne. Kim bilebilirdi? Babası hep, "Her işte bir hayır vardır oğlum," demez miydi? O kadar da bahtsız bir adamdı ki babası. Başına gelen şu maaşını çaldırma olayından sonra hayır mı şer mi demeden, "Ah şu benim kara bahtım!" diyerek günlerce dizlerini dövüp söylenmemiş miydi? Demek ki sabrın da bir sonu vardı. Her kötürüm durum karşısında sabırla susan annesi dahi bu defa dayanamayıp öfkeyle bağırmamış mıydı babasına?

Merdivenden gelen ayak sesleriyle kendine geldi, toparlandı, üstünü başını düzeltti. Adımların sahibi ince bir ıslıkla oynak bir türkü söylemeye başladı. Eğer bu gelen Subani Beyse çaycı yanılıyor olmalıydı. Sert mizaçlı birisi-

nin ulu orta yerde böyle oynak bir türkü söylemesi tuhaftı doğrusu. Kapı açıldı. Yanılmıştı. Çaycıydı. "Gel Soner gel," diyerek babacan bir edayla yanına çağırdı onu. "Senin iş yine kaldı evladım. Subani Bey'in şekeri yükselmiş, aniden hastaneye kaldırmışlar. Müdür Bey apar topar çıktı odasından."

"Belliydi canım," diye söylendi Soner. "Bende eşek şans var zaten. Olacaksa da olmaz artık bu iş."

Bu defa ne moral vermiş, ne de kapıya kadar uğurlamıştı çaycı onu. Belki de birazdan bardaklarını yıkıyorken Soner'in başı önünde ağır ağır yürüyemeyen çaresiz halini gözlerinin önüne getirecek ve başını iki yanında umutsuzlukla sallayarak yazıklanacaktı ona.

Hiç değilse şu güneşli havanın tadını çıkartayım, diyerek yol boyunca zahmetli bir yürüyüşe koyuldu Soner. Ne yorgunluk, ne ağrı, ne sızı... Aklında bir tek Şeyma'yla ilk danslarına çıkacakları o mutlu an vardı. O sırada emin-di Soner, mutluluktan bir çılgılık atsa Şeyma'nın kulağına kadar gidecekti.

Soluğu doğruca Kemallerin evinde almıştı. Telefon açmış ama bakmamıştı Kemal. Kapıya annesi çıktı. "Kemal yok mu?" diyecekti ki daha ağzını açar açmaz kadın, "Yok Kemal evladım yok," diyerek elindeki süpürgeyle tavuk kıskışlıyormuş gibi Soner'i avlu kapısına doğru iteledi.

Elleri ceplerinde dalgın, dudakları yanık bir türkünün nağmeleriyle ağır ağır kıpırdıyordu Soner'in ama akli başka yerlerdeydi.

Sonunda kararını vermişti. Bu işi Kemalsiz halledecekti. Bir an önce sığış sığışına gidip halletmesi gerekiyordu çünkü, artık sabrı kalmamıştı. Kartın arkasına yakınımıdır diye yazmışsa başkan, demek ki bir bildiği vardı. Gidecek ve Subani Bey'e telefon açtıracaktı. Başka yolu yoktu.

Caddeye çıkıp bir dolmuşa atladı. Bir yandan gittiğinde neler konuşacağını tasarlıyor, bir yandan da mutlu evlilik senaryoları kuruyordu kafasında. Önünde gözlerini kör edercesine ışıldayan beyaz bir kapı açılmıştı sanki. Hayır kahverengiydi. Başkanın kapısıydı o. Sekreter kapıyı tıklayıp açtı ve içeriye buyur etti onu. Sıcak bir gülümseyişi vardı kızın. Buram buram parfüm kokuyordu.

Başkan onu görür görmez ayağa kalktı, gülümsedi. "Hoş geldin," dedi. "Ne oldu senin iş? Gitmedin mi yoksa?"

"Gittim ama iki gündür görüşemiyorum Subani Bey'le."

"Neden?"

"Bilmiyorum. Dün gittim yarın gel dediler. Bugün gittim, bu defa da Subani Bey'in şekeri yükselmiş, hastaneye kaldırmışlar."

"Olur mu öyle şey canım. Hemen arar öğreniriz şimdi," diyerek telefona sarıldı başkan. "Şimdi hallederim ben, sen hiç merak etme," dedi. Numarayı tuşladı.

"Alo!"

"Sağolasın kardeşim. Ya hu sana birini göndermiştim ama görüşememiş galiba."

"Hı! Geçmiş olsun. Çok üzüldüm ya! Ne yapalım şimdi?"

"Peki. Oldu. Allah acil şifalar versin. Tamam, oldu," diyerek telefonu kapadı. Soner'e doğru döndü ve "Hemen şimdi gidiyorsun ve işe başlıyorsun," dedi.

Sevinçten deliye dönmüştü Soner. Kalkıp eline sarıldı başkanın. Sağolun, diyerek elini öpmek istedi ama başkan izin vermedi ona. "Ne demek... Estağfurullah! Bizim görevimiz sizlere hizmet etmek. Bu koltuğa boşuna mı oturduk biz?" diyerek sırtını sıvazladı Soner'in. Kapıya kadar uğurladı. "Bekir Bey'e de çok selamımı söyle. Arada bir uğra, çayımı kahvemi iç," diye bağırdı Soner'in arkasından.

Kapının önünde durmuş bekliyordu Soner. Yukarıya çıkmaya bir türlü cesaret edemiyordu. Hayali bile heyecan vericiydi ama olmayacak duaya da amin denir miydi hiç? Bunlar zaten hep böyle değiller miydi? Oyalar dururlardı insanı. Hatta başkanla Subani denilen o iki alçak kim bilir onun gibi daha kaç insanı böyle umutlandırıp kandırmışlardı. Boşuna gelmişti. Aslında yukarı çıkıp bir güzel dövmeliydi şu başkan. Sabrın da bir sonu vardı. Aldatılmış olması bir yana Şeyma'nın şüphelerinde haklı çıkması onu daha da çok yaralamıştı. Yine de kararsızdı. Belki de düşündüğü gibi değildi. Dün işi çıkmış, bugün de şekeri yükselmişti adamcağızın. Bundan daha doğal ne olabilirdi? "İşi gücü ben değilim ya," dedi. Telaşlandığına değmezdi. Cebinden kartı çıkardı. Onlarca kez okuduğu yazıyı bir defa daha okudu.

Gönderdiğim kişi yakınımıdır

Yukarı çıkıp adamı sinirlendirip işi bozmaktansa, sabredip yarın bir daha gitmeliydi. Olmazsa bir daha... Bu işin peşini bırakmamalıydı. Evet, yarın yine gidecekti. Bu olmazsa başka bir iş olurdu nasılsa. Yeter ki bir umudu olsundu insanın. Umut olmayınca hayatın tadı tuzu da olmuyordu. Evet haklıydı. Yarın yine gidecekti. Gitmeliydi. Mutlaka gitmeliydi. Kartı cebine koydu. Geriye döndü. Yüzünde keyifli bir gülümseyişle ellerini ceplerine sokup yürüdü.»

FİKRİ ÖZÇELİKÇİ

BİRAZ SONBAHAR, BİRAZ HÜZÜN

Sonbaharın yürekleri de üşüten gri, hırçın, soğuk ve solgun bir gündü. Kentin ötesine berisine rastgele serpiştirilmiş irili ufaklı parklardaki ağaçlardan savrulan sarı-kızıl yapraklar önce havada uçuşuyor, başlarını bir yerlere çarpıp hırpalandıktan sonra kırgın bir şekilde yola düşüyor ve ardından da bir hoyrat ayağın altında toz olup havaya, suya ve toprağa karışıyor sonra da varlıkları unutulup gidiyordu.

* * *

Hava önce şehnaz makamındaydı: Hem ürkütücü hem yatıştırıcı; hem bir ilaç hem de kanayan bir derin yaraydı. Sonra sise büründü hava. Koyu ve insana kendisini kirli hissettiren yapışkan bir sise... Bu koyu ve kirli sis, yavaş yavaş nüfuz etti şehrin kılcal damarlarına. Sonra şehrin kalbini ele geçirdi. Kirletti o kalbi. En son da insanların duygularını körelten kalın bir perde oldu. Öyle kaldı.

Bu perde, zaten yorgun olan bakışları önce iyice gölgeledi, sonra da gökyüzünün maviliğinin görünmesini engelledi.

Mavi değildi şimdi sokaklar. Bir kasvete esir düşmüşlerdi. Şehri ve insanı yoran bir kasvetti bu. Havaya bir hainin pususu gibi sinen bu kasvet, sokaklara çıkan herkesi esir aldı. Bir kurşun olup kalplere saplandı.

* * *

Bezgin bir yüz ifadesi ve üzerinde eğreti duran yalnızlığıyla ilerliyordu geniş kaldırımda memur. Dış görünüşüyle belirgin bir özelliği olmayan, sıradan biriydi. Dikkatlice bakıldığında, yüzünde belli belirsiz görünen bir hüznün dışında hiçbir dikkat çekici yanı yoktu.

Teni kavruk değil, beyazdı. Mavi gözlerinin altlarında ince çizgiler belirmeye başlamıştı. Yaşı ilk anda pek belli olmasa da, orta yaşa yakındı sanki.

Yalnızdı. Kent merkezine uzak sayılabilecek bir mahallede, kiraladığı bir bekar evinde yaşıyordu. Oldum olası içine kapanık, duygularını rahatça başkalarına anlatamayan biriydi. Bu yüzden de yalnız yaşamayı yeğliyordu.

Eh, belki biraz hayat yorgunuydu.

Birkaç yıl önce tayinle geldiği bu büyükşehre alışmıştı artık.

Şimdi, o kalabalık sokakta derin düşüncelere dalmış, yürüyordu. Ömrü geçip gidiyordu.

Her geçen günün ömründen geçtiğini fark etti birden.

Bunu daha önceleri de biliyor, konuşma arasında başkalarına da "Ah işte, ömür de geçip gidiyor!" benzeri cümlelerle söylüyordu ama şimdi bunu kalbine saplanan bir bıçak kesinliğinde hissediyordu.

Bunu fark etti ve birden kendini çöl yorgunu bir gezgin gibi yapayalnız hissediverdi. Hayalini kurup dost gözüyle baktığı yalnızlığın kendisine düşman kesildiğini sezdi.

Tam o anda, hep hayalini kurduğu yalnızlığın o kadar da gıpta edilesi bir şey olmadığını anladı.

Bu anlayış, zincirleme olarak birçok şeyi daha kavramasını sağladı. O güne kadar nedenini anlayamadığı birçok şey hızla geçti zihninden ve bunların anlamını kavradı. Aslında olan biten çok basitti ama bunu bir türlü anlayamamıştı şimdiye kadar.

Olan şuydu aslında: İyi niyetli olmak yetmiyordu her zaman. Bir de bunun doğru anlaşılması gerekiyordu.

Hayatı, anlaşılammamalarla örülmüştü.

Günden güne içine kapanması bundan değil miydi? Anlaşılammamalardan değil miydi her şey?

Bu kahırlı anlaşılammamalar zamanla birikmiş, taşınması zor bir ağırlık olup çökertmişti omuzlarını.

Şöyle bir geri dönüp baktı anılarına: İyi niyetle yaptığı birçok şeyin, söylediği birçok sözün nasıl da yanlış anlaşılıp hiç ummadığı tepkilere yol açtığını hatırladı. Bu tepkiler, tarif edilemez derinlikte kırgınlıklara yol açmıştı ruhunda ve zamanla kendi kabuğuna çekilmişti iyice.

Bu olaylardan birini hatırladı. Bürokrasiye yeni adım atan bir arkadaşına, bir programda yapacağı konuşması için bir konuşma metni hazırlayıp vermişti.

Arkadaşı da ona "Bir konuşma yapmaktan aciz değilim" demişti. Deddiği, bir cümleydi, sadece bir cümle. Ama içinde bir şeyler kopuvermişti o cümleyle.

Böyle bir cevabı hak edecek bir söz ya da bir davranış sergilemediğinden emindi.

ama şimdi fark ediyordu ki, yaptığı şey doğru olsa bile yanlış insana, yanlış bir zamanda -çünkü makamca büyüüp insanlıkça küçülen biriydi arkadaş dediği kişi- yapmıştı bunu ve gözünün önünden geçen görüntüler, bu ve buna benzer nice iyi niyetli ama sonu iyi bitmeyen adımlarının varlığını hatırlattı kendine.

Bunu hatırlayınca da başını omuzlarına doğru çekti, kendisini küçültüp görünmez kılmak istedi. Uzun zamandır böyle yapıyordu: Kendisini üzecek, mahcup kılacak bir şey olduğunda başını omuzlarına çekiyor, alabildiğine

H E C E Ö Y K Ü

küçültmek istiyordu gövdesini. Küçülüyor, küçülüyor, önce bir nokta kadar kalıyor, sonra da yitip gidiyordu gözlerden.

* * *

Bugün de sıkıcı çalışma saatleri bitmiş, artık gün akşama, o da kendi dünyasına dönmüştü. O kadar ki, görse hayran olup uzun uzun seyre dalacağı günbatımının koyu sis perdesi arasından görünen yakıcı kızıllığı bile dikka-

* * *

Bakışları, ufkun ötesini görmek yerine kalplerin en تنها köşelerini tanı-

mak istiyordu.

Kalplerde olan bitenin üstündeki peçeyi kaldırmak, bir şuh-ı sitemkârın cıldırıncı güzelliğini örten zarıf oya işlemeli tül peçeyi kaldırmaktan daha cazip geliyordu şu an ona. O güzelin peçesini kaldırmakla mahrem ile namahrem arasındaki o ince çizgiyi aşacağını, kalplerdeki peçeyi kaldırmakla da akıllılık ile delilik arasındaki o hassas sınırı zorlayacağını bilmesinin biliyor-

du ama sınırları aşmanın kendisine yaşatacağı o kor ateşte yanıp kavrulmak ve başkaları için hayal olabilecek şeyleri yaşayabileceği duygusu, onu baş-

tan çıkarmaya yetiyordu.

Bunları düşündü ve eğilip kendi kalbine baktı sonra.

Kara bulutlar kaplamıştı kalbini. Karaydı kalbi. Kara. Kapkara. Kararmıştı. Kah kendi karartmış kah başkalarının karartılmıştı o kalp. Karaydı. Şimdi o kara kalbi bir cendereye girmiş, zalimce sıkılıyordu. Tam o anda, göklerin derinliklerinden aniden çıkıp geliveren bir güvercin, uzanıp o kara kalbi öptü.

* * *

Şimdi çok yoğundu yalnızlığı. Hem yoğundu hem çoğalmıştı. Öyle çoğalmış, öyle çoğalmıştı ki ancak dilce susmasını bilip yürekçe konuşmasını bilen biri anlayabilirdi bunu.

* * *

Onun dalgın dalgın yürüdüğü kaldırımında, bezgin adımlarla yürüyenler çoğalmıştı. Çalışanların mesaisi bitmiş, kaldırımlar kâh telaşlı kâh yorgun adımlarla her yöne ilerleyen resmi giyimli insanlarla dolmuştu. Mesaisi bitenler için biten sadece mesai değil, gündü aynı zamanda.

Biten günden geriye yorgunluklar, asık suratlı amirler ve biraz da kırgınlıklar kalmıştı.

* * *

insanlardan soğuyup kabuğuna çekilmesine yol açan o olay geldi aklına birden: Çalıştığı kurumda -bir eğitim kurumuydu- arkadaşlarıyla anlaşamayan, sorunlara yol açan biri vardı. Öğrenci, onun sorumlu olduğu sınıfta olduğu için öğrenciyle o ilgilenmeliydi ve görevi neyse, gereğince ilgilendi so-

runla. Ailesini çağırırdı, onların da katkısını sağlayıp sorunu çözmek için. Çocuklarının durumunu bilmeleri için sınıf ortamını, sınıfta çocuğun davranışlarını ve arkadaşlarıyla iletişimde yaşadığı sorunlara dair gözlemlerini aktardı. Ne var ki, ummadığı bir tepkiyle karşılaştı: Aile çocuklarına toz konmıyormuş, sorunları çözemediği ve çocuklarını kusurlu bulduğu için kendisini suçluyordu. Bunun doğru olmadığını anlatmaya çalıştı ama karşısında kendini dinleyip anlayacak birileri yoktu. Durmadan kendisini suçluyor, çocuklarına toz kondurmuyordu anne-baba. Onları ikna etmeye çalıştıkça onlar öfkeleniyor, olayı tırmandırıyorlardı. Sinirleri gerilmişti ve kontrolünü yitirmek üzereydi.

Ve sonra olmaması gereken oldu: Akıl değil öfke galebe çaldı. Birbirlerini bağırıp çağırmaya suçlamaya başladılar. Olay büyüdü, yasal prosedür işlemeye başladı ve bu aşamada yasaların insana bir insan gibi değil, bir nesne gibi baktığını öğrendi. Kanıtlayamadıktan sonra, iyi niyetli ve haklı olmanın tek başına bir şey ifade etmediğini yaşayarak öğrendi. Haklıydı ama kanıtlanamıyordu. Anne-baba haksızdı ama onları haklı kılan tanıklar bulmuşlardı. Bu tanıkların varlığı da sonucun onların istediği gibi olmasına yetmişti.

Sonra,

Sonra zaten içine kapanmaya eğilimli ruhu, bu olayın etkisini üzerinden atamamış, o günden sonra tam olarak içine kapanıp iyice yalıtılmıştı kendini insanlardan.

* * *

Yolda yürürken kendisine selam veren birileriyle selamlaşıyordu ama dalgınlığı o kadar fazlaydı ki selamlaştığı tanıdıklarının kim olduklarını bile tam olarak fark edemiyordu. Otomatiğe bağlanmış bir selamlaşmaydı onunki şu anda.

Yalnızdı şimdi, çok yalnız.

Bir ölü kadar yalnızdı. Kıyıya vuran ve sonra da kıyının dudaklarında kaybolan hırçın bir dalga kadar yalnızdı. Sokak başında dudakları kıpır kıpır dualar eden kör bir dilenci kadar yalnızdı. İçinde hıçkırıklar büyütüp sonra da onları gırtlığında boğmak zorunda kalan içli bir genç kız kadar yalnızdı.

* * *

Yalnızlığın ne olduğunu sarsıcı bir şekilde anlıyordu şimdi. Bunu, ilk kez bu kadar derinden anladığını seziyordu ve üstelik bu anlama, zemheri soğukluğunu bile ısıtan yakıcı bir anlama oluyordu.

Yalnızlık, insanlardan uzak kalmak değil ama ürkek bir şekilde çarpan kalbin halinden anlayan kimsenin kalmaması demekmiş, bunu anlıyordu bir de.

Kalabalık birden anlamını yitirdi. İnsanlar duygudan, düşünceden, anlamaktan uzak, sadece yürüyen birer beden olarak göründü gözüne.

Arkadaş çevresinde kendine yakın hissettiği birçok arkadaşı olmasına rağmen, şu anda hiçbirini değil ama illa onu istiyordu yanında. O olmalıydı ve uzun uzun susmalıydılar.

Konuşmaktan çok susarak anlıyorlardı birbirlerini çünkü:

sessizlik oturmuşken aralarına, başkaca hiçbir şey konuşmasalar bile, bu sessizlik kendi başına anlam olarak yeterliyken... gün batıyorken ve herkes telaşla bir yerlere yetişmek için koşuşturuyorken...

... sonra başka hiçbir şey demedi, uzun kirpiklerinin altındaki maviye çalan yeşil gözleri buğulandı ve şu, sadece şu cümle çıktı ağzından:

- "Yağmur yağıyor ama toprağın kokusuna hasretiz."

* * *

Çünkü söz, yüreğin her kıvrımını anlatmaya yetmiyordu, kıvrılıp bükülü—yordı anlatmak için ama bunu da tam olarak beceremeyip yoruluyordu sonra.

Konuşmak çünkü yalnızlığı çoğaltıyordu, tıpkı kalabalıklar gibi. Nasıl ki binaların katları yükselip oturanlar çoğaldığında birbirini tanıyanlar azalıyor—sa, kalabalık arttıkça yalnızlık da artıyordu.

Ve bir an geliyor, kalabalık o kadar artıyordu ki kalabalık anlamını yitiriyordu.

Yolcusu olmayan تنها bir sokağı, titrek ve ölgün ışıklarıyla aydınlatmaya çalışan bir sokak lambası gibi yılgın ve ürkek oluyordu işte o zaman insan.

* * *

Aslında, sık sık yürek vurgunları yaşayan biri sayılırdı. Başkaları için önemsiz olan bir ayrıntı, onu alıp uzaklara savuruyor, belki de ortada hiçbir sebep yokken içlendiriyordu: Hiç ummadığı birinin gösterdiği naif bir davranış, yolda yürürken tesadüfen karşısına çıkan birisinin yüzündeki keder izi, albenili bir oyuncakçı dükkanının vitrinine hasretle bakan bir çocuğun bakışlarındaki çaresizlik, çocuklarını sevindirmek isteyen ama bunu yapabilecek imkanlardan yoksun olan bir babanın yüzündeki gölge, hayatın dayatmaları—la inancı arasında sıkışan bir müminin acısı, yaşadığı zor hayatın izleri sesinde titreyiş olarak ortaya çıkan yeni evli bir kadının kırgınlıkları... onu içlendirip yüreğini acıtmaya yetiyordu.

* * *

Sessiz, sakın, içine kapanık bir yapısı vardı eskiden beri. Bazı şeylere içten içe öfkelenirse de, dışarıya yansıtamazdı duygularını. Bu yansıtamama hali birçoğunca -buna sevip evlenmeyi düşündüğü kişi de dahildi- yanlış anlaşılıp onun duygusuz olduğuna yorulmuştu.

Duyguları içinde filizlenir, içinde boyverir, içinde göverir ve hiç kimse öğrenmeden içinde öldü yine.

Olaylara müdahale edecek kadar hırslı olmamıştı hiçbir zaman. Hayatın doğal bir akışı vardı ve bu akışa uymuştu sadece. İsyanlar, dünyayı değiştirmeler, bir şeyleri yakıp yıkmalar ona göre değildi.

Yaşadıklarında, gördüklerinde, çevresinde olup bitenlerde hep bir uyum görmüş, olan bitenlere de yaşanması gereken normal şeyler gözüyle bakıp itirazı aklına bile getirmemişti.

Hayır, evlenip çocuk sahibi olmaya bir itirazı yoktu!

Aksine, evlenip de evinde sessiz sakin yaşayan, çocuklarını büyüten bir baba olmayı yeğlerdi muhtemelen. Ama onu çok etkileyen, uzun süre arkadaşlık yaptığı ve hiç kuşku yok ki evlenmeyi bile düşündüğü o naif kız arkadaşına bile duygularını, isteklerini, beklentilerini yeterince anlatamamıştı.

Tuhaftır, sevdiğini ve sevildiğini bildiği halde, bir türlü adım atamaması, duygularını açamaması, kendisini anlatamaması yüzünden evlenememişti onunla.

* * *

İçinde fırtınalar kopuyor, bir duygu yağmurunda ıslanan saçları kuruma—dan bir başka yağmura koşuyordu o sağanaklarda delirmek için.

Ama sadece iç dünyasında olup bitiyordu bunlar. Haberi olması gerekenlerin haberi olmadıktan sonra hiçbir işe yaramıyordu bu duygulanmalar.

Yapılmayan bir iyilik, hak ettiğine ulaşmayan bir sadaka gibiydi bu duygular.

Güzel ama işe yaramaz. Kimsenin görüp koklayamadığı bir gül gibi muhteşem güzellikte ama gözlerden ırak. Tıpkı tenhalarda açıp yine tenhalarda solan ayartıcı taflanlar gibi.

Bir şeyin değerli olması, ona değer verenlerin olmasıyla kayıtlıydı çünkü. Değer, muhataba yönelmesi gereken bir şeydi ve bu değer verildiği ilgisine hissettirilmeliydi.

Yoksa, bir şehla elif olmuşsun ne fayda!..

* * *

Bir meczubun gözlerine inen kara bir perde gibi usulca şehrin gözlerine iniverdi akşam. İkinciyle yumuşayan kalpler, akşamla birlikte ağlamaya yüz tutmuştu.

Bu saatlerde anormal bir kargaşa, dayanılmaz bir gürültü olması gerekirdi kentin geniş yollarında ama nedense katlanılmayacak bir düzensizlik, sinir uçlarına batan bir gürültü yoktu bu akşam.

Bulvardan ayrılıp bir ara sokağa saptı memur. Ayın cılız ışığı, puslu ve utangaç bir şekilde düşüyordu sokaklara. Kıvrıla büküle ilerleyen sokağın akışına uyup sakince yürüyordu.

İçinden geçen duyguları tam olarak adlandıramıyordu. Karmakarışık. Ruhunu tarif etmesi istenseydi şu an, ne diyeceğini bilemezdi.

Belki ağzından ürkek bir şekilde sadece şu söz dökülürdü: "Çalkantı..."

* * *

Sokakta ilerledikçe yanından geçtiği evler de belirgin bir şekilde değişiyordu: Kent merkezine yakın evler yeni ve çok katlıken, kent merkezinden uzaklaştıkça evler de eskiyip kat sayıları azalıyordu. Apaçık bir şekilde yoksullaşıyordu evler. İnsanlar yoksullaşıyor, hayat yoksullaşıyordu.

Bir müezzinin yanık sesi, aniden göğün alnına dokunuverdi: Akşam ezanı... Makam üze okuyordu müezzin ezanı, segâh makamı.

Müezzinin sesinin tınısından mı, okunan makamın güzelliğinden mi yoksa ezanın kendisinden mi anlamadı ama bu ses, onu etkiledi. Bir mıh olup çarkıldı kalbine bir şeyler.

Damarlarındaki kan ateş yalımı oldu ama yine de yürüyüşünü hiç değiştirmede. Öyle karmakarışık, devam etti yürüyüşüne.

Akşamla birlikte ani ve koyu bir karanlık kuşatmıştı şehrin sokaklarını.

Karanlık, sanki bir ağırlıkla gelmişti: Adımlar ağırlaşmış, toprak ağırlaşmış, havada yüzen bulut ağırlaşmış, hayat ağırlaşmıştı.

* * *

Yol kıvrılarak akıp gidiyor, o da kaldırımında sessiz ve sakın adımlarla yürümeye devam ediyordu. Bu ilerleyişine devam ederken az ilerde, kepenkleri indirilmiş bir dükkanın önüne düşen sokak lambasının loşluğunda, bellilirsiz hareketlerle kıpırdayan küçük, beyaz bir karaltı gördü. Bir tereddüt yaşadı önce, sonra kararlı adımlarla karaltıya doğru ilerledi. Birkaç adımda ulaştı karaltının yanına.

Eğildi, karaltıya baktı.

Kanadında kahverengi lekeler bulunan beyaz bir güvercindi bu. İyice yanaştı yanına, ürktmek istemedi. Önce gözlerini gördü güvercinin: Kıpır kıpır dönenen, karşısındakinin kalbini okumak isteyen gözlerdi bunlar.

Onu ellerine alıp kalbinin ritmini dinlemek istedi.

Sanki yeryüzünde kendisini sadece o güvercinden başkası anlayamazmış gibi hissetti birden. Bunu anlamasıyla birlikte öyle sevgi dolu, öyle çaresiz, öyle muhtaç baktı ki güvercine.

Sandı ki güvercin kendisini anlayacak, kalbi kalbiyle aynı ritimde atacak, diliyle dillenecek, haliyle hallenecekti.

Gözlerinde bir çaresizlik, dudaklarında meleksi bir tebessümle güvercine iyice yaklaşıp tutmak için elini uzattı ama güvercin aniden yekinererek dermansız bir şekilde kanatlarını birkaç kez çırpı ve sonra uçarak göklere karıştı.

Yapacak bir şey bulamadı. Gözleri bir süre karanlığı delecekmiş gibi gökleri yokladı ama güvercin kaybolup gitmişti.

Olana razı, kalakaldı öylece.

H E C E Ö Y K Ü

Kararsız, sarsak adımlarla yürüyüşüne devam etti sonra. İlerledi, ilerledi, küçük şadırvanı olan bir cami görünce camiye çevirdi yönünü.

Sokak arasına kendini gizlemiş küçük bir camiydi.

Caminin avlusundan içeri girip şadırvandaki oturağa oturdu.

Oturak soğuktu ama umursamadı, elini uzatıp önündeki çeşmenin musluğunu açtı, suyun akışını seyretmeye başladı.

Damlalar birbiri ardınca akarak kesintisiz bir çizgi oluşturdu. Damlaların akışını gördü ve bir damla su olup toprağa karışmayı diledi.

Bu dileği kabul olmadı.

O da, soğuk onu ürpertene kadar oturdu şadırvanda. Sonra ayağa kalktı, önce kafasını kaldırıp minare boyunca yukarı, göklere baktı.

Minarenin en tepesindeki alemi gördü, yıldızları gördü, sonsuzluğu gördü.

Gözlerini aşağı indirip caminin kapısına baktı, kapıyı açıp içeri giresi geldi ama adım atıp da bu isteğini gerçekleştirmedi. Oturmaya devam etti şadırvan başında.

* * *

Zaman ilerlemiş, yatsı vakti yaklaşmıştı. Cemaatten birkaç kişi girdi cami avlusuna. Avluya girenler, önce şadırvanın oturağında durgun bir biçimde oturan bu adama baktılar, sonra kendi aralarında "Bu tuhaf adam da kim?" dercesine bakındılar.

Onların gelmesi, yalnızlığın gitmesi demekti.

Yorgundu.

İsteksiz ve yılgın bir şekilde yerinden doğruldu. Yorgun adımlarını sürüye sürüye şehrin kalbine ilerleyip gözlerden yitti.»

HASİBE ÇERKO

HİCRAN PORTAKALI

Devriyeler kentin ortasında bazen uyur kalırlar.

Böyle gecelerde yeryüzü kuğulara karışır. Rüzgâr buz gibi eserek kenti bir uçtan öbürüne süpürür. Birileri ikili yalnızlığının peşinden deli deli yürür karda lekeler bırakıp. Alacakaranlıkta garip tıkırtılar kol gezer, Madam Phyllis'in dikiş makinesi kırık dökük bir tutkuyla işler. Eyüp dilsizlik, Kasımpaşa ağıt, Şişhane yorgun bir ıslıkken sevmiş Madam Phyllis'i. Sonra bir gece adamakıllı yalnızlaştığında terk etmişler. O gece tıkırtı Haliç'in karanlık sularına inerek dev dalgalar doğurur, evlerin çatılarını vurur. Fatih semtindeki Kızıtaşı'na uçan kumaş parçalarını kentten geçenler görür.

Surların siperinde bir kadın yalnızlığını paçavralara sarmıştı.

Kızıtaşı rengârenk pırtıları içinde sırtını çevre apartmanlardan birinin balkonuna dayamış, ağzından dumanlar çıkararak konuştu: "Kumaş parçalarının uçuşmasından belli hâlâ çalışıyor. Fakat... Fakat sen beni dinlemiyorsun!" Birkaç dakika havada uğultuyla dönen paçavralara ve kadının sessizliğine kulak verdi. İlk karşılaşmalarından bu yana onu böyle hülyalı görmemişti. Kuşkucu, ihtiyatkâr bir tavırla elini çenesine götürüp, "Dağılmışsın. Yoksa bütün gün onu mu takip ettin? Azize'nin peşinde -Phyllis'in müstear olduğuna bahse girerim- deliler gibi ha! Demek istediğim... Vay canına! Ne inançlı kadınmışsın. Kendini kaptırmışsın, bu işe şaşmamalı." "Sen... Durumu hakikaten biliyor musun?" Derin bir iç geçirip devam etti kadın: "Dün gece hava ılıktı, ıstıraplı bir neşeye kapılmıştım. Nasıl desem; içim içime sığmıyordu, Beyoğlu'nda dolaştım biraz. Ona sesimi duyuracak kadar yakındım. Bulutlar alıp giydirmiş, zarif yüzünü belirginleştirip saçlarını cildine katmıştı. 'Narenciye kokuyorsun/tıpkı ağaç gibisin' diyen bir bulut tepemden geçti. Onu öpüyordu. Sonra bir kelebek gibi yere inişini gördüm. Ah! Kalbim camdan sanki. Durmadan kırılıp ufalanıyor. O buluta yapışık hissediyorum.

"KAÇ KEZ SÖYLEYECEĞİM CEMİLE HANIM SENİN KALBİN DELİK DİYE! BAK, BUHAR ÇIKIYOR. DÜŞ GÖRÜYORSUN SONRA DA ONU YAŞIYORSUN. YAŞLANMIŞ BİR KIZSIN SEN, SEN ASLINDA... DÜPEDÜZ TİMARHANELİKSİN." İNCİNMIŞTI KADIN, "HAYAT NE KADAR ACI, NE KADAR ACI!" DİYE HIÇKIRDIKÇA GÖĞSÜNDEKİ DE-

LİKTEN KIPKIRMIZI BUHAR ÇIKTI. AĞLAMAKTAN BİTAP DÜŞÜNCE GÖĞSÜNE YUMRUĞUNU BASTIRDI, KIZTAŞI'NIN PARMAĞINDAN KAPTIĞI ÇAPUTLARI YUMRUK İRİLİĞİNDEKİ DELİĞE SOKTU. ÇÜRÜMEKTE OLAN ELLERİNİ O VAKİT GÖRDÜ KIZTAŞI, ÇEHRESİNİ BURUŞTURUP "AYY! BU NE SEFALET!" DİYE BİR ÇIĞLIK ATTI.

Ellerini hızla koynuna soktu kadın, kendinden geçmişti. BAŞINDAN GEÇENLERİ KOLAY KOLAY ANLATAMAZDI BAŞKA TÜRLÜ, "Dinlemelisin! Dinlemelisin!" diyerek bacaklarına sarıldı Kıztaşı'nın. "Kan kokularıyla havaya karışıyorum. Ölmüş olmalıyım ama nasıl? Karanlık. Bulut ortasında kocaman şeffaf bir portakal var. Kamburum sızlıyor, o zaman atmışında olduğumu idrak ediyorum. Yerde tümsek bir gölge yaparak yükselip tırnağımı gömüyorum. Çıkaramıyorum sonra. Dilimlere ayrılıyor, parmaklarım gerilerek kopuyor ve sonra... KIRMIZI ILIK YUMUŞAK BİR ŞEYİM. Hâlbuki ne kadar güzel görünüyor. Biliyor musun bu hayatta duyduğum en tanıdık ses, aslında bana onu yaşıyormuşum gibi hissettiren, kendimden uzaklaştıran korkunç günahlarıyla kavuran uzak, meçhul kadına ait. "

Kıztaşı hafif acıyarak fakat oldukça sert görünmeye çalışıp birkaç saniye süzdükten sonra, "ŞUNUN SESİNE BİR BAK; MEZARINDAN ÇIKIP GELMİŞ SANKİ. ARTIK BUNDAN KURTULMALIYIM, ÇATIR ÇUTUR, SİNİRLERİM HARAP OLDU" diye düşündü. "Eh! Buraya madem geldin/hangi yollardan gideceğini biliyorsundur/seni daha fazla kar soğuşundan koruyamazdım/kötülük olsun diye söylemiyorum bunları/dört gündür gidiyorsun bari umutlu musun onu bulacağına?" Bacaklarını silkip ondan kurtulmayı düşündü vazgeçti sonra. Kadın bunu biliyordu. İki saat konuşmadılar. Uykulamıştı Kıztaşı, karların üzerine devrildi.

"Gitmesem hayatım zaten kayıp. Zaten kayıp kayıp kayıp." diye devamlı içinden geçirdi kadın incecik çizgi hâlindeki uykusunu kırarak ve eşarbını düzelterip durarak, parlak kırışık çehresini şu dünyadan kopararak "Gerçi sefil hayatın değişecek de n'olacak!" diye sayıklayan Kıztaşı'nın yakasından çekip ona açılmadan önce göğüs geçirdi. "HİÇ OLMAZSA AĞIT YAKARIM. AVARE KIYMIKLARIMI KENTİN DUVARLARINA BATIRA BATTIRA İÇİMDEKİ ŞARKICININ PEŞİNDEN GİDERİM. ALAYCI KAYGAN AYAKUCUNA SIZIP KALIRIM." Dudağını kederle büküp, kumaş yığınlarının arasından fırladı. Vurdumduymazlığına içerlemişti Kıztaşı'nın. Üzerinden karları silkti. Omzunu dürttü. Ne yaptıysa cevap alamadı. "İssızlığımın, yaşlı oluşumun seni sinirlendirdiğini biliyorum. Gidiyorum işte" uzaklaşmadan evvelki son sözleriydi.

Keşke, "Aaa! Mösyö K." Ve "Madam Phyllis!" hitaplarına tanıklık etmemiş olsaydı. Keşke onu yalnız bulsa ve kollarını uzatsa, sarılsaydı.

Beyoğlu'nda yürüyor olmalıydı.

Yıllar evvel yazgıdan kaçmamayı öğrenen küçük kız çocuğu hafa ve ihfa-
nın sırrıyla tekkenin bahçesine sığındığında cümle kapısının önünden başla-
yarak KAYYUMÜN HU HAYYÜN HU HU HU. larla sınırlı bir bölgeyi
tutmuş çatık kaşlı adamlar ellerinde hançerlerle birbirlerinin göğsünü deşe
deşe ama hiçbiri yaralanmayarak, göğüslerinden kan akmazken ama kehribar
ırlık huzmeleri sızarken sis içinde kaybolmuşlarken, mezar taşlarından başka
fley göremediğinde sonra. Onlar gibi KAYYUMÜN HU HAYYÜN HU'yu
zikrederek en az kırk adamın arasından nasıl çıktığını bilmeyen, sıcak yağlar
boynunu ıslatan. Geceleri bir Hristiyan kuşbazın dükkânında makineci ola-
rak çalışan, dikifteki mahareti, tekliği pek çok moda evinde konuflulan, taze
baharlar gibi çoğaltan kadın. İsmi değiştirilip modaya yaralı ad konulan se-
fil matmazel. Kıyılara indiğinin, sonra Tophane yokulunu bir solukta çıkıp
yukarılarda avare dolaftığının, evlerin kasvetinden içine bir çılgınlığın çörek-
lendiğinin, sonra bir gazinonun önünde nasıl kaybolduğunun, yüreğinde kos-
koca bir boflluğun onu zalim günahlara çektiğinin mufassal belirlenimlerle
farkına varan. DEVRİYELERİN UYUYUP KALDIĞI, YERİN KUĞULA-
RA, SİRLARA KARIŞTIĞI VE SÖZ GEÇİREMEDİĞİ SİRLARI YÜZÜN-
DEN "BENİ KİMSE BULMASIN, KİMSE GÖRMESİN!" DİYE ACI ACI
HAYKIRDIĞI AN KENDİNİ TEVHİDHÂNEDE NABİZ GİBİ ATAN BİR
KAMBUR VAZİYETİNDE BULMUŞTU. O günden bu yana hayatın onu
çizdiği hissi yakasını hiç bırakmadı. Daha otuzunda beli büküktü keza.

Gazinonun kapısından çıktıktan sonra befl dakikadır bekleyen kadın-
Phyllis-la karflılaflmam iki yıl evvel içimden ağır bir fleyin koptuğu o soğuk
geceye götürdü beni. Şu Bay K. -İsmi lazım değil- Bayan Phyllis'i Sofular
hamamının önünden almıftı, "Buyursunlar Madam" diyerek.

Otomobil hırıltılar çıkararak gitti. Buzları çözülmüfl gibi gevlek tenini ya-
layan rüzgârı hissettim. Ona dokunmuşl gibi bir his. Bacaklarımın seyir-
mesine, kollarımın, ipinden boflalan kuklalar gibi düflmesine kayıtsızdım. Ga-
zinonun önündeki kuru ağaçtan yeşil bir kuş havalandı. Tekrar ağacın tepesi-
ne kondu ve doyumsuz gözleriyle bana buz gibi baktı. Ertesi sabah ölümünü
gazete dağıtıcısı çocuktan duydum. "ŞARKICININ SONU. ŞARKICI
PHYLLİS..." İçimde derin bir çukur açılmış gibi.

Kıztaflı, uzaklardan sarsıla titreye gelen kadını fark etti ve acıdan donan
birini ilk kez görüyormuş gibi panik içinde seslendi. "Hey! Neyin var senin?
Bilincini kaybetmişl..."Kuru Ellerini, ayaklarını ovuşturdu, omzundaki yün-
lü pelerinini indirip ona giydirdi. Kadın kar gibi erimiflti ve boflluklarını çar
çaputla doldurmuşltu. Biraz ısınınca canlanır gibi oldu.

"Acıma nedir bilmezsin sen/bilmezsin fakat anlat bana/anlat olanları/ne-
den böyle bitkinim/bu kadar ne öldürebilir ki insanı."

"Dinle öğleyse. Rüzgârlar derinden esiyordu. Tuhaf bir müziği bize getiriyordu. Sese doğru rastgele gittin. Nihayet, madamın on bir kedisi, gurultulu karınlarını yay gibi gerip yoluna çıktılar." "Sus artık sus diyorum! Taş olduğun nasıl da belli, neden alaycı konuşuyorsun" diyerek sitem etti kadın. Pelelinini geri verdi. Çaputları öfkeyle üstünden sıyrıp, "Senin de günün gelecek, kimsesiz kalacaksın. Benim gibi bir ölüden başka zaten kimin var ki! Dahası, onun gibi gazinoda bir ayyaşın buyruklarına boyun eğerek, tütün ve alkol kokularının arasında sabahlamadın. Ölümçül, ezberden yapılan bir aşkı bilmezsin sen." Bütün vücuduna bir sıcaklık yayıldı. Çenesi titriyordu. "Ama sen bilir misin ki, bunu düşünmeden konuşmasan iyi olur" diye fikir yürüttü kendi kendine. İyi niyet gösterisinde ayak diredi Kıztaşı, "Ah ne alıngansın. Niyetim alaya almak değildi. Sakinleş artık. Otuz üçüncü gün müridlerin olma-ya and içtiler mırılarak, kapıları dolapları mermerleri yıkadılar. Terziliği ilerletmiş olanı küflenmişleri atıp yeni perdeleri dikmene yardım etti.

"EVİN ESRARLI ATMOSFERİNDEN TAMAMEN SIYRILDIĞIN BİR CUMATANINDA ON BİR GÖLGE HZ. EYÜPTÜRBESİNİN ÇİNİLERİNE DÜŞTÜ VE BİR DAHA GERİYE DÖNMEDİ EZAN SESİ MİNAREDEN KENTİ BİR UÇTAN ÖBÜRÜNE MİMLEDİ. SEN, MÜRİDLERİNİN BAŞINDA GÖZYAŞI DÖKTÜN."

"Ne diyorsun sen, Ne diyorsun." Yüreğinden kopan çığlıkları bastırdı.

İçten içe kinini kusmak isteyen Kıztaşı örtük bir istihzayla devam etti. "Bu eve geldiğinden bu yana her gece madamın nefis tablosunun ardındaki adamla uğraşmak zorunda kaldın. O müptezel K.yla Phyllis'in felaketi olan kazayı yaptığında direksiyon başındaki ölüydü. Sen uykuya dalar dalmaz kapıları, pencereleri ardına kadar açıyor, kedilere tekme tokat girişip, küfürler savurduktan sonra tablonun önünde tozoluyordu. O gece usul, züppe doku-nuşlarla adam kurbanlarını okşuyordu. Sen, 'Vah kuzucuklarım! Vah kuzucuklarım!' deyip dizlerine vururken uykudan uyandın. On bir mürid zehirlenmiştiler. 'Perişan hâldeyim bana bir çay yap' diyerek geldiğinde bana bunları sen söylemiştin unuttun mu?" Uzun bir sessizlikten sonra başını sağa sola sallayarak "Valla donacaksın sen! Anlamıyorum. Anlamıyorum!" dedi. "Ölüler üşümez pek" dedi kadın karları deşe deşe iz sürerken. Göz ucuyla baktı Kıztaşı, çürümekte olan yüzü gördü.

Edirnekapı-Taksim otobüsünün son seferi olmalıydı. Kıztaşı'ndan ayrılalı beri nerde yürüdüğünü bilmeden iki gece dolaştı. Bir kayışa asılmış ayakta duruyordu. Koltuklarda oturanlar başını ona çevirmeksizin derin bir uykunun içinden baktılar. Kıpırdamadılar. Yıkıldılar. Hepsinin başı uçtu, omuzlarına değip kayboldular. Otobüs hareket ettiğinde koltuklar bomboştu, koridordaki tutamaklara asılmış üç beş kişinin bakışları ötede bir yerde çakılıp

kalmıştı. Tekerleklerin üstünde bilmediği yollardan kayıp gittiler. Bu türlü geçişler yalnızlığını derinleştirmekten başka güçlendirir olmuştu onu.

Bir köprünün üstündeydiler. Müridlerinin hayaletleri şimdi buradaydılar. Kapının eşiğinden pençelerini uzatıyor, otobüsün camlarını tırmalıyorlardı. Ne zaman, nasıl ölmüşlerdi. Patilerini kaldırıp onu çağırıyorlardı: "HANIMI—MIZ, EVLİYAULLAHANAMIZ, EVLİYAULLAHANAMIZ!" Mırlayıp onu nasıl böyle-evliyaullahanamız- çağıracaklarını öğrendikleri gün Pierre Loti kahvesinde gece yarısına dek demirhindi şerbeti içmiştiler. Silik bir resim içinde anımsadı. Karmakarışık duyguları onu hem tamamen yabancı olduğu hem de kendi olduğu bir evrene sürükledi. Birincisinde boşluk, ikincisinde kaygı ve acı kol geziyordu.

"Ahh, gecenin bir vakti buralarda ne işiniz vardı madam!" diyen müptelzel nidayı duyunca fark etmişti caminin tenine dokunan, buzlu minaresini. Üç saattir yürüyordu. Gözleri kapanmak üzereydi fakat ötede el sallayan kadına kitlenmişti; otomobil önüne gelince, "Aaa! Mösyö K." K. durup, "Madam..." Minarenin çinileri gülmez olmuştu sonra, soğuk çehresi koyu mavi bir mantoya gölgelenmişti. Bir vakitler varlığıyla yokluğu bir olan kamburu ezdi Cemile Hanım'ı, çiniler acımadan ezdi. İyice kopuk, günahkâr hislerle dolmuştu ve dudağını dayadığı çinilerin arasından usulca bağırdı: "Bu o, bu o! Phyllis! Portakal parmaklarım, kırmızı çarşaf, o, ben, kopmuş parmaklarımla ben, madam..." Zihninden hızla şunları geçirdi: "Çarşamba'daki kıpır kıpır tezgâhlardan birinden kumaş alırken miydi gördüğüm yoksa Sofular hamamından çıkarken mi? Üzerinde kahverengi pardösü ve yılan derisi botlar vardı. Lale desenli eşarpla başının bir kısmını örtmüştü. Gün ortasında Sofular hamamından çıkmıştı işte. Belki benim gibi o da ikili yaşamının ardında sürükleniyordu. O, tekliğinin çeperlerinden sızan ötekinin dindarlığından bense onu evrensel ilkelliğimde bencilce kaybetmekten korkuyordum. Sınırlar çizdim özde yalnızlık kokan. Onu daha çok yaşayamazdım. 'Aaa! Mösyö K.' DİYEN BEN OLAMAZDIM. YA DA OLURDUM EMİN DEĞİLİM."

Mendiliyle yüzünü örterek, "Benimle kal Madam Phyllis!" diye seslenmek istediye de yapamadı. Kollarını uzatıp hayal kırıklığıyla geri çekti, dokunacak kadar yakın sayılırdı hâlbuki.

PHYLLİS KARLAR ERİYOR ON GÜNDÜR SOKAKLARDAYIM
KANATSIZ BİR KUŞUM AKŞAMDAN SABAHA RÜYA GÖRÜYÖRÜM
GECE BACAKLARIMA TIRMANIYOR SESİN BEN OLUYOR
SONRA BACAKLARIM TUTULUYOR YÜRÜYEMİYORUM AĞLIYOR
PORTAKAL PARMAKLARIM KOPUK SAF HÜZÜNDEN KİŞİSEL DELİLİKTEN
EROTİK BİR NEŞEDEN GÜNLERDİR GEÇİYORUM BUGÜN
MADAM PHYLLİS, TEK DÜZEYİM KAMBURDAN İBARE-

TİM/sizinle karşılaşmak içimde ölü bir parçayı kımıldatıyor/tanidik kimseye rastlamamam büyük şanstı/ya acıyan olursa mı/o zaman ağlar mıyım mı/BEN DE KANAR MIYIM MI/ellerimi tutan bir hayat var ya mı dedin/bırakırsa olacak olanı ben bilirim BAYAN PHYLLİS/sen bölünmeyi bilmezsin, sen hiç portakal oldun mu/içinde ölü bir parça kımıldandı mı benim gibi/göğsü— mü acıtıyorsun/HAZİN BİR DELİLİK oluyorsun/ ben günah işlemedim ki/makinemi tıkırdatamıyorum Bayan Phyllis, kaygılarımın sınırındasın, düğüm düğüm sırsın/çözüldüğünde mahvolacağımı hesaba katıyorum ama her işini kendi gören biri olarak çamaşırlarımı dikememem ne kötü/çamurlardan geçti güzel ayaklarınız/sizdiniz evet, ne oluyordunuz/niçin bakmıyordunuz/bir şehvetle bir hüznle kırıstırıyordunuz içimdesiniz düşüyorsunuz ben düşünüyorum/birden gülüyorsunuz/ portakalın içinde ölür mü insan, ölüyorum/öyle/bulutlardan silinmiş yüzünüz ben güçlü değilim ki beni arayın bulun beni gördüm sizi kor alevdiniz ve üzgündünüz/yine bakmadınız bana seslenemedim kollarımı geri çektim ben yine günahlarınızla kurşun gibiyim.

* * *

Gecenin çamurla seviştiği köşelerden uçtu. Makine yağı kokan tıkırtılarla ağır ağır yükseldi, o vakit koptu sonsuz acı bir müzik zamansallık parçalandı. Kafası dumanlanmıştı. Sokağın iki yanındaki eski, taş evlerin donuk gölgelerine çarptı. Yüksek pencerelerin, balkonların demirlerine süründü. İnce boyunlarıyla sarkan çiçekler tel tel ayrışıp korkunun sesine kulak kabarttı. Etraftaki ağaçlardan kopan savrulan yapraklar "YA VEDUUUD, YA VEDUUUD!" diye hışırtıyla kulağına sokuldular.

On dört gündür sokaklardaydı. Gece içine çörekledi ve kamburunu iğrenç bir sancı yokladı. Madam Phyllis'in sırlarını yutmuştu; erotik neşesini, hüznünü. Kamburu irin doluyordu. Kuru yapraklar gibi kırılıp ezile ezile saçları bembeyaz oldu. Evin yolunu çoktan unutmuş ayakları onu Tophane'de Kadılariler yokuşuna sürükledi. Kafası bu dünyanın yabansılığı yüzünden unuttuklarıyla o kadar meşguldü ki göğsünün fokurdadığını fark edemedi. Yaralarını deşmesi için kumruların havadaki seslerini dinledi. Günlerdir kafasını kemiren uğultu ayyuka çıkmış, kaftanlı on bir kedi oğlanı onu yakalamıştı. "Hanımımız." Etrafında halka oldular. Ceplerinden topaçlarını çıkarıp çamurlu kaldırıma attılar. Topaçlar döne döne Cemile Hanım'ın eteklerine yürüdü.

Portakaldaki Phyllis'in bölünüşüne değdi bakışı, parçalanıp tozolan. Kaftanlı kedi oğlanlarına "Kalabalık görünüyordunuz, otobüsün camlarından içeri atlamak isterken yüz kişi vardınız." Elinin tersiyle eteğini silkerek "Topaçlarınızı alın" dedi, "topaçlarınızı çağırın artık." Çiyli gözlerinde ölümü gördü ve titreyip yokoluşlarını. "Pati izleri bırakarak şıp şıp yürüyen yuvarlak bir şeydiler, müridlerim olamayacak denli oyuncaktılar kederliydiler ko-

puktular yoksular" diyerek göğüs geçirdi. Ve naylon eşarbin kenarlarından yüzünü bütün hatlarıyla tekrar gördü. Portakalın içinde bir bebek gibi kıvrılmıştı. Ona dönük ve çıplaktı. Dağınık makyajı yeni yapılmış gibiydi. Hafif çukur kamburunu ve yüzündeki derin çizgileri gördü. Bir rüya olmadığını biliyordu. Başından beri duyduğu acı, tıpkı kendisi gibi varlığının bir parçası daha olduğuna ve onun, tensel niteliklere ait başka bir hayatı yaşadığına dairdi. Mösyö K. Niçin, "Madam, madam." diye seslenirken içinde yağ ve gazoil kokan kapkara bir kuyu açmıştı? Durup soluklanmadan yürüdü. İnsanlar ona doğru akıyor, o kan kokularıyla paramparça bulut oluyordu. Sonra bir sürü gövdeye çarpıp yuvarlanarak tekkenin kapısına düştü. İçeri girerkenki kalabalığa, girdikten sonraki boşluğa asılıp kaldı. Tekliğine, yalnızlığına kapanabilirdi, bütün o yaşananların tuhaf hazzını tensel ve ruhsal bir bütünlükle duymasa, an be an akıp giden resimlerin düştüden fazlası olduğuna hükmetmeseydi. Gülsuyu ve ter kokularının içinden geçip kendi kokusunu aradı. Gül suyu ve diğer kokulardan kendini ayırdı. Sonra tevhidhâneye avdet edip-kaç gecedir yoktu- İGFİRLİ ZÜNÛBÎ'yi belki on bin kere zikretti. Taş kesildi. Gözleri buzlanmıştı. Elini öpmeye yeltenenler ürküp kaçtılar. Parçalanmıştı portakal mahvolmuştu hayat. "Bir de kedilerimin imgelerini alamazdım yanıma" diye düşünmesi bu yüzdendi. Şıp şıp fikrine damlamaları ateş gibiydi. Bir kez pençelerini bıraktılardı yola. Pardösüsünü çıkardı/paçavraları birleştirerek diktiği atkısını, çantasını, pırtılarını attı üzerinden/ ayakucu kar gibi eriyip aktı/bilekleri, baldırları, memeleri aktı/başını ve titreyen çenesini gördü akıntıda/bembeyaz tenine hayretle baktı/sıfatı ölmüş birisinin karla kaplı hâliydi/ büzüşmek, silinmek için nefesini tuttuğunda yerinde yeller esen bir kayıptı/nabız gibi atan kahverengi bir kamburdu/ortada çırılçıplak kalakalmıştı/kalabalık, şefkatle kamburu öpmeye başladığında gelenlerin kim olduğunu gördü.

Fatih Kızıtaşı'ndaki o evdeydi. "Belki de bunu arıyordum. Dikiş makinesi" dedi kendi kendine. Boş makineyi bir kaç kez tıkırdattı, madam Phyllis, "Ne demeye o alete dokunuyorsun" diyen pek müstehzi bakışlarını dikti, "Geldiğine pişman olacaksın" demek üzere gerilen ağzını kocaman açarak ardından, "Talihine yan! Talihine yan!" diye diye üstüne yürüdü. Duvardaki büyük, çerçevesiz tabloda fırlamıştı. Elindeki aynayı Cemile Hanım'a tutup "Bak şu hâline" dedi "delisin sen, ölüsün ölü!" Buzdan çehresini gördü Cemile Hanım. "Biliyorum dedi. Sana hiçbir şey demeyeceğim." "Ne kadar küstahsın" dedi madam Phyllis, "Varlığın bana acı veriyor. N'olur git. N'olur git" diye hıçkırdı, "bir dakika" diye usulca seslendi ve ellerini beline yıkılır gibi koydu. "Sırlarımı biliyorsun; saf duygulara yenilmekten ve iyileşmekten ödü kopan bir zavallı olduğumu. Sen, hiçbir erkeğin eli tenini okşamamış dindar bakire. Beni lanetleyeceğin yerde üzülyyorsun, buna daha fazla katlanamam, olmaz, katlanamam, katlanamam."

"Buraya yalnızca bu makine için geldiğimi farz edin. Çünkü neden geldiğimi bilmiyorum. Kulaklarımda uğuldayan acı, kırık dökük bir müzik beni buraya sürükledi. Ve buraya geldikten sonra dikiş dikemez oldum. Düşümde kentin üstünden geçmiştım. Anlayamayacağın kadar ağır bir yükün altında eziliyordum. Ben, iki yıl evvel ölmüş gibiyim madam, üstelik bir tabloda uyumayan gerçek bir ölü." "Katlanamam! Artık katlanamam!" diyerek inleyen kadın tablonun içine sıçradı. Tabloyu delip geçen bir kıvılcım olmuştu. Yanıyor, tablodan çıkmak için alevleri yumrukluyordu. Cemile Hanım vücuduna yayılan uyuşukluğa söz geçiremedi, yere yuvarlandı. Duvardan uçan resim kömürleşmiş eliyle göğsünü tutuyordu. Cemile Hanım'ın aklından geçen son düşünce kırıntıları "ÇİYDAMLASIÖLÜMHAYATİKİLİYALNIZLIK" oldu.

Kamburuna sinen zarif kuş, kollarını titreterek çözülmeye başlarken geldiler. "Evliyaullahanamızevliyaullahanamız." On bir gölgenin ardından gitti. İlkbahar gelmişti. Göğsündeki ateş aysız gecede önlerini ısıtıyordu. O gece her yer düzleşmişti. Boş sokaklardan geçerken tepeyi görebiliyordu. Sert rüzgâr eşarbını sıyırdı.«

GÜRAY SÜNGÜ

EVRİM

İş dönüşü otobüsü kaçırdı. Otobüsü kaçırdığı için sinirlenmedi. Üzülmedi de. Diğer otobüsü bekledi. Yarım saatte birdi otobüs ama kırk beş dakikadan fazla sürdü bekleyişi. Yağmur yağıyordu. Durağın üstü kapalıydı ama kapalı kısım bekleyenlerin hepsini kapsayacak kadar büyük değildi. Adı olmayan adam durağın dışında kalıp ıslanan çoğunluğun içindeydi bu sebeple. Ama buna da sinirlenmedi. Tepeden tırnağa ıslandığı için üzülmedi. Otobüs geldiğinde ön kapıdan binmesine imkân yoktu, bunu gördü, hemen arka kapıya yürüdü, basamakta yarım adamlık bir boşluk vardı. Oraya attı adımını, bu arada ön kapıdan binmeye çalışanlar ile otobüsün şoförü ve muavini ve otobüsün yolcuları arasında ağız münakaşası başlamış değildi. Otobüsün içindeki halk, "daha nereye adam alıyorsun, pestilimiz çıktı," diye kızmıyordu, hem şoföre hem de otobüse binmeye çalışan dışarıdaki halka. Otobüsün dışındaki halk, "kırk dakika daha mı bekleyelim, azıcık sıkışın kardeşim alla alla, biz de evimize gidelim, ne var yani," diye kızmıyordu hem otobüsün içindeki halka, hem de şoföre ve muavine. Muavin binmeye çalışana da bindirmemeye çalışana da fırça atmıyordu. Gençti. Cahildi. Çirkindi de... Mutsuzdu da... Buna rağmen.

Adı olmayan adam yarım kişilik yere sığıp kapının kapanmasını bekledi. Kapı kapanırken herhangi bir uzvunu kapıya kaptırmamak için dikkat etmesi gerekiyordu. Kapı kapandı. Kapı kapanınca sağ kolunu zorla hareket ettirerek sağ elini ıslak paltosunun sol iç cebine sokmayı başardı. Oradan aynı anda beşbin farklı işe yarayabilen cep aletini çıkardı, sol elini hareket ettirip sol dış cebinden çıkardığı kulaklığı sağ elindeki cep aletine doğru sürükledi. Yaslandığı adam boş gözlerle kendisine baktı, neden dürtüldüğünü anlamaya çalışır bir hali yoktu. Dürttüğü adamın boş bakışına boş bakışlarla karşılık verdi adı olmayan adam. Kulaklığın çıkışını cep aletine taktı, kulaklarına da kulaklığı. Otobüs motor sesi yayını yapan radyo kanalını dinlemeye başladı. Bir kaç durak sonra iki kişi indi, beş kişi bindi arka kapıdan. Bir kaç durak sonra inen olmadı, üç kişi bindi. Üç kişiden üçüncünün kolu otobüsün içine sığmadı. Şoför tebessüm ederek indi otobüsten, zira muavinin inme şansı yoktu, önü arkası sağı solu doluydu, arka kapıya yürüdü şoför, dışarıda kalan kolu yokladı eliyle, baktı evet bu bir koldu, içerideki adam tebessümle baktı dışarıdaki şoföre, ne yapalım der gibi, şoför de sırtıttı bunun üzerine, gitti oto-

büsün bagajından bir balta getirdi, dışarıdaki kolu yokladı bir kez daha, sonra kaldırıp baltayı kesti kolu. Yanına aldı, şöför koltuğuna bindi, kolu torpidoya koydu. Kolların bacakların kapılara sıkışması yasaktı, kapı kapanmadan otobüs hareket edemezdi, bu yüzden devlet yasaklamıştı, bu iyi bir çözümdü.

Otobüs hareket ettikten bir süre sonra o hengâmede elinde bir pankart taşıyan adamın kaldırımından caddeye fırladığını görmedi adı olmayan adam. Otobüs şoförü de görmedi ki, çarptı ve üstünden geçti elinde pankart taşıyan adamın. Elinde pankart taşıyan adamı görmeyen adı olmayan adam ve otobüs şoförü ve bütün adı olmayan otobüs sakinleri doğaldır ki adamın taşıdığı pankartta *kanıksamak körleşmektir ve körler tepki göstermez görmediklerine*, yazdığını da görmediler ve devam ettiler yolculuklarına. Zaten yazı uzun olduğu için pankarta sığması için küçük yazılmıştı eylemci tarafından epeyce.

Adı olmayan adam elli yedi dakikanın sonunda kendi durağına gelince indi otobüsten. Apartmanın kapısına gelince anahtarını çıkardı, sokak kapısını açtı, asansörü çağırdı. Asansör gelince asansörün kapısını açtı, aynada kendisini görünce adımını attı içeriye. Kendi katına gelince indi (birinci kat) daire kapısının kapısını da anahtarla açtı, evine girdi. Girişin hemen yanında mutfak vardı, karısı adı olmayan kadın mutfakta yemek pişiriyordu. Tencerenin içine iki tane patlıcan koymuştu, bütün halde. Domates, salça, yağ, soğan, tuz ve baharat koymamıştı. İki bütün patlıcan sadece. Adı olmayan adam seslendi karısına; "Merhaba karım, ne yapıyorsun?" Adı olmayan kadın cevap verdi; "Merhaba kocam, patlıcan yapıyorum." Adı olmayan adam, burnunu çekerek mutfığa girdi, "Hımm nefis kokuyor," dedi. Adı olmayan kadın patlıcanları tencereye daha yeni koymuştu, kokması imkânsızdı ama kocasının söylediği şeyi ne sorguladı ne de buna şaşırdı. Sırıttı sadece, kokuyu kendi ciğerlerine çekerek.

Yarım saat sonra sofrada oturuyor ve yemek yiyorlardı. Adı olmayan adamın tabağında bütün bir patlıcan vardı. Adı olmayan kadının da... Tadı tuzu olmayan birer patlıcan yiyorlardı. Hayat güzeldi.

Yemekten sonra saatlerine baktılar aynı anda. Adı olmayan kadın, "Eyvah," dedi, "üç dakika kalmış." "Koş," dedi adı olmayan adam, "hemen çayları getir." Adı olmayan kadın mutfığa koştu, adı olmayan adam ise tv kumandasını sehpanın üzerine koyarak hazır etti, tvnin karşısındaki kanepeyi düzeltti eliyle, sonra kulak tıkaçları ve göz bandlarını hazırladı. Kulak tıkaçları ve göz bantlarının üzerinde devlet mührü vardı, çünkü devlet, halkın mutlu olmasını istiyordu. Bu, iyi bir çözümdü. Adı olmayan kadın iki dakika içinde çayları koyup gelmişti. Kanepeye oturdular. Kulak tıkaçlarını taktılar. Adı olmayan kadın sol kulak tıkacını takarken zorlandı, kocası yardım etti ona. Sonra kara göz bantlarını da taktılar. Adı olmayan kadın sırtarak elini kocasının yü-

H E C E Ö Y K Ü

zünün yakınından geçirdi. Görüyor musun der gibi. Tabi ki görmüyordu adı olmayan adam. Elele tutuştular. Bu, karşılıklı her şey yolunda ve herşey tamam işaretiydi. Tüm adı olmayan ülke vatandaşlarının bu saatte yaptığı şeydi. Sonra birbirlerinin ellerini bıraktılar ve çaylarını aldılar ellerine. Adı olmayan adam tvnin kumandasını aldı diğer eline. Saatin gongunu bekledi bir kaç saniye. Saatin gongu çalınca duymadı tabi, ama aşağı yukarı kestirebiliyordu zamanın geldiğini. Tvnin kumandasındaki güç düğmesine bastı.

Televizyon açıldı.

Haberler başladı.-*»

HANDAN ACAR YILDIZ

KALDIRIMDA TÖKEZLEYEN İP CAMBAZI

*M*eşhur değillerdir ama yolda görsen hemen tanırsın onları. Bazıları yürüyüşlerinden tanınır ya, öyle işte. İp cambazı kaldırımda nasıl yürürse öyle... Bir ip cambazı kendini kaldırımda rahat hisseder zannediyorsan yanıyorsun. Onlar, kaldırımda yürürken herkesten daha tedirgindir. Gözlerini belli bir mesafeden ileri kaldırdıklarında ipe çarpmış gibi olurlar. Bu nedenle, çok ileri bakmazlar. Etrafa bakmazlar. Göğüslerini şişirip boyunlarını horoz gibi dikmezler. Onlar horoz burcu değil, üveyik burcudur. Çok hızlı ya da yavaş yürürler ama koşmaktan nefret ederler. Koşmak onlara göre değildir. Koşmanın yorgunluğuna yürekleri dayanmaz. Onları, arası sözcüklerle iyiyken sözlülerle kötü olan herkes tanır... Sen de tanırsın onları. Çocukken bile tanınır onlar. Parkta oynamazlarken...

Dört yıldır işsizdi. Kendi yüzüne bakamıyordu. Hoş, başkalarının yüzüne bakmaya da bir işsiz olabileceği kadar gönüllüydü. Aynaya bakmadan tıraş olmayı eline öğretmeye çalışıyordu. Tıraş köpüğünü iyice yaydı. Jileti sağ eliyle cildinde tahmini bir noktaya bastırdı. Şimdi yavaşça indiriyordu. Eliyle yüzünün arasına ayna girmiyordu, artık.

Ayna...

Vücudun dışında olduğu halde, iki uzvun arasına giren tek nesnedir o. Nesne midir? Ruhu olan varlıkların baktığı nesneler, nesne olarak kalabilirler mi? Belki de biraz ruh gizlice kaçıverir içlerine. Bu yüzden midir acaba, aynaya çok fazla hayranlıkla bakanların, çok fazla ruh çaldırmaktan kaynaklı ruhsuzlaşması? Herkesten biraz ruh toplayan aynalar, gizli gizli bizimle alay etmeye başlarlar mı? Mesela, aynada sağ kulağımızı tutmak isterken sol kulağımızı tuttuğumuzda bize gülerler mi?

Bıçak her an yüzünü kesebilirdi. Elinin titremesine izin vermemeliydi. İlk iki hamleyi kazasız başarabildi. Jileti üçüncü kez aşağı indirirken, tam çenesinin altına geldiğinde canı acıdı.

Kendi bedeninde sahiplenemediği bir uzuvdu çenesi. On sekiz yaşından beri çene kemiği uzuyordu. Oy verebileceği yaşa ulaştığından beri. Yüzü, bir sabah aynaya baktığında 'Hadi bakalım, artık seninle beraber ben de büyüyorum. Yalnız büyümek yok' demişti. Üzerindeki baskıya tahammül edebilmek için aklının kontrolüne sarılmıştı. Ona yapışık ama ona ait olmayan bir uzuvla yaşamak ne zordu! Hani, 'Atsan atılmaz, satsan satılmaz' derler ya, işte öy-

le bir şey. Hiçbir doktor kendine güvenememişti. Şöyle 'Tanrı Kompleksi'ne sahip bir doktor da ona rastlamamıştı ki...

Sağ avucuyla kavradığı çene kemiğini yukarı doğru itti. Bilekleri zonklayıncaya kadar... *Çirkinleşmenin önüne bilek gücüyle geçilemezdi ki!* Bunu tarih bile başaramamışken o tek başına nasıl basarsın? Farklılaşmanın çirkinleştiren hali onun yüzüne yapışmıştı. Oysa farklı olmak güzeldir. Peki, o nedenden farklı olduğu için çirkindi? Caddede yürürken kimseye benzemeyen bir kazağı, bir ceketini olsa hoşuna giderdi de kimseye benzemeyen bir çenesinin olması elbette katlanılır değildi. Çoğu kimse yanılır; dıştaki farklılığı taşımak, içteki farklılığı taşımaktan daha kolaydır. Üstelik çok yorgunsan...

Değişik mesleklerde de şansını denedi. En yüksek puanı aldığı sınavları, mülakat nedeniyle kaybediyordu. İş hayatı, sessizlik yerine gevezeliğe iltifat ediyordu. 'Âyinesi iştir kişinin, lafa bakılmaz' deyimini naftalinsiz sandıklara kilitlenmişti. Şansı yoktu. Konuşmasındaki tutukluk, kendinden emin olmasına yorumlanıyordu.

Kanayan yeri tutarak aynanın karşısına geçti. Sonra lavaboya damlayan kana aldırmadan aynada yüzünü izlemeye başladı.

En çirkin insan bile yüzünü sahiplenir. Çünkü doğuştan öyledir. Sonradan değişen, onu sonradan terk eden bir yüzü nasıl sahiplenebilirdi? Yüzünü sahiplenemeyen biri başka hangi uzvunu sahiplenebilirdi? Bedenini sahiplene-meyip sadece ruhunu sahiplenerek bu hayata ne kadar devam edebilirdi?

Yarım kalmış tıraşıyla, yarısı sürülmüş bir tarla gibiydi yüzü. Titreyen sesiyle, yarısı ekilmiş bir tarla gibiydi hayatı. Ama ekinler suyun geliş istikametinin tersine ekilmişlerdi. Her girişiminin sonu üç noktalıydı. Üç nokta demek, hiç nokta demektir.

Kırmızıyla çevrelenmiş yüzü hiç kötü görünmedi gözüne. Onun yüzü, kan bulaştığında yakışıklı olabiliyordu. Jileti eline aldı çenesine sağlı sollu birkaç çizik attı. Kıp kırmızıydı yüzü. 'Ne kadar da karizmatik görünüyorum' dedi. Kahkahalarla gülmeye başladı. 'Ne kadar da karizmatik görünüyorum' diye tekrar etti. Jileti alıp tam şahdamarının üzerine getirdi. Bastırdı. Bir hareketle, yalnızca bir hareketle, aynada bile görmeye dayanamadığı yüzünü 'en yakışıklı' hale sokabilirdi.

Bastırdığı jileti tam hareket ettirecekken bir şey oldu. İçine o güne kadar hiç hissetmediği kadar yaşama sevinci doldu. Belki de şahdamarında oluşan bir pıhtı jiletin değmesiyle kaybolmuştu. Yaşamak için güçlü bir inanç ve inat duydu içinde. Yine de aynaya bakmadan tıraş olmayı öğrenmeliydi ama bu akşam değil.

Oturma odasına geçti. Tüm aile talk şov denen şu programlardan birini izliyordu. Yanlarına oturdu. Daha önce de denemişti. Ne yerli ne de yabancı,

bu tür programlarda yapılan hiçbir espri ona komik gelmiyordu. Hayatı boyunca televizyonda gördüğü hiçbir şeye güldüğünü hatırlamıyordu. Kameraının zoom yaptığı insanlara baktı. Bunca insan aynı anda ve bu kadar içten nasıl gülebiliyordu? Az önce yüzünde gezdirdiği jiletin her an canını acıtmasını beklediği zamankinden daha tedirgin halde, televizyondan gelecek kahkahaya patlamasını bekliyordu.

Televizyondakiler, evdekiler, o hariç herkes kahkahalarla gülüyordu. Kahkaha atmak cemaatle yapılmayı gerektiren bir eylem değildi ki! Bu nedenle, iki kişiden fazla kişinin aynı anda gülmesine tahammül edemezdi. Herkes ona mı gülüyordu yoksa? İnsan evladının böyle saçma sapan laflara topluca gülmesine imkân yoktu. Kesin ona gülüyorlardı. Kesin! Durup dururken uzayan bir çeneye kim gülmezdi ki? Ayağa kalktı.

'Ne gülüyorsunuz!!!!' diye bağırdı.

Ev halkı şaşırdı.

'Niye gülmeyelim ki oğlum' dedi annesi.

Bu söz onu iyice çileden çıkardı. Gepetto Usta'nın yirmi birinci yüzyıl distribütörlüğü ona nasip olmuştu. Ona gülmeyeceklerdi de kime güleceklerdi. Şimşek hızıyla odayı terk etti. Arkadan yapılan yorum öncekilerle aynıydı: 'Bizimki çıldırdı yine. Son mülakattan da başarısız çıkınca iyice asabileşti. Tüm gün neredeyse tek kelime konuşmuyor. Sonra birden bağırmaya başlıyor.'

Yatağına uzandı. Çok konuşana 'çenesi düşük' derlerdi. Halbuki onun çenesi 'düşükçe' sessizleşiyordu. Ashab-ı Kehf aklına geldi. Gözlerini kapatıp üç yüz yıl uyumak istiyordu. Annesi odaya girdi. Yanına oturdu. Konuşmaya başladı: 'İstanbul'da bir akrabamız vardı. Sen çocuktun. Evlerine gitmiştik. Belki hatırlarsın.'

Son zamanlarda her kısa cümlemin ardından uzun süre susuyordu annesi. Bir önceki cümlemin hazmedilmesini bekler gibi. Sanki timsah dolu bir nehrin kenarında duruyormuş da her an bir canavar sudan fırlayıp onu yakalayacakmış gibi. İşte o kadar tedirgindi. Haklıydı kadıncağız. Bu evde saldırganlığıyla kimin kafasını koparacağı belli değildi gerçekten. Timsah mı demişti? Timsah da çenesi uzun bir hayvandı. Annesi sözlerine devam etti: '...Evine kim gitse ağırlar, sahiplenir. Geçen gün teyzenler onlara gitmişti. Neyse sohbet esnasında, oradan buradan konuşurken, laf açılmış (o laf hep açılırdı, nedense). Ev sahibi estetik konusunda çok iyi bir hastane ve doktor bildiklerini söylemiş. Bir görünsen ya oğlum. Ne kaybedersin?'

'Ne mi kaybederim? Her seferinde umudumu kaybediyorum anne. Yaşama inancımı kaybediyorum. Kaç kere gittik doktora?'

'Ya gerçekten çare olursa, denemeye değmez mi? Ha oğlum? Kendin için değil, benim için bir kez görünsen?'

H E C E Ö Y K Ü

Yüzündeki jilet kesığının sızlaması, annesinin yalvaran sesiyle birleşince gitmeye karar verdi.

* * *

Boş bir koltuğu işaret ederek 'boş mu' diye sorulması hep tuhafına giderdi. Her uzun yolculukta otobüsün en gevezesi onun yanına denk geldiği ve 'düşük çene'ye tahammülü herkesten daha az olduğu için iki koltuk birden satın almıştı. Böylece İstanbul'a kadar rahat ve sesiz gidebilecekti. Ama evdeki hesap yola uymadı. Şimdi bu soru karşısında ne desin bilemedi. Kısa bir tereddüitten sonra koltuğun dolu olduğunu, bir arkadaşının geleceğini söyledi.

Biraz sonra arkaya baktı. Adam, karısı, iki çocuk kucaklarında. Belli ki pek durumu olmayan bir aile. Onlar arkada sıkış tepiş otururken iki koltuğa yayılmak içine sinmedi. Adama işaret etti.

'Arkadaşınız son anda gelmekten vazgeçti galiba?'

'Evet, o hep son anda vazgeçer.'

'Kararsız biri galiba?'

'Yok kararsız değildir ama son anda vazgeçer.'

'Hem kararsız değil hem de son anda karar değiştirir' dedikten sonra gülümsedi adam.

İşte o zaman konuştuğuna pişman oldu. Şimdi bir muhabbet açılırsa yol boyunca katlanamazdı. Neyse ki muavin koridordaki televizyona CD koydu ve komşusu film seyretmeyi seven biriydi. Olamaz, komedi filmi! Ona göre en korkunç filmler komedi filmleri idi. Herkesin katılarak güldüğü sözleri hiç komik bulmamak, herkesin uyuduğu bir evde uykusu kaçmak gibiydi. Senin katılamadığın ve onların aynı anda attığı kahkahalar; odadan odaya dolaşırken başkalarının horlama sesini duymak gibiydi. O hariç herkes güldüğüne göre, belki de filme değil ona gülüyorlardı. Ekranda yabancı film, koridorda yerli Erol Taş kahkahaları... Hangisi daha yabancı, film mi kahkahalar mı?

Kış olduğu için hava erken kararmıştı. Karanlık havada komedi filmlerine tahammül etmek daha da zordu. Penceren hafif serinlik geliyordu. Başını pencereye yasladı. Karanlıkta, dağların yalnızca tepelerindeki kar görülebiliyordu. Sanki havada uçuşan beyaz küçük dağlar vardı.

'Havada uçuşan küçük dağlar...'

Bu cümleyi birkaç kez tekrarlardı. Çalılar üzerine yağmış karlar ilginç şekiller oluşturmuştu. Hayalinde resimler çizmeye başladı. Şekilden şekle geçerken öyle mevsimsiz bir şekil çıkmıştı ki karşısına. *Yan yatık sapsız bir lale* ve üzerinde paralel çapraz çizgiler... Nasıl bu kadar netti şekil? Kafasında oluşturduğu için elbette... Her şeyin ölçü birimi (litre, kilo, lira vs.) olduğu gibi *kalp birimi* de olsaydı keşke. İlkokulda öğretmeni ellerini yumruk yapıp, herkesin kalbi yumruğu kadardır, demişti. Bunu o zaman sadece bir ölçü ola-

rak algılamıştı. Çocuk aklının, her kavramı somutlaştıran doğallığıyla anladı bu cümleyi. Ama artık doğal halde değildi. Doğayı zorlayan bir haldeydi ve 'Herkesin kalbinin büyüklüğü yumruğu kadardır' sözü şimdi öyle anlamlı geliyordu ki! Yumruk ve kalp. Evet, herkesin kalbi yumruğu kadardı. Kalbi yumuşak olan kişinin yumruğunun sert olmasına imkân yoktu.

Sonra büyüdü. O, yumruğu ve kalbi hep birlikte büyüdüler. Büyüyen kalbi, göğüs kafesine sığmıyordu artık. *Göğüs kafesi* ne ilginç bir tanım. Belki de Rab, kalbimizin hapishanede olduğunu unutmamamız için onu bir kafesin içine gizlemişti. Yumruk şeklindeki bu hayati organı niye şimdi 'omuzsuz elbise giymiş kadın göğsü'ne benzeyen bir şekil temsil ediyordu ki? Bunca yıldan sonra para birimini değiştirdiklerine göre, kalbin simgesi de değişebilirdi. İşte karların arasında gördüğü yan dönmüş sapsız lale şekli temsil etseydi artık kalbi. Rengi de kırmızı yerine beyaz olsaydı. Üzerinde çok çapraz çizgi olduğunda o kişinin kalbinin çok kişi tarafından kırıldığını anlasaydık. Her çizgi arasında kainattaki altın oranı uygulansaydı.

Nereden gelmişti bunlar aklına? Kamburu çenesinde biri olarak hayatındaki tüm Esmeralda ihtimallerinden kaçmıştı. O aşkı kitaplarda aramıştı. En sevdiği kitapları bile çok uğraşmasına rağmen ikinci defa dönüp okuyamamıştı. Ne kadar dikkat ederse etsin, biten sayfa o çevirirken ortasından yırtılırdı. Tıpkı işlevi kalmamış bir senet gibi. Aşk böyle bir şeyse, evet Esmeralda'lardan uzak durması gerekiyordu.

Otobüs tekerlekleri yelkovanı hep kıskanmıştır yollarda. Dönen her şey birbirini kıskanır. Aynı anne babanın etrafında dönen kardeşler gibi. Aynı güneşin etrafında dönen insanlar gibi... Altın oranını kalbe uygulamaya çalışırken zaman geçmişti. Tekerlekler de yelkovan da dönmüştü. Az önce kahkahalar yükselen otobüsten artık horlama sesleri geliyordu. Şimdi uyuyanlardan biri de o olsaydı. Hayatında hiç '*toplu bir eylem*'e katılamayacak mıydı o? Hiçbir koronun, değil şefi, solisti bile olamayacak mıydı?

* * *

Çantasından adresi çıkardı. Ne kadar kalabalıktı otogar. Sanki herkes cebinde taşıdığı adresi arıyordu. Hiç kimsenin yüzünde kendinden emin bir ifade göremedi. İşte o an bu şehre bağlandı. Daha önce gelenlerin anlatmaya çalışıp da başaramadığı işte buydu; herkesin yüzündeki o kendinden emin olmama hali. Bu şehirden emin olamamaktan kaynaklı... Evet, insanı bu şehre bağlayan duygu, tekdüzelğe düşmekten kurtaran, tedirginlik haliydi. Herkes teki o tedirginliği fark edince kendini hem onlarla aynı hem onlardan ayrı hissediyordun. Biri bir şey sorsa ister cevap verir, ister vermezdin. Hatta ister konuşur ister konuşmazdın. Başkası da sana aynı şekilde davranabilirdi. İşte uçsuz bucaksız bir virajda yol alıyormuş hissi... Sürekli kıvrılan ama sonu

görünmeyen. Yalnızlık denilen o tatlı zehri damarlarına anında enjekte ediyordu koca şehir.

Denize bakınca, uçsuz bucaksız bir huzur insanın içine doluyordu. Ona göre, küçük yerde yaşamak, dışarıdan gelen biriysen kolaydı ama içlerinden biriysen çok zordu. Herkesin hastalığıyla ilgilenmesi, işiyle ilgilenmesi, tanıdığı esnafın konuşmak istemediği konularda sorular sorması canını sıkıyordu.

Bu kentin sonu yoktu. Aynı sokağın sonuna kadar yürüyüp döndüğünde etrafın değiştiğine şahit oluyordun. Çünkü öyle çok bina ve içlerinde öyle çok insan vardı ki, o sokağın bir başından diğerine yürüyünceye kadar evlerin içindeki insanlardan birinin hayatında illa ki bir şeyler değişiyordu. Böylece, onunla birlikte sokak da yürüyordu. Kalabalığa baktı. Tek birini bile tanımıyordu. İçlerinden biri ona 'Doktor ne dedi? İyileşme imkânın var mı?' diye sormayacaktı. Acaba bir gün o ilgi ve şefkati özler miydi? Özlemezdi. Çünkü insanlarda şefkat duygusuna değil, merak duygusuna inanırdı. İnsanda en samimi ve maskesiz şekilde ortaya çıkan duygu meraktı.

* * *

Hastaneden çıktı. Şimdi bir sırt çantasıyla kavşakta yeşilin yanmasını bekliyordu. Bu şehir, bir yeşil bir kırmızı yakacak kadar yürümene izin verirdi. Başka şehirlerde de trafik lambası vardı ama hiçbiri İstanbul kadar 'geç' ve 'dur'u eşitlemezdi. Buranın yolcuları, durdukları ilk kavşakta bu eşitliği fark eder ve bu şehre bağlanırlardı. Çünkü bağlanmanın kuralı buydu. Hiç kimde sürekli 'dur' ya da sürekli 'geç' diyene uzun süre bağlı kalamazdı. İnsanlar, bir 'dur' bir 'geç' diyene bağlanırlardı.

Kavşaktaydı. Adımını caddeye atmak üzereyken kırmızı yandı. Başını sola çevirdi. Soldan gelen bütün arabalar birden kediye dönüştü. Yüzlerce beyaz kedi aynı anda onun üzerine geliyordu. Yaklaştıkça çoğaldılar. Çoğaldıkça tıslamaya başladılar. Çok korktu. Yüzünü kapadı.

* * *

Kadın, hıçkırıklarının ardından kelimeleri çıkarabilmek için bir inşaat işçisi kadar emek harcıyordu. Yine de konuşmaktan vazgeçmiyordu:

"Cadde ortasında iki büklüm olup 'tırmalamayın' diye bağırmaya başlamış."

"Kim tırmalıyormuş ki?"

"Bilmiyorum, öyle bağırıyormuş işte. Tırmalamayın, diye"

"Komşum, niye yalnız gönderdiniz ki?"

"Ne bileyim, delireceğini tahmin etmedik ki!"«

MURAT TAŞ

SONSUZ BİR SEYAHAT

Aslında bütün yolculuklar anıladır. Derin bir ahhh'la başlar bu seyahatler. Hüzün yaşları yağar yüreğe yolculuk boyunca. Yürek, lodos yemiş deniz gibi kabardıkça kabarır. Ama anı, zehir zıkkım olsa da zaman süzgecinden geçerken tatlanmışür. Kelebek hafifliğinde bir tebessümle demir atılır o günlere. O günler yeniden yaşanırken şunun farkına varılır: Aslında bütün yolculuklar tek kişiliktir, varılacak son durak da çocukluktur.

Trenin kalkmasına yarım saat var daha. Yalnızlığını çoğaltmamak için trenden inip istasyonun kalabalığına karışmak istiyorsun, ama ninen var yanında. Onu öyle kompartımanda tek başına bırakmaya gönlün razı olmuyor. Yolculuk günü belli olduğundan bu yana bir hâller oldu ninene. Bakıp da görmez, duyup da konuşmaz oldu. Ara sıra dudakları kıpır kıpır oynasa da ne dediği anlaşılmıyor.

Bahçemizde türlü türlü meyveler vardı. Ahhh, ille de istanbul narı! Taneleri iri, tadı bal mı bal! Kanı çenemizden süzülür, entarimize damlardı. Annem nasıl kızardı, Kavala'dan yeni alınmış entarilerimiz lekелendi diye. Tütünü iyi paraya satamayan babam bile annem gibi kızmazdı bize. Sabahın köründe kalkar, tütüne giderdi babam. Bizi de götürürdü. Eşeğin sırtına sırasıyla binerdik ablamla. Yaya yürümeme gönlü razı olmayan babam beni kucağına alırdı, ablam eşekten inerdi hemen, baba beni de kucakla, derdi. Yer değiştirirdik ablamla. Tütün tarlamız bir bayırın dibindeydi. Ağacın dalına salıncak kurmuştu babam. Salıncağa ilk ablam binerdi. Sesimi çıkartmazdım. Azıcık sallandıktan sonra babam ablamı çağırır, ona tütünün nasıl kırılacağını öğretirdi. Salıncak bana kalırdı. Doya doya sallanırdım. Tütün kırma zamanı herkes çoluğunu çocuğunu alır tarlaya giderdi. Sınır komşumuz Lefteris'in kızı Eleni de gelirdi ara sıra. Ben, onu salıncağa bindirirdim. O, bana çamurdan bebek yapardı. Dönüş vaktine kadar oynardık Eleniyle. Kırılan tütünleri evde dizer, iki kazık arasına gerilmiş iplere asardık. Rum tüccarlar gelirdi evimize. Pazarlık yapıldı. Parayı peşin verirlerdi tüccarlar. Babam tekrar tekrar sayardı paraları...

Hareket saati. Herkes biniyor trene. El sallayanlar, gülümseyenler, yüzüne hüzün düşürenler... Tren sarsılıyor. Ninene bakıyorsun, bakışlarını bir noktaya sabitlemiş, dalıp gitmiş. Yetmiş yıl sonra baba yurduna dönecek bir insan böyle sakince yerinde oturabilir mi, diye düşünüyorsun. Oysa ninen varacağı yere çoktan varmış, son durakta ineli hayli zaman olmuş, ama sen bunun farkında değilsin henüz.

Bir gün Rum çeteciler evimizi bastı. Aksam vaktiydi. Babam evde yoktu. Annem ablamı, beni, daha iki yaşındaki kardeşim Hüseyin'i aldı, arka kapıdan dışarı çıkardı. Bir duvar dibine sığındık. Çeteciler bağıra bağıra konuşuyorlardı. Her şeyimizi aldılar. Unumuzu, buğdayımızı, darımızı, arpamızı, peynirimizi, yağımızı... Sadece bizim evi değil, başka evleri de soydular. Bir daha eski huzur dolu günlerimizi bulamadık. Köyün yaşlı kadınları dizlerini dövüp ağlıyorlardı. Niye böyle oldu, diyorlardı. Bunca yıllık komşuyduk, niye durup dururken düşman olduk. Bir gün Kavala'dan haber geldi. Kemal Paşa haber göndermiş, hazırlansınlar, demiş. Gâvur ilinde tek müslüman bırakmayacağım. Herkes nasıl seviniyor, gâvurdan kurtuluyoruz, diye. Annem hemen yol hazırlıklarına başladı o gün. Satılacak eşyalarımızı sattık. Biz köyden ayrılmadan, köye Adapazarından Rumlar geldi. Bizim eve yerleşen Serdivanlı dul bir kadındı. Adı Katina'ydı. Memleket memleket, der ağlardı...

Onlarca istasyon bırakmıştınız geride. Şimdi de Ankara'yı geçiyorsunuz. Sonra Eskişehir, Arifiye, İzmit. Akşam sekiz gibi Haydarpaşa'da ineceksiniz. Vakfın ayarladığı otelde diğer mübadillerle buluşacaksınız. Gecenin bir yarısı yola düşeceksiniz. Küçük birer çocukken ayrıldıkları memleketlerine dönüş yolculuğu başlayacak mübadillerin. Ninene bakıp, az kaldı nine az kaldı, demek istiyorsun. Heyecanlanasın istiyorsun. Ama ninen o kadar uzakta ki ona ulaşmanın imkânsız olduğunu görüyor, pencereden Ankara'nın bozkırını seyrederken bir seyahate de sen çıkıyorsun.

Yolculuk zamanı geldi. O güne kadar sevinçle hazırlanan annem, avludan çıkınca dönüp evimize baktı. Birden su gibi yaş boşaldı gözünden. Babam da ağladı. Rum komşularımızdan bazıları köyün çıkışına kadar eşlik ettiler bizlere. Sarıldılar, ağladılar. Eleni bez bebeğini verdi bana. Benim verecek bir şeyim yoktu. Gözden kaybolana kadar dönüp baktım Eleniye. Diğerleri gibi o da el sallıyordu bizlere. Köyden Pravušta'ya, Pravušta'dan Kavala'ya geldik. Kavala'da deniz vardı. ilk kez görüyordum denizi. Deniz çok güzeldi. Kıyısına, çatısı kırmızı kiremitli evler dizilmişti. Evler yeşillikler içindeydi. Mavi, kırmızı, yeşil ne güzeldi. Burada çadırlar kurulmuştu bizler için. Köylerden akın akın insan geliyordu. Çadırlara yerleştiriliyordu gelenler. Bir aydan fazla kaldık bu çadırlarda. Akşamları soğuktan korunmak için birbirimize sarılıp yataydık. Yiyecek kıtlığı başladı bir süre sonra. Aç kaldığımız günler oldu. Neyse ki gitme zamanımız gelmişti. Gemiye binecekler belirleniyor, aşı yapılıyordu. Bize de aşı yaptılar, ama babam gerekli kâğıtları hazırlamadığı için gemiye ancak bir hafta sonra binebildik.

Memleket harpten yeni çıkmış, elde avuçta bir şey yokmuş. Kemal Paşa'nın gönderdiği gemi eskiydi, kirliydi, paslıydı. Bismillah çekip bindik gemiye. Akşam ezanı vaktiydi. ilk kez gemiye binenlerin dudakları kıpır kıpırdı.

Herkes dua ediyordu, sağ salim varalım memlekete, diye. Yol uzun, gemi harap, deniz uçsuz bucaksızdı. Güneş, denize gömülüp kaybolunca ortalık aniden karardı, deniz kabardıkça kabardı. Dalgaların üzerinde gidiyorduk. Bir yukarı çıkıyorduk, bir dibe düşüyorduk. Yüreğimiz ağzımıza gelmiş, kanımız kurumuştu. Anaların kucaklarındaki bebeler bile suspus olmuşlardı. Kardeşim Hüseyin, annemin boynuna sıkı sıkıya sarılmıştı. Büyükler durmadan dua ediyorlardı. Sakalı bir karış uzun yaşlı bir hacı, Allahım bana değil, bu sabi sübyana acı, memlekete selamette varmayı nasip et bizlere, diyor, gözyaşı döküyordu. Denizciler; herkes yerinde dursun, kıpırdamasın, diye bizleri uyarıyor, oradan oraya koşturuyorlardı. Denizle boğuşa boğuşa ne kadar yol aldık bilmiyorum. Uyumuşum. Gece yarısından sonra hava durulmuş. Sabah hepimiz dışarı çıktık. Deniz dümdüzdü, masmaviydi. Güneş güzel ısıtıyordu. Oturduğumuz yerde yemeklerimizi yedik. Koca gemide bir tuvalet vardı, o da pislik içindeydi. Onca kişi sıraya girerdi tuvalet için. Hastalananlar oldu. Ateş gibi yananlar... Akşama doğru yaşlı bir kadın öldü. Oğulları çırpındılar anaları için, denizciler olmaz, dedi. Hepimiz kırılırız. iki metrelik beze sarıp denize atıldılar kadını. Annemin dediğine göre o gün altı aylık bir bebe de ölmüş. Yavrusunu denize atmasınlar diye gizli gizli ağlıyormuş bebenin anası, gemiden inene kadar kucağından indirmemiş yavrusunu.

Bu yolculuk biter mi, demişti annem, babama. Biter, demişti babam. Ölünün gittiği yol bitmez, dirinin gittiği yol biter. Sabaha doğru Çanakkale'ye vardık. Herkes şükür üstüne şükür çekti. Gülenler, sevinenler, ağlayanlar oldu. Ama Çanakkale'de indirmediler bizi. Kuşluk vaktine kadar bekledik gemide. Sonra tekrar koyulduk yola. Niçin Çanakkale'de indirilmediğimizi, bilmiyorduk. Denizciler bir şey söylemiyordu kimseye. Öğleden sonra Bandırmaya vardık. Yolun sonuydu. Hükümet limanda bizler için kazan kaynatmıştı. Günler sonra kursağımıza bir kap sıcak yemek girdi. Burada da bir ay kadar bekledik. Hükümet sizlere yer verecek, dam verecek, dediler. Bize verecekleri yerler Rumlarınmış. Rumların gitmesini bekliyorlarmış.

Haydarpaşa'ya vardığınızda saat dokuzdu. Taksiye binip otele geldiniz. Yorgundunuz. Sen hemen uyumak istiyordun. Ninen ise çıktığı yolculuktan dönmemişti daha. Otelin lobisinde gözleri hasretten, sevinçten parlayan yaşlılar muhabbet seline kapılmışlardı. Çocukluklarını, arkadaşlarını, mahallelerini, evlerini, o zalim yolculuğu, vatan diye geldikleri topraklarda çektikleri sıkıntıları anlatıyorlardı birbirlerine.

Bir ay sonra tekrar düştük yola. Ne kadar sürdü yolculuk bilmiyorum, geldik masmavi denizin kıyısında bir kasabaya. Burası Ayvalık, dediler. Ben çok sevindim, deniz var, diye. Büyüklerin gözlerinde sevinç yoktu. Ahhh memleket, diye ağlayanlar oldu. Rumların boşalttığı evlere yerleştirdiler bizleri.

Evleri taşandı Rumların. Sokak araları bile taş döşeliydi. Evden sonra zeytinlik verdiler bizlere. Babam zeytinden değil, tütünden anlardı. Hükümetten biri, sesinizi çıkarmayın yoksa başka yere gönderirler sizleri, dedi. Yoldan, yolculuktan bıkmış herkes. Ne verildiyse kabullendiler. Ama bizim çile bitmedi. Yerliler başımıza musallat oldu. Bize, siz macırsınız, gâvursunuz, dediler. Çok kavga ettik yerlilerle, birbirimize alışmamız zor oldu...

Serin bir Mayıs gecesi. İlk kez müsamereye çıkan çocuklar gibi heyecanlı herkes. Toprağı görmeyen canımı alma yârabbi, diyenler var. Hasret gözyaşı dökenler var. Eline elma şekeri verilmiş çocuklar gibi tebessüm edenler var. Bir de ninen gibiler var. Saatlerdir ağzını açıp da tek laf etmeyişi bir kez daha şaşıyorsun ninenin. Kadıköy'den kalkan otobüs Taksim'e geliyor. Burada yirmiye yakın katılımcı biniyor otobüse. Ata-dede topraklarına, çocukluk yıllarına yolculuk başlıyor. Herkes susuyor otobüs hareket edince. Kutsal bir yolculuk bu, isteniyor ki sözle kirletilmesin. Ninene bakıyorsun. Doksanına merdiven dayamış bu yaşlı kadının, saatler sonra yedi sekiz yaşındaki o küçük kızla buluşmasını hayal ediyorsun. Yaşlı kadın beni tanıdın mı, diye soracak küçük kıza. Küçük kızın elinde iri bir nar var. Elleri-ne, entarisine nar'ın kanı bulaşmış. Sen kimsin, diyecek. Ben, diyecek, yaşlı kadın, ben... Gözlerinden nar tanesi gibi yaşlar boşanacak. Beyaz badanalı evin kapısında genç bir kadın bağırarak küçük kıza, kız elindeki nar'ın kanını damlatarak evin arkasına kaçacak. Yaşlı kadın, anne, diyecek, Anneee! Anneciğim! Sesi bir türlü çıkmayacak.

Sınırı sabah altı gibi geçiyorsunuz. Dedeagaç'ı geçtikten sonra Gümülcine'de mola veriyorsunuz. Gümülcine, mübadeleye tâbi olmamış, mübadelenin acısını yaşamamış. Sokaklarıyla, kahveleriyle, camileriyle memleketten farklısınız bu yüzden. Yarım saatlik bir moladan sonra tekrar yola koyuluyorsunuz. Yeni durağınız Sarışabanlı. Bir bütün kenti olan Sarışabanlı ikinci kuşaktan birçok mübadilin ata-dede yurdu. Kent merkezinde kısa bir tur attıktan sonra köy yollarına düşüyorsunuz. Kurudere, Baraklı, Kavacık, Çayleyik, Mincinoz, Naipli... Babasından, dedesinden bir iz bulan sevinç gözyaşlarına boğuluyor, o izi bulamayan hüznün yaşları döküyor. Avuç avuç toprak alanlar; fidan söktürenler, tohum isteyenler, ata yurdunun havasını şişelere hapsedenler... Bir vuslat fırtınası herkesi savuruyor. Dostlukla karşılandığınız bu köylerde, dostlukla uğurlanıyorsunuz. Yine bekleriz!.. Bizler de bekleriz!..

O gün Drama'yı da gezip akşam on gibi Selanik'e varıyorsunuz. Ata-dede yurdundan çocukken kopanlar, uzun yıllar sonra memleketlerinde gecelemenin sevincini yaşıyorlar. Herkes o kadar yorgun ki başlarını yastığa vursalar hemencecik uyuyacaklar. Ama uyumak istemiyorlar. Uzun yıllar sonra kavuştukları yurtlarında uyumadan geçirilecek her saniyeyi kâr sayıyorlar.

Ertesi gün Selanik'ten Kayalar'a, buradan Kastorya'ya, Kastorya'dan da Naslice ve Naslic'ten Vodina'ya geliyorsunuz. Son durak Kavala. Ninenin yurdu. Akşam varıyorsunuz Kavala'ya. Ninen günler sonra duyabiliyor, konuşabiliyor. Gözlerinden yaşlar boşalıyor limanı görünce. Hiç değişmemiş, diyor. Hiç değişmemiş! Deniz aynı deniz, liman aynı liman, kırmızı kiremitli evler, yeşil bahçeler aynı! Şuralarda çadırlarımız vardı. Şu sahilde gün boyu oynardık. Ayaklarımızı denize sokardık. Annem bize kızardı... Kemal Paşa'nın gönderdiği gemi tam şuraya yanaşmıştı. Gemiye bindiğimizde akşam ezanı okunuyordu... Birden susuyor ninen. Şarabi denizin üstünde usulca salınan gemiye bakıyor. O geminin güvertesinde şaşkın gözlerle denize bakan çocuğu görüyor. Çocuk el salıyor limandakilere. Yaşlılar ağlıyor. Gemi homurtuyla yarıyor denizi, akşamın karanlığında yıldız olup kayıyor bilmedikleri bir memlekete doğru.

O gece sabaha kadar sayıklıyor ninen. Sabah sekiz gibi çıkıyorsunuz yola. Bir saatlik yolculuk bin saat gibi geliyor ninene. Günler süren suskunluğun acısını çıkartmak ister gibi habire geçmiş günlerden bahsediyor... Ve işte o an. Tek kişilik yolculuğun son durağı. Otobüsten inerken nefesi kesiliyor ninenin. Göğsü hırıl hırıl ötüyor. Yaşlı kadın, elindeki iri taneli İstanbul narını entarisine damlata damlata yiyen küçük kızı arıyor. Ablasını arıyor. Eleni'yi arıyor. Şurada köyün camisi vardı. Ahmet Hoca bizlere Kuran öğretirdi camide. Şu karşıdaki kiraz, nar bahçelerine n'olmuş böyle? Bu arada dereye inen ince bir yol uzanırdı. Tütün tarlamıza bu yoldan giderdik. Evimiz nerede? Şu Duranların evi değil mi? Bu da Sanakidis'in. Bizim ev tam buradaydı. Bulgur sokuşu vardı kapımızın önünde. Bir de nar ağacı. Çeteciler evimizi bastığında annem bizi şuraya saklamıştı. Eleni nerdesin?.. Kalabalıktan kıvrıcık saçlı genç bir kadın ayrılıyor. Ben, diyor, Eleni'nin torunuyum, benim ismim de Eleni. Ninen hasretle bakıyor genç Eleni'ye. Ya benim Eleni?.. Eleni yüzüne hüznün düşürüyor, ninem öleli yirmi yıl oldu, diyor.

Eleni'nin evinde kahve içiyorsunuz. Ninen, bir de tütün tarlamızı göreyim, diye tutturuyor. Ama öyle yorgun ki yerinden kalkacak hâli yok. Günlerdir uymadı, diyorsun Eleni'ye. Eleni, ninesinin çocukluk arkadaşını içeri götürüyor. Kanepenin üzerine uzanıyor ninen. Uzanır uzanmaz da gözleri kapanıyor. Ninen uyurken herkes köy kahvesinde toplanıyor. Yemekler yeniliyor, zeybekle sırta ki oynanıyor, türküler söyleniyor... Zamanın nasıl geçtiğini anlamıyorsunuz.

Dönüş vakti. Uyanmadı daha, diyor Eleni, giriyor odaya, girer girmez de çılgılığı basıyor. Koşuyorsun içeriye. Ninene dokunuyorsun. Eleni ağlıyor. Dışarıdakiler n'oldu, diye soruyorlar. Yetmiş yıl önce babasının, annesine girmide söylediği o laf geliyor aklına, ninenin. Dirinin gittiği yol biter, ölünün gittiği yol bitmez. Ninem sonsuz bir seyahate çıktı, demek istiyorsun, ama diyemiyorsun bir türlü. Nar tanesi iriliğinde iki damla yaş titriyor gözlerinde. &

SELİM ERDOĞAN

BAHT-I BÂRÂN

aylardan haziran...pazar... öğle üstü... hava iyice kapandı... kapkara ve serin... tarifsiz sıkıyor bedenimi... üstüm başım çamur... kül rengi içerim... yağmursa yağdı yağacak. ağır ve derin hayatın sıcak rahmi olan balçık gibi bu ıslak toprağı, bir rüzgâr gibi karşıyorum olanca cesaretimle... ama biliyorum ki; vakit daraldı ve artık son bulacak bir gün göğsümde yumuşattığım yaşamak... pazar dahil her sabah illâ ki zamanında çalacak olan çalar saat gibi kulağımın dibinde dursa da yaşamak; bundan sonra, yalnızca hü-zün kalkacak benim de, atımın da ayakları altındayken birden çekiliveren topraktan... daraldı vakit, ansızın başlayacak baht-ı bârân...

dün de yağmış olmalı... son yağmurlar artık... atım da ben de yürümekte zorlanıyoruz. avucumun içinde eyer, çekiştirip duruyorum... pantolonumun paçaları çizmemin içinden çıkmaya başlamış... kahverengi şapkamın altında saçlarım kaşınmaya başladı bile... son bir tepeyi aştıktan sonra ilk önce karşımıza büyük bir ahlat ağacı çıkıyor... başka da böylesine büyük bir ağaç yok zaten etrafta... altında çeşme var... tarlalarla birlikte uzadıkça uzayan dere-nin sol tarafı neredeyse tamamen ablamların. zaten ağaçtan ziyade göz al-bildiğince hemen her yerde arpa ve buğday tarlaları var... başakların arasın-da yer yer kaçak göçek yetişmiş mısırları saymazsam... ahlatın yanından ge-çerken köyün camiinin minaresi görünüyor. küçücük bir tepe var sola kıvrılarak uzayan yolun üzerinde. yoksa köyün tamamı görünürdü. ellerinde tespihleri ile yaşlılar da, önünde oturdukları ve oldukça derin pencerelerinden köye gelenleri, gidenleri görürdü... ama iyice yaklaşmayınca, hatta dibine kadar sokulmayınca evler görünmüyor. yer yer iğde ağaçlarının kokusu yükseliyor çitlerle çevrili daracık, parke taşlı sokakta... bu saatlerde herkes yazıda yabandadır... sabah çıkmıştım köyümüzden... dönüşe geçeceğim az sonra. çok yoruludum. altı saat kadar oldu çıktığım. ablamı getirdim buraya... bir haftadır bizde kalıyordu... ablam burada yaklaşık bir yıldır gelin... köyümüzden çıkarken ansızın başlayan yağmur, buraya yaklaşırken kesilmişti... zaten olan olmuş iyice ıslanmıştım ben... bildir ablamı getirdiğimde de kapkara gök çullanmıştı omzuma... ama o zaman nisan ayıydı... tamı tamına on yedi yaşımdayım... ablamı ben getirdim... sara'yı ben sevdim... unutmadım ablamın verdiği pekmezi, atıma yükledim. beni uğurlarken el-

lerini kaldıramadı, gözleri buğulu kaldı sara'nın... tamı tamına on yedi yaşındayım... sara, abisi ölse de ablamın görümcesi tamı tamına... ablam hamile... çok terledim, çok ağladım bu sabah... yola çıkalım hele, mendili atarım boynuma... pestili de atıma yükledim ya! sara'nın mendili sepetimin üstüne örtülü... uzaklaşınca açıp bakacağım altında ne var diye... sara on altı yaşında tamı tamına... büyükbabası camdan bana bakıyor... elimde değil üşüyorum ve titrersem atım ellerimden kaçır. büyükbabası camdan bana bakıyor... tam on yedi yaşındayım... zaten sara kopuyor ellerimden... gitme, bugün burada kal diyemeyen ablamın beni gönderirken o bakışı var ya! bir yıldır ablamın içi yanıyor... sarılırken gözyaşlarımız birbirine karışıp aktı topırağa. halbuki babam izin verse ablam tamamen dönecek yanımıza. dayan sabret diyor babamsa. bunun neresine dayanacak ki akıllım! doğru yapıyor babam, elden çekiniyor, aleminden çekiniyor, tamam kabul ediyorum, yüreği kaynasa da, gayri doğrusunu yapmıyor, koca evde yapayalnız kalan ablamın ardımdan o bakışını, benim yerime sara'ya sarılışını bir görseydi babam... sara ağlıyor, büyükbabası bir eliyle tülü kaldırmış, diğer elinde tespihi buğulu camdan bize bakıyor. baksın.

bir yıldır ablam burada, bir yıldır gelin, bir yıldır her çıktığımda yola, bir çırpıdayudumluyor beni, alabildiğine ufka uzayan şu topraklar... çullandırıyor üzerime yavaşça uzaklaştığım şehirler gibi aha bu hayat da... ardımda kalıyor boynu bükük ablam, gözleri buğulu sara ardımda kalıyor... efkârı yüzümde unutan hayattan bir masal kalsa bari bana... oysa habire ve haylazca üzerime akan ırmakları topluyorum hâlâ üşürken, hâlâ koşarken, hâlâ tepeleri aşarken... ardımdan gıcırta ile yavaşça, usul usul örtülecek tahta kapının sesi kesilene kadar, bir daha görmek için geri dönüyorum, bir daha. ben geri döndükçe her yanımla kül rengi, ben geri döndükçe her yanımla tükeniyor, ben geri döndükçe ürperiyor her yanımla tamı tamına

...bu kapkara gök tarifsiz sıkıyor bedenimi...

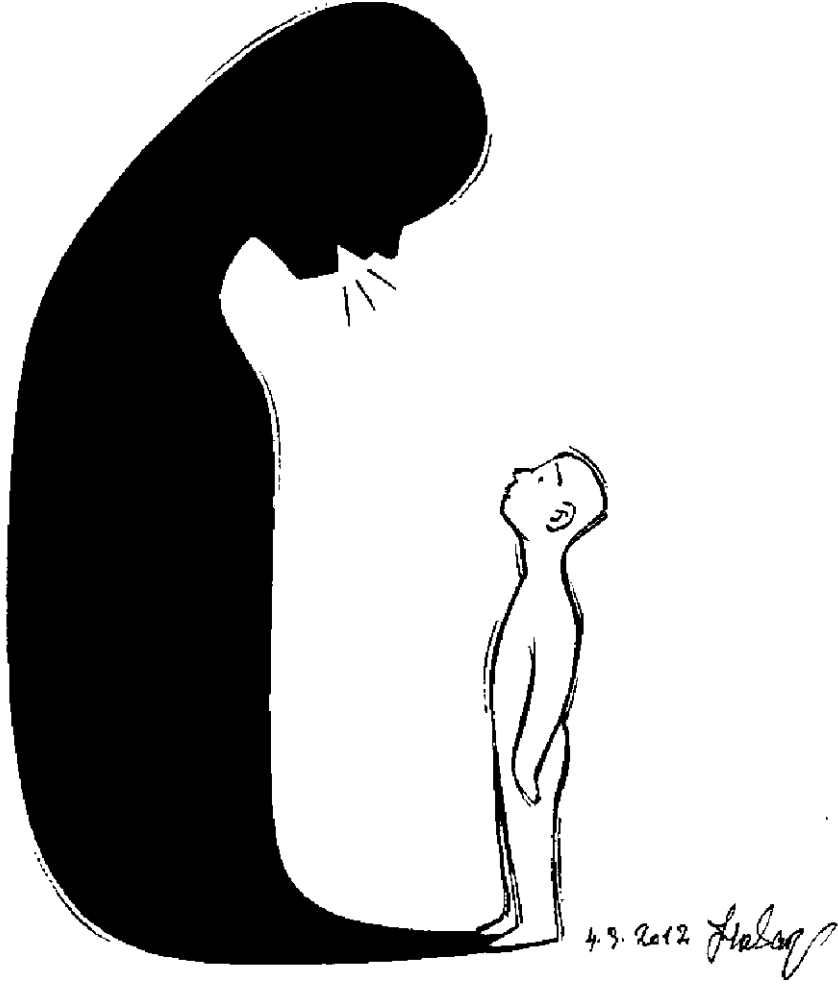
başladı baht-ı bârân...

abla be! ben ıslanıyorum. &

H E C E Ö Y K Ü

HASAN AYCIN

ÇİZGİ

DOSYA
NİÇİN ÖYKÜ YAZIYORLAR?

RASİM ÖZDENÖREN

NİÇİN ÖYKÜ YAZIYORUM?

Rasim Özdenören

Esrikliği tatmış olanlar bilir: bilinç yerindedir, bir dünyada yaşamakta olduğunun farkındasın, ancak o dünya senin içinde mi duruyor yoksa sen mi o dünyanın içinde yaşıyorsun, bunun sınırlarını kestirmek zor, belki de imkânsızdır. Dışarıda olup bitenlerin farkında olmuşluk yerindedir, fakat tüm olup bitenler senin ilgi alanının dışında itilmiş olarak kalır. Onlarla bütünleşmek söz konusu değildir. Niçin bütünleşesin ki! Ve niçin bütünleşmeylesin? Dışarıda duran dünyanın bütün vaatleri sana sunulmuş bulunuyor. Daha ne? Bunun daha fazlası ne olabilir? Yaratmak istediğin

... dünya seni içine almış, baş aşağı götürüyor. Ona

dur demek elinden gelmiyor. Çünkü hız baş döndürücü bir olay olarak seni içine alıp sürüklüyor. Sen o sürüklenmeden memnun, kasların biraz gevşemiş, fakat dişlerin sıkılı, olup bitenler olup bitiyor ve bütün bunlarla birlikte o sonsuz akışın içinde, bir kıyısı görünmeyen deryanın ortasında akıp gidiyorsun. Deryanın ortasında biçimlenen insan silüetleri var. Belki bir geminin dumanı yükseliyor ufkun bir kenarında... Bir kentin serabı ipileşiyor uzaklarda. Orası bir kenttir. Fakat hangi kent? Orası bir kentse orada insanların yaşadığına kani olabiliriz ve bu kadarı insan olana yeter. Çünkü ben ne zaman kendimi bir kentin içinde düşünürsem, orada insan yüzleri olduğunu bilirim, o kentin müzesi ilgilendirmez beni. Belki hapishanesi ilgilendirir, belki otellerin lobisi, belki sokakları, sokak araları, cadde kenarına dizilmiş kocaman, lunduha binalar... O kalabalığın hınca hınç insan dolu pasajları, o pasajlarda kendini yaşayan insanlar, oranın esnafı, balıkçısı, manavı, kıvırcık salata, badem satanı, satıcı kadınları, dilencileri, ut çalan sevimli şoparlar... Bunlardır bana dikkatini açanlar ve benim dikkatimi çekenler... Şu sevimli şoparla orada duran çiçek satıcısı rum kadın arasındaki ilişkinin biçimini kim söyleyebilir bana? Ama o ikisi arasında kopmaz bir ilişki olduğunu birileri biliyor. Şopar, udunu tıngırdatmasa çiçekçi rum kadın sepetine dizdiği güzelim karanfillerini nasıl satacak? O udun tok sesi olmasa, şu köşede oturmuş birbirinin yüzünü süzmeye çalışan âşıkların güle ihtiyacı olduğunu kim bilecek? Böyle

söylenmeden duran bir ilişki çerçevesi duruyor yazarın karşısında... Bir tarihçinin ilgilendiğini biliyorum ben o mekânla; fakat o tarihçi, bu mekânın ne zaman yapıldığına ilgi duyuyor. Mimar, bu mekânın sütunları ne zamandan beri böyle çiziliyordu, diye bir soruyu önüne çekiyor. Sanat tarihçisi böyle bir binanın Kahire çarşısında yer aldığını hatırlıyor. Fotoğrafçımız da geziniyor oralarda ve o âşıkların bir enstantanesini yakalamak istiyor. Hah, belki de yakaladı onu. Çünkü tam o sırada oğlan kızın gözlerinin üstüne düşmüş kâkülünü elleriyle kaşlarının üstüne çekmek isterkenki parmağın zarif bükülüşünü yakaladı, âşık gençler bu enstantanenin ebedileşmesini görmek istiyor. O enstantaneyi ileri, yıllar sonrasında torunlarına gösterirlerken, o bir anlık şefkat ve merhametle sarmalanmış sevgi halini, bütün bir ömrün yatay ve dikey derinliklerine gömülmüş durduğunu anlatmaya çalışacaklar. Hiçbir kelimenin, daha doğrusu onların bildiği kelimelerin bu enstantanenin içinde duran anlamı ifşa etmeye yetmeyeceğini, onu anlatmaya dillerinin dönmeyeceğini dibine kadar biliyorlar, işte orada bu fotoğrafçının yakaladığı enstantane onların halini anlatmaya yardımcı olacak.

İşte orda, köşede bir paçavra duruyor, bir çaput parçası; odanın tahta zeminini kuru, tahtaların arası çatlak, besbelli eski, eskimiş bir ev burası.. orada bir çaputun atılmış olarak durması içime ürpertiler salıyor, o çaputlara bürünmüş insanları düşünüyorum, bu evin insanlarını, eskiden bunca yoksullukları yoktu. Şimdi yeni siyasal dönemde bu evin insanları yeni siyasal gereklığe sığışmadı, onlara kimse bir yer açmadı, açabilirler miydi, bilmiyorum. Benim ödevim bu durumun toplumsal nedenlerini araştırmak değil, benim ödevim bu aileyi anlatmak.. nasıl bir toplumsal ilişki açmazına sokuldu bu aile, bilmiyorum. Ama onun açmazını, sıkıntısını görüyorum. Bu yoksul, ama geçmişi soylu, görklü ailenin şimdiki dramatik yaşantısını görüyorum. Vaktiyle çalışmaya ar ederken, şimdi evde eğirilen iplik çilelerini çarşıya götürüp satmak, ondan bir ekmek parası çıkarmak ne denli zor, zora giden bir iştir. Bunu anlamak gerekiyor. Bunu bir benim anlamam yetmiyor. Bu ilişkinin niteliğini öyle bir vaz etmeliyim ki, ondan isteyen herkes kendine göre bir sonuç çıkarsın. En azından kafasında böylesi bir yaşantıya ilişkin yorumlar geliştirebileceğini düşünsün. Benim işim, bu ailenin içine düştüğü ilişki biçimini anlamaya çalışmak, anladığım ölçüde de betimlemeye çaba göstermek... Betimleyip bırakmalıyım. Doğup büyüdüğüm kentin insanları bu zavallılıklar. Varsılların yaşadığı tüm aşk ilişkileri bu aile ortamında da yaşanır, hem de en yoğun biçimleriyle... Bu evin oğlu bir memur kızına âşık olur. Ne ki, ona ulaşması, onunla konuşması ne çetin bir savaşı gerektirir, delikanlı ne çetin geceler geçirir, kimselere bir şey söyleyemez. Söylediği anda onun aklını kaçırdığını söyleyecek, bunu söylemeye hazır o kadar insan var ki etrafta, ak-

lının başında olduğunu onlara inandırması imkânsız ölçüde zordur. Üstelik kendini gülünç düşürmesi de işin cabası...

Başka ne? Bu evin oğulları genelde ya hapse düşer ya cezasını tamamlayıp hapisten çıkar. Baba ocağına döndüğünde orada ne çok şey değişmiş olur! Karısıyla karşılıklı oturup bir çift lafetmenin ortamını bulmak mümkün müdür? Kendisi hapisteyken dünyaya gelmiş oğlunu kucığına alıp bağrına basabilir mi? Ne çok kısıt var, ne çok adap var, ne çok uyması gereken sınırlarla çevrilmiştir! Hapisane hayatındaki kısıtlar bir türlü, işte burada baba ocağında yaşadığı kısıtlar başka türlü.. nereye kaçsa, nereye kaçabilir? O, bu ilişki biçiminin içine doğmuştur. Onun dünyası bu kısıtlardan ibarettir, özgürlüğü aklından geçirmek bile söz konusu olamaz. Kafasında böyle bir kavramın yeri yoktur. Ona bu kavramı öğretecek bir ortam da zaten yoktur. Bu dünya onun dünyasıdır, onun, fakat yabancı olduğu, içinde yaban hayatını geçirdiği bir dünya... Ona inancını hatırlatacak olanların tümü dünyasını değiştirmiştir. O ise şarabın içine doğmuştur. Kötülüğün içinde yüzmesi gerekir. Üstelik bunun kötülük olduğunu bile ayımsamadan... Kötülük ne olabilir ki, bu delikanlıya, onu betimleyebilir mi? Bıçaklanmak kötülük müdür? Hiç de değil. Bıçaklanmak adiyattandır. Bir gün birisi ona bıçak saplamışsa, bir gün de o başka birine karşı kullanabilir o bıçağı...

Bütün bunlar bir takım ilişki biçimleridir. Bu ilişki biçimlerinin neliğini sosyal bilimcilere bırakmalı. Ona düşense, bu ilişki biçimi içinde yaşananları dilinin döndüğünce anlatmak, betimlemek...

Onun bir öyküsü var, anlatılmayı bekliyor. Ninesi, çocukluğunda o kısacık çocuk masallarını bile ne güzel betimlerle süsleyerek anlatırdı. Doğup büyüdüğü kasaba irisi o kentte yaşadıkları günler... Kışın saçaklardan sarkan buzlar aylarca oralarda asılı kalırdı. Bir yanda sac soba yanarken, bir yanda da yorganların altına ayakları üşümesin diye kürsü kurulurdu. Yorganı başlarından aşırımlardır, nine, o güzelim şivesiyle anlatmaya başlar. Her gece bir kez daha anlattırdıkları masalın o yerine gelince nefeslerini tutarak masalda ki çocuğun "eciiik bir gözüm açıldı" demesini beklerlerdi. Nine devam eder, sobanın alevi öndeki kapaktan dışarıya fırlar ve çocuğun yanında yer aldığı masal ocağı da, orada donmuş çocuğun gövdesini ısıtmaya devam ederdi. İşte o sırada çocuk "eciiik bir gözüm daha açıldı" dediği anda, ninenin etrafında kümelenmiş çocuklar bağrışarak kıkırdayarak doyasıya gülerlerdi. Uyumaya başladıkları anda, göz kapakları süzülürken her biri kendini mutlu hissedirdi. Bu mutluluğun, bu, aslında hüznü mutluluğun hakkını vererek anlatmasını başarmak gerekirdi...

Yukarıda söylediklerimi anlatmak için yazıyorum öykümü. Onları öykü formatı dışında nasıl anlatacağımı bilmiyorum. Bunu bilmediğim için öykü

H E C E Ö Y K Ü

yazmaya teşebbüs ediyorum. Burada işin kuramı ile söyleneceklere yer bırakmak istemiyorum. Bir öykü dilinin belki nasıl oluşturulabildiğinin ipucunu vermek yeterli olabilir diyorum.

n açığı şu metni anlatmak için yazıyorum.

Buyurun:

TEMMUZ

Baş dönmesi. İsteksizce ağlayan bir çocuğun sesi: anne (kelimeler henüz biçimlenemiyor -yaşamının acemisi, konuşmaysa hiç yok). Ve çocuğun ablası: çatıların arasından gün ışığının beyaza dönüştürdüğü açık mavi gökyüzünün sonsuz uzaklıklarından yankılanan, bebeği tehdit eden sesi. O boşluğa kırılarak dökülüyor, yitiyor. Hasta çiçekler. Kırmızı örümcek. Büyüyemeyen ağaçlar. Ve susuzluk. Bir şeyler alaşağı ediliyor, oysa güvenmek istediğin bir şeylerdi onlar: yuvarlanıyorlar, ezilmiş aşklar, işitilmemiş haberler, gözyaşları, söz vermeler, tutulmamış sözler, uyku ve baygınlık gibi bir şeyler. Yarış yok, yarış durmuş. Yarışmak için değil, bilmediğimiz bir gölgeliğe sığınmak için uçuyor kuşlar (kuş türünün *özel* adı serçedir). Olağanüstü olaylar açıklanamaz, açıklanamazlıkları yüzünden olağanın ötesinde sayılırlar, ama her açıklayamadığımız olgu olağanüstü değildir. Ben niçin varım sorusu da açık lama talep ediyor, bellediklerimizin ötesinde cevap yetiştirmek güç. Buna rağmen var oluşum olağanüstü değil. Temmuzun yakıcılığında doğanın kendi pörsümüşlüğüne ortaya koyması açıklaması olmayan bir olağanlıktır. Birileri bir yerlerde bulutları yırtıyor, çıplak, yaralı yüzler yırtılmış bulutlara çoğalıyor, açlık ve tokluk, başkaldırı ve boyuneğış bulutların gecesinde kendi yokluklarına doğru uzaklaşıp gidiyor. Herkesin kendi sıkıntısından çıkan sesin bağımsız olarak somutlaştığını görüyorsun (işitme değil, görme -sesleri görüyorsun). Ağızlardan çıkmayan fakat kelime olan, kelimeler olarak evlerin, kurumuş çimenlerin arasına yayılan, sahipsiz insan seslerini görüyorsun. Bu değilse Temmuz, nedir, diye soruyorsun.

(İmkânsız Öyküler)

Bu metni öykü dili dışında başka hangi türün dilini kullanarak anlatabildim?

Bu metinde söylenenler öykü dilinden başka hangi ilmin, hangi formun diliyle söylenebilirdi?

Başka türlü anlatılamaz olanı anlatabilmek için öykü yazıyorum.

Bir de, susmak elimden gelmediği için...»

ADNAN ÖZYALÇINER

GERÇEĞİ ANLAYIP ANLATMAK

Benim annem de babam da okuma yazma bilmiyordu. Doğduğum, çocuklukla ilk gençlik yıllarımın geçtiği yer, İstanbul'un kenar semtlerinden birindeki, annemle babam gibi çoğunlukla okuması yazması olmayan insanların yaşadığı bir işçi mahallesiydi. Dönem, İkinci Dünya Savaşı'nın yokluk, yoksunluk yılları. Hoş bu mahallelerde sonraki yıllarda da durum pek değişmedi. Burada yaşayan insanlar, annem babam dâhil, yaşadıkları haksızlıkları, aksaklıkları, baskıları görüp biliyor, duyuyor hatta kendi aralarında konuşuyorlardı. Olan bitenin farkında olsalar da yalnızca öfkelenmek geliyordu ellerinden. Bir gün babam ateş püskürerek gelmişti eve. Çalıştığı fabrikanın patronuna, vermediği fazla mesai paraları, belki de verilmeyen yıllık ikramiye yüzünden veryan-sın ediyordu: "Hepsini (bütün patronları demek istiyor olmalıydı) işçi borusuna şikâyet edeceğim. Günlerini göstereceğim onlara!" Çocukluğumdan aklımda kalan babamın öfkeli çıkışındaki "işçi borusu" sözleri sonradan aklıma çok kurcaladı. Neydi bu "boru", nasıl bir şeydi, üfleniyor muydu, bağırlıyor muydu? Sonunda Kemal Sülker, gülümseyerek anlattıydı durumu. O dönemde, sendikalar olmadığı için işçi-patron arasındaki sürtüşmeleri iktidardaki tek partinin (CHP) kurduğu "işçi büro(ları)su" çözüyormuş. Kemal Sülker'in bu açıklaması beni de hüzünle gülümsetmişti. Bu insanların karşılığını bulamayan öfkelerinin yanı sıra gelecek umutları, hayalleri, düşleri de vardı elbet. Ama bütün bunları ifade edemiyorlardı. İşte bu insanlardı benim insanlarım. Onları yazmak istedim/yazdım. Onun için öykülerimde İstanbul'un öteki yüzü görünür hep.

1964'te yedek subay öğretmen olarak Doğunun bir köyüne gittim. Orada yaşayan Kürtlerin de benim işçi mahallelerindeki insanlarım gibi aynı yoklukla, yoksunluk içinde yaşadıklarını gördüm. Onlar gibi okuma yazmaları da yoktu. Ama olup bitenin farkındaydılar. Acı çekip öfkelenenler de, onlar gibi, karşılığını bulamıyorlardı. Onların da gelecek özlemi vardı. Hayalleri, düşleri vardı. Güzel günler için umutlanıyorlardı. Ama bütün bunları ifade

edemiyorlardı. Üstelik bu insanlar kendilerini ifade etmekten iki kez yoksundular. Türkçe bilmediklerinden dilleri de "yoktu" onların. Onlar da ötekiler gibi benim insanlarımdı. Aynı yazgıyı paylaşıyorlardı. Onları da yazdım. Yaşadıklarını daha doğrusu yaşayamadıklarını yazdım.

Taşı taş üstüne koyan ilk insandan günümüze ulaşan uygarlığı yaratan emektir, emekçidir. Günümüzde tarih boyunca yarattığı uygarlığın bütün güzellikle-riyle zenginliğinden eşit pay alamayanlar da yine işçilerle emekçilerdir. Uygarlığın yükselmesi için gecesini gündüzüne katarak çalışan, emek veren halkın çoğunluğu, yönetim erkini elinde tutan para babalarının buyruğundadır. Bu temel çelişki beni, işin başından beri, yoksul-varlıklı, yöneten-yönetilen üstünde düşünüp yazmaya zorlamıştır. Burada amaç yoksulluğu bir alın yazısı olmaktan çıkarıp yoksulluğa neden olan birilerini, bir şeyleri ortaya çıkarmaktır.

Kim için ve ne için yazmak ne kadar önemliyse nasıl yazmak da o kadar önemlidir. Yazdıklarımı yandaşı olduğum kesime en etkili biçimde ulaştırmak için hazır kalıplar yetmez. Onun için ben, 1950 Kuşağının yazarlarından biri olarak, birçok gerçekçi yazarımızı fotoğraf gerçekçisi olarak suçlamışım-dır. Çünkü kalıpcı bir anlatımın karşısındaydık, karşısındaydım. Anlatılan gerçek olsa da kalıpcı bir biçimde anlatıldığında gerçek ortaya çıkmaz. Onun için alışılmadık bir kurgunun eşliğinde betimlemelerin, benzetmelerin, çağrışımların, iç konuşmaların özellikle de eğretilmelerin (metafor) iç içe geçmesinden oluşan bir anlatım biçimi gerekiyordu. Bu anlatım biçimi, öykü kişilerini, düşleri, hayalleri, düşünceleri, davranışlarıyla hem iç hem dış görünüşleriyle bir bütün olarak daha derinlemesine ortaya koyuyor, gerçeği boyutlandırıp somutluyordu. Bu biçim içinde ayrıntılarla gözlemlerden kaynaklanan görüntüler ayrı bir canlılık, yaşarlık -buna sahicilik de denebilir- katar öyküye. Gerçeği daha gerçek kılan da budur.

Beni öykü yazmaya iten etkenlerden biri de eşya-insan ilişkisidir. Yaşam-la eşya-yapı iç içe olduğu birbirini tamamladığı için. Gerçeğe, gerçekliğe so-mutluk kazandırdığı için.

Ben, yaşadıklarımdan, yaşananlardan yola çıkarak gerçeği anlayıp anlatmak için yazıyorum. Gülünçlü, acıklı, gerçek, düş diye ayırmaksızın. Bugünü anlatırken geçmiş, geçmiş anlatırken geleceği unutmadan. Hepsi, her şey iç içe. Tıpkı yaşamamızda olduğu gibi.»

NECATİ MERT

NİÇİN ÖYKÜ YAZIYORUM?

Necati Mert

Allah razı olsun 12 Martçılardan, beni öyküyle onlar buluşturdu. 1971 yılına kadar gözüm tiyatrodan başka bir şey görmüyordu. Çok oyun izlemiş, on kadar oyunda oynamış, on kadar oyunu da sahneye koymuştum. Dahası, AÜ DTCF Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde okumuştum, mezuniyet tezim "Tiyatro Yönünden Haldun Taner"di, iki yıllık tez süresi içinde Haldun Taner'le de zaman zaman görüşmüştüm.

Vakta ki 12 Mart oldu, askerler Demirel'e muhtıra verdi, Erim hükümeti kuruldu, tutuklamalar başladı, ben de ikisi öğretmen, üçü TİPTİ beş azılıyla içeriye alındım. Dört ay bile yatmadım; ancak devleti tanımak için dört saatçik de yeter, bu bilinçle çıktım. Çıktım da dernekçilik, sendikacılık, partililik gibi işlerin bana göre işler olmadığını da fark ettim. Siyasetin dili pek sığdı buralarda. Oysa içlerinde sığ kalacağımı düşünerek TÖS'e (Türkiye Öğretmenler Sendikası) çok geç üye olmuştum ben, hemen beş altı ay sonra da, kimi konuşmalarım gerekçe gösterilerek okuldan alınıp götürülmüştüm. TÖS'te yaşadığım hayal kırıklığını içeride de yaşadım. Örgüt insanlarıyla aramda hiçbir ortaklık yoktu. Siyaseten susabiliyor, siyaseten konuşabiliyorlardı. Giderek herkese küstüm, kabuğuma çekildim, tiyatro kolektif sanat, çok kişiyle yapılıyor, tiyatroyu bıraktım.

Bıraktım da, insana, topluma, tabiata dair diyeceklerim var. Dertlerim. Siyasetten vazgeçmiş değilim. Bunları kendi dilimle söylemek istiyorum. Ama nasıl? Haldun Taner, bir görüşmemizde, iki türün geleceği olduğunu söylemişti. Kabare tiyatrosuyla hikâye idi bunlar. İnsanlar öğle paydoslarında yahut akşamları iş çıkışlarında hem eğlenecikleri hem taşlamalarıyla ferahlayacakları seyirlikler isteyecek, kabareye gideceklerdi. Kadıköylüler de Köprü'ye kadar başlayıp bitirecekleri bir şeyler okuyacaklardı vapurda, bu da hikâyeydi. Romanın hiç şansı yoktu. Bunları hatırladım. Sonra, öykü için bir kâğıt bir kalem yetiyordu, oyuncusu, ışıkçısı, suflörü yoktu, kendinizleydiniz, bu da benim o günkü haletiruhiyeme pek uygundu. Karar verdiğimde daha salınma-

mıştım, öğrenimim ve üç yıllık öğretmenliğim vardı ama yine de kendi kendime soruyordum: Nasıl yazacağım? Füzruzan'ın *Parasız Yatılı* 'sı yeni çıkmıştı, ranza tepelerinde Füzruzan'dan dersler çıkardığım dün gibi hatırımda.

Neyi yazacağımda zorlanmadım. Dertlerim, diyeceklerim vardı; Adapazarı'nda oluşmuşlardı. Yaşamıştım, görmüştüm. Ortaokuldaydım, *Rezil Dünya* ile karşılaştım; baştan on on beş sayfası annemin kızlık mahallesi Tığcılar'ı tasvir ediyordu; adı geçen yerleri, kişileri, anlatılan alışkanlıkları ve ilişkileri yakından biliyordum. Romanla öyküyü hayalin marifetlerinden sayıyordum o güne kadar, *Rezil Dünya* 'nın gerçekliği karşısında şaşırdım. Yazarı Faik Baysal Adapazarlı imiş, öğrenince diğer kitaplarına el attım, gerçekten hakkında yazıldığı gibiydi: Adapazarı'nı ve etrafını anlatıyordu hep. Yaşanılan yer yazılarak da yazar olunabileceği fikrini erkenden edindim böylece, öyküye karar verdiğimde ben de öyle yaptım.

Geriye kalıyor öykülerin nerede yayımlanacakları: Bunu da Tekin Sönmez'in ilk sayısı Ocak 1972'de çıkan dergisi *Yansıma* ile çözdüm. Haziran sayısı Günümüz Türk Hikâyesi Özel Sayısı olacak, yenilerin ürünlerine de yer verilecekmiş, bu notu gördüm; bir diğer notta da ürünleri için cevap isteyenlerin ürünlerine ayrıca iki liralık posta pulu eklemeleri yazıyordu ki yayımlamadıkları ürünlerin hesabını vermeye hazır olduklarını gösteriyordu bu. Ben de hazırdım. "Mustafa'nın Karesi"ni yazdım. Yazdım ve pulla birlikte bir zarfa koyup gönderdim. Temmuz sayısında yayımlandı, arkası geldi.

Niçin öykü yazdığımı değil de öyküyle nasıl buluştuğumu anlatmış gibi oldum. Bende iç içedir bunlar. Beni öyküyle buluşturan şartlar, niçin öykü yazdığımı da açıklar: Büyük siyasete imkân veriyordu öykü. Üstelik bağimsızlığınızı da koruyor, kimseye gebe kalmıyordunuz. Haldun Taner'in beni öyküye, Faik Baysal'ın Adapazarı'na yönlendirdiğini, hele Tekin Sönmez'in notuyla öykünün benim için farz kılındığını tekrar söylemeliyim. Öykü yarışması açmasaydı "Yansıma", notlarıyla güven uyandırmısaydı öykü yazmaya hiç mi hiç niyetlenmezdim.

Öyküyü seçmemde edebiyatın metaforik dili de etkili olmuştur herhalde. Devletin mutemet bilirkişileri vardı, önlerine sürülen her muhalif ürünün "komünizmi övmek" suçuyla yasaklanmasını istiyorlardı. Düşünce ve ifade hürriyeti laftaydı, Anayasa'daydı. İlginçtir, suçlanıp yasaklananlar didaktik eserlerdi çoğunlukla: inceleme, araştırma vb. Gerçi edebî eserler için de görüş isteniyordu mutemetlerden, onlar da yasaklanmaları için görüş bildiriyordu; ama mahkeme aşamasında sonuç almak her zaman mümkün olmuyordu. Edebî dil, hukukun dik açılı mantığına ve düz diline genellikle galebe çalıyordu. Bu kolay kolay suçlanamayışın payı yok mudur tercihimde?

Peki, büyük siyasete imkân vermiyor muydu roman? Bağımsızlığımızı mı alıyordu? Adapazarı'nı anlatmaya engel miydi? Asla! İşte *Sarduvan* orada, *Rezil Dünya* ile yan yanaydı. Dahası romanın dili de metaforikti, suçlanması kolay değildi. Neden öyleyse roman değil de öykü?

Tercihimin arkasında Haldun Taner'in dedikleriyle "Yansıma" var. Ama öyküyle tanıştıktan, sahici bir ilişkiye girdikten sonra aramızda ortaklıklar olduğunu da gördüm. O kadar ki... Nasıl diyeyim? Benim edebî türüm öyküymüş de bunun farkına yeni varıyormuşum gibi.

Şöyle ki yayılmacıdır roman. Anlattığını yayarak, sosyolojik, politik ve kültürel art alanlara bağlayarak yahut kişisel geçmişin, psikolojinin ayrıntılarına girerek anlatır. Uzatır. Ekler yapılabilir romana. *Sarduvan*'ın, örneğin, sonraki baskıları ilk baskısından farklıdır. Genişletilmiştir. Kemal Tahir de *Esir Şehrin insanları*'nı -biliyorsunuz- yeniden yazdı. Tamam olan hangisidir? İlki ise sonrakilerin adını koyalım; yok, sonuncusu ise öncekilerin neden vaktinden önce çıkarıldığını soralım. Roman yazarları güven vermez bana. Sonracığıma, kibirlidirler. Genelleyemem, ama zannım o ki fiil cümleleriyle yazar, oluş ve durum bildiren fiillerden çok hareket ve iş, kılış bildiren fiilleri severler. Doğallayın iktidarı da. Dili bu uğurda kullanırlar. Erkekçe. Nerden gelir bu? Bakışlarının büyüklüğünden ve genişliğinden olacak. Ben bilirim'cilikten. Oysa derinlik yoktur bu bilgide. Düzeltirim: Görkem öndedir. Yükseklik. Genişlik. Tüketim. Sayfalar, sayfalar... Sayın ki bizim ilin Çiğdem Yaylası'nda kayın ormanıya karşı karşıyasınız, heyecan basar ya, ürperirsiniz hani. Önemlidir roman.

Ben Esendal'ı severim. Öyküdür o. Alçakgönüllü. Romanını da öyle yazar. Alçaktan uçan bir güvercin gibi. Cümlelerine bakınız: İsim cümlesidir. Yahut kesiktir, üç noktayla bitirilir. Yahut da birbiri içine gayet yumuşak geçişlerle girmiş kısacık kısacıklırlar. Gerekmedikçe fiil kullanmaz Esendal; kullanmak gerektiğinde durum ve oluş bildirenleri tercih eder herhalde. Öyleyken en netameli konular, en çetrefilli meseleler onun kaleminde çiçekten, kelebekten söz ediliyormuş gibi kolaylanır, renklenir. Sayın ki küçük bir saksıda, mor mor menekşelerle karşı karşıyasınız, bu minnacıklara hayret edersiniz ya, nümayişsiz büyüklükleri başınızı döndürür hani. Değerlidir öykü.

Lafı uzatmayı sevmem. Miktarınca sözcükten yanayım. İsterim ki sözcükler anlattıklarının üzerinde şeyler anlatsınlar, bunu da zarif anlatsınlar. Öykü bunu yapıyor işte. Yazıyorsam bundan. Hiç mi lafı uzattığım olmadı? Başlangıçta oldu. İlk yirmi yılda yazdıklarım içinde bugün uzun bulduklarım var. Yahut öyküye sığmayacak bir konuyu işlemem gerekirse... Romanı düşünmüyorum. Romancı mizacım yok benim. Denemeye yatkınım. Yanılıyor ola-

H E C E Ö Y K Ü

bilirim, ama romanla söylenmek istenen, denemeyle de söylenebilir sanki. Bana öyle gelir.

Öykünün, bağımsızlık mücadelesini seviyorum bir de. Şöyle ki... Bir başka yerde de söyledim: Öykü de roman da aynı geçmişten gelir. İlk iç içe-dirler. Gün gelir, romanın kaburga kemiğinden öykü doğar. Doğar da kul köle olmaz. Saçını süpürge etmez. Boccacio'dan beri itaatsizliktir yaptığı. Kısaltır kendini. Daha kısaltır, iyice kısaltır. Olayı, kişiyi azaltır, teke indirir, hatta yok eder. Kronolojiyi dağıtır. Parçaları karıştırmıştır, karmaşadan okuturur. Düşündürür. Uyandırır. İçlendirir. An'da yoğunlaştırılmış koca bir dünyadır bu ve yepyeni: erkek egemen dile karşı -iktidara mı desek acaba?-"öteki"nin ayakta kalma kavgası. Öykünün bu muhalifliğini de seviyorum.

Şöyle de düşünüyorum zaman zaman: Öykü bu mu gerçekten? Yoksa ben mi yakıştırıyorum bunları? Olmaz da değil. Çünkü öykücü olmadığımı fakat kendimi öykücü oldurduğumu da düşünürüm.

Her ne ise, aramızdaki böyle bir ilişki işte.»

CEMİL KAVUKÇU

NEDEN ÖYKÜ?

Cemil Kavukçu

C/3
O

eden öykü yazmakta ısrarlı olduğumu birçok
Nkez kendime sordum ama doyurucu bir yanıt
 bulamadım. Üstelik ilk gençlik ve ergen dönemim—
 de yutarcasına romanlar okurken öyküye sırt çevi—
 ren biriydim. Çünkü, yazık olmuş, ana karnında
 ölmüş romanlar gibi gelirdi bana öyküler. Çarpıcı
 bir konu yakalamışken bunu açıp genişletemeye—
 rek öykünün dar sınırlarına tutsak eden yazarlara
 kızardım. Ayrıca kızgınlığım bununla da sınırlı de—
 ğildi, kendimi yerine koyacağım bir karakter bula—
 mazdım öykülerde. Kesin sonuca bağlanmadan,
 olmadık yerde, hatta bitmemeleri gereken yerde
 bitivermeleri beni hayal kırıklığına uğrattı. Daha
 sonraki yıllarda yoluma ışığını düşüren Sait Faik'in "Bir Bahçe" öyküsü, bü—
 tün bunların dışında farklı bir etki bırakmıştı üzerimde ama başka öykülerini
 okuma gereksinimi duymamıştım.

Benim için edebiyat roman demektir.

Ergen dönemimde, ileride yazar olacağımı, üstelik öykü yazacağımı söy—
 leselerdi güler geçerdim. Ne öyle bir amacım ne de hedefim vardı. Kitapların
 dünyasında iyi bir okurdum, bu yetiyordu bana. Hep şunu merak ederdim;
 roman yazmak varken neden öyküye takılıp kalırdı bazı yazarlar. Güçleri ona
 yetmediği için mi? Ne güzel konular buluyor ama onu sürdüremiyorlardı.

İlk öyküm 1981 yılında Ankara'da yayımlanan "Sesimiz" dergisinde çık—
 tığında 30 yaşındaydım. Yazdıklarımın tek okuru, aynı zamanda eleştirme—
 nim, beni öykü yazmaya yönlendiren arkadaşımın ısrarıyla göndermiştim
 dergiye. Oysa yazdığımın öykü olup olmadığından bile emin değildim. Çün—
 kü ben hep roman yazmaya çalışıyordum o yıllarda.

Bir gün öyküyle tanıştım. O güne dek mesafeli durmamın nedeni, büyülü
 dünyasına girmeye hazır bir donanımımın olmamasıymış. Öyküye ısınmam ve
 sevmem zaman aldı. Okudukça tanıdım, tanıdıkça bağlandım. Daha sonra da
 kalemi elime alıp büyük bir korkuyla bana araladığı kapıdan içeri adım—
 mı attım. Sınırsız olanaklar ve özgürlükler sunan bir alanda buldum kendimi.

Neden öykü yazdığım üzerine düşünürken bunun roman yazıp yazamama gücüyle değil, yazma coşkusuyla ilgili olduğunun farkına vardım. Öykü çok cilveli, kıpır kıpır, bir o kadar da acımasız bir tür. Roman gibi önceden tasarlamıyor, kafamda hiçbir kurgu yapmadan bir yerinden başlayıveriyorum. Kapımı çaldığı anda kendini yazdırması beni daha çok çekiyor. Balık gibi, nasıl tutacağınızı bilmezseniz avucunuzdan kayıp kaçıyor. Gelişi bir coşkuyla oluyor. O anda zamanın ve mekânın dışına çıkıp saçtığı ışıqla geçici bir körlük yaşıyorsunuz. Kısa süren, anlık bir etki bu. Biri elinizden tutmuş da size bir şeyler yazdymırmış gibi hissediyorsunuz kendinizi. Sonra her şey normale dönmünce geriye bazen birkaç cümle bazen de birkaç paragrafkalıyor. O anda yazdığınız bir öykü değil tabii; henüz nasıl başlayacağını, nerelere uzanacağını ve nasıl biteceğini bilmediğiniz bütüne ait bir parça. O coşku ânı geçtikten sonra tek bir sözcük bile eklemeye çalışmanın gereksiz bir zorlama olduğunu sayısız deneyimlerimle öğrendim. Coşkusuz yazdıklarımı da daha sonra attım. Her gün masanın başına oturup yazmak zorunda olmadığım için seviyorum öyküyü. Çünkü bu da zorunluluğa dönüşen bir kısıtlama. Gelip kapımı çalmamışsa oturup beyhude yere boş bir kâğıda bakmanın bir anlamı yok. Günlerce, haftalarca tek bir sözcük yazmadığım olur. Endişelenmem. Nasıl olsa geleceğini bilirim. Fakih Özlen'in sözlerini yazdığı, Muzaffer İlkar'ın nihavent makamında bestelediği "Huysuz ve Tatlı Bir Kadın"dır öykü. Kedi gibidir. Seilmeyi istediği zaman size sokulur. İstemiyorsa, sevmeye kalktığınızda tırmalar. Kovalanmayı sevmez. Olaylara ve insanlara yazınsal bir malzemesiymiş gibi baktığınızı anlarsa küser. Öylesine ele avuca sığmazdır ki, ona istemediği bir şeyi asla yaptıramazsın. Kendisi gibi senin de özgür olmanı ister. Bunu yapamıyorsa acımasızca cezalandırıp sıradan şeyler yazdırır. Huysuz ve tatlıdır. Eğer tanışmışsan böyle bir aşk gittiği yere kadar gider.

Öykü yazarken kendimi hızla yol alan bir araçtaymış gibi hissediyorum; tek ben varım ama sürücü koltuğunda oturmuyorum. Üstelik bu aracın sürücüsü de yok, nereye gittiğimi, ne zaman nerede duracağımızı bilmiyorum. Öykülerimi de bu heyecanı yaşadığım için yazıyorum. &

KEMAL GÜNDÜZALP

ÖYKÜ YAZMAK: NİÇİN?

Kemal Gündüzalp

Bugüne dek birçok yazara birden fazla kez sorulmuş sorudur: Niçin yazıyorlar? Buradaki temel ayrım galiba "öykü"nün öne çıkarılmasıdır. Öykü yazmanın gerekçeleri, nedenleri var mıdır? Vardır mutlaka, ancak öteki yazınsal türlerde yazmanın gerekçeleri neyse, öykü yazmanın nedenleri de aşağı yukarı aynıdır. Yazmanın anlamı ve ereği neyse, öykü yazmanın de benzerlikler taşıyacaktır. Aynı soru hangi tür için sorulursa sorulsun, çeşitli biçimlerde gerekçelendirilebilir, ama sonuçta ortak yanıtlar ortaya çıkacaktır. Kuşkusuz

bu genel sözler, sorunun asıl yanıtını vermiyor. O yüzden belki örnekleyerek ve deneyimlerden yararlanarak konuyu başka türlü açmak gerekecek.

Yazmaya genellikle erken, başka deyişle genç yaşlarda başlanır. Elbette bunun için önce okumayla ciddi anlamda haşır neşir olmak gerekiyor. Belli bir okuma sürecinden geçmeyen insanın yazma merakı kısa süreli bir "heves"ten öteye geçmez. Çünkü doğru dürüst bir şey yazamaz, belli bir yazınsal düşünce oluşturamayacağı için de hayat gaileleri kendiliğinden yazıdan uzaklaştırır hevesliyi. Üstelik dil bilincinin yazınsal başlangıç için asıl geçilmesi gereken köprü olduğu unutulmamalıdır. O hevesli, ileri yaşlarında yazan birisiyle konuştuğunda "gençken ben de şiir ya da öykü yazardım" diye anlatır yalnızca. İçten içe yazana biraz imrenerek ya da onu küçümseyerek.

Özellikle geçmiş yıllarda toplumdaki "şair" algısının önemli olması, bir de yaşın gereği aşk-meşk ilişkisi nedeniyle şiir yazmak başlangıçta neredeyse bir tür zorunluluktur. Ancak gerçek bir yazınsal ortamda kendi şiirinin olmadığını ayımsayan birisi, biriktirdikleri anlamlıysa kendini başka türde anlatmayı deneyecektir. Bu genel bir kural değildir, ama sık rastlanan bir durumdur. Şiirden vazgeçen birisinin yazacağı en yakın tür deneme değilse, doğal olarak öykü olacaktır. Çünkü anlatma dürtüsü baskındır. Bir şey anlatmak için de öykü iyi bir başlangıç ve doğru bir türdür bu noktada. Bu anlamda yazınsal geçmişinde şiir olmayan yazar hemen hemen yok gibidir. Kimisi açıklamıştır, örnekler vermiştir, kimininki saklı da olsa vardır. **Sabahattin Ali** de, **Sait Faik** de şiir yaz-

mıştır. **Orhan Kemal**'in hapishanede **Nâzım Hikmet**'in etkisiyle şiirden vazgeçtiği, sonradan çok iyi bir öykücü ve romancı olduğu bilinen örneklerdir. Daha yakın dönemden örneğin **Ayşe Kulin**'in yayımlanan kitabında şiir yazdığını öğreniyoruz. **Selim İleri**'nin, sanırım **Fürüzan**'ın da şiirleri vardır. Dikkat edilsin, anılan adlar, öykünün önemli kurucuları/yazarlarıdır.

Şiir hevesinden öyküye geçilmesi yadırganacak bir şey değildir. Çünkü Türkçe yazında şiir geçmişten beri asıl ve ana türlerden birisi olmuş, üstelik belli bir döneme kadar yazılan şiir, ciddi anlamda bir olgunluk yaşamıştır. Yazını ve şiiri önemseyen bir yazarın kendi şiirini var olan şiirle karşılaştırdığında, şiirden vazgeçip başka bir türü, burada öncelikle öyküyü denemesi, başka biçimde denirse seçmesi, son kerte doğaldır.

Başka bir açıdan bakıldığında, şu da görülebilir: Genç insan roman yazmaya heveslenebilir, yazmayı dener de. Ancak yazınsal birikimi ve elbette yaşam deneyimi ciddi ve çok boyutlu bir romanı sonuna kadar sürdürmesine engel olabilir. O zaman öyküde şansını yoklaması, biraz garipsenebilir, ancak gerçekçi bir payı da vardır, kalem alıştırmayı yapması, yazma deneyimi kazanması için en uygun yol öykü yazmasıdır. Anlatacak bir şeyi olan, başka deyişle bireysel ya da toplumsal bir kaygısı, en kestirmeden "derdi" olan insan anlatmadan duramaz. Demek ki tüm yazınsal türler gibi öykü için de böyle bir gerekçe olmalıdır. Kuşkusuz bunu yaparken, geçmiş öykü kalıtının belli başlı örnekleri bilinmek durumundadır.

Bu noktada yeni kuşakları ne kadar ilgilendirir bilemem, ancak işin bir de nostalji yanı vardır. Çok da eski olmayan zamanlarda yazmaya başlayan insan önce kurşun kalemle deftere yazardı. Belki bir yerlere okutmak için temize çekerken dolmakalem kullanırdı. Şiir neyse de, roman yazan bir insanın karşılaşabileceği en büyük sorun ya da sıkıntı çoğaltma işlemiydi. Başka deyişle yazmanın dışında bir de kopya çıkarma güçlüğü vardı. Henüz fotokopi bile yoktu! Şimdi anlaşılabilir, ama daktilosu olmayan bir insanın bir romanın ikinci kopyasını elde etmesi çok zaman ve emek isteyen bir işti. (Daktilosu olmadığı için yazarlıkta da geciken birisi olduğumu belirtmeliyim). Ayrıca sabır isteyen bir çalışma gerektiriyordu. Yazmak, düzeltmek (hani karalama diye bir şey vardı), yeniden yazmak başlı başına zaman istiyordu. İnşaatı güç, ancak büyük olasılıkla salt bu yüzden bile roman yerine öykü yazmayı deneyen ve bu işe soyunan insanlar olmuştur. O yüzden bilgisayarı hem yazmayı (düzeltme ve yeniden yazmayı), doğallıkla yazdırma ve kopyalamayı çok kolaylaştırdığını belirtmeli. Bu kolaylık roman yazamayanları en kolay biçimde öykü yazmaya yönlendiren etkenlerden birisidir.

Burada basit bir çıkarsama yapılabilir: Yeteneksizlik anlamında değil, ama kişisel yetenek bakımından şiiri yeterince beceremiyor ve henüz roman

yazacak olgunlukta değilseniz öykü yazarsınız. Çok erkenden başlamış bir özel ilgi ve seçiminiz yoksa elbette. O yüzden bu çıkarsamayı genelleştirmek doğru olmayabilir, ama genel geçer yanları vardır. Şiir gerçekten çok özel çaba isteyen ve öteki türlere göre kendiliğinden ve doğallıkla biraz da doğuştan gelen bir yeteneği gereksinir. Ancak öykü ve roman çalışma (okuma ve yazma) gerektirir. Roman yazacak genç bir insanın kendini öyküde sınaması bu anlamda doğaldır. Bunun öyküyü küçümseme, ikincil bir tür olarak görmeyle hiçbir ilgisi yoktur.

Öykü yazmanın ikinci evresi romandır. Eski dönemler bir yana, yalnızca son elli- altmış yıla bakıldığında öykü yazar, hatta öyküde kendini kabul ettiren, belli ödülleri alan neredeyse tüm öykücüler bir ya da birden fazla roman yazmış, bir bölümü öyküyü ikinci sıraya atarak romanda var olmayı seçmiştir. Bunun birden çok ve farklı nedenleri olabilir. Asıl derdi zaten romandır ve öyküyü olumsuzlayarak değil, kendini sınamak için "basamak" yapmıştır. Öykücü olarak belli bir okur kitlesiyle yeterince bağlantı kuramamış, adını istediği biçimde duyuramamış ve piyasanın etkisiyle, daha popüler, dolayısıyla "geçerli" tür haline gelen romana sıçramıştır. Ancak asıl önemlisi, böyle yan ve olumsuz da sayılabilecek neden ve gerekçeler dışında daha derin ve oylumlu anlatma gereksinimi baskın çıkmış olabilir. Hiçbir gerekçeyi olumsuzlamadan, son dönemin önemli öykücülerine bakıldığında; **Cemil Kavukçu'dan Özcan Karabulut'a, Ayfer Tunç'tan Murat Gülsoy'a, Sibel K. Türker'den Behçet Çelik'e** hepsi roman yazmıştır. **Hasan Ali Toptaş** gibi artık öykü yazmayan ve yalnızca roman yazarlar da olmuştur. Bir konuşmamda/yazımda örneklemiştim, nedenini bilmiyorum, ama örneğin **Tomris Uyar** roman yazmamış, bunun yerine *Gündökümler*nde ısrarcı olmuştur. Yazamaz mıydı? Bence yazardı, ama denemedi işte...

Bir de güncel etkenler vardır: Örneğin öykü dergileri, hatta öykü atölyeleri. Öykü dergilerinin çoğalması belki de öykü atölyelerine gerekçe oluşturmuştur. Birden fazla öykü dergisinin olması, kapananlar bir yana, yayımını sürdürenlerden *Notos*, *Heceöykü*, *Dünyanın Öyküsü'nün* var olması bile bir açıdan öykü yazmanın gerekçesi ve nedeni olabilir. Çünkü herkes yazdığının bir an önce yayımlanmasını ister. Yazılanın öteki insanlarca paylaşılması önemlidir. En kolay yayımlanacak tür bu koşullarda doğallıkla öykü olacaktır. Öykünün yükselişte olduğu bir dönemde öykü yazılması da çok doğal bir sonuç sayılmalıdır. Bu durumda bana kalırsa öykü dergilerinin varlığı ve bolluğu kendi başına öykü yazmaya yönlendiren bir etkidir. Çıkacak öykü dergileri de var, duyulduğu kadarıyla.

Bu soru, "niçin öykü yazıyorlar?" sorusu, genel anlamda değil de, öykü yazar yazara soruluyorsa, kuşkusuz yanıt, yazılanın/söylenenin ötesinde ki-

şisel özellikler taşıyacaktı. Bu bağlamda her yazarın çok kişisel ve özel nedenleri öne çıkar. Örneğin bana sorulduğunda, öykü de yazan bir kişi olarak kişisel yanıtlım şu olacaktır: Başlangıçtan beri, okumayla ve yazıyla tanıştığım erken dönemden beri bir tek türde değil, yazının içine giren tüm türlerde yazmayı bilinçli olarak hedefledim. İlk öyküyle başlamak ve çeşitli nedenlerle uzun bir süre ertelememe karşın ne salt öykü yazmayı düşündüm ne de salt şiir. Belki bu "dağılma" nedeniyle hiçbir türde "adam"dan sayılmayacaktım, olsun, bu bir seçimdi ve tüm türlerde direnecektim. Bana göre tek başına ozan, öykücü, romancı, denemeci, eleştirmen olmak yerine asıl olan "edebiyatçı" ya da "yazın insanı" olma önemli olan. Bu nedenle öykü yazarken öykü eleştirisi de yazdım, şiir yazarken şiir eleştirisi de. Tek başına deneme de yazdım elbette, ama henüz yayımlayamasam da roman da yazdım, roman eleştirisi de. Öteki türlerde birer ikişer de olsa "ödül" aldım, kitap yayımlayabildim, şimdi sırada roman var. Onu da yayımladığımda tüm türlerde yazmış/yayımlamış olacağım. Bu, kendime koyduğum hedefti, varabilirsem sevinirim. O yüzden beni arada bir de olsa yazınsal etkinliklere kimileri ozan, kimileri öykü, kimileri de eleştirmen olarak çağırıyorlar.

Benim ne ve hangi türlerde yazdığım önemli olmayabilir, niçin öykü yazdığımı asıl konu. Buraya gelebilmek için çok yönlü yazma yönüme vurgu yaptım. Çok şey anlatmak istiyorum. Derdim dünyadan büyük. Belki de insani olmasının ötesinde kimseyi ilgilendirmeyen kişisel sıkıntılarım, yaşam kaygılarım bir yana; çevremizi saran, şu diyarları kan gölüne çeviren, yeryüzünü çirkinleştiren onca sorunu, olabildiğince çeşitli biçimlerde anlatmak, hatta becerebilirim haykırmak isterim. Bunun için de her türün kendi biçimini çağırdığını, oluşturduğunu bilerek, burada andığım insani ve yeryüzü dertlerini, şiirle, öyküyle, romanla, ardından deneme ve eleştiriyle, becerebildiğim ölçüde ve elbette yeteneğim oranında anlatmak, öteki yeryüzü insanlarına duyurmak istiyorum. Bu nedenle açıkçası bana ya da benim gibi düşünen yazarlara bir tek türün yetmediğini düşünüyorum. Aslında dünyada çok önemsenen her türde yazmak, yerelde kısıtlanmışlık ve "tek tipçilik"ten dolayı nedense küçümseniyor. İnsanlar ille de "şair", öykücü, romancı, denemeci-eleştirmen olmak istiyorlar: Bana kalırsa asıl olan yazar olmaktır. Bunu deniyorum, denemeye değer.

Birkaç örnekle somutlaştırarak konuyu bitirmeliyim artık: Her gün bir eve ölüm düşüyor ve ağıt yükseliyorsa gökyüzüne, şiire dadanır insan, derdini onunla anlatmak ister ve umar ararsınız. Bir parkta kumrular gibi sevişen genç bir çift görürseniz ya da aynı yerde her biri ayrı yöne bakan ve birbiriyle hiç konuşmayan orta yaşlı iki insanı izlerseniz, yeni başlayan taze bir aşkın ya da evli bir çiftin öyküsünü yazarsınız. Bir mücadelenin içindeyken darbe olur, tutuklanır, yıllarca suçsuz yere hapis yatan bir insan tanırırsanız, ro-

H E C E Ö Y K Ü

man yazmayı deneyebilirsiniz. Bir konuyu incelikli biçimde anlatmak isterseniz denemeyi seçebilirsiniz. Okuduğunuz herhangi bir şiir, öykü ya da romanı çeşitli yönleriyle ele almak, çözümlemek, o yapıtı eğri doğru yönleriyle ele almak isterseniz eleştiri yazabilirsiniz. Yazın bir bütündür ve yazarın çok yönlü olması olumludur bana göre.

Şiir bir tinsel durumu, söylenmemiş bir sevgiyi dillendirmek için yazılabilir. Bir insanı geçmiş, bugün ve hayatının belli evreleri içinde anlatmak için romana koyulabilirsiniz. Ancak bir anı, bir insanın yaşamı içindeki kesiti, bir durumu anlatmak için öyküye başvurmak, orada yol almak gerekecektir. Bilinen bir şey, ama sonuçta türler arasında dolaşıyor ya da yalnızca bir türde yazıyorsanız, deneme-eleştiri bir yana, şiir ya da roman olamayanı öykü olarak yazarsınız. Ereğiniz ne olursa olsun, öykü bunun için yazılır. Ben de böyle yapıyorum: Derdimi şiir ve roman olarak anlatamadığım zaman öykü yazıyorum. Ne diyelim: Bir durum/kesiti en rahat öyküyle yazabilirsiniz. Hepsi bu.«

ÖZCAN KARABULUT

NİÇİN (ÖYKÜ) YAZIYORUM?

1

Sorguladığım yaşantıları anlatma ihtiyacı içinde olduğum için yazmaya başladım. Açmazlarıyla, sancılılarıyla, hayalleriyle birey göz ardı edilirken, toplum ve mücadele öne çıkıyordu. Sanki yalnızlık, cinsellik, karamsarlık insanı insan yapmıyordu... Benim gerçekçilik anlayışım, toplumsal olanın yanında insani olanı da göz ardı etmeyen bir gerçekçilikti. Kendimi gerçekleştirebileceğim yazınsal tür olarak öykü öne çıktı. Yazdıklarımla, "Ben de varım" dedim, "bir de bu var." Yazdıkça, nasıl yazmam gerektiğini fark ediyordum.

Özcan Karabulut

Belli bir zaman diliminin, belli mekânların, unutamadığım yüzlerin çekim alanından kurtulamadığım için yazıyordum. Mekânlar / yüzler / kelimeler / cümleler beni biçimlendiriyor, okur-yazar kimliği veriyor, bakış açımı farklılaştırıyor, eleştirel tutum kazandırıyor, arayışa zorluyordu. Başka yazarları tanıdığım, başka öykü atmosferlerinin içinde yol alabildiğim, üslupların içinde kendime özgü bir üslup geliştirebildiğim, seslerin içinde kendi sesimi bulabildiğim, binlerce kelimenin içinde kendi kelimelerimi seçebildiğim ölçüde, "benim yazdıklarım da var" diyebiliyordum.

3

Sürekli hareket halindeydim, hep bir yerlerden bir yerlere yetişmeye çalışıyordum. İlgi alanlarıma ve hayat tarzıma uygun olduğu için öykü yazıyordum. Öykü yazarak parçalarımı topluyordum.

4

Hatırlamak ve hatırlatmak için öykü yazıyordum.

5

Öykü yazarak, kendimi, insanı, dünyayı anlamaya ve yorumlamaya çalışıyordum. Benim için öykü yazmak; hayatın trajik akışına rağmen imkânsız isteye bilmek, suları tersine akıtabilmek gibi bir şeydi.

6

Yazdıkça, yaşadıkça, okudukça; niçin yazdığım / niçin öykü yazdığım sorusuna farklı cevaplar vermeye başladım.

7

Her defasında yeniden öğrendiğim için öykü yazıyorum.

8

Her yazarın söylediği bir söz, ısrar ettiği temalar, dünyadan alıp, dünyaya fırlatıp attığı bir şeyler var, bence. İnsana dair temel gerçeklikler değişmiyor. İsrar ettiğiniz temalar da. Aşk mı yeni, hüznün mü, mücadele mi, yoksa ölüm mü yeni bir şey? Dünya aynı insanoğlunun, ama onun farklı hikâyesinin serüvenini gösteriyor bize. Farklı hikâyelerin izini sürmek için öykü yazıyorum.

9

Öykü yazarken, baştan sona, sondan başa doğru "en iyi düzen içinde, en iyi sözcüklerle" uzun bir cümle kurmaya çalışırım. Bazen öykünün ilk cümlesini yazarım, bazen son cümlesini, bazen ortasından bir yerden başlarım öyküye. Bir öyküyü bitirdiğimde bir daha yazamayacağım duygusuna kapılırım. Bu duyguyu her defasında yenmek için öykü yazıyorum.

10

Öykü yazarken hep yazınsal türler arasında dolaştım; günceyle denemenin, şiirle oyunun... Öyküyü romana geçilecek bir tür değil de, şiire yakın 'melez' bir tür olarak görürüm. Melezliğin tadını çıkarmak, öyküyü elime avucuma sığdırmak için öykü yazıyorum.

11

Öykünün alıştığımız, bildiğimiz tanımlarının sınırlarını zorlamak, öykünün kısıtlayıcılarını ortadan kaldırmak ya da kendi öykülerime yeni kısıtlar getirmek için öykü yazıyorum.

12

Toplumun farklı kesimlerinden gelen gündelik hayat kahramanı kadınları ete kemiğe büründürmek, aşk ve bedeni birbiri içinde ve aynı cümlelerde buluşturmak için öykü yazıyorum.

13

Bana tersini söyleme zevkini öykü verdiği için öykü yazıyorum.

14

Başka öykücülerin yazamayacaklarını yazmak için öykü yazıyorum.

H E C E Ö Y K Ü

15

Kıskandığım öykülerden daha iyilerini yazmak için öykü yazıyorum.

16

Dünyayı kendi arzuma göre değiştirip düzeltmek için öykü yazıyorum. Hayata, "senin sırlarını, tuzaklarını biliyorum" diyorum.

17

Niçin yazdığını bilmediğini söyleyen yazarların tersine, niçin yazdığımı bildiğim için öykü yazıyorum.

18

Aslında öykü yazarak imkânsız bir şeyi istediğimi biliyorum.

19

Mümkünse, usta öykücülerin ölümünü hazırlamak için öykü yazıyorum. Ölümlü olduğumu bildiğim için öykü yazıyorum.

20

Yazınsal türümün sadece öykü olduğunu düşünüyordum. Sonunda ben de bir roman yazdım: *Amida, Eğer Sana Gelemezsem*. Diyarbakır'dan dönmüş—tüm ve kentin, yüzlerin, sözlerin etkisi altındaydım. Yazmadan rahat edeme—yeceğim temalar vardı kafamda. Toplumsal hayatımızla, kadınlarla ve erkek—lerle ilgili bu temalar yazmak için kamçılıyordu beni. Bir ya da birkaç öykü yazıp Diyarbakır'dan kurtulabilirdim. Elim ne zaman öykülere gitse, kendimi bir romanın içinde buluyordum. Kendini duyuran temalar, elimdeki 'malze—me' bana bir roman dayatıyordu. Cortazar'ın deyişiyle, bu kez bir boks ma—çında olduğu gibi nakavtla değil de, puan toplayarak kazanmayı deneyecek—tim. Arka planda çocuk işçilerin olacağı, aşkı, ölümü, şiddeti ve Diyarbakır'ı anlatan çok katmanlı bir romandı bu. Diyeceğim, öyküler yazarak Diyarba—kır'dan kurtulamayacağım için roman yazdım. Amida'yı yazarken, Edgar Al—lan Poe'nun roman için "akıl almaz bir tür" deyişi kafamı çok kurcaladı. Ro—manın akıl almaz bir tür oluşu, romanın lirizmi şiiri, öğreticiliği tarihi, meta—fizik sorunları tartışma ve algılatma derinliği felsefeyi, insan ruhunun derin—liklerine inişi psikolojiyi, toplumsal sezgisi sosyologları, kurgusu matematik—çileri kışkırtmasından mı acaba? İtiraf etmek gerekirse, roman yaratıcılığı—nın, türlerin ve 'şeyler'in yaratıcılarını da kışkırtılabileceğini düşündüm.-*»

HÜSEYİN SU

YAZAR, NİÇİN YAZDIĞINI BİLİR Mİ?

'insan soyunda evrensel olan
ne ise ona hitap eden şeyi arıyoruz.'

C. D. Warner

Hüseyin Su

I

İnsanın en usta, en kusursuz olmayı arzuladığı eylemlerinden ve becerilerinden birisi de geriye dönüp baktığında yaptıklarını mutlak surette temellendirme, haklılaştırma ve güzelleme konusunda son derece mahir bir varlık oluşudur; yani, kusursuzluk dürtüsü ve gayretiyle örtme, örtünme duygusunun son derece güçlü oluşu... İnsanın, öldürdüğü birisini gömmeyi düşünmesi ve bunu anında öğrenme becerisini gösterme gayreti de zaten bu dürtünün sonucu değil mi? Düşünce, sanat ve yazı üretiminde *öznenin* çabasının, *yaratma* gücüne öykünmesinin

en temel saiklerinden birisi de bu olsa gerek: Yaratma gücünün hükmediciliğini, kuşatıcılığını ve kusursuzluğunu eserlerinde görmek ve göstermek istemesi... Bir sanatçının özgünlüğü ve yükümlülüğü, elbette bu gücü, ilk önce *sanat yaratımı* denilen süreçte gerçekleştirmeyi gerektirir. Sanatçı bunu gerçekleştiremediğindeyse dönüp örtme ve böylece yapamadığının değil, yapmak istediğinin görülmesine, anlaşılmasına yol açma çabasına başvurur. Böylece eserin arkaplanına ilişkin kendisi de önce bir kez daha düşünme imkanı bulur, sonra da *büyük* temellendirmeler yapar.

II

Yazının, sanatın en geniş anlamda, hangi amaçla ve hangi biçimde olursa olsun hayata bir müdahale olduğu konusunun, hem sanatçının/yazarın hem de izleyicinin/okurun düşünce ve duygu dünyasında ortak bir karşılığı vardır. Birisi *yaratarak* diğeri de bu yaratıma sonradan katılıp yeniden *yaratarak* hayata ortaklaşa *müdahil* olduklarını düşünürler; sonuç olarak gerçekte böyledir de.

Öncelikle sanat algısının, sonra da bu algıya sahip olan sanatçının ve yazarın, hayatı yeniden biçimlendirme çabası ve müdahalesinin, yazının, en ge-

niş anlamda da sanatın, her zaman karşısında duran '*niçin?*' sorusunu cevaplamaya yeterli olduğunu düşünüyorum. Hayatın yeniden biçimlenişinde aldığı *uyumlu* bütünsel kurgu, aynı çabanın ürünü olarak gerçekleştiğinde bu sorunun cevabı daha rahat ve daha net verilmiş demektir.

Sanatçı, yazar, hayat tecrübesi dediğimiz acıtan yaşanmışlıkları, genel akışı içindeki doğal, minnetsiz, sert biteviyeliğinden çıkartıp (topu göğsüne alıp yumuşatarak yere indiren futbolcunun tavrı gibi) insan için bir başka biçimde kurgulanmış devingen, etkin, etkileyici bir hâle getirmek ister.

Bazı sanatçı *hâllerinde* sanatçının, yazarın hayatın gerçekliğinden, kendi düzlemindeki genel geçer algı içindeki somut yaşanırılığından koptuğunu, hayatın bir tür *acemisi* olduğunu görür ve çoğu zaman da bu yargıyı paylaşıyoruz: Ona, sanki yaşamayı bilmeyen ve beceremeyen acınası bir insan durumuna düşmüş gözüyle bakarız. Hâlbuki bizim üzülen izlediğimiz sanatçı, yazar, sürekli kendilerine sorulan, bizim de onunla paylaştığımız '*niçin?*' sorusuyla başetmeye çalışmakta ve kıvrınmaktadır. Tam bir *sanatçı* olduğunu düşündüğüm Cahit Zarifoğlu'nun aynı zamanda sanat poetikası da olarak okunabilecek *Yaşamak* adlı eseri; "Ne çok acı var?" cümlesiyle başlar ve '*niçin?*' sorusuna poetik, hatta ontolojik bir cevap olarak şöyle devam eder: "Ne çok acı var. Ânında morartan vuruşların bir anda kan morartı ve patlamalarla ve acının ve korkunun çağırdığı et büzülmeleriyle tanınmaz hâle gelen yüzlerinin dimdik ve ilk ifadesini bozmamaya çalışarak ve karşıya bakarak ayakta tutuyorlar. Bakıyorum. Ruhumuz dar bir şeridin içinden sızılarla geçiyor." Bu kadar yakından ve bu kadar derinden bakıldığında hayatta hep bir kamaşma hali yaşıyan insan; sanatçıysa bu kamaşma halini aşarak yaratıyor ve '*niçin?*' sorusuna cevap veriyor.

"Geniş anlamda sanatın bize verdiği, eşyanın pratik faydası değil, ebedî özüdür." sözüyle sanatın sonucunda elde edilenin bilgisini haber veren Irwin Edman, aynı zamanda sanatçıyı, yazarı sürekli uğraştıran '*niçin?*' sorusunun cevabının da bu özün ardında bir ömür süren çetin yolculuk olduğuna dikkatimizi çekiyor.

Bu yolculukta sanatçı, yazar ve aynı inceltilmiş, acıyı içkin duyarlığın pençesine kapılmış okur, bazen hayatın dışına düşer. Yanlarındaysa sadece hayatın acıtıcı yoğunluğu vardır. Böylece, hayatı da hayatın gösteremediklerini ve öğretemediklerini de sanattan ve edebiyattan öğrenmeye çalışırız; öğreniriz de: Bilgiyle elde edemediklerimizi buluruz bu alanda. Sezgimizle, idealize ederek, ayıklayarak yeniden kurguladığımız hayalî hayat sahnelerini buluruz... Bazen tam da yaşamak istediğimiz, bazense kaçıp kurtulmak istediğimiz bir dünya buluruz... İşte, bunca sanat emeğinin ardındaki '*niçin?*' sorusunun cevabı belki de bundan ibarettir. Bu kadar kolay açıklamalarla ye-

tinmeyen sanatçı ve yazarlar da vardır elbette. Kimileri de daha yüce ideallerle, daha derin nedenlerle açıklamaya çalışırlar çabalarının nedenini. 'Ölümlü insanın, ölümsüzlüğün bir anlık parıltısını yakalaması ve ifade edebilmesi' için yazıyor ve sanat eseri veriyorlardır çoğu... Geriye dönük bir düzeltme ve güzelleme olduğunu söylesek de sanırım bütünüyle böyle olmadığını, olamayacağını ve sanatçıların bütünüyle haksız olduklarını da söyleyemeyiz. Çünkü, sonuçta *sanatsal yaratım* dediğimiz süreçte sanatçının yaşadığı tecrübenin tanığı biz değiliz, odur.

Bu bağlamda yazarı ve yazdıklarını ölümsüzlüğe ulaştıracak *yaratıcı* çabanın, sanatçının ve yazarın 'önlerindeki alanı hep açmak zorunda' olmaları şartına bağlar Balzac. Yazarın ve yazının/sanatın karşısındaki 'niçin?' sorusu, Balzac'ın sözünü ettiği *alan çalışmasının* da bir sonucu olan; daha iyi bir dünyada, daha iyi bir insan için daha iyi bir hayat nasıl var olabilir? sorusuyla aynı ağırlıkta olsa gerektir.

Bütün bunlarla birlikte, bir yazarın ve sanatçının, insan fitratında içkin olan estetik değer algısını gözeterek yazdığını ve sanat ürettiğini asıl etken olarak düşünmemiz gerekir. Değilse, hayatı yeniden kurgulamaya ne gerek var...

Okuduğumuz bir edebiyat eseri de zaten bizi bunun için etkilemez mi? Hem yazarın hem de okurun, *yaratım sürecinde* sanatın, öykünün, romanın, şiirin, tiyatronun, resmin, müziğin, mimarinin... *hikâyesinde* bulduğu nedir? Şöyle: "Hikâyenin büyük ve basit çekiciliği şuradan gelir: Biz o yaratılmış varlıkların kaderlerini, zafer veya yenilgilerinin kahrını çekmeksizin veya zaman kaybına uğramaksızın hayalen paylaşmak imkanını buluruz. O varlıklarla birlikte hiç ayak basmadığımız ülkelerde gezer, hiç tanımadığımız aşkları tadarız. Kendi hayatımızdan daha geniş ve zengin bir hayata girmek, bildiğimiz hayatı daha kesif yaşayarak ondan daha çok zevk almak imkanını verir bize. Romancıların, çevremizdeki varlıklara, 'onların sürdükleri hayatın trajik büyüklüğüne' bakmayı bize nasıl öğrettiklerini anlatmak mümkün değildir. Bir bakıma romancı, bizim asıl filozofumuzdur. Zira kişileri bir hikâye halinde sunmak, bir kader görüşü ve bir tabiat felsefesi sunmak demektir. Görünüşte en az felsefeye kaçan romancılar bile, seçtikleri olaylar ve kurdukları şartlarla dünyanın, yani kendi dünyalarının ne olduğunu gösterirler veya telkin ederler. Eğer romancı, ... filozof ise bir akademinin filozoflarından daha zengin ve canlıdır. Böyle bir romancı, ya doğruyu ima ederek veya karakterleri vasıtasıyla ifade ederek bütün varlığı değerlendirir; hayat tecrübesinin tam bir panoramasını çizerek kendi fikirlerini ispat eder; sadece dünyayı değerlendirmekle kalmayıp bir dünya yaratır. Zihni sonsuzlukta dolaşan, bakışları ve hayali zamanın derinliklerine inen bir romancınıninkinden daha geniş bir kainatı, bugünkü felsefi sistemlerde bulmak güçtür." (I. Edman, Sanat ve İnsan)

III

Yazar, niçin yazdığını, ne yazdığını ve nasıl yazdığını daha çok yazarak keşfeder. Yazarın önceden alacağı hiçbir ders yoktur bu konuda. Her yazarın, her yazının bir amacı olabileceğini kabul etmekle birlikte, yazarın, yazma sürecindeki öğrendiklerinin ona asıl yazı ve yazarlık bilincini kazandırdığı, yazının *felsefesinin* ve mahiyetinin dışarıdan değil, bizzat yazının kendisinden, yani *yazı eyleminden* öğrenildiği bu konudaki en doğru yol olsa gerek. Çünkü yazı, sadece okura öğretmez, duygularını ve duyarlıklarını geliştirip inceltmez; yazara da öğretir, onun da duygularını ve duyarlıklarını geliştirir ve inceltir. Yazı, yazarak öğreniliyor ve yazının amacı da kendisinde içkindir; ancak yazdıktan sonra görürüz biz onu.

Bir yazar, eğer yazarlar ne yazacaklarını ve niçin yazacaklarını bilerek işe başlıyorsa ben kendi yazarlığımdan şüphe ederim, diyordu haklı olarak. Her yazar, her zaman büyük ideallerle, bilinçle başlamıyor yazmaya. Yazı terbiyesi almış, dil, üslup ve düşünce birikimi ve donanımı itibarıyla de *yazma kıvamına* ulaşanlar da olabilir elbette. Ama genel olarak yazar, yazının kendisini eğitmesi sonucunda buluyor amacını ve yöntemini. Yazmayı sevdiği için yazar olmayı seçenleri tanıdığımız gibi ekmeğini kazanmak için yazar olmak zorunda kalanların da olduğunu biliyoruz. Örneğin Necip Fazıl, hasta yatağındaki annesinin şair olmasını istediği için şair olduğunu belirtir ama şiir poetikasındaki iddiasına ve şiirlerinin toplamına baktığımızda 'niçin yazıyorsun?' sorusunu her şairin kolay kolay ulaşamayacağı bir yerden cevapladığını görürüz. Devrimci, siyasal amaçlar için yazan yazarlar olduğu gibi yazmayı bir *amel* olarak gören yazarlar da vardır elbette. Sait Faik'in 'yazmasam deli olacaktım' sözü ise çoğu yazarın ortak cevabı haline geldi günümüz edebiyat dünyasında; aynı duyarlılıkla söylenip söylenmediğiye elbette ayrı bir konu.

Benim yazarlık serüvenimin başlangıcı ise biraz garip ve şöyle: *Edebiyat* dergisinde yayımlanan ilk iki öykümü ve ilk yazımı, Nuri Pakdil'in 'yazdıklarını getir' diye aylarca ısrar etmesi ve o güne dek sekiz yıllık görüşmemiz sonucunda ve *Edebiyat* dergisinin manifestosu doğrultusunda oluşan hukumumuzun bozulacağı endişesiyle yazdım ve götürüp verdim kendisine. Bana bir *ad koydu* o gün ve böylece yazdıklarım yayınlandı, ondan sonra da aynı *bağlanma* bilinci ve inancıyla *eylem* ve *amel* bağlamında yazmaya devam ettim. Yazdığım her yazıyı, 'Nuri Pakdil okuduğunda acaba nasıl değerlendirir ve ne düşünür?' kaygısı ve dikkatiyle yazdım; yazdıklarımın yayımlandığı dergiler de bu dikkate dahil oldu her zaman. Andığım inanç ve düşünsel *manifesto* ve *hukuk* gereği bu dikkat ve kaygı, bütünüyle hayatımızı da biçimlendiriyordu karşılıklı. Hem hayat hem de düşünsel ve yazınsal bağlamda aynı dikkat ve kaygıyı onun da somut olarak yaşadığına her zaman tanık olu-

yordum. Benim özelimde yazının karşısındaki 'niçin?' sorusunun cevabı, anahatları itibariyle bu cümlelerin içerdiği anlamdadır. Diğer saiklerin hepsi ikinci dereceden etkenlerdir.

Genel çerçeve bu olmakla birlikte bazen bir düşünsel imgenin açılımının kapsam alanında kaybolduğumuzda bir öykü veya bir yazı yazıyoruz. Bazen de hayatın akışı içinde bize dokunan bir olayın entrik düğümlerinden birine takılıp onu çözme merakı ve çabasıyla yazıyoruz. Bazen bir kahramanın (insanın) izine düşüp gidiyor ve sonra da bir öyküyle, bir yazıyla dönüyoruz kendi hayatımıza. Bazen ruhsal gerilimlerin, insanî hâllerin kalemle öyküle-re, öykü kişilerinin hayatlarına; yazıya sirayet eden ürpertici sesinin çekimi—ne kapıldığımız için yazıyoruz.

Örneğin William Faulkner'a, o ünlü *Emily için Bir Gül* adlı öyküsünü yazmaya neden olan etken sorulduğunda şu cevabı veriyor: "İnsanoğlunun hayal ettiği, umduğu; kendisiyle, çevresiyle ya da başkalarıyla karşı karşıya geldiği koşulların üzücü, acı tezahürlerinden biridir bence bu... Bu hikâye, insan kalbinden, insanî özlemlerden, Âdem'den beri vicdaniyle çatışma halinde olan insandan çıkmıştır... Yastığın üzerindeki bir saç telinin uyandırdığı izlenimden ortaya çıktı. Bir hayalet hikâyesiydi bu. İnsanların girmesine izin verilmeyen bir evde yastığın üzerindeki bir saç telinin bende bıraktığı bir izlenim sadece." Yani, yazara dokunan bir insanlık hali, bir ürperti kısaca... Gerisi başarılı kurgudan ibaret yazınsal bir sonuç. Eğer o gün Faulkner, o saç telini yastığın üzerinde göremeseydi, belki de bugün *Emily için Bir Gül* gibi güzel bir öyküden haberimiz olmayacaktı.

İyi bir öykü yazmış, bu da iyi bir yazıymış, dedirtmek; bir an hayatın uğultusundan sıyrılıp çıkmak ve bir an nefes alabilmek, rahatsız olmak, insanları rahatsız etmek için de yazıyoruz bütün insanî zaaflarımızla birlikte.

Her zaman, hatta çoğu zaman 'niçin?' sorusunun cevabı yalnızca yazar tarafından verilemeyebiliyor. Hem yazarın hem de okurun nüfuz etme gücüyle *yazının hikâyesinin* başarılımış olup olmadığına göre cevap kendiliğinden de verilebiliyor. &

CEMAL SAKAR

LAFA DEĞİL İŞE BAKMAK

Aslında niçin öykü yazdığımı dair net bir cevabım yok. Değişik zamanlarda bu soruya değişik cevaplar verdim. Buradan hareketle niçin öykü yazdığımı dair birçok cevabım olduğunu da söyleyebilirim. Geriye dönüp neler demişim diye bakacak mecalim yok. Ancak her ne cevap verseysem bunlar birbirini yok sayan, geçersiz kılan çelişkiler değil, tam aksine birbirini tamamlayan parçacıklardır.

Belki de biz göçüp gittikten sonra birileri, -verdikleri emeğe değeceklerine inanırlarsa- tamamlanmış bir ömürden geriye kalan parçaları yan yana getirip anlamlı bir bütüne ulaşabilirler. Çünkü bu tür

Cemal Sakar

1 - 1 1 1
sorulara, değişik zaman ve bağlamlarda verdiğimiz cevaplar genellikle o anki ruh hallerimizle yakından ilgili. Dahası her zaman ruh hallerimize uygun cevap vermeyip 'kendimize yakışacağını' düşündüğümüz; kendimize biçtiğimiz role münasip bir cevap da inşa ettiğimiz oluyor.

Biz, niçin öykü yazdığımıza dair ne söylersek söyleyelim; sonuçta insanlar, söylediklerimize değil, yazabildiğimiz öykülere bakacaklar. Doğrusu da yazmaya nasıl baktığımızın eserlerimizden çıkarılmasıdır. Çünkü bazı durumlarda, söylediklerimizle sadece eserlerimizdeki bazı acemiliklerin, hataların üstünü örtmeye çalışıyormuşuz gibi bir duyguya kapılıyorum. Oysa yayınlamak; okun yaydan fırlaması gibidir, geri alınamaz, durdurulamaz. Sanatçı, yayınladıktan sonra ne yaparsa yapsın, eser ortadadır ve konuşmaya başlamıştır; susturmak ya da ona kaldıramayacağı yükler yüklemek anlamsızdır.

İnsanın her halükârda kendisi olması zordur. Toplum içinde bu zorluğu, kendisi olmak yerine, o anki vasata uygun bir rol keserek, görüntü vererek aşmaya çalışmak genellikle en sık başvurulan yollardan biridir. Tabii burada bizi bekleyen tehlike, söylenenle yapılan iş arasındaki muhtemel uçurumdur. Çünkü söylemek, inşa etmek kolaydır. Şimdi, niye öykü yazdığımı dair ulvi, seçkin, ilham fikrini de yedeğe alarak nerdeyse mecnunvâri cevaplar inşa edebilirim ama aslolan yapılandır, ortaya konandır. Hani derler ya, lafa bakılmaz işe bakılır, diye; öyle bir şey aslında...&

SADIK YALSIUZUÇANLAR

'NEDEN ÖYKÜ'NÜYORUZ?

Sadık Yalsızuçanlar

İlhan Berk'in Bodrum'daki evindeyiz. Kamera-yı, ışığı kurduk. Set hazır. Berk'e sordum: 'Hazır mısınız?' Tuhaf tuhaf baktı. Her zamanki gibi suskun. Soruyu duymamış gibi. Bakıyor ama baktığı yere değil de başka bir şeye bakar gibi. Başka bir yerde belli ki. İşaret etti, derin derin soluklandı. Kayıt düğmesine bastık. 'Niçin yazıyorsunuz?' diye sordum. Sustu yine. Bir dakika belki sessizlik. Kameraman, kulağıma eğilip; 'Duymadı' diye fısıldadı. 'Duydum, duydum' dedi Berk, 'ama soru o kadar saldırgan ki! Hiç kendime sormadım bunu.'

Ben de Hüseyin Su'nun iletisini okuyunca İlhan Berk kadar değilse de ona yakın bir şey yaşadım doğrusu. Eskiden olsa, ne bileyim; 'Hayatı anlamlandırmak için yazıyorum', 'Öykünün dünyayı anlamada işlevsel bir dil olduğunu düşünüyorum' gibisinden artık klişe haline gelmiş cümleleri peşpeşe sıralayabilirdim. Şimdi zor. İlhan Berk'i hatırlıyorum. O sessizlikten sonra, 'Şimdi düşünüyorum da...' demişti, 'hayat çok anlamsız, çok sıkıcı, bu sıkıntıyı gidermek için mi yazıyorum acaba?' diyerek devam etmişti.

Neden öykü yazıyorum? Doğrusu ben de şimdi düşünerek yazıyorum bu satırları.

İlk öykümü, 1980 kışının ilk karı Ankara'ya yağarken tanık olduğum acı-tıcı bir olaydan sonra yazmıştım. 'Ana' başlıklı bir öykü idi. Üniversitenin girişinde annesine hakaretler yağdıran muhtemelen İç Anadolu'lu köylü bir öğrenciyle ilgiliydi. Öğrenci evinde kalıyordum Seyranbağları'nda. İçimde acıyla eve döndüm. Odaya kapandım. Bir vakit berbat somyada sırtüstü uzandım. Külçe gibiydim. Sonra daktiloya kâğıdı yerleştirdim ve yazmaya başladım. Harflerin kâğıtta oluşturduğu o mucizevi içdöküşten sonra yazmayı sürdürdüm. Kaç yıl olmuş? Hâlâ sürüyor.

Peki neden öykü? Sanırım babamın sinema işletmesiyle bir ilgisi var. Çünkü üniversiteye kadar pek kitap okumamıştım. Ortaokulda *Cumhuriyet* gazetesinden Oktay Akbal, Mehmed Kemal, Melih Cevdet gibi yazarların ya-

H E C E Ö Y K Ü

zılarını derste okuyan Türkçe öğretmenimin verdiği birkaç kitap, lisede Evrim Teorisi ve mutasyonlar gibi 'kitap'lar... Ama arada *Çöplük* romanı var. Ne ki altı yedi yaşımdan itibaren babamın işlettiği kışlık-yazlık sinemalarda yüzlerce yerli, yabancı film seyrettim. Görsel dille öykü anlatmak demek olan sinemayla büyülenmiştim. Beyazperdede seyrettiğim bu yüzlerce öykü belli ki bende bir hikaye etme melekesi oluşturmuş. Bunu, edebiyat fakültesinde okumak üzere geldiğim ve bir yıl sonra 12 Eylül kabusunun üzerimize çökeceği Ankara'da daha çok fark edecektim. Okumaya o denli açtım ki öğrenci evimizdeki binlerce kitabın arasında kayboldum.

Hikaye etmenin insanlık kadar eski olduğunu ve en insanî dil olduğunu da sonradan fark edecektim. İlk öykümden bu yana ne yazarsam yazayım hep öyküsel bir dil kullandım. Hikaye etmenin gündelik yaşamın içinde yer aldığını gördüm. Kutsal kitaplar da hikaye ederek anlatıyordu. Belirttiğim gibi günlük hayatımızda hikaye dilini, birincil iletişim dili olarak kullanıyorduk. Bu farkındalık beni hikaye ederek anlatma yönünde hayli sürüklemiş olmalı. Tabi okuduğum hikaye ve romanların etkisini de tekrar vurgulamak isterim.

Esasen, boş bir kâğıda ister mürekkeple ister daktilo ile isterse bilgisayar ekranında birtakım izler düşürmenin bizatihi kendisi büyülü bir şey. Hele bunu başından sonuna bir olayı, olguyu veya durumu hikaye ederek anlatmak büyüyü daha çok artırıyor. Bu büyüye kapılarak, Eşreoglu Rumi'nin, 'kendi derdim söyleyem/gayrı hikayet etmezem' durağına doğru ilerlemeye çalışıyorum.

Belki bir ayrıntıyı vurgulamam gerekiyor. Öykü, hikaye, roman, anlatı. adına ne denirse densin, özünde bir şeyi, bir olayı, bir durumu veya olguyu hatta sadece bir duygudurumunu anlatmaya dönük her metni yazmaya başladığımda ya geçmişte veya anda yaşadığım bir tecrübeyi yeniden yaşıyorum. Bunun yorucu ama güzel bir yanı olduğunu hissediyorum. Yoksa yazmanın ne kadar sıkıntılı, çileli bir iş olduğunu ehli bilir.

Hâlâ neden yazdığım sorusunu cevaplamış değilim.

Hiç işi dolaştırmaya gerek yok. İnanın ben de bilmiyorum.

Yazmak istiyorum o kadar.&

NECİP TOSUN

ÖYKÜ YAZIYORUM, ÇÜNKÜ...

Necip Tosun

Yazı hayatına öyküyle başladım ve hep öykü yazmayı kurguladım. Ama bunun ilk dönemlerde bilinçli bir tercihten çok bulunduğum arkadaş ortamıyla ilgili olduğunu sanıyorum. Ankara'daki üniversite yıllarım edebiyat hayatımın dönüm noktasıydı. Çok hareketli bir edebiyat ortamının içerisinde bulmuştum kendimi. Cemal Şakar sınıf arkadaşım. Rahmi Kaya, Ömer Leke-siz, Ramazan Dikmen, Yusuf Ziya Cömert, Üzeyir Sali, Hüseyin Bektaş'la neredeyse her günümüz birlikte geçiyordu.

Etrafımdaki herkes öykücüydü. Yani öyküyle yatıp kalkıyorduk. Bu ortamda başka hiçbir türü denemedim. Düşünmedim bile. Kendimi öykünün içinde buldum. Ahmet Kekeç o dönemde benim öykü anlayışıma yakın (bilinç akışı) öyküler yazıyordu. Ahmet'le yazışıyorduk. 1983'te ilk öyküm *Aylık Dergi*'de yayınlandı. *Aylık Dergi*'yi iyi bir öykücü olan Yaşar Kaplan çıkarıyordu ama zamanla edebiyattan uzaklaştı. Daha sonra *Mavera*, *Kayıtlar*, *Dergâh*, *Hece*, *Heceöykü*'de bu serüvenim devam etti.

O dönemde Ömer Lekesiz, Ramazan Dikmen, Cemal Şakar'la en çok vaktimizi alan konuların başında öykü birikimimizle ve öykü kuramıyla ilgili kaynak sorunu gelirdi. Öyküye yeni adım atmış gençler olarak, neyi, kimi okuyacak, nereden başlayacaktık, bu türün öncüleri kimlerdi sürekli bunu tartışırdık. Çünkü önümüzde çok sınırlı bir kaynak, çalışma, araştırma vardı. Bunların önemli bir bölümü de tek yanlı bakış açısını yansıtmaktaydı.

Bir yandan dünya yazarlarını izliyor bir yandan da keşfettiğimiz öykücülerini hararetle birbirimize müjdeliyorduk. Bu hem birbirimizi yönlendiren hem de öykü ufkumuzu açan bir işlev görüyordu. Cemal birgün elinde Bilge Karasu'yla geliyor, Ramazan Dikmen Hulki Aktunç'la, Ömer Lekesiz Gabriel Garcia Marquez'le, ben Tomris Uyar'ı müjdeliyordum. Daha sonra birlikte ya da ayrı ayrı *Mavera*, *Aylık Dergi* ve *Kayıtlar*'da ulaştığımız öncüler, birikimleri yansıtmaya çalıştık. Ne var ki bu dönemde Ramazan Dikmen'i kaybettik. Türk öykücülüğünün hem kuramsal hem de ürün anlamında en

H E C E Ö Y K Ü

parlak yazarlarından biriydi. Geride iki öykü kitabı ve bir deneme kitabı bırakabildi. Ömer Lekesiz aramızdan öyküye en büyük emeği veren kişiydi. Beş ciltlik Yeni Türk Edebiyatı çalışmasının yanında eleştiri, kuram ve inceleme kitaplarıyla öykücülüğümüzün kilit isimlerinden biri oldu. Cemal Sakar ürün ağırlıklı bir yazı serüveni yaşamakla birlikte öykü eleştirileri de yaptı. Yakın olduğum insanlar Rasim Özdenören, Mustafa Kutlu, Hüseyin Su, Yaşar Kaplan, Cemal Sakar, Ramazan Dikmen, Hüseyin Su öykücüydü. Bu dostların içinde kendimi öykü dışında hiçbir türe yakıştıramazdım zaten.

Lise yıllarında Nuri Pakdil'i ziyaret etme ve tanışma cesaretini gösterdim. Beni *Edebiyat* dergisine abone yaptılar. On sekiz yaşında Rasim Özdenören'in önünde öykülerim vardı. Öykülerimi okuduktan sonra Özdenören'in sorduğu soru şu oldu: "İntihar etmeyi düşünüyor musun? Bırak bunları, aşk öyküleri yaz. Bu yaşta bunlar yazılmaz." Benim bu dönemde elimde Virgini— a Woolf vardı. Cahit Zarifoğlu ise o yıllarda sadece "sözlük" okumamı önermişti. Maver'a öyküler bırakmıştım. Bir gün tok bir ses aradı: Erdem Be— yazıt. Öykümü beğendiklerini, yayımlayacaklarını söylüyordu.

Yazınsal serüvenimde öykü dışında hiçbir türde yazmayı düşünmedim. Önce el yordamıyla sonra üzerinde kafa yorarak, emek vererek, türler içinde kendimi ifade edebileceğim en donanımlı imkân olarak belirledim.

Günümüzde öykünün diğer yazınsal türlere nazaran pek çok avantajları olduğunu düşünüyorum. Yani öykü, kısa ve yoğun yapısı, anlam açıklığı ve gündelik hayata denk düşen yalın, dolaysız anlatımı ile modern insanın beklentilerine cevap verebilecek bir özelliğe sahip. Ayrıca öykü, modern insanın ritmiyle, temposuyla ve yaşadıklarıyla örtüşebilen bir tür. Bu yanıla bana s— cak ve kendimi ifade edeceğim bir yazınsal tür gibi geliyor.

Zaten öykünün bu topraklarda zengin bir birikimi var. Kökleri sağlam. Kıssalarda, masallarda, halk hikâyelerinde, menkıbelerde, mesnevilerde öğüt— ler, ibretler, acılar, doğrular, yanlışlar, kahramanlıklar kısaca insanlığın hafı— zası yatar. Öykü günümüzde de bu konumunu, bu fonksiyonunu hâlâ sürdür— rüyor. İnsanlık, bireysel ve toplumsal tecrübesini, yaşadıklarından öğrendikle— rini yarınlara taşımak, tutanaklara geçmek için öykü formuna başvuruyor.

Az öykü yazan, daha doğrusu az "yayımlayan" biriyim. İlk öyküm "Yangın" *Aylık Dergi*'de 1983 yılında yayınlandı. Daha sonra *Mavera*, *Kayıtlar* ve *Der— gâh*'ta öykü yayımlamayı sürdürdüm. 1997'de *Hece*'nin yayın hayatına başla— masıyla birlikte düzenli olarak bu dergide öykülerimi değerlendirdim. İlk öykü— mün yayırlanış tarihiyle (1983) ilk kitabımın (*Küller ve Uçurumlar*) yayırlanış tarihi arasında (1998) on beş yıl var. Bu sürecin uzun tutulması bilinçli bir tercihti. Çünkü ilk kitapların çok önemli olduğunu düşünüyordum. Bu süreç içeri— sinde kendimi test etme imkânım oldu. Öyküler yayımlandıkça çevresel tepkile—

ri gözledim. Bu nedenle ilk öykülerimi acemiliklerimi atma, kendi dilimi bulma çabalarım olarak görüyorum. Her şeyiyle sahiplendiğim, acemiliklerimi üzerimden attığımı düşündüğüm öykülerimi yayınlamaya başladığımda ise ilk kitabımın dosyasını hazırladım. İlk öykülerimin büyük çoğunluğu bu devrede elendiler ve kitaba giremediler. Bu nedenle hiçbir dergide gözükmeden, kendini test etmeden öykü kitabı yayınlayan yazarları gördükçe onların bu cesaretlerine şaşıyorum. Oysa dergi yayını çok önemli. Öykü anlayışının rafineleşmesi, oturması çok önemli. Ama artık kimsenin buna aldırdığı yok. Bir an önce şöhret olma tutkusu herkesin gözlerini kamaştırıyor. Tabi aynı durum ustalaştığını düşünen öykücüler için de geçerli. Yazdıkları nitelikli bir-iki kitabın ve isimlerinin arkasına sığınıp peş peşe özensiz, öykü oldukları bile tartışılır metinler yayınlıyorlar. Kendi isimlerini siliyorlar farkında bile değiller.

Elimdeki hazır dosyalar için de aynı kaygılar nedeniyle hiç acele etmiyorum. Bende bittikten sonra nasılsa yayınlanırlar. Önemli olan bu dosyaların hakkını verebilmek, gerekli dikkat ve özeni göstererek huzur içinde "tamam" diyebilmek. Kısaca az ama nitelikli, utanmayacağım şeyler olsun istiyorum yaptıklarımın. Ancak öykü tüm mesaimi verdiğim bir uğraşım olduğu için, bu ritmin zamanla hızlanacağını, yeni öykü kitaplarının daha sık aralıklarla geleceğini düşünüyor, tasarlıyorum. Çünkü masam öykü eskizleriyle, yarım çalışmalarla dolu ve ben hızlanmam gerektiğini biliyorum.

Öykülerimi geç yayınlarım. Yazıldıktan sonra uzun süre bekletirim. Artık tamam dedikten sonra yayınlarım. Yazılma süreci ise sancılıdır. Bölüm bölüm, şiir yazar gibi oluştururum öykülerimi. Bir oturuşta bitirdiğim öyküm çok azdır. Genelde çerçevesini belirlediğim metni geliştirmekle geçer bütün zamanım. Hiçbir yeni çağrışıma, öykünün başka mecralara kaymasına izin vermem. Öykünün doğuş anına sadık kalırım. Bu yüzden zaman aralıklarına yayılan yazma sürecinde kopukluk, parçalanma olmamasını sağlamaya çalışırım.

İçtenlikle söyleyeyim ki öykü yazmak benim için bir arayış, bir sığınma ama daha çok bir paylaşma demek. Bir şeylerin eksikliğini, özlemini, acısını, mutluluğunu duyan insanlarla birkaç sayfada aynı havayı koklamak, aynı esintileri hissetmek, aynı tıkırtıları duymak arzusu. Bunları duyan, hissedilen insanların varlığını tutanaklara geçmek istiyorum. Benim için öykünün doğduğu ân, ya çok mutlu olduğum anlar, ya da çok karamsar, umutsuz olduğum anlar. Sıradan, huzurlu bir günümde tek bir satır yazamam. Bir oturuşta bitirdiğim öyküm nardır. Daha çok, bir şiir yazar gibi, cümle cümle, paragraf paragraf yazarım.

Öykü yazma anım, çok sıkıldığım, hayatın, gündelik olumsuzlukların beni bunalttığı anlar. Bu anlamda öykü benim için, yolunda gitmeyen şeylere, yaşanan olumsuzluklara atabileceğim en güzel çılgık, başvuracağım en önemli başkaldırı biçimi. İşte öykünün benim için böyle bir "tutamak" fonksiyonu var.

H E C E Ö Y K Ü

Öykü yazarak bu olumsuzlukları önleyebileceğimi elbette düşünmüyorum. Ama ne yazık ki bundan daha etkili bir başkaldırı biçimim, yeteneğim de yok.

İçtenlikle söyleyeyim ki öykü yazmak benim için bir arayış, bir sığınma ama daha çok bir paylaşma demek. Bir şeylerin eksikliğini, özlemini, acısını, mutluluğunu duyan insanlarla birkaç sayfada aynı havayı koklamak, aynı sesleri hissetmek, aynı tıktılırları duymak arzusu. Bunları duyan, hisseden insanların varlığını tutanaklara geçmek istiyorum. Bu nedenle benim için öykünün doğduğu ân, bir annenin minicik ölü yavrusuna baktığı ândır. Yani ben de öykünün doğduğu ân, içimde bir şeylerin kırıldığı, koptuğu ândır. Bu anlamda öykü benim için yolunda gitmeyen şeylere, yaşanan olumsuzluklara, acılara atabileceğim en güzel çılgılık, başvuracağım en önemli başkaldırı biçimidir. Ya da benim için öykü, bir camiye dalıp giden nur yüzlü bir ihtiyarın mutmain kalbidir. Yani bende öykünün doğduğu ân, içimde bir şeylerin yeshindiği, filizlendiği, içimin içime sığmadığı coşku dolu ândır. Bu anlamda öykü benim için mutmain kalplere ulaşabilme arzusudur. Ve o hem derin düş kırıklığının, hem de huzurun beslediği coşkudur. Öykünün doğduğu ân işte bu coşkuyu yakaladığım ândır. Çünkü öykü benim için aynadır, coşkudur, özlemdir, hüzündür, yüzleşmedir, resimdir, yolculuktur...

Böyle hep kırık insanların öyküleri çekiyor beni. Ancak benim öykülerim—de bunalan değil, kendi varoluşsal problemlerini aşmak, hayatla "yüzleşmek" isteyen insanlar var. Bu kahramanların tümü hayata ilişkin sorusu olan insanlar. Bu yüzden saygıdeğer insanlar. Burada içe dönük, iç benin gerçeklikten kopuk, hayattan kopuk hastalıklı bunalımlar anlatılmaz. Kuşkusuz yangın her zaman en tepede oluyor, ahaliye en son ulaşıyor. Ama asıl amaç modern öykünün ayna fonksiyonu. Bu modern toplumun üyelerine, içinde bulundukları ortama, tüm gerçekliğiyle ayna tutmaya çalışıyorum. Çünkü öykünün çağımızda en önemli fonksiyonlarından birinin "ayna" fonksiyonu olduğunu düşünüyorum. Günümüzde pek çok karabasanı (kaotik ortam, otomatikleşme, fitrattan uzaklaşma, metafizik evrenden kopuş, insani olanın yitirilişi, medyatik çarpılma vbg.) yaşayan modern insanın asıl acınası yanı, onun bu halini gösterecek bir imkândan, ortam ve araçtan yoksun olmasıdır. Modernizm kurduğu yaşam biçimiyle günümüz insanına düşünmesi, kendine yönelmesi için ne zaman ne de imkân tanımaktadır. Böylece modern insan, kendi iç zenginliğinin ve yeryüzündeki konumunun bilincinden uzak, mekanik bir varlık olarak, herhangi bir eşya gibi süfli bir hayatıyeti sürdürmektedir. Onu bu konumundan uzaklaştıracak ve bu konuda ona ip uçları verecek olan şey ise hiç kuşkusuz bir "çarpılma" ve "keşif" hali olacaktır. Bunun etkili olabilmesi için de çarpılma anının hiç beklemediği bir an ve mekânda olması gerekir. İşte bu kontra etkiyi öykü, küçük bir dinlenme anında, bir yolculuk süre-

H E C E Ö Y K Ü

sinde yapabilir. Böylece insan bu üç-beş sayfa sonunda kendine, evrendeki konumuna bakabilir ve yanlışlarıyla, doğrularıyla yüzleşme imkânı bulabilir.

Kuşkusuz insanın kendisine yönelmesi, aynı zamanda fıtratla yüzleşmesi, hakikatle irtibat kurması demektir. Çünkü "Kendini, nefsinin bilen Rabbini de bilecek"tir. Bu anlamda insanı kendisine, ruhuna, kalbine yönelten her hareket kutsaldır, saygıdeğerdir. Modern öykünün bu "iç muhasebe" işleviyle, geleneksel kaynak ve birikimleriyle de bir kez daha buluştuğunu söyleyebiliriz. Çünkü biçimi, bağlamı, söylemi değişse de menkıbelerin, manzum hikâyelerin, mesnevilerin özünde insanı kendisiyle yüzleştirmek, ona hakikat yansımaları sunmak değil midir? Ben öykülerde modern insana bir "ayna" tutmaya çalıştım. Böylece belki aynaya, kendi kendine bakan insan kendi kendisiyle yüzleşecektir.

Ben hep öykü yazdım, öykü yazmak istiyorum. Bu anlamda bir yazarın kendisini en iyi ifade ettiği tür apaçık ortadayken ve kimliği bir türle (öykücülük) belirginleşmişken, başka türlere sapmasını, arayış içerisine girmesini bir türlü anlayamıyorum. Öykü galiba daha zor geliyor yazarlara. Her zaman kısa yazmak daha zordur. Çünkü yazardan daha çok dikkat, özen ve çaba ister. Öykünün gerektirdiği ritim, sıkı örgü, dil özeni yazara bu çabayı dayatır. Son günlerde kimi öykücülerin öyküden kaçışlarının arkasında bu vakitsizlik, yeterince yoğunlaşamama, zora katlanamama olabilir mi diye düşünüyorum. Ortaya konan eserlere bakılırsa, romanın ya da uzun yazmanın o gevşek, kolaycı yanının öykücülerini cezbedtiğini söyleyebiliriz. Bu tutumun arkasında ayrıca popülerlik ve çok satmanın da etkin olduğu gözden kaçmıyor. Tabii bütün bu yargılara, ürünlere bakarak ulaşıyoruz. Değilse bu türlerin hakları verilse söylenecek söz yok.

Şimdilerde ülkemizde bir "roman patlaması" olduğu söyleniyor. Gerçekten de birkaç yıldır romana yönelik bir ilgi olduğu açık. Bunun romanın yapısıyla ilgili olduğunu düşünüyorum. Gevşek yapısı, okuru sıkmayan basit anlatımı ve kurduğu dünyanın kabullenirliği zamane okurunu cezbediyor. Ama bu romanların nitelikli edebiyat ürünlerinden daha çok popüler ürünler olduğunu biliyoruz. Romanın bu kolay yapısına karşın öykünün sıkı örgüsü ise okurdan bir çaba istediği için okur bu zora gelmiyor.

İleride ne olur bilemem ama ben öyküler yazmak istiyorum, onunla derdimi anlatmak istiyorum. Popüler türlerin gelip geçici olduğunu düşünüyorum. Çünkü yazınsal türlerin, zamanın ritmine, nitelikli yazar kuşağının belli bir dönemde yoğunlaşmasına, yaşanan sosyolojik/tarihsel konjonktüre bağlı olarak kimi zaman daha yoğun, kimi zaman da daha az gündeme geldiklerini, ilgi gördüklerini biliyoruz. Bu anlamda bazen şiir, bazen öykü, bazen roman popüler olabiliyorlar. Ama aslolan bu rüzgâra kapılmak değil, insanın istediği türde yazmasıdır.

H E C E Ö Y K Ü

Doğrusu türler arası yarışa sıcak bakmıyorum. Buradaki temel ölçüt hangi türde yazılırsa yazılsın hakkını vermek, nitelikli ürünler ortaya koymaktır. Evet, kısa yazmak daha zordur. Çünkü yazardan daha çok dikkat, özen ve çaba ister. Öykünün gerektirdiği ritim, sıkı örgü, dil özeni yazara bu çabayı dayatır.

Öyküde yapmak istediklerime gelince... Öyküde ritim, şiirsellik, dil yetkinliği ve çağrışım zenginliği ile bir öykü evreni kurmaya çalışıyorum. Bu öğelerin modern öykünün oldukça önemli vasıfları olduğunu sanıyorum. Geleneksel anlatılarımızdaki ruhu, modern anlatıların biçimiyle örtüştürerek yeni yapı inşaası peşindeyim. Bu çağın atmosferine denk düşen bir biçim kaygısı ile parçalanmış, çarpılmış, yitik çağdaşlarımla aynı yerde buluşmak istiyorum. Geçmişimle, bütün bir birikimle de bir tema yakınlığı içerisinde olmak istiyorum. Öyküde arayışım sürüyor. Yazma serüvenim de, kendi dilimi bulma çabalarım da. Ama sonuçta yaptığım şeylerin hakikatle bir bağlantısı olsun istiyorum.

Öykülerimin yazınsal, düşünsel ve duyarlık iklimine gelince... Yazdıklarımız hiç kuşkusuz bizi biz yapan değerlerin, inançların, birikimlerin bir yansımasıdır. Yaptığım iş tümüyle beni, inançlarımı yansıtır. Bu yüzden öykülerimin bana benzediğini düşünüyorum. Öykülerimin düşünsel temeli toprağımdır, yurdumdur, medeniyetimidir, uygarlığımdır. Sezai Karakoç'tur, Necip Fazıl'dır, Ahmet Hamdi Tanpınar'dır, Kemal Tahir'dir. Biçimsel temelleri Adilet Ağaoğlu'dur, Tomris Uyar'dır, Oğuz Atay'dır, Rasim Özdenören'dir, Mustafa Kutlu'dur. Evrensel başvuru kaynaklarım ise Virginia Woolf'tur, Katherine Mansfield'tir, William Faulkner'dır, Anton Çehov'dur, Jorge Luis Borges'tir, Micheal Butor'dur, Gabriel Garcia Marquez'dir, James Joyce'tur.

Bir yazımda, "aşk; hayat algımıza ait tüm renklerin, biçimlerin, tanımladığımız ya da tanımlayamadığımız tüm deneyimlerimizin, beğenilerimizin göz kamaştırıcı bir ışık hâlinde bir insanda/eşyada/varlıkta/nesnede tezahür etmesidir," demiştim. Öykü benim için böylesine aşk kavramının içinde. Öykü, hikâye sözcüğü bile içimi titretmeye yetiyor. Bu da her şeyi bu "ışık"tan yorumlamama yol açıyor. Küçük kızımın adını "Öykü" koymam başka nasıl açıklanabilir ki?«

BEHÇET ÇELİK

NEDEN (ÖYKÜ) YAZIYORUM?

Behçet Çelik

Neden yazdığımız sorusuna farklı cevaplar verilebilir; ama en temelde yazma ihtiyacı, dünyanın var olduğu haliyle bize yetmiyor olmasından kaynaklanır. Çoğu zaman bu dünyada eksikliğini, dünyanın var olan hali içerisinde yoksunluğunu duyduğumuz bir dolu şeyin bize verdiği acı ve/veya sıkıntıyı azaltmak, bunları ucundan bir parça da olsa tamamlama arzusuyla kafamızdan geçen cümleleri kâğıda dökmeye başlarız.

Şöyle de denebilir: Yazmak dünyaya cevabımızdır, gördüğümüz, sezdiğimiz, acısını çektiğimiz eksiklikleri tamamlama uğraşıdır - çoğu kez

bunun beyhude olduğu aklımızdan geçse de; ama aynı zamanda dünyayı görme ve anlama biçimidir. Çıplak gözle gördüklerimizin derininde saklı olan manaları sezebilmek için kelimelerden medet ummaktır bir yanıyla. Dünyayı yeniden kurmak, oyun kartlarını yeniden dağıtmak, gerçekleşmemiş ihtimalleri gerçekleşmiş gibi tasavvur etmek, bunları ileri götürmek, neler olacağını, olmayacağını anlamaya çalışmak; ya da hiç yoktan yeni bir oyun kurmak, kişileri birbirleriyle ilişkiye sokmak, diyaloga girmelerini sağlamak, sözün nasıl süreceğini ya da nerede tıkanacağını yazarak, yazdıkça görmek... Kimi zaman yazmak masanın başına geçmeden, elimize kalem kâğıt almadan önceki (bildiğimiz) dünyadan başka bir dünyada olduğumuzu hissetmemizi sağlasa da, kelimelerle kurduğumuz dünyayla haşır neşir olduğumuzu sandığımız sırada, belli belirsiz yaşadığımız dünyanın kimi kapalı yerlerine de dokunmuş, dokunduğumuz yerde oluşan izin ardındaki kimi şeyleri sezmiş olabiliriz. Bunların ne olduğunu tumturaklı cümlelerle ifade etmek pek de kolay değildir. Bu sırada sezdiğimiz şeylerden söz ederken yazdıklarımızdan, ortaya çıkan metinden ötesini söylemek çok da manidar değil zaten. Dünyaya dair görüp anladıklarımızın ne olduğunu başkalarına yine aynı görme/anlama biçimi ile ifade etmek, yazarken anladığımız o sezgisel şeyi, kelimelere, kavramlara dökmeden, yazdığımız metni okuyacak olanların sezgisine bırakmak daha doğru. Ne gördüğümüzü ya da gördüklerimizden ne anladığımızı o "biçim" altında ifade etmek daha doğru-

dan bir iletişim sağlar. Anladıklarımızın hepsinin olduğu gibi başkalarının anlaşılması imkânsızdır (biz bile ne anladığımız sorulduğunda, kimi zaman bunu ifade edemeyiz); ama anlaşıldığı kadarıyla bile, bizim kurduğumuz metnin yaratabileceği muhtemel iletişimin daha derinlikli olması mümkün.

Aynı zamanda, yazmak insanın kendisine sorduğu sorulara ve verdiği cevaplara da başka bir açıdan bakma ve görme imkânı sunar. Yazmak, dünyaya olduğu kadar, kendimize, içimize dönük bir bakma, görme ve anlama biçimidir. Yazdığımız metinler bize kimi zaman kendimizle ilgili farkında olmadığımız bir şeyleri sezdirir - şaşkınlıkla bakabiliriz az önce tamamladığımız metne. Dünyayı böyle mi görüyorum, hiç ummazdım, madem öyle, o zaman ben olduğumu sandığım kişi değilimdir belki de!

Yazmak, bir görme ve anlama biçimidir, diyorum ya, galiba benim için bu "biçim" esas olarak öykü. Dünyayı, elbette başka biçimler aracılığıyla da anlıyorum (çoğu zaman itiraf edeyim, anlamıyorum); ama öykü özel bir biçim olarak dünyayla aramdaki anlama-anlatma ilişkisine vasıta oluyor, bana yeni imkânlar sunuyor, farklı açıları sezmeme yardım ediyor. Bir insanın neyi neden yaptığı sorusuna cevap ararken kendimi onun hikâyesini düşünürken buluyorum - o soru özelinde doğru cevabı bulup bulamayacağımı bilebilmem çok mümkün değil; ama cevabını aramadığım kimi sorulara cevap bulabilirim o anda, ya da en azından daha önce su yüzüne çıkmamış soruların farkına varabilirim. Öykü ve yazmak üzerinden kurulan anlama ilişkisinin soruların cevaplanmasına dayanmadığını ifade etmeme gerek var mı? Bu "biçim" ile dünyaya ya da kendimize bakarken önemli olan, o sınav klişesiyle, "gidiş yolu" belki de. "Gidiş yolu"nun cevaptan önemli olduğu alandasınızdır yazının alanına geçmişseniz. Yazmakta olduğunuz metnin tamamlanması dışında elde edeceğiniz somut, elle tutulur bir sonuç beklemesiniz; yazarken yaşadıklarınız ve olduklarınızdır kazancınız, daha ötesi değil. Tabii ki, dünyaya bir de buradan, yazıdan bakmayı öğrenmişsinizdir.

Evet, bu öğrenilen bir şeydir. Okudukça ve yazdıkça öğrenilir. Hikâye anlatıcıları çağında dinledikçe de öğreniliyordu sanırım - şimdi de hikâye anlatıcılığının önemsendiği yer ve zamanda yine öyle olmalı. İyi hikâye anlatıcılarının da iyi hikâye dinleyicileri (gözlemleyicileri) arasından çıktığı söylenbilir. Durup geriye baktığımda, benim dünyaya bu biçimle bakmayı öğrenmemde etkisi olan yazarların çoğunun öykücüler olduğunu rahatlıkla görebiliyorum. Öykü yazmama vesile olan bu yazarların benim üzerimde böyle bir etkileri olduğunu çok sonra anlamış da olsam, dünyaya bakma, görme ve anlama biçimimi temelden değiştiren bu gibi yazarların öyküleridir. Özellikle Sait Faik, Orhan Kemal, William Saroyan gibi öykücülerin adlarını anmalıyım. Yazmayı önemseyip ciddiye aldığım bir uğraş olarak benimsemeye baş-

ladığım ilk gençlik yaşlarında, bu yazarların beni çektiklerinin -ne olduğunu tam olarak bilemesem de- farklı bir dünya olduğunu seziyordum; ama bu süreçte başka şeylerin de zamanla değiştiğini söylemem gerek.

O zamanlar bana ilham kaynağı oldular, kendi hikâyelerimi anlatmam, öyküler yazmam konusunda beni cesaretlendirdiler. Dünyaya bir cevap verme yolu olarak öykünün bana uygun olduğunu düşünmemi sağladılar. Bununla birlikte, dünyayı öyküler aracılığıyla *da* görüp anlama huyu ya da alışkanlığı, zamanla, yeni öyküler yazdıkça, yeni öykücüler tanıyıp kendi yazdıklarım ya da başka öykücülerin eserleri üzerinde düşünüp taşındıkça gelişmiş olmalı. Çok bilinçli olarak bu yönde bir çabam olmadı, bunun daha çok sezgisel olarak takip ettiğim bir yolda kimi zaman körlemesine attığım adımların sonucu olduğunu düşünüyorum. Yukarıda da ifade etmeye çalıştım, öykü sezgiye ihtiyaç duyan bir tür; her şey baştan sona anlatılmadığı için okurun da, öykücünün de bir sezgi payı bırakması gerekir. Bu nedenle neden öykü yazdığım sorusuna vereceğim cevap da böyle bir pay içermek durumunda kalıyor. Tam olarak bilebildiğim bir cevap yok; ama sezdiklerim var. Bir şey, bir olgu, bir his vs hakkında yazmaya karar verdiğimde çoğu zaman yazma arzusu biçimiyle birlikte ortaya çıkar. O şey bana öyküsünün yazılabileceğini sezdirir - ondan sonra başka bir biçim aramam; ortaya bir öykü çıkıyorsa, çıkar, çıkmıyorsa, kalır.

Şimdi, iyi kötü böyle bir sürecin farkında olmama rağmen, beni öykü yazmaya çağıran şeyleri ya da öykü yazma sürecinin uğraklarını, yukarıda izah etmeye çalıştığım dinamiklerle anlatmaya çalıştığımda, öykü ile aramdaki ilişkiyi olduğundan daha soyut bir biçimde ifade ettiğimin, her ne kadar sezgiden söz etsem de, kurduğum cümlelerin pek de sezgi payı bırakmadığının farkındayım. Bu da bir biçim sorunu aslında. Neden sorusuna cevap arayan bir metinde sezgiye pek alan kalmıyor. Öykünün bir cazibesi de bu belki de: 'Neden'lere değil de, 'nasıl'lara cevap bulmaya yatkındır. Daha da önemlisi, 'nasıl'ın içinde de 'neden'e dair cevapların saklı olduğunu hissettirir bize öykü. İlk anda odağımıza girenlerin ya da odağımıza aldıklarımızın ötesine bakma ihtiyacı duyurur ve oraya nasıl bakacağımıza dair bir şeyler sezdirir bize.»

NALAN BARBAROSOĞLU

DERGİ OFİSİNDE BİR AKŞAMÜSTÜ

Aylin, çalışan klimaya aldırmadan balkon kapısını açtı, kendini dışarı attı ve derin derin soluk almaya başladı. Gözlerini kapattı; düşüncelerini dolduran her şeyi silmek istercesine kafasını iki yana salladı bir süre. Gözlerini açtığı anda sanki daha sakindi. Feyman'ın yerli yersiz patlamaları, Aylin'i işten daha çok yoruyordu. Odasında, dil katilleri... İlkokul da mı okumadınız... Bir de utanmadan yedi bin kişinin blogunu okuduğunu yazıyor... O zaman niye bu kadar öykünün yayınlanması için ısrar ediyorsun?.. Kaç yazar yedi bin okuru kaybetti de sen buldun a avanak diye cıyak cıyak bağırarak Feyman'ı duymak istemiyordu.

Yaptığı eleştirilere yine saçma sapan bir yanıt gelmiş olmalıydı... Bu kadar dellendiğine göre... Haftanın birkaç günü böyle tanınmaz bir sesle kendi kendine bağırır olmuştu Feyman. Ama Aylin dayanamıyor... Feyman'ın bu kendine ait olmayan sesini duymak istemiyordu... Bu işi Feyman'dan almanın zamanı gelmişti... De nasıl?.. Hiçbir şey düşünemiyordu şu an Aylin... Sadece bu cıyıklamalar bitsin... Feyman'ın sesinin yankısı kulaklarından silinsin... Ve sükûna ersin. Başka hiçbir şey istemiyordu. O sırada Yılmaz, hadi iç şunu, diyerek elinde bir bardak suyla yanında belirdi. Feyman'ın bir dediğini ikiletmeyen Yılmaz, şu an görmek istediği en son insanlardan biriydi. Sesini çıkarmadan, Yılmaz'ın yüzüne bile bakmadan aldı suyu. Alırken fark etmemişti, limon da sıkılmış Yılmaz... Demek o kadar kötü görünüyordu. Tüm gücünü toplayıp dışlarının arasından teşekkür etti Yılmaz'a. Rica ederim derken içeri sıvıştı Yılmaz. Serin serin limonlu suyu yudumladı Aylin... Bir an da olsa, içi ferahlamıştı sanki. Derin derin nefes almayı sürdürdü.

Yaz sıcaklığında caddenin uğultusu hacim kazanıyor, balkona yükselip üstüne yapışıyordu Aylin'in. Gökyüzüne baktı. Akşamüstü renkleri hüzmelerle sarmıştı bulutları. İçinin hafiflediğini hissetti... Bulutlara daldı gitti, nerede olduğunu unuttu... Kulaklarından silinip alınmıştı Feyman'ın sesi de, trafiğin keşmekeşini balkona taşıyan uğultu da. Bulutların altında sadece rüzgârın, kuşun, börtü böceğin seslerini duyduğu bir bahçedeydi şimdi... Çıplak ayaklarıyla top-

H E C E Ö Y K Ü

rağa basarak bahçeyi suluyordu... Güneşi içmiş toprak mis gibi kokuyor, Aylin'in içindeki tüm ağırlığı silip süpürüyordu. Oysa yoktu artık öyle akşamüstü sulanan bahçelerden yükselen toprak kokuları... Yine de hayali bile Aylin'in yüzünü gevşetmeye yetmişti... Karşıkı apartmanın camlarına vuran güneş gözlerini alınca kendine geldi; hiç gözünün önünde bahçe canlanmamış, burnuna toprak kokusu gelmemiş gibi oldu. Saçlarını havalandırdı, terleyen ensesi ürperdi. Masasının başına dönmeliydi dönmesine de, çalışabilecek miydi?

Telefonun sesini duydu... Hızla içeri girdiğinde, telefonu Yılmaz'ın açtığı-nı gördü. Yılmaz, meraklı gözlerle Aylin'e baktı... Aylin devam et dercesine eliyle işaret etti. Gelen öykülerle ilgilenen arkadaşımız, burada değil, dedi Yılmaz...Telefonla yanıt vermiyoruz beyefendi, e-postayla görüşlerimizi bildiriyoruz... Evet, anlıyorum; üç ay kısa bir süre değil... İnanın, sizinki gibi yüzlerce öykü var önümüzde okunmayı bekleyen... Evet, anlıyorum; haklısınız... Siz bilirsiniz... Elbette gönderebilirsiniz... Evet, bu da dergimizin kaybı olsun. Adınızı yeniden alabilir miyim?.. Bir karışıklık olmasın... Öykünüzün adı neydi?.. Hicabiye Çeşmesi... Evet, yazdım; teşekkür ederim. İyi akşamlar.

Bir okur daha kaybettik, dedi Yılmaz... Üzülme, dedi Aylin, yerine otururken; o bir okur değil; yazar... Zaten okumuyordu dergiyi. Kim bilir, dedi Yılmaz... Belki de okuyordu... İtiraz etti Aylin... Vefalı bir okursa, öyküsü yayınlanmadı diye okumaktan vazgeçmez; merak etme... Belli mi olur dedi Yılmaz... Sesi fısıldarcasına çıkmıştı... Gerçekten üzülüyor bu çocuk diye düşündü Aylin. Yılmaz'a duyduğu öfke, uçup gitti içinden. Telefonun ekranına gözü ilişti... Feyman'ın hattı o sırada kapandı. Telefonla konuştuğundan sesi duyulmuyordu demek.

Daha sakindi şimdi Aylin... Yeni kitapların duyurularını web sayfasına eklemek için duyuru sayfalarını açtı ekranda... Sıcaktan diye düşündü... Bu gelgitlerim sıcaktan olmalı... Yoksa bu kadar duygu iniş çıkışlarım olmazdı benim. Bu yaz sanki içimde bir yerler kaynadı... Klimaların önünde bile serinleyemiyorum. Yazdan şikâyet edeceği hiç aklına gelmezdi doğrusu... Her mevsimin tadını çıkarmaya çalışır, havasından - suyundan zevk almasını bilirdi aslında. Bu yaz bir haller olmuştu Aylin'e... Her şeyden rahatsızlık duyuyor, içini çok da dolduramadığı tuhaf bir bıkkınlık yaşıyordu. Birbuçuk yıl önce bu işe başladığında sevinçten havalara uçtuğunu unutmuştu sanki. Kendini dünyanın en şanslıları arasına koymuştu Feyman'la el sıkıştıkları o güz akşamı. Kasımın son haftasıydı. Aybaşı editör yardımcısı olarak işe başlayacaktı. Bana hayatın bir doğumgünü armağanı bu diye düşünmüştü Aylin... Daha önce bir öyküsünün yer aldığı derginin çıktığı yayınevinde işe başlamak, hangi edebiyatsevere kolay kolay nasip olurdu... Arkadaşlarıyla Nevizade'de kutlamışlardı bu güzel haberi... Tabii o zaman Cengiz de vardı hayatında. Duyan

H E C E Ö Y K Ü

kutlamak için telefon ediyordu Aylin'e... Kısa bir süre de olsa epey popüler olmuştu arkadaşları arasında. Edebiyat dünyasına mutfaktan giriyordu... Bir yazar adayı için az şey miydi bu! Sevinçten kaç gece uykuları bölünmüştü Aylin'in. ALES ve ÜDS'yi verdiğinde doktorasına da devam edebilecekti... Feyman, Aylin'i doktora yapmaya yüreklendirirken edebiyat doktoralı bir editör, yayınevlerinin arayıp da bulamadığı şey; sen yeter ki iste; benden sana gani gani izin demişti. Ama sonra burun büyütüp bizi yarı yolda bırakmak yok, diye de eklemişti şaka yaparcasına. Gerçekten de rahat rahat derslere devam etmiş; akşamları ve hafta sonları çalışarak yayınevindeki açığını kapatmıştı Aylin. Feyman, kısa sürede Aylin'i benimsemiş, sağ kolu saymıştı. Çoğu dışardan çalışan kıdemli editörler de çok yardımcı olmuştu doğrusu Aylin'in kısa sürede ilerlemesine... Feyman'ın yönlendirmesiyle depo sayımından matbaa takibine, çevirmenlerin sözleşmesinden gelen stajyerlerle ilgilenmeye kadar tüm angaryalara koşturabiliyordu artık. Hazırlanan kitapların listesini girdiğinde web sayfasındaki işi de biterdi birazdan... Çevresine bakındı... Sefa çıkmış olmalıydı; Yılmaz düzeltimle uğraşıyordu... Saçları karman çormandı; çalışırken sürekli saçlarını karıştırırdı Yılmaz. Herkesin konsantrasyonu farklı oluyor diye düşündü Yılmaz'a bakarken.

Kitap ne âlemde, çok sorunlu mu diye sordu Aylin Yılmaz'a, az önceki kabalığını unutturmak istiyordu belki de. Sana soracağım bazı yerler var, dedi Yılmaz, başını dosyadan kaldırmadan. Çok zamanın kalmadı biliyorsun; değil mi? diye konuyu uzattı Aylin. Yarın sabah seninle biraz çalışırsak, akşama kalmaz bitiririm, dedi Yılmaz. Provalar gelirse, onları öne almalıyım, dedi Aylin; olur dercesine başını salladı Yılmaz. Kitap dosyasına gömüldü yine; Aylin web sayfasına döndü.

Bilin bakalım cep telefonumdan beni kim aradı, diye odasından çıktı Feyman... Yüzü kıpkırmızıydı. Aylin'in aklından yine tansiyonu mu yükseldi acaba diye geçti... Ama sormanın hiç sırası değildi. Sefa'nın masasına otururken, Selman Çeliktan, dedi Feyman... Hadi ya, diye heyecanlandı Yılmaz; siz tanıyor musunuz?.. Yazı falan mı istemiştin diye sordu Aylin biraz da çekinerek... Elbette, tanıyoruz, dedi Feyman Yılmaz'a; sonra Aylin'e dönerek, yok yazı istemedim; istesem kırmaz, iki arada bir derede yazar, biliyorum... Aslında iyi fikir... Hatırlatın da önümüzdeki dosyalar için ondan da yazı isteyelim derken göz kırptı Aylin'e. Genç bir yazarın öyküsünü gönderip değerlendirmesini de isteyebiliriz o zaman, dedi Aylin. Feyman, tabii, neden olmasın, diyordu ki, mesela senin bir öykünü, diye atıldı Yılmaz. Masanın üstündeki silgiyi Yılmaz'a fırlatırken, hiç de onu düşünmemiştim, diye itiraz etti Aylin. Aylin öykü yazsın, Selman Çeliktan'a göndermek sorun değil, dedi Feyman. Yazıyorum! dedi Aylin; sesi olduğundan yüksek çıkmıştı. Niye Mavi Martı'ya getir

H E C E Ö Y K Ü

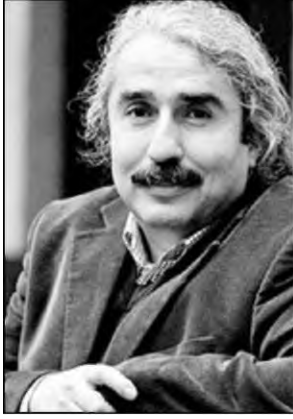
miyorsun? diye sordu Feyman... Çalıştığım yerde öykümün yayımlanması nasıl olur? diye sordu Aylin tedirginlike... Sana iltimas geçeceğimizi düşünmüyorsun umarım, dedi Feyman... Ama dışarıdan öyle gözükebilir, diye araya girdi Yılmaz. Dışardan her şey çok farklı görünüyor zaten, dedi Feyman. Bezgindi sesi... Aylin, o kadar çok okuyorsun ki... Bir de kendi öykülerimle zamanını almak istemem, dediğinde, saçmalama, getir sen... Beni yoran okumak değil; kötü metin okumak... Neyi neresinden nasıl düzeltereğini bilemiyor insan, diye karşı çıktı Feyman. Selman Çeliktan'la nasıl tanıştığını anlatacaktın, dedi Yılmaz. Hakikaten anlatsana, dedi Aylin. Peki, dedi Feyman... On beş yıl kadar önce Derin Yayınları'ndaydım; romanlarının düzeltmenliğini ben yapıyordum. Ta o zamandan başlar tanışıklığımız; hatta sonradan iyi arkadaş olduk... Bakmayın, burada pek çıkamıyorum da, görüşmelerimiz epeyce seyrekleşti. Nasıl biri?.. Romanlarındaki kadar duyarlı mı gerçekten? diye sordu Yılmaz. Tanışsanız, hayal kırıklığına uğramazdınız; ancak bunu söyleyebilirim, dedi Feyman. Peki seni niye aramış? diye soran yine Yılmaz'dı. Ah! Hiç sormayın... Meral Altınsoy'un öyküsü yüzünden... O da kim? diye sordu Aylin... Nasıl tanımazsın?.. Bir zamanların assolisti dedi Yılmaz... Aylin'in yaşı yetmez onu tanımaya... Hoş seninki de yetmez ya... Gerçekten hiç dinledin mi Meral Altınsoy'u? diye Yılmaz'a merakla sordu Feyman. Eski televizyon programlarını veriyorlar ya... Oralarda dinlemiştim... Ama geçenlerde müzik hayatının 70.'mi, 75.'mi yıl anısına bir albüm çıkardı popüler sesler... Onlarla birlikte kendi şarkılarına düet yapmış... Gerçekten çok iyi bir ses! diye yanıtladı Yılmaz. Öyledir, dedi Feyman... Babam hayranıydı onun... Billur gibiydi sesi. Öykü mü yazıyormuş peki, diye sordu Aylin. Yok canım, öykü falan değil yazdıkları... Anılarını yazıyor kadın. Yazsın da tabii... Koca bir dönemin tanığı... Yaşamadığımız dönemleri birinci elden okumak gibisi var mı! diye iç geçirdi Feyman. Bunun Selman Çeliktan'la ne ilgisi var? diye sordu Yılmaz... En iyisi ben baştan alayım, dedi Feyman... Bundan birkaç ay önce Meral Altınsoy'dan bir mail geldi... Mail kullanabiliyor yani, diye araya girdi Aylin... Kadın, nerdeyse doksanına geliyor ama cin gibi maşallah, diye Feyman Aylin'i yanıtlarken musiki böyle bir şey işte, dedi Yılmaz... Zevzek sen de, diye laf yetiştirdi Aylin. Beni dinliyor musunuz? derken sesi yükselmişti Feyman'ın. Yılmaz, pardon; Aylin, kusura bakma lütfen, dedi Feyman'a... Mavi Martı'yı epeyce övmüş... Uzun uzun kendinden söz etmiş; artık sahneye çıkamadığından falan, son yıllarda kendini yazmaya vermiş; bu değerli genç yazarların arasında benim öyküme de yer verirsiniz çok mutlu olurum diye yazmış... Eke de öyküsünü koymuş... Ben de dergimize gösterdiği ilgiden dolayı teşekkür eden, öyküsünü değerlendireceğimizi söyleyen kısa bir mektup yazdım... Bir hafta geçmedi, Kadir'den bir telefon... Hangi Kadir? diye sordu Aylin... Şaşkın şaşkın

baktı Feyman; kaç tane Kadir var Aylıncığım... Kadir Güngör tabii ki... Bizim patron nereden tanıyor Meral Altınsoy'u? diye soran Yılmaz oldu. Bilsem... dedi, Feyman. Kadir'i idare etmem kolay da... Ama Selman... Selman'ı asla kıramam... Kırk yılın başı bir ricada bulundu... Kadın bu zayıf noktayı nasıl keşfetti acaba?... Selman Çeliktan'a hangi yayınevi, hangi editör hayır diyebilir ki, dedi Aylin teselli etmek istercesine... Orası öyle de, bu öykü diye gönderilen anı metnini yayımlarsak... Birçok okurumuzun tepkisini çekeriz. O kadar mı kötü? diye sordu Yılmaz. Kötü olmasına kötü değil de... Metin temiz. Birkaç düzeltimle toparlanır. Ama öykü değil... Anı diye yayımlayalım, dedi Yılmaz... O zaman dergide öyle bir bölüm açmamız gerekir ki... Gelecek metinlerin sayısını ve içeriğini düşünmek bile istemiyorum, dedi Feyman bezginlikle... Eee ne olacak şimdi, diye sordu Aylin. Ne olacağı var mı, basacağız çaresiz, dedi Feyman; ikinize de yollayacağım Meral Altınsoy'un metnini, toparlayabildiğiniz kadar toparlayın, sonra birlikte bakalım. Önümüzdeki sayı yayınlansın ve bu baskı kalsın üstümüzden. Peki neyi çıkaracağız? diye sordu Yılmaz... Bilmiyorum, bakarız, dedi Feyman. Yorgun görünüyordu. Sigara istedi.

Feyman sigarasını içerken ofise sessizlik çöktü... İzmirli kütüphanesine basırtırken, bakın aklıma ne geldi dedi... Şu öykü değerlendirmelerini sizinle paylaşırsam artık... Aylin'le Yılmaz birbirlerine baktılar. Çok tahammülsüz hale geldim ben... Daha sakın olmalıyım... Her sayı performansımın düştüğünü hissediyorum. Çok doğal, dedi Yılmaz; yüzlerce öykü... Hiç kolay değil. Gerçekten o kadar çok mu geliyor? diye sordu Aylin, merakla... Ah bilsen dedi... Size sadece son iki ayda gelen öyküleri yollayayım da bir bak, ne demek istediğimi çok iyi anlarsın. Hele bazıları hızını alamıyor... Kitap dosyası yolluyor. Okuyor musun yoksa, diye sordu Aylin... Hayır okumuyorum, içinden seçip göndermesini istiyorum... Bir de değerlendirme yanıtlarıma gelen yanıtları görseniz... Tam bir boşa kürek çekme hali benimki... Hadi, yapma, kendine haksızlık ediyorsun dedi Aylin... Sesi çok sevecendi... O an Feyman'a sarılmak, başını göğsüne çekmek, saçlarını okşayarak teselli etmek geçti. Biliyor musunuz, son zamanlarda ne düşünüyorum, tüm bu öykü yazarları beni çıldırtmak için yazıyorlar, dedi Feyman... Yüzü sararıp süzülüyordu. Anlaşılan sinirleri epeyce bozulmuştu. Hiç öyle şey olur mu, dedi Aylin telaşla... Öyle, öyle dedi Feyman. Ben sana en iyisi bir az şekerli kahve yapayım... İçer misiniz, diye sordu Aylin... Sağ ol, dedi Feyman... İçimden geçenleri okuyorsun. Gülmüşü Aylin; Yılmaz'a sen de kahve ister misin, diye sordu mutfığa yönelirken. İstemedi Yılmaz. Cezveye kahve koyarken Feyman'ı sevdiğini düşündü Aylin... Ne kadar kızarsa kızsın, hatta zaman zaman öykülerin kendisini çıldırtmak için yazıldığını düşünürse düşünsün, seviyordu Feyman'ı.«

A. ALİ URAL

ŞİİRİN HİKÂYESİ/HİKÂYENİN ŞİİRİ

A. Ali Ural

C/3
O

ı-ayır, şiirde tahkiyeden söz etmeyeceğim; şiiri **H**lsakat bırakan o mayınlı alandan. Her şiirin arkasında bir hikâye vardır, diyerek atacağım mendili sırtıma; itiraf edilenden çok örtülen. Her şair izler bırakmak ister meçhul avcısına az çok. Fakat bu izler bizi ava götürmez, şiiri efsunlu kılar yalnız. Attila İlhan'ın "Meraklısı İçin Notlar"ı merakımızı gidermek için değil, merak ettirmek için bırakılan ipuçlarıdır. Diğer şairler onun kadar cömert değildirler, günlüklerinde, röportajlarında ve mektuplarında satır aralarına bırakırlar ekmek kırıntılarını. Nihayet kuşlar karınlarını doyururlar bu kırıntılarla ve Hansel ile Gretel ormanda kaybolurlar. Şiirin arkasındaki hikâye cadı kazanının muhtevası gibi karışımın sadece kokusunu açığa vurur.

Şiirin hikâyesi olur da öykünün şiiri olmaz mı! Her başarılı hikâyede derinden derine bir şiirin aktığına tanıklık edilmesin varsın! Şiiri alınmış ya da şiirle buluşmamış her öykünün seke seke yürüdüğünü söyleyebilirim pekâlâ ben. Dahası, sevinçten değil aczden yaptığını bunu ilave ederim sözlerime. Öykücünün kurgusuna hayatın özü olan şiiri katabildiği ölçüde etkili olacağını da ileri sürebilirim. Bunun üzerine Âşık Dertli gibi sazı elinize alır, "Şiir bunun neresinde?" diyerek çevirebilirsiniz öykü kitaplarının sayfalarını. "İçinde mi dışındamı, göğsünün nakısında mı?" Fakat şairin öyküyü gizlediği gibi öykücü de şiiri gizler. Ta ki bir balık (Dülger Balığı) denize atılan iyiliği (şiiri) itiraf edene dek. Yalnız Halık'ın değil balığın da bildiği bir iyiliktir artık şiir.

Sait Faik'in öyküsünde gizlenen şiirden söz açmışken, Peyami Safa'yı -o gizli şairi- unutmak olmaz. Onun Sait Faik'in sırlarını açığa vururken kendi sırlarını itiraf etmediğini kim söyleyebilir! "Hiçbir hikâyesinde muayyen vak'a, tahlil, tip, karakter aramayınız. Onun her hikâyesi bir hatıralar sarmıcına rastgele daldırılmış bir avuçtur. Parmaklardaki temiz ıslaklığa ve taze serinliğe bakınız. Şuura düşen damlalar, birer hikâye unsuru değil, şiirdir."

Şiirle öykü arasında gözenekli bir perde var birinden diğerine usareler sızdıran. Poe şiirinde de öyküsünde de "tek bir etki yaratma" peşindedir ve ona

H E C E Ö Y K Ü

göre bir oturuşta okunamayacağı için roman bu bahttan yoksundur. Yazmanın Felsefesi adlı makalesinde "Kuzgun" şiirinin 108 mısra oluşunu bir oturuşta okunabilmesi, dolayısıyla etkinin bölünmemesi için bir tercih olarak açıklar. Şiirin yanı sıra öyküye yönelmesinin tek nedeni bu değildir elbette. Poe'ya göre şiirle öykü zekâyı tebellür ettiren aynı deha alanında yer alırlar: "Bana hırslı bir dehanın isteklerine uygun, yeteneklerine yakışır ve şiirden hemen sonra gelen bir yazı türü nedir diye sorsalar, onlara hemen bu isteklerini en iyi karşılayan ve dehalarını en iyi sergileyebilecekleri bir tür olan kısa öyküden söz ederdim."

Hikâye ve şiir yalnız "kısa" oluşları yüzünden yan yana durmazlar. Söyleyebilecekleri şeyi ancak o edebi çerçevede dile getirebileceklerini ileri sürerek de savunurlar siperlerini. Doğrusu yakınlıklarının daha pek çok gerekçesi vardır. Mesela Borges, ritmi arar önce, şiir kendiliğinden çıkıp gelir bulunursa ritim. Sherwood Anderson ise "Tını" der Borges'in ritim dediğine. Hikâyenin tınısını yakaladığında gebe kalmış bir kadın gibi hisseder kendini. Kimilerine göre de öykü ve şiir hayata uzaktan bakabilme yetisine sahip kardeş sanatlardır. Frank O'Connor, "Şiire En Yakın Şey Hikâyedir" adlı makalesinde, "Hikâye yazarken şiirde olduğu gibi hayata uzaktan bakabiliyorsunuz," diyerek şiirden öyküye geçişinin mazeretini sunar. Tanıdık çıkmak için bahane mi yok: İyi hikâye de iyi şiir de sobeleyip saklanır okuyucusundan.

İyi bir eleştirmen için bulunmaz bir fırsat olduğunu düşünüyorum şair öykücülerin eserlerini incelemenin. Mukayeseli edebiyatın farklı yazarları yan yana getirerek kurmaya çalıştığı disiplin neden farklı edebi türlerde ürün veren aynı yazarın eserleri arasında kurulmaya çalışılmasın. Doğrusu öykülerimle şiirlerimi yan yana getirerek, şiirlerimin arkasındaki öyküyle, öykülerimin içindeki şiire yol alan bir araştırmacının emeğine değer keşifler yapacağına inanıyorum.

Şiir, okuyucusuna bıraktığı anlam boşluklarında inşa ediyor görkemli sarayını. Modern öykü şiirin bu gizini keşfedip kendi sahasına taşıdığı için, yalnız şiirin yoldaşı olmakla kalmıyor, hayatın hızlandırılması yüzünden geride kalan (gözden kaçırılan) şiire yeniden yol açıyor kalabalıkları yarıp. Bu yüzden öykünün şiire minnettar olduğu kadar, minnettardır şiir öyküye.

İki şiir, iki öykü kitabım var. Tahterevallî dengede görünüyor. Fakat gerçek şu ki uçlar aynı hizaya gelse de şiir üzerinde hareket ediyor düzlem. Hegel'in, bütün sanatları kapsayan "Küllî Sanat" olarak gördüğü şiir benim için bütün sanatların kendisinden doğduğu "İlahî Sanat"tan başka bir şey değil. Şiir yazdım, çünkü şairim. Öykü yazdım, çünkü şairden başka bir şey değilim. ^

KÖKSAL ALVER

ÖYKÜ YAZMA DURUMLARI

Köksal Alver

Oykü yazma nedenleri sayısızdır. Bu nedenler bazen gizlidir, bilinmezdir; bazen aşikârdır, bellidir. Öyküye başlamanın, öyküyle başlamanın yahut daha sonra öyküyle devam etmenin nedenleri de başka başkadır. Neden öykü yazılır? Öyküde ısrar edilir? Öykü yazılmasa olmaz mı? Türle-re dönük sorular asıl yazının kendisine dönüktür ve bu soru hep sorulmuştur, bu soru hep cevaplanmıştır. Neden yazıyorsunuz ve yazıyla muradınız nedir? Gerçek, geçerli, yazarının maksadını anında açığa çıkaran çok düz bir soru. Ama cevaplar pek düz olmaz. Çünkü yazıya yüklenilen önemli görevler vardır. Öylesine yazıyorum diyen yazara az rastlanır. Dil böyle söylese de gönül başka şey-

ler söyler. Derinden bağlıdır çünkü yazar yazdıklarına. Öyle ya da böyle bir beklentisi, yazıyla varmak istediği, anlatmak istediği bazı durumlar mutlaka vardır. Öykü yazma da bunlardan uzak değildir.

Her yazarın yazıya ve yazdıklarına yüklediği özel ve öznel anlamlar vardır. Bu anlamlar her yazar için açıklayıcı olmayabilir, olabilir de. Öykü yazmanın bendeki anlamı, izi, karşılığı nedir? Neden öykü yazıyorum? Buna kısaca öykünün damarı cevabını verebilirim. Öykü insanın eski ve yeni hikâyesine bağlıdır. Güçlü bir damardan akıyor. İnsanı, insana yakınlaştırıyor, tanık kılıyor. Edebiyat baştan sona insandır; insana dokunma, onu dinleme, gözleme ve onu anlatmadır. Ama öykü daha bir insandır, daha bir insana yakın olmaktır. Kaynağı insandır çünkü, bizzat insanın durumları, halleri, hissiyatı, işleri... Öykü ile insana daha bir yaklaşmak isteği, öykü yazmanın ilk nedenleri arasında zikredilebilir. Ama yazmadan da insana yaklaşmak mümkün; insanı dinlemek, gözlemlemek, onunla hasbihal etmek. Yazarak duyurmak istiyorum galiba, duyduklarımı duyurmak, gördüklerimden haberler vermek, görmek istediklerimden, görmediklerimden, gözüme takılanlardan haberler uçurmak. Kime? Elbette okura. Ama okur nerede, okurlarım nerede? Bilinir yahut bilinmez, çoktur yahut azdır fark etmez; okura sözler taşımak. Yazmanın kaygısı bu olmalı. Yoksa yazılmadan da insan hikâyesine tanık olmak mümkün, yazı olmadan da insan hikayesini birilerine anlatmak mümkün. O halde yazmanın çok kişisel ve buna bağlı kimi ulvi/ideal nedenleri vardır. Evet

H E C E Ö Y K Ü

böyledir ve bu hiç de yabana atılmamalıdır. Kişiseldir yazı ama kişiselliğin içinde ulvi gerekçeleri bulunmaktadır. Bu ise doğrudan okurla ilgilidir; yazının muhataplarına ulaşması, onlar tarafından alınması, yayılması, görülmesi.

Öykünün heyecan verici bir yönü var. İnsan gerçeğine cepheden bakması, insanı damar damar anlatması müthiş bir gerilim meydana getirmektedir. Öykü yazmak ve okumak bu gerilimin içinde dolaşmaktır. Belki yorucu ve yıpratıcı bir eylem bile denebilir buna. Onca insanın -kurgusal da olsa- hayatında dolaşmak, o insanların yüreklerinde sakladıklarıyla yüzleşmek. Onca şehir, kasaba, köy gezmek. Onca tip izlemek; deliler, öğretmenler, anneler, şoförler, züppeler, işsizler, patronlar, cahiller, zalimler, mazlumlar arasında kalmak. Onca insan haline aşına olmak; zenginler, yoksullar, ahlaksızlar, ahlakçılar, düzenbazlar, sahtekârlar tanımak. İnsan gerçeğini anlatan öykünün kışkırtıcı, heyecan verici ama aynı zamanda yük yükleyici olduğu açık. Öykü en yalın haliyle insanı heceleyen bir türdür, bu türün yükü ise insandır. Yazarın altında ezildiği, çoğu zaman ızdırap duyduğu, bazen heyecanlandığı bir yük. Öykünün yükü ağırdır, çünkü insan yükü ağırdır.

Yazdığım öykülerin altında ezilmiyorum, bana ağır gelmiyor, yazıp geçiyorum, unutuyorum hemen diyebilir miyim? Kolayca evet demek ister insan, ama galiba hayır. Daha yazarken o gerilim hattı sizi etkiler; hop oturur hop kalkarsınız. Bir anda bitiremezsiniz öyküyü, öyle bir kalemde bitmez. Araya ağır yaralar girer, zaman girer, nice düşünceler girer. Öykü bittiğinde de sizi terk etmez. Elde nice yıkım, nice hüznün, nice sevinç vardır. Öyküler içinize içinize işler, içinize içinize ilerler. Yazdığım öykülerden izler taşımadığım ne malum? Yazdığım her öykünün bende yeni izler açmadığı, öykülerime benzemediğim, öykülerimin beni andırmadığı ne malum? Öykünün yükü biraz da bu kavşakta belli olmakta. Beni kendine davet eden, insanlık hallerini gözüme dike dike beni öykü yazmaya kışkırtan öykü, bedelini böylece ödettirmiş oluyor. Bana ağır geliyor öykü yazmak, bana heyecan verdiği kadar. Bana iyi geliyor öykü yazmak, beni hüznlendirdiği, yaraladığı kadar. Beni kendimle yüzleştiriyor öykü, kimi zaman beni benden kaçırdığı, beni benden sakladığı gibi.

Öyküyle bir varoluşu, varoluş sancısını arama arzusu belirgindir. İnsanın varoluşu, dünya üzerindeki yürüyüşü, gayreti, emeli, azlığı, ayrılığı öykü ile dile gelir. Öykü insanı terennüm eder. Bu varoluş gerçeğinin yansıması öykü olarak kurulur. Büyük bir kuruluştur dolayısıyla öykü, büyük bir anlatım tarzı. Hem biricik insanın hikâyesi, hem tümlerin, çoğulların, milletlerin, akımların, ideolojilerin, cemaatlerin, cemiyetlerin hikâyesi. Biricik ile tüm arasındaki karşıtlıklar, geçişler, ilgiler, bağlar öykü dünyasında kendini sezdirir. Hiçbirin önemsiz olmadığı hissedilir. Bir tek insanın alemler kadar mühim olduğu, alemlerin bir tek insan kadar mühim olduğu sezilir. O büyük varlık bütün yönleriyle ayan beyan öyküde görünür. İnsana bakma arzum beni öyküye davet etmiş olabilir. İnsanı en yakın öyküyle görebileceğimi düşünmem öyküye bağlanmamı sağlamış olabilir. İnsan en çok öykü yaklaşıyor çünkü. Öyküye de insan. &

MİHRİBAN İNAN KARATEPE

İYİ OLMAK

Mihriban İnan Karatene

Soru; soranın statüsüne göre bazen farklı bir anlam yüklenir. Eğer annem 'aç mısın' diye soruyorsa yemeğe başlamama çok az vakit kalmış demektir. Çünkü bu sorunun cevabı 'evet'ten başkası olamaz. Aynı soruyu bir muayene esnasında bir doktor ya da tahlil öncesi bir laborant soruyorsa evet deseniz de kâr etmez, önünüze bir tabak yemek koymazlar.

Heceöykü, niçin öykü yazıyorsunuz, diye sormuş. Daha doğrusu okuruyla bir olup öykücülerini dışarıda tutarak(!) 'niçin yazıyorlar?' demiş.

Bunun bir dosya adı olduğunun farkındayım

ancak bu sorunun muhatabı yazardan çok okurdur, diye düşünüyorum. Çünkü bir yazarın niçin yazdığı zaten yazdıklarında içkindir. Yazdıkları üstüne konuştuğunda metnine güvenmediğini ilan etmiş olur. Ya da okurunun metnin kodlarını çözememiş olduğunu düşünüyor ve ona aklı sıra yardımcı olmaya çalışıyordur. Bunu yapmak istemem.

Bir metnin ereği elma olmaksızın hiçbir okur armut diyememelidir. Çünkü metin, elma olmak için elinden geleni ardına koymamış olmalıdır bana göre... Ancak bize hangi konuda niçin diye sorulmuşsa bu soruyu diğer kardeşlerinden ayrı tutmadan cevapladığımızı unutmamak gerekir. Yani 'kim, nerede, nasıl, niye, ne şekilde, ne zaman' bize bu soruyu sormuşsa biz de yaşımıza, başımıza hatta aşımıza, işimize göre birbirinden farklı cevaplar vermiş olabiliriz. Çünkü benlik algısı daha çok çevreden gelir. Bu yüzden evde, okulda, işyerinde nasıl olduğumuzun cevapları dahi değişiktir. Benlik algısına, benlik tasarımı denmesi de düşündürücüdür. Tasarladığımız her alanda da edebî ifadeyle söyleyelim bir inşâ, kurgu sürecinden söz ediyoruz demektir.

Hangi yaşta, konuda ya da türde olursa olsun yazmaya karar verir de mi yazarız? Sanıyorum bu da kişiden kişiye değişir.

Hayatımda bir şeyler yolunda gitmeyince yazdım ilk. Küçük kâğıtlara kurşun kalemle yazılmış iletilerdi yazdıklarım. Muska gibi kat kat katlayıp evimizin yan tarafındaki bahçeye taşların arasına gizlemiştim mektubumu. Yağmur yağınca kurşunkalemle yazdığım harfler silikleşecek ve mesajım ye-

H E C E Ö Y K Ü

rine ulaşmış olacaktı, yani Allah'a. Yazmayı bir ritüele dönüştürdüğümün o yaşlarda farkında değildim. Yazı Allah'la kurulan bir bağıdır. Allah mı uzak-tı, yazı mı yakındı? O zaman bunu düşünerek hareket etseydim, belki de yaz-mazdım. Üzerinde durulması gereken asıl konu bir problemim vardı ve bu-nun çözümü için insanlara gitmek ya da ağlayıp sızlamak yerine öncelikle yazmıştım. Yazmanın sağaltıcı bir tarafı vardı, iyi gelmişti.

Kırk yaşındayım ve yazdıklarım yirmi seneyi aşkın bir süredir yayımla-nıyor. Hâlâ bir derdi olmayanın yazamayacağına inanıyorum.

M. Kaplan; "Sanatçının tabiata ilave ettiği şey; yeni bir düzendir." der. Kafamızda bir şeyler yerli yerine oturmuyunca, düzen bozulunca, hatlar karı-şınca yazıyoruz gibime geliyor. Yazmak teklif içeriyor. Yeni bir şey söyle-miyor gibi görünen bir cümle bile, eskiye devam, demiş oluyor; bir yargı içe-riyor. Yazmak bir çözüm arayışından başka bir şey değil. Sadece yazardan yazara, yıldan yıla neyi dert edindiğimiz değişiyor, o kadar.

Hayatımız boyunca eşyayı farklı yerlerden görüyoruz. Boyumuz da deği-şiyor, huyumuz da... Masa da masa değil ha... Her gün yenisi çıkıyor. Ay-naya bakarken bile geçmişe bakıyoruz. Özvarlığımızla aynaya yansıyan sı-retimiz arasında çok çok kısa da olsa bir zaman var. Suretimiz çoktan yansı-mışken biz yaşamaya devam ediyoruz. Tıpkı yayından fırlayan ok misali yaz-dıklarımız da bizden uzaklaşıyor. Yazılmış oluyorlar bir kere...

'Keşke' demek mekruhtur derler halk arasında. Oysa yazmak bir 'keş-ke'den ibarettir. Yazarız, bozarız, tekrar kurarız. Kurulu düzeni beğenme-yiz bir daha kurarız. Düzen bozulur, kurarak düzene koyarız. Hatta bugün ak dediğimize yarın kara deriz. Tam da tür olarak öyküyü seçişimde baskın olan halet-i ruhiye budur.

Ancak öykü türünü öncelikle bir okur olarak seçtiğimi fark ettiğimi belirt-meliyim. Elime bir dergi alınca ilkin öykülerini okuduğumu, bir kütüphaneye girdiğimde raflardan öyküleri indirdiğimi, daha sonra öykü kitaplarına para verdiğimi gördüm. Bunun beynin işleyişiyle ilgili bir durum olduğu kanısın-dayım. Daha analitik düşünenlerin deneme-inceleme türündeki eserlere yöne-leceklerini, kişilik olarak hayalperest ya da mazide yaşayan, hafızası güçlü, detaycı insanların kurgusal türlere daha ilgili olabileceklerini düşünüyorum.

Öykü de kurgusal türlerden sadece biri... Başka bir tür değil de niçin öy-kü, dersek:

-Hikâye ederek anlatmayı seviyorum; bu tüm kurgusal türlerin ortak özel-liği.

-Kurgu; yaman bir oyuncak.

H. Bayram Veli'nin;

"Nâgihân ol flâra vardım ol şârı yapılır gördüm

Ben dahi bile yapıldım taş u toprak arasında", demesine benzer bir durumla hâyâlleri kurgularken metinle beraber ben de doğdum belki kurgunun elinde oyuncak oldum.

-Direkt söyleyemiyorum; dolaylı anlatım hem kişiliğime uygun hem daha etkili. Okuru hazırlıksız yakalamaksa cabası.

-Lafı uzatamıyorum; sözcüklerin kavram alanı çok geniş, aynı sözcüklerle kurulan her yeni cümle farklı bir anlam kombinasyonu içeriyor. Bir çeşit kimyasal işlem, bir karışım ama ölçülü... Suyu katılan şekerin ne zaman şerbet olacağını bilme işi; çok da keyifli... İçmeden sarhoş olunsun istemiyorum, içilemeden ölünsün de... Okunsun geçilsin istemiyorum. Bu yüzden şiri fazla iddialı, romanı biraz geveze bulduğumdan öykü yazıyorum.

Bir yazar olarak öyküyü seçmem ise tümüyle deneme-yanılma yoluyladır. Denedim ve yanılmadım. Kısa süreliğine siyasete atılan ve geri çekilen Barış Manço'nun; "Siyaset bir ceket gibidir; giyersiniz, olmamışsa çıkartırsınız." dediğini hatırlarım; çünkü, demişti "Kimine dar, kimine bol gelir..." Öykü, benim tam da üstüme göreymiş meğer.

Benlik algımda yer alan tanımlamalar pek çok; bunlardan sadece biri öykücü. Ama bir gün, içinden geldiğim sosyal çevreye, 'merhumeyi nasıl bilir-diniz?' diye sorduklarında, iyi bilirdik, demelerini murad ediyorum. Bunun için iyi olmam, yazarak ve yaşayarak iyi'leşmem gerekiyor.&

DİLEK ASLANER

DEKLANŞÖR

Yazı yazmak yaşıyorum demek, nefes alıp verirken, düşünürken, gözleri—mi bir fotoğraf makinesi gibi kullanırken.

Film şeridi gibi geçen hayatlardan bir kare yakalayıp, parlayan flaşın bir anda etrafı aydınlatmasıyla kaydedilenlerin yazıya dönüşüm için kağıda doğru uçuşmasıdır, özetle fotoğraf çekmektir yazı yazmak.

Şehir hatları vapuru hızla ilerlerken ardında sayısız köpükler oluşur, çekilen fotoğrafın her bir karesinde yüzlerce birikmiş köpük bekler, ta ki kağıda ve kaleme kavuşana dek. Kimi zaman bu hıza yetişemez, söner köpükler, vapur kıyıya yanaşmıştır artık, kimi zaman her bir köpükle yeni bir hayatın içine girilmiştir bile, "su üstüne yazı yazılır".

Boş bir eğlence halinden kelimelerin ardına sığınıp ayakların hayata daha sağlam basabileceğine inanmak için yazılır yazı. Yazı nedir, kış nedir, baharın sonu başı nedir, bunlara cevap bulmak için yazılır. Dışındaki hayat yolculuğu sırasında ömürlük bir çınarın altında gölgelenirken sadece yemek yemek, su içmek dışında bir eylemin içine içimdeki yolculuğu da eklemek için yazıyorum hikayeleri.

Roman yazamadığım, bir masal kahramanını iyi anlatamadığım ve hiçbir efsanenin içinde bir yer edinemediğim için öykü yazıyorum belki. İyi resim çizemediğim, bir heykele şekil veremediğim, nota bilemediğim, bir tiyatro sahnesinde olamadığım için.

Fotoğraflar çekiyorum bolca gözlerimle, her açıp kapanışında gözkapaklarımın, yeni bir kare ekleniyor albüme. Var olan hikayeleri anlamak ve anlatmak için değil, var olanı farklılaştırabilecek, değiştirebilecek gücü yakalayıp yeniden kurgulamak için yazıyorum.

fiiiri yazmaktan çok okumayı sevdiğim için, aşkı bilemediğim için hikaye yazıyorum.

Çekilen fotoğrafta arkalarda kalmış, sensöre yakalanamamış, odaklanılamamış bir görüntüye yaklaşıp diğer her noktayı yok ederek onu anlatabilmek için. Kadere ait ortak bir hikayeyi anlamak ve bu gerçeği hikaye etmek için.

Niçin yazıyorum değil aslında soru, niçin kısa hikayeler yazıyorum? Önü—ne geçilmez bir arzu mu yazma isteği benim için? İçimden geçenleri okuyanlara iletme kaygısı mı taşıyorum yoksa? Hiç kimsenin okumayacağı hikayeler yazabilir miydim? Hayır. İdealist olduğum, bir dünya görüşünü benimse-

diğim ve bu görüşleri insanlara aktarmak için de yazıyor değilim. İdealleri olan ve bu uğurda hareket eden, dünyayı gören değil, dünyaya başka bir yer—den bakan insanları yazabilecek kadar hünerli olsaydım tarihçi ya da filozof olabilir miydim acaba? Sanmam.

Eğer hiç kimse okumayacaksa yazdığım öyküleri, hiç kimse beğenmeyecekse, hala yazmaya devam eder miydim? Evet. Bir hayalin peşinde koşacak kadar cesur muyum, gözü kara mıyım bunu öğrenmek için yazıyorum çünkü, belki bir çocukluk hayalini gerçekleştirmek için...

Benim hakkımda, benimle ilgili olmasını istemiyorum yazdıklarımın, okuyanın gönlünden geçen, zihnini kışkırtan düşünceler hakkında olmasını istiyorum. Kalbimin dışı açılma arayışını tatmin etmek ve bunu bilerek yazmak kendimi iyi hissetmemi sağlıyor. Bu neden yazdığımı bir cevap olabilir belki ancak nasıl iyi ve kaliteli yazılır sorusunun cevabı değil tabii.

Yazabileceklerimin sınırı yok, aklıma gelen her şeyi yazabilirim ancak hayatı anlamaya dair bir derdim varsa, ki var, başımda dönüp dolaşan her şeyi ya da fotoğrafladığım her görüntüyü hikaye edebilmek için bütün bunları intizamlı bir hale getirmem gerekiyor. Bu intizam ise yazamadığım sessizlik—leri değil ancak yazabildiklerimi sunuyor okuyucuya.

Tutkulu bir oyalanmadır yazmak benim için, hayata dair diğer her şey gibi, bir yerden bir yere yürümek, kavuşmak ve ayrılmak, ağlamak ve gülmek gibi, bir bebeğin kokusu, bir dostun omzuna dokunuşu gibi, yemyeşil bir or—man, kızıl gelincik, beyaz papatya, mavi deniz, ah ille de lacivert bir gece ve içinden yıldızlar dökülen sırlı bir hece gibidir. &

YUNUS DEVELİ

SES

Öykü yazmak iyidir.

Sevaptır.

Dertlere deva, hastalıklara şifadır. Acıya, hüzne, aşka, umuda, isyana birebirdir. Özellikle uykusuzluğa, geceler boyu uzayıp giden uykusuzluğa iyi gelir. Öykü olmasa, uykusuzluğun ortasında kıvranıp dururken kalkıp öykü yazmak da olmasa nasıl katlanır insan bu çileye? Hele o son cümle yok mu o son cümle, keskin bir ağrı kesici gibi dinlendirir insanı. Ah, kimsecikler bilemez, uykusuz gecelerde bir öykünün peşine takılıp türlü maceralar yaşamanın keyfini. Düşünsenize bir, gecenin bir vaktinde insancıklar uykudayken siz öykünüzle baş başa bir gece geçirmekte-

• i- ı • • i ı • • -i • ı ıı

nizdir. Çünkü o da tıpkı sizin gibi uykusuz kalmış (öyledir, öyküler de tıpkı insanlar gibi uykusuz kalırlar) ve işte size rastlamıştır. Ne saadet! Sanki gözlerinde bir şarkının sinsi, bir o kadar da cilveli edası vardır. Bir bahar akşamı rastladım size, şarkısını kendince yorumlayıp 'Bir gece yarısı rastladım size!' diye mırıldanmaktadır başucunuzda. İstemıştır ki, bu geceyi ve belki de ardından gelecek daha pek çok geceyi birlikte geçiresiniz. Oh ne güzel! Böylece bir uykusuz gecede rastlarsınız birbirinize ve bu iyi bir şeydir. Bir öykünün peşine takılıp gitmek, öykülerle yaşamak iyi bir şeydir. Hatta böylece gündüzü kıskandırıp, ondan intikam da almış olursunuz. Sevimsiz şey, diye alay bile edersiniz onunla. Gündüzle alay etmek iyidir çünkü. Çünkü zalim bir gündüzün hakkından ancak öyküsü olan bir gece gelebilir. O nedenle tıpkı efsanede de söylendiği gibi, zalim gündüzler öyküsü olan gecelerden korkarlar. Zalim bir gündüzü ancak böyle bir gece öldürebilir çünkü ve zalim gündüzleri öldürmek gerekir. Bu nedenle kimi zaman iş daha da ileri gider ve sevgili öykünüz sizi yatağınızdan kaldırır ve (tabi bunu sessizce yapacaksınız, yanınızda mışıl mışıl uyuyan sevgili eşinizi rahatsız etmeyeceksiniz, yoksa gündüz huysuzluk edebilir!) öbür odaya geçip ürkekçe lambayı yakarsınız. İlk bir tereddüt yaşarsınız, bakalım ne kadar cid-

Yunus Develi

H E C E Ö Y K Ü

di diye. Yani masaya oturup kağıt kaleme uzanmazsınız. Çünkü bazen kötü şakalar yapar öyküler. Adamı denerler. Sonra anlarsınız ki iş ciddidir. Masaya oturursunuz. Ah ne muhabbet, ne müthiş, ne keyif verici, ne acı verici, ne yürek kanatıcı bir buluşmadır o. Ah bu çok yüce, çok özel, hatta beni bağışlayın ama çok tanrısal bir şey! Çünkü efsaneye göre öyküleri bu saatlerde dünya semalarına getirip bırakan öykü melekleri vardır. Öykücülerden başkası bilemez bu meleklerin varlığını, çünkü ne büyük melekler arasında, ne de diğer görevli melekler arasında isimlerine rastlanır onların. Yani bu hocaların filan bileceği bir iş değildir. Evet, gerçekten de bu hocaların anlayacağı bir iş değildir. Onların işi gücü, varsa yoksa Kiramen Kâtibin ve Münker Nekir'dir çünkü. Oysa apaçık ortadadır ki Tanrı, bu garip yeryüzünü öyküsüz bırakmak istememiş ve işte o nedenle bu öykü meleklerini göndermiştir semaya. Gören gözler için öykü melekleri dolaşıp durmaktadır semada. Çünkü Tanrı da bilmektedir öyküsüz bir hayatın kuru, yavan, devinimsiz ve tatsız tuzsuz bir şey olacağını. Oysa yine bilenlerin malumudur ki, sevgili Tanrımız her şeye rağmen bu hayatın tatsız tuzsuz olmaması için elinden gelen çabayı göstermiştir. Yüce merhametinin bir gereği olarak öyküler serpiştirmiştir hayatın içine. Her insanı, hatta her bir varlığı bir öyküyle göndermiştir. Sanki o büyük patlamayla birlikte öyküler savrulmuştur etrafa. Kimi acı, kimi hüznün, kimi umut olan öykülerdir bunlar. Yazık ki, bilim adamlarının bileceği bir iş değildir bu. Onlar da tıpkı hocalar gibi başka başka hesaplardan bakıyorlar çünkü hayata. Efsane haksız değil, öyküden anlamayan bir bilim adamı gerçeği kavrayamaz, demektedir. Ah nedir bu dünyanın çektiği bu öykü bilmez hocalardan, bilim adamlarından, devlet adamlarından! Evet öyledir. Kalem elinize alıp ilk cümleyi yazdığınızda hissedersiniz o an kalemin ucundaki melexi soluğu. Sonra siz ve öykü ve meleğin çok ötelere getirdiği o soluk, gecenin bir vaktinde, insancıklar uykudayken çıkıp gidersiniz. Ah, uçsuz bucaksız bir yolculuktur bu. Acı da olsa, hüznün de olsa bitmesini istemezsiniz bu yolculuğun. Tanrım, gece bitmese ve sürüp gitse bu hikâye, dersiniz. Siz ve öykünüz, siz ve öyküler insancıklar uykudayken gecenin tadını çıkarırsınız böylece. Sonra da, ah evet galiba biraz merhamet, biraz ibret, biraz çaresizlikten olsa gerek, ya da belki de tam da dertlere deva olsun diye, öykülerinizle yaşadığınız bu maceraları saçıp ortalığa, bir sırrı ifşa edersiniz. Evet öyledir, insan duramaz, insan susup duramaz. Tanrı'nın hazineleri kadar olmasa da, elbette Tanrı'nın verdiği miktar bir hazinesi vardır insanın ve insan da sonuçta kendi hazinesini görmek ister, döküp saçmak ister ortalığa. Küçük patlamalardır bunlar bir bakıma. Öyküler arasında gezinirken aslında kendi öyküsünü aramaktan, onun peşinde koşmaktan başka bir şey değildir yaptığı. O nedenle iyidir, sevaptır öykü yazmak. Zaten yine o nedenle söylenmiştir

H E C E Ö Y K Ü

'öykü yazarlarla yazmayanlar bir değildir' diye. Gerçekten de öyledir. Çünkü öykü insana kendini buldurur, kendini bildirir. Dahası haddini bildirir öykü insana. O nedenle kimi zaman haddini bilenlerden haddini bilmeyenlere bir mesajdır. Öykülerini meleklerden değil de başka yerlerden alanlar anlamazlar bu gerçeği. Çünkü git git Tanrı'ya varır öykünün yolu sonunda. Geceler boyu süren o konuşmaların birinde yolu mutlaka Tanrı'ya düşer çünkü. Çünkü sonuçta yine efsaneye göre her usta öykücü, ya da Hikâyenin künhüne vakıf olan her gerçek öykücü Tanrı'nın büyüklüğü karşısında kalemini kırmak zorunda kalır. Öyle ya, bu küçük öyküyü yazmak için bunca kıvranan ben ve bir de Tanrı! diye düşünür. Ben, senin bu büyük Hikâyen karşısında kim oluyorum ki, der ve kalemini kırar ahir ömründe. O nedenle efsane der ki, bütün büyük öykücüler ömürlerinin son günlerini susarak, söz orucu tutarak geçirirler. İşte bu aslında bütün öykülerin Tanrı'dan geldiği ve Tanrı'ya gittiği gerçeğini fark etmektir. Kalemle secde etmektir Tanrı'ya. Çünkü bu Tanrı'nın hakkıdır ve insana kalemle yazmayı öğretene O'dur. Çünkü bütün hikâyeler Tanrı ile başlar ve Tanrı ile biter. O nedenle bütün öyküler Tanrı'yı seslenir bir bakıma. Gizli, açık, doğrudan, dolaylı bütün öyküler Tanrı'yı terennüm eder. Tanrı her insana, her varlığa ayrı bir ses vermiş çünkü seslenmesi için. Bakalım ne seslenecek?

Evet, öykü yazmak iyidir. Sevaptır. Ses vermektir, öyküce seslenmektir dünyaya. Çünkü öykünün sesi güzeldir. Dünyayı kötü sesler, kötü sesliler, öykülerini meleklerden almayanların sesi boğmasın diye ses vermektir dünyaya. İsrail'in soluğu değmeden dağlara ve taşlara, öykünün sesiyle diriltmektir dünyayı.

Evet, ses!*a

AHMET BÜKE

NEDEN YAZIYORUM?

Ahmet Büke

Otuzlu yaşlarıma gelince bir korku sardı beni. "Ya, babam aniden ölürse," diye düşünmeye başladım. Tıraş olurken aynadaki yüzüme, vapurdaki serinliğe, kesik uykularıma bunu sorar oldum.

Kendimi çok çaresiz hissettiğim günlerden birinde oturup öykü yazmaya başladım.

Babam biraz da eski hikâyeler demekti benim için. Anlatmayı ihtirasla seven, arada durup kendisini dinleyenlere gülümseyen bir adamdı o. Sanı ki ben de aklıma düşenleri kâğıda geçirirsem onu hiç kaybetmem, onun gitmesine izin vermem gibi

gelmişti.

İnsan yanıldığını bilse de vazgeçmez bazen hayatta.

Babam ölmeden basılan iki kitabımı gösterdim ona. Bana hiçbir şey söylemedi. Okuduğundan bile şüphe etmeye başlamıştım.

Anneme konuşmuş oysa. "Mutlu olacak mı acaba bu çocuk?" demiş.

Üçüncü kitabımın ithafına şöyle yazdım: "Babam için..."

İnsan çok çaresiz şu hayatta. Ama çok şeye de muktedir.

Babamdan vazgeçmemek için yazarken, şimdi ona teşekkür etmek için de öyküden vazgeçmiyorum galiba.

Öykü yazmak dua etmek gibi geliyor bana. Tabanı tahta bir camiye içeri de kimseler yokken girmek, bir köşeye diz çökmek, boyun bükmek ve dalıp gitmek. O zamanlarda hayatın bütün hırgüründen, kırıklıklarından ve başarısızlıklarından sıyrılıyorum. Beni şartsız seven, ne olsam da af etmeye hazır ama acılarımı belki de dindirmeyecek, bunda da bir hikmet bulmamı isteyecek bir sessizliğin içinde buluyorum kendimi.

Şu hayatta her şeyin çok kısa anlatılabileceğine inanıyorum:

"Bir akşam uyudu;

Uyanmayıverdi."

Benim yazma hikâyem de bu kadar. &

SELÇUK ORHAN

BENDEN NASIL BİR ÖYKÜ ÇIKAR?

Yazmak insanın meslek deneyimi kazanabileceği bir uğraş mı? Galiba değil; çünkü bir yanda yapıtlarını zamanla olgunlaştırmış gibi görünen yazarlara rastlarız. Öte yanda yazı yaşamının ilk döneminde göz dolduran birkaç yapıt verip yıllar içinde yeteneği körelen ya da acemileşenler de çoktur. Yazmak işinde deneyim edinmek kumarda ustalaşmak gibi bir şeydir. Zamanla insan kartları daha hızlı dağıtmayı öğrenebilir ama daha şanslı olmayı başaramaz.

Öykü ve yazılarım 90'ların ikinci yarısında dergilerde görünmeye başladı. Öykü yazmak benim için edebiyat dünyasına girmenin hızlı sayılabilecek bir yoluydu. Roman, kendimi sınamak için altına girmeye çekindiğim bir riskti; insan elinde kalın bir roman dosyasıyla meydana çıkar ve yayınevlerinden red yanıtları almaya başlarsa tam olarak neyi doğru yaptığını keşfetmekte zorlanabilir, diye düşünüyordum. Öyküyse sevdiğiniz yazarlarla kolaylıkla paylaşabileceğiniz bir edebiyat türüdür. Bir roman dosyasını 6-7 ayrı kişiye (yazara?) okutup dürüst değerlendirmelerini almak zordur; oysa dayanılmaz derecede sıkıcı bile olsa 3-4 sayfalık bir öyküyü en azından yakın dostlarınıza, öğretmeninize ve belki üşengeç olmayan birkaç yazara okutabilirsiniz.

Bu pratik neden her yıl onlarca öykü yazarını edebiyat dergilerine çeker. Öyküye ilk başladığım yıllarda Türkiye'de öyküyü geçici de olsa öne çıkaran bir gelişme yaşandı: 90'ların ikinci yarısında şiiri anlama çabası zayıflamış ya da belki tükenme noktasına gelmişti. Bu durum önce şiir dergilerinde bir yayın enflasyonunu, arkasından edebiyatı ciddiye alan genç yazar adaylarının kendini ayırma arayışıyla birlikte öykünün önplana taşınmasını beraberinde getirdi. Bu aslında, geçmişten beri kendi içinde belirsizlikler içeren, istismara açık "deha" kavramının tasfiye edilip yerine işçiliğin getirilmesi anlamını da taşıyordu; nitekim izleyen yıllarda şiir de aynı çizgide yol aldı.

Ciddiye alınabilecek ilk öykülerimi üniversitede çıkardığımız edebiyat dergisi için yazmıştım. Yazdıklarımla 5-6 kişilik arkadaş grubumuzu etkilemek beni fazlasıyla tatmin ediyordu; daha sonra *Hayalet Gemide*, Borges et-

Selçuk Orhan

H E C E Ö Y K Ü

kisinde, soyut denebilecek bir öyküm çıktı. Murat Gülsoy'un beğenisini kazandığım için sevinmiştim- ama ne yalan söylemeli, kibirli bir genç yazar adayı olarak Hayalet Gemi'yi severek okumama karşın hafife alıyordum. Gençlerin en şaşırtıcı hatalarından biri budur: Gerçekten beğendikleri, keyif aldıkları ya da içinde olmaktan hoşlandıkları şeyleri hafife alırlar. Dergilerle ilgili olarak merkezde olanlar ve olmayanlar gibi sorunlu bir ayrım vardı kafamda; merkezdekilere önce şiirle girmeye çalıştım. *Dergâh* dergisine uğrayıp Mustafa Kutlu'ya güya aruza göre yazılmış saçmasapan bir şiir verdim. Modern Türk şiirini adam gibi okumamış bu şımarık heveslinin şiirini neza-ketle ama açıklıkla geri çevirdi Mustafa Kutlu; o zamana kadar yazarken zorlandığım öykülerden çok defterler dolusu şiirlerim vardı. Bunların evrimi kabaca arabesk liseli duyarlılığından çeviri Türkçesinden apartma bir yarım modernliğe doğru uzanıyordu. Şimdi hepsi çöpe gitti. 5-6 ay içinde *Dergâh'a* bir öykü götürdüm. İlk sayıda kapaktan girdi.

Yazmanın şiddetini doğuran şey benim için paylaşma tutkusunda saklıdır. Paylaşmak için başkalarıyla ilgili olmak gerekir. Hayatın tek bir kişi olmadığını şiddetli bir şekilde sezmek ve başka olanın yoğunluğu karşısında benliğiyle irtibatını yeniden kurmak gerekir. Şiirde belki teknik olarak ilerleyebilirdim ama öykü ya da genel olarak kurmacada olduğu gibi bir tutulmaya yakalanmazdım. Şiir, öyle seziyorum, benlikle dolaysız kurulan irtibatın ya da bu irtibatı kurma yanılgısının ürünüdür. Şiirin bir üstvarlıkla (örneğin Tanrı'yla) daha kolay bir bağ önermesinin nedeni böyle bir şey sanırım. Öyküde ya da kurmacada, bir başkası olmadan benlikle irtibat kurmak söz konusu değildir- bu başkalar hep daha başkalara bağlanır ve kişi ağın içinde en fazla görece bir varlık kazanır. Paylaşmak bu ağa bir titreşim göndermektir. Ağ sarsılır ve tepki geri gelir. İşte 5-6 kişilik bir arkadaş grubuna harika bir öyküyü okumanın sonucu böyle bir şeydir.

90'larda bir öykü patlaması olduğu söylenir; işin aslı 90'larda öykü sahneye bir yıldız gibi değil, sorguya çekilen bir sanık gibi çıkarıldı. Öykücü devreciliğin ağır olduğu bir çalışma ortamına sokulmuş bir işçi gibi öne sürüldü. (Burada durup "işçi" kavramını çok kısa açmakta yarar var: Sanat işçiliği bireyin özgür ediminin bir parçasıdır. Aslında sorgulanamaz. Yani "Neden dil yanlışları yaptın?" diyemeyiz. Sadece ortaya çıkan yapıtı anlamaya değer bulup bulmadığımızı söyleyebiliriz. Oysa 90'ların gündemi bir öykücü değil aslında endüstriyel bir metin yazarı yaratmak yönündeydi.) 90'larda modern kısa öykünün dar kalıplarına boğulmuş bir öykü anlayışı dayatılmıştır. Daha kötüsü hiçbir yazarlık pratiği ya da geçmişinde dikkate değer bir inceleme/değerlendirme pratiği olmayan isimlerin dergilerde öykü kuramı üstüne yazıp çizdiği görülür. 90'ların öyküsü kuramsal açıdan köşeye sıkıştırılmış, hadım edilmiş bir türdür. Dolayısıyla üreyemez. Yerinde çakılı kalmıştır.

H E C E Ö Y K Ü

Öyküyle ilişkimi bu kalıp üstünden kurmadım. İçinde yer aldığım çevrenin zengin olmasa bile hevesli dünyası benim için bir şans oldu. Şiirde yürümedim ama kuşaktaşlarımın çoğuna göre güncel şiirin çok daha iyi bir okuyucusu oldum. Öykü-roman karşıtlığı üstüne temcit pilavı gibi tekrarlanan ve haddinden fazla önemsenen hiçbir şeyi ciddiye almadım. Türkçe'ye "çalıştay" ya da "atölye" diye çevirdikleri çakma workshop'lardan hiçbirine katılmadım. Öykümde bir çizgi yaratma çabasında olmadım. *Kansızlık* ve *Taş Kalyık* kurcalanırsa dil, biçim ve içerik açısından ayrı yolları denediğim açıkça görülebilir. Türkçenin içinde olduğu dil çıkmazından beslenen öykü/hikaye ayırımına hiçbir zaman değer vermedim.

Bir şansım da öykünün yanısıra, en azından kuşaktaşlarıma göre yoğun sayılabilecek düzeyde eleştiri yazıları çıkarmaya çalışmam oldu. Bu da aslında şiir çevresiyle ilişki kurmakla doğmuş bir alışkanlıktı. Şiir, daha az tüketilmesine karşın çok daha fazla ve derin tartışılan bir türdü. Öykü yazarlarının pek azı işlerinin üstüne kafa yormuştur; "patlama" dediğimiz dönemde öykü üstüne düşünen dikkate değer metinlerin sayısı azdır. Özellikle güncel öykü yazarları üstüne eleştiriler kitap tanıtım ekleri seviyesini nadiren geçmiştir. Eleştiri pratiği, bir metinde neye değer vermemiz gerektiğini öğretir. Bana kalırsa iyi bir ortaöğretimden geçen herkes sanat yapıtları üstüne iyi kötü bir eleştiri yazısı çıkarabilecek düzeyde olmalıdır. Oysa çoğu zaman sanatçılar bile kendi işleriyle ilgili eleştirel düşünmekten kaçınır. Öykü ortamıysa bu anlamda çok daha sığıdı. Şiir ortamının çekişmeli doğası sıklıkla yerilir; yine de, öykünün donuk ve birbirine ilgisiz yazarlarıyla kıyaslandığında edebiyatın da başka uğraşlar gibi özde çatışmaya dayalı bir canlılıktan besleneceği açıktır.

Yazmaya başladığım dönemde, öykü, bir edebiyat türü olarak, kusursuz dil ve yapı arayışı olarak ortaya çıkarılıyordu. Bu formüle asla inanmadım. Kusursuzlaştırma çabası nedeniyle yazarın içsel becerilerini boğan birçok örneğe rastladım. Birçok genç öykü yazarı, okurun zihninde kalıcı bir iz bırakacak öykü sonları tasarlamaya yoğunlaşır; sonuç büyük çoğunlukla hayalkırıklığıdır. Edebiyat, sözü kurallı söylemek değildir; kuralın canına okumaktır. Yarım bırakılmış bir cümle ya da bilinçaltından kopup gelen bir dil hatası, günlerce düşünülmüş bir dizeden çok daha yüksek sanat potansiyeli taşır. Önce bu potansiyel verim toplanmalı, daha sonra yayıncıların ve sıradan okurların dünyası için işlenmelidir.

Öykü okumanın ya da yazmanın insana ne yararı vardır? En nihayetinde -olağanüstü yetenekli bile olsa- bir başkasının uydurduğu kişiler, olaylar ve durumlarla ilgili bir şeylerden söz edilmektedir. Aslında yazmaya başladığım ilk yıllardan beri edebiyatın neye yarayacağı konusu kafamı kurcalamıştı. Bu soruyu şöyle de değiştirebiliriz: Edebiyat, yaşamak dediğimiz şeyin içinde

nasıl bir yer doldurur? Jusdanis, edebiyatın bireylerin kurmaca olanla olmayı ayırmayı öğrenmesine yaradığını söylüyor; bu basit gibi görünen önemli bir işlevdir- kısacası Jusdanis'in söylediğinden, kurmacanın, yalanın yalan olduğunu anlamamıza yaradığı sonucunu çıkarabiliriz. Reklamların, televizyon yapımlarının, şablonlaşmış pazarlama mesajlarının, politik kandırmacanın, gazeteciliğin ve sanal dilin egemen olduğu, gündelik geçici kurmacalarla çevrili bir yaşamı sürdürdüğümüzü göz önüne alırsak edebiyatın bu işlevi kesinlikle gözden kaçırılmamalıdır.

Ancak edebiyat sadece kurmaca değildir; kurmaca edebiyatın - türlerden bağımsız olarak - sadece bir kısmını oluşturur. Tıpkı sinemanın sadece kurmaca olmadığı gibi. Edebiyatın bir tek başına "dil" sanatı olduğuna da tam olarak inanmıyorum. Dil, edebiyatın plastik materyalidir. En azından benim için şöyle bir şey geçerli: Edebiyatın -şiir/öykü/roman/deneme gibi modern türleştirme çabalarının ötesinde- ne olduğunu söyleyebilmek, bir başka insanı gerçekten sevip sevmediğimizi kendimize sormak gibidir. Bu sorunun yanıtında kişiye bağlı olan şeylerle, kişiyi aşan, evrensel ya da aşkın şeyler birbirine girer.

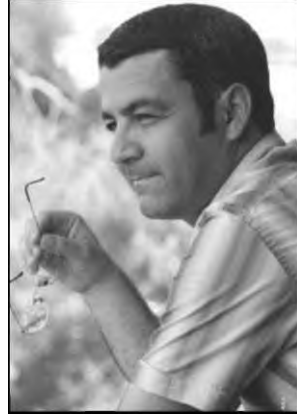
Bana kalırsa her yazar, şair ya da romancı yaptığı işin yararıyla ilgili kendine bir soru sormalıdır. Verecekleri yanıt sadece kişisel tatminle ilgiliyse sanatları üstüne henüz yeterince düşünmemişler demektir. Eğer, yüksek idealere bağlanan bir yanıtı varsa, sanatın yanından bile geçmemişlerdir. Hiçbir yanıt vermeyenlerse ikiyüzlüdür. İnsan bir yanıt verdiğinde çoğunlukla kendini savunmayı becerememiş demektir- suçlu duruma düşmesi kesin gibidir. Ama en azından doğruyu söylediğini bilmelidir. &

ABDULLAH HARMANCI

DOKTOR OLAMAYAN: ÖĞRETMEN

Her nesilden her yetenekte insan çıkıyor. Allah, bir nesil içerisindeki bütün insanları farklı maharetlerle donatıyor. Yazmaya, okumaya yatkın olmak da işte bu yeteneklerden biri. Dolayısıyla neden öykü yazdığımdan önce, neden yazdığım sorusuyla meşgul olmuştu zihnim. Sonradan anladım ki, herkesin yatkın olduğu bir alan var ve benimki de bu. Konuşmak son derece zorlandığım ve hakkından gelemediğim bir eylem. İki lafı bir araya getirmek için canım çıkıyor ama bir türlü kendimi iyi ifade ettiğim duygusuna kapılamıyorum. Zihnimde pek çok cümle dolaşırken, ben hangilerini seçeceğimi düşünmekten kendimi alamıyorum ve bu sırada insanlar sizin seçiminizin sonlanması beklemiyorlar elbette. Ama yazmak konusunda yetenekli olduğumu, okul sıralarında iken anlamıştım. O meşhur kompozisyon yazma ve sınıfta okuma çalışmalarına bayılırdım. Derken derken insanların bana gelip yazı yazdırdığı, ödev yaptırdığı filan oluyordu. Bende belli bir yeteneğin olduğunu anladığım andan itibaren düşünce yazılarına, denemelere benzer yazılar yazmaya başladım. Kendi kendime ödevler verip defterlerimi birtakım düşünce denemeleriyle dolduruyordum. Ancak çok ilginçtir ki, iş dönüp dolaşıp şiire dayanıyor.

Şiirin diğer türler arasındaki konumu çok önemli. Şiir edebi türlerin şahı. Her çocuğun pilot olmak isteği gibi, her yazı heveslisi de önce şiire sarılıyor. Ben de şiire sarıldım. Şiirle yatıp şiirle kalktım. Hatta o zamanlar Karaman'da olduğumuz için, Karaman'da çıkan bir gazeteyle şiirimi verdiğimi hatırlıyorum. Şiir ertesi gün çıktı. Ama tipo baskı yöntemiyle hazırlanan klişeler ters yerleştirilmiş. Benim şiir tepetakla halde basıldı. Kimseye gösteremedim. Utanç verici bir durumdu. Sınıfta şiir yazan bir arkadaşım daha vardı ama şimdi adını hatırlamıyorum. Ben onun yönlendirmeleriyle mahalli gazetelere şiirler vermeye başladım. Burada ilginç olan her yazarın -neredeyse- yolunun şiire düşmesidir. Mahalli gazetelerde ve bazı ulusal dergilerde şiirlerim çokça yayımlandı. Ancak ben 1991 yılında tuhaf bir biçimde şiirle olan ilişkiyi keştim. Belki de şiire gücümün yetmeyeceğini düşündüm. Belki de saçma sapan bir kuruntuydu. Ama nihayetinde şiiri bırakmayı başarabilmişsem, şiirle bağ-

Abdullah Harmacı

H E C E Ö Y K Ü

larımın ne oranda samimi olduğunu sorgulamam gerektiğini düşünüyorum. Yani bırakabiliyorsan o zaman neden devam ediyorsun? Her neyse.

Burada üstünde durmamız gereken en önemli nokta şudur: Edebi türlerle ilişkilerimiz konusunda -biz yazarların- sıkı sıkı düşünmemiz gerekir. Şiir yazmakta ve şair olarak ün yapmakta ısrarcı olan ve hatta hayatlarını buna harcamış olan nice insan biliyorum ki, aslında denemeye ya da eleştiriye daha yetenekli. Daha yatkın. Geçenlerde sohbet ettiğimiz bir genç dostumuzla tam da bu konu—da bir muhavere geçti aramızda. Ben kendisine dedim ki, birkaç senedir acaba benim daha iyi olduğum edebi tür öykü değil de deneme midir, diye kuşkulandırmaktayım. Belki de arkadaşımız şaşırıldı. Bu kadar senedir öykü yazan birinin belki de öyküde değil de, başka bir edebi türde daha iyi olabileirim, bunu görmek ve denemek istiyorum, dememe şaşırıldı. Ben oldukça sarıh bir üslupla yazıyorum ve deneme bu sarıh üsluba daha yakın bir edebi tür, diye düşünüyorum.

Aslına bakarsanız, herkesin kendini bu edebi türlerde denemesi şart. Başka türlü kendimizi fark edemeyebiliriz. Ömür boyu şiir şiir diye tutturana ve belli bir başarı çizgisini aşamayan kişilerin kendilerini öykü gibi, deneme gibi türlerde denemesi gerekli. Neyse. Ben şiiri yapamadığımı düşünmüş ve öyküde karar kılmıştım. İşte türlerin kendi içlerinde bir hiyerarşiye sahip olduklarını söyleyen Faulkner'ın o ünlü sözünü be sebeple senelerdir tekrarlayıp duruyorum. Şiiri başaramamak bizi öyküye götürür. Öyküyü başaramamak ise bizi romana götürür. Peki, romanı da başaramamak bizi nereye götürür. Sanırım eleştiri türüne götürür, diye cevap verirsem eleştirmenleri kızdırırım. Ama genelde böyle olduğunu düşünüyorum. Evet, dolambaçlı yoldan dolana dolana size bir cevap vermeyi başardım sanırım. Öyküde karar kılışım daha çok bu hiyerarşi ile ilgili. Şiiri başaramayanların öykü yazdığı, onu da başaramayanların roman yazdığı gerçeğini kabul edersek, ben birinci başarısızlığımı itiraf ettiğim için, ikinci başarısızlığımı ise itiraf edemediğim için sanırım öykü yazmaya devam ediyorum. Ama bir şey daha var: Eleştiri ve deneme yazmak çok hoşuma gidiyor ve böyle giderse öyküden ziyade eleştiri ve deneme yazmaya başlayacağım. Şiiri ortaya çıkarmak için 1000 kiloluk bir çaba gerekliyse, öyküyü başarmak için de en az 500 kiloluk bir çaba gerekli. Deneme için mesela 150 kiloluk bir çaba yetiyor. Acaba roman yazmak için ne kadar çaba gerekli. Öyle sanıyorum ki, farklı farklı zamanlarda, yavaş yavaş, 50'şer kiloluk çabalar yetiyor.

Hasılı: Ben insanların kendilerini belli edebi türlere kilitlemelerini anlamış değilim. Buna gerek yok. Yayınlamasalar da, en azından kendileri için, yazarların farklı edebi türlerde kendilerini denemelerinde fayda var. Benim öykü yazıyor oluşum, doktorluğu başaramayan bir gencin öğretmenliğe gönül indirmesi gibi bir şeydir, desem, öykücüler üzülür. Ama böyle bir şeydir. &

ÖMER FARUK DÖNMEZ

HAKİKAT İLE GÜZEL

Araf suresinde "Fegsus'il gasas, leallehüm yetefekkerûn." buyruluyor.

"Sen hikâyeleri anlat; umulur ki tefekkür ederler." şeklinde çevrilebilir Türkçeye.

Dolayısıyla biz, hikâyelerimizi, olur da düşünürler diye anlatıyoruz. Emir böyle. Gerçi özellikle son yirmi yıldır birileri ısrarla "Sanatta mesaj olmaz!" davulunu çalıyor ama bizim bu konuda kaygılarımız var: *mesaj kaygısı* duyuyoruz.

Sanatı ve edebiyatı, zırvaya ve gevezeliğe indirgemek isteyenlere inat, lüzumu miktarınca *didaktik* olmakta bir sakınca görmüyoruz. Kadim edebiyatı-

mızın 'kitab ve hikmet' üstüne mebni olduğunu aklımızdan çıkarmıyoruz.

Tabi bu, estetikten vazgeçtiğimiz anlamına asla gelmiyor. Çünkü laik değiliz; zihnimiz, Allaha şükür, parçalanmış değil.

Parçalanmış zihinler, *hakikat ile güzeli* birbirinden ayrı şeyler olarak görüyor ve gösteriyor. Örneğin diyorlar ki, sanat, hakikatin değil; güzelin peşindedir. Sanatın işi gerçekleri açıklamak değil; güzellikleri ortaya koymaktır. Sanatçının işi öğretmek değil; estetik haz vermektir.

Üstelik bu cafcıflı cümlelerle çok insanı ikna da ediyorlar.

Oysa fena halde yanıılıyorlar.

Temel paradigma yanlış olunca, onu takip eden çıkarsamalar da yanlış oluyor.

Biz Müslüman müellifler olarak, laik bir zihne sahip olmadığımız için, hakikat ile güzel'i birbirinden ayırmıyoruz.

Biz Müslüman müellifler olarak, öyle bir hakikat'in peşindeyiz ki, o, güzelliğin ta kendisidir...

Ve hikâyeler, *hakikati* anlatmanın en *güzel* yollarından birisi olarak, karşımızda duruyor.

Allahu Teâlâ, Kur'an'da kimi hakikatleri hikâyelerle anlatmıyor mu? Efendimiz aleyhisselam, hadislerinde kimi hakikatleri hikâyelerle anlatmıyor mu?

Tabi şunu da unutmamak gerek: Allahu Teâlâ 'hikâyelerin en güzeli' dediği Yusuf aleyhisselamın hikâyesini anlattıktan sonra şöyle buyuruyor:

"Bu hikâyelerden ancak akıl sahipleri ibret alır."&

Ömer Faruk Dönmez

SEYİT GÖKTEPE

NİÇİN ÖYKÜ YAZIYORUM... DERDİM NE?..

Yazıyorum; çünkü 'yaşamak hastalığı'na başka çare bilmiyorum.

Yazıyorum; çünkü 'ölmek hastalığı'na da başka çare bilmiyorum.

Yazıyorum; çünkü duyduğum şiiri, yaşadığım romanı yalnızca öyküyle var edebiliyorum.

Yazıyorum; çünkü, Tanrı'ya duyduğum inancı Tanrı'yı anlamak duygusuyla pekiştirmek istiyorum.

Yazıyorum; çünkü, ruhumun ve aklımın 'silahlarıyla' girdiğim savaşta yenilmeyeceğimi biliyorum.

Yazıyorum; çünkü zamanın ve mekânın ötesinde bir Seyit olarak görünmek istiyorum.

Yazıyorum; çünkü öfkemi ancak bu şekilde ıslah edebiliyorum.

Yazıyorum; çünkü hayatımı ancak bu şekilde savunabiliyorum.

Yazıyorum; çünkü içimin içinden geçen yolları yürümek istiyorum.

Yazıyorum; çünkü sözcükleri sevmeyi beklemeden seviyorum.

Yazıyorum; çünkü içimdeki müziği susturamıyorum.

Yazıyorum; çünkü mutsuzluğu meşrulaştırmak istiyorum.

Yazıyorum; çünkü başka hiçbir yeteneğe sahip değilim.

Yazıyorum; çünkü iki göz, iki kulak, iki el ve on parmak bana yetmiyor.

Yazıyorum; çünkü 'bazı şeyleri' en iyi ben anlatabilirim inancını taşıyorum.

Yazıyorum; çünkü yenilgileri taçlandırmayı seviyorum.

Yazıyorum; çünkü bu dünyayı sadece sözcüklerle reddedebiliyorum.

Yazıyorum; çünkü sözcüklerin rüyasına uyandığım hayatı ancak bu yolla hatırlayabiliyorum.

Yazıyorum; çünkü yalnızlığa inanmıyorum.

Yazıyorum; çünkü zaman zaman 'yazısız' da yaşanabileceğini düşünen Seyit'e de inanmıyorum.

Yazıyorum; çünkü başka türlü bir 'yüze tükürmek' eylemi bilmiyorum.

Yazıyorum; çünkü çok kalabalığım... Her defasında, her öyküde, bu kalabalığa, bu kalabalığın girdiği yarıya bakıp 'doğumumu' hatırlıyorum.

Yazıyorum; çünkü yazarken Proust da, Dostoyevski de, Cortazar da, Rilke de, Bergman da, Kustirica da, Bach da, Veysel de olabiliyorum.

Yazıyorum; çünkü 'herkes ve her şey' olmaya çalışırken 'hiçbir şey ve hiç kimse' olmadığımı fark etmekten de haz duyuyorum.

Yazıyorum; çünkü kitap kokusuna ve mürekkebe âşığım.

Yazıyorum; çünkü bu aşkın farkına varıp kendilerini ikinci planda tuttuğumu düşünerek beni terk eden kızları haklı çıkarmak istiyorum. (Ben istemediğim sürece hiçbir kitap beni bırakıp gitmez... Gitmedi de zaten -biliyorum.)

Yazıyorum; çünkü ışığını gerçeklerden alan bir yalanın elyazımıyla ya da matbaa harfleriyle bezenip başkalarını da etkilemesini, tuzağına düşürmesini, kışkırtmasını seviyorum.

Yazıyorum; çünkü canlı bir varlığın (tek tek her bir öykünün ya da kitabın) hem annesi hem babası olmak duygusundan tarifsiz bir mutluluk duyuyorum.

Yazıyorum; çünkü aynı zamanda okuru da olduğum Seyit Göktepe'nin her yeni öyküsüyle kendisini önce kendi aklına, ruhuna; sonra 'öteki'ne ve 'ötekiler'e kanıtlayıp kanıtlayamadığına, silip silip yeniden kurma gayretine giriştiği dünyasının başarıya ulaşp ulaşmadığına tanıklık etmek istiyorum.

Yazıyorum; çünkü öteki türlü son derece sıradan bir insan olacağımı iyi biliyorum. Ve sıradanlıktan iğreniyorum.

Yazıyorum; çünkü iyi kitaplar okuyorum ve onlar (bazen bana rağmen hatta) 'yaz' diye fısıldıyor âdeta kulağıma. İç kulağıma. Kulaklarıma.

Yazıyorum; çünkü kalemimi bileyen sanatçılara duyduğum gönül borcunu ödemek istiyorum.

Yazıyorum; çünkü rüyalarımı hiç hatırlamıyorum. Bazı öykülerimin onları hatırlama gayretinden öte bir şey olmadığını itiraf ederim.

Yazıyorum; çünkü 'yazılmış', 'yazılmakta olan' ve 'yazılacak' bir canlı sıfatıyla kendimi iyi bir 'ilham kaynağı' olarak görüyorum. Yazarıma dönmeyen, 'yazarım' ile iç içe yaşamak ve ona duyduğum sonsuz şükranı ucu sessizliğe degecek bir 'haykırış'la dile getirmek istiyorum.&

ÖZLEM N. YILMAZ

YAZMASAYDIM ÇILDIRMAZDIM

Özlem N. Yılmaz

Niye yazıyorum diye düşündüğüm çok olmuştur. Bazen bir hikâye yazarken yazmayı bırakmış, kendimi bu sorunun cevabını ararken buluyorum.

Niye yazıyorum ben?

Neden saatlerce kâğıtların üzerine eğilip kahramanlara hayat vermeye çalışıyorum? Hayatın içinde tepemde tuhaf bir hayal bulutuyla dolaşmak hoşuma mı gidiyor? Zihnimdeki onlarca kurguyu bozup bozup yapmaktan yorulmuyor muyum? Niye uzun süre yazmadığımda içimde bir yerde bir ur büyüyüp duruyor? Bunca sorunun tek

bir yanıtı olmasa gerek.

Yarattığım kahramanlarım eşlik ediyorlar bana. Kalabalıkların yalnızlığında gittikçe çoğalıyorum. Bazen gördüğüm insanları kendi hikâye kahramanlarıma benzetiyorum, şaşıyorum. Bir hayali insana benzetmeyi anladık da bir insanı hayale benzetmek de ne oluyor? O zaman anlıyorum ki kahramanlarım benimle birlikte. Bazılarını seviyorum. Bazıları üzüyor beni, bazılarına kızıyorum, yapma diyorum, yanlış yapıyorsun. Bazılarına acıyorum, şefkat gösteriyorum. Kalabalığım. Koskoca bir ailem var. Ayrıcalıklıyım çünkü aile bireylerimi seçebiliyorum.

Yazdıkça kendimi daha iyi anlıyorum. Kalemle içe doğru bir kuyu kazıyorum. Kazdıkça yanıliyorum, yanıldıkça anlıyorum. Kahramanlarımla birlikte büyüyorum. Onların hatalarından dersler çıkarıyorum. Niye sevdi, niye nefret etti, niye öldürdü, niye terk etti, niye güldü, niye ağladı anlamaya çalışıyorum. Onları olduğu gibi -yarattığım gibi- kabullenmeye çalışıyorum. Kendimi kabullendiğim gibi.

Yazdıkça ölümsüzlüğe yaklaşıyorum. Öldüğümde, bedenimi soğuk toprağa gömüp gidecek olmaları ürkütüyor beni. Ne gariptir insanın hatırlanmak isteği. Hatırlanmak istiyorum. Öldükten sonra bunu bilemeyecek olmam isteğimi hafifletmiyor. Öldükten sonra hatırlanmak, ölümün hissettirdiği o ağır yükü azaltacakmış gibi geliyor. Benden sonra hikâyelerimin kalacak olmasına seviniyorum. Biliyorum ki beden toprağa karışır yiter, söz boşlukta yiter ama yazı kalır!

H E C E Ö Y K Ü

Kitaplarım tek mirasım olsun istiyorum. Kızıma apartman daireleri, bankalarda paralar, mücevherler bırakamam belki ama kitaplarımı bırakabilirim. İçlerindeki onlarca ev, araba, mücevher ve parayla birlikte hem de. O yüzden mirasımı sayfa sayfa biriktiriyorum.

Yazıp bitirdikten sonra duyduğum mutluluk için yazıyorum. Hikâyeme son noktayı koyduğumda mutlulukla gülümsüyorum. Bir yükten daha kurtulmuş olmanın rahatlığı, ailemin biraz daha kalabalıklaştığını bilmenin sevinci de ekleniyor mutluluğuma. İnsanoğlu ne tuhaf. Kendi yarattığı yükün altında ezilir ezilir de sonra o yükten kurtulunca sevinir!

Yazdığım için katlanabiliyorum. Savaşlar, şiddet, yoksulluk, yok olan doğa. İnsanı girdap gibi yakalayıp dibe doğru çeken bir kaosun ortasında kalemimi yazının toprağına saplayıp batmamaya çalışıyorum. Yazmasaydım bunca çirkinliğe nasıl katlanırdım!

Yazmak için ne çok sebebim varmış meğer. İyi ki yazıyorum. Yazmasaydım çıldırmazdım belki ama hayat daha gri, daha çirkin, daha çekilmez olurdu.«

GÜRAY SÜNGÜ

NEDEN YAZIYORUM?

Güray Süngü

Yazmanın ilk romantik heyecanlarını tadarken bu soruyu kendime çok sordum ve kendime çok cevaplar verdim. Kendime verdiğim cevapların okuduğum büyük yazarların neden yazıyorsun sorusuna verdiği cevaplarla kesiştiği yerlerde mutlu oldum, gurur duydum. Ama şimdi baktığım zaman, yazmanın o ilk romantik heyecanlarını tadarken verilen cevapların bütün samimiyetine rağmen bir oyundan öteye gitmediğini düşünüyorum. Onlar, kendimi yüce şeylere yaklaştırarak hayatı çekilir kılma iştiağıydı muhtemelen. Şimdi bile, mesela o yıllarda arkadaşlarımızla sigara üstüne

sigara, çay üstüne çay içerken yaptığımız muhab-

betlerde en benimsediğimiz gerekçe olan, İsmet Özel'in, "bir şeylerin yolunda olmadığına dair ciddi uyarılar alıyordum," sözünün gölgesine ne çok sığındığımız net biçimde aklımda. Acaba öyle miydi, ciddi uyarılar mı alıyordum ben, bir şeyler yolunda mı değildi, bir şeyler yolunda değilse bu benim için acaba çok önemli miydi? Bu sorulara verebileceğim cevabım yok. Sadece uzun bir süre Özel'in gerekçesinin benim de kutsal gerekçem olduğunu söyleyebilirim. Sonra başka yazarların düşüncelerini de okudum. Hepsinden çok etkilendim. Anlam dünyasının kapısını aralamak. Dünyanın tuhaflığına karşı bir duruş geliştirmek. En güzeli dünyayı değiştirmek. Böyle ulvi, yüce amaçları yazmanın gerekçesi olarak saymaktan keyifli bir şey yoktur muhtemelen. Bunları saydım bir süre, arkadaş sohbetlerinde, kendi kendime yazarlığımla alakalı hayaller kurarken, *kitaplarım yayınlanmış, benimle mülakat yapılıyor, böyle bir soru geliyor, cevap veriyorum, dünyanın garipliğinden, adaletsizliğinden bahsediyorum, dünyanın daha iyi bir yer olması için bir şeyler yapmalıydım diyorum, filan*, konferanslara çağırılıyorum, oralarda anlatıyorum. Bunlar haz veriyordu. Öte yandan ben böyle birisi değildim aslında. Kendimde başlayıp kendimde biten duygularım vardı. Acılarım ve yalnızlığım vardı ve bu acıyı, yalnızlığı bu türden dertlerle ilişkilendirmek keyifliydi ama tam manasıyla doğru da sayılmazdı. Sohbet ederken insanın kendisini ni olduğundan daha önemli hissetmesine yol açan masum bile olsa sahtekâr-

lıklardı aslında bunlar, bunu fark ettim. Çünkü Dünyanın daha iyi bir yer olmasıyla ilgilenmiyordum işin gerçeği. Bunu tabi ki arzuluyorum, savaşlar olmasın, adaletsizlik olmasın, yalan olmasın, hile olmasın, zulüm olmasın ama yazma gerekçemi bu arzularla ilişkilendirmek insanın ancak kendisini fazla önemsemesiyle mümkün. Ben hiçbir zaman kendimi o ölçüde önemsemedim. Ben dünyayı değiştiremem. Dünyaya, hayata cesaretle bakan birisi degildim çünkü. Ama büyük şeylere ilgi duyuyordum, ince şeyleri önemsiyordum. İçim cız ediyordu mesela bir acıya rastlayınca bir hikâyede, bir filmde.

İnsan en çok kendisine yalan söyler, bunu Düş Kesiği romanımın teması olarak seçmiştim. İnsanın en temel yanılgıları genellikle kendisi hakkındadır. Çünkü hiçbir şeyi insan kendisinin dışına çıkarak düşünemez, akledemez. Buna becerisi yoktur. Üzerine benzin döküp kendisini yakan bir insan bile tahmin ediyorum ki (çünkü böyle bir şeyi bilmem mümkün değil, sadece anlamaya çalışabilirim.) amaçladığı şey kadar (eyleminin amacı, ideolojisi, inancı...) amaçladığı şey için o eylemi (kendisini yakma eylemi.) yapan kişi olmanın kutsanmışlığından güç alır. O'nu yapmanın değil, O olmanın cazibesi. Yazmanın romantik heyecanlarından sıyrılamamış bir yazar, bu itibarla yine tahmin ediyorum ki ortaya bir eser koymak ile o eseri ortaya koyan kişi olmak arasında gidip gelirken (Tabi, o bilince sahipse. Ki ona bile sahip olmayabilir.) nerede durması gerektiğini tam anlamıyla kestiremez. Bu gibi kendimce anlamlandırmalardan sonra vardığım yer, yazmak beni olmak istediğim kişiye yaklaştırıyor hakikati oldu. Bu hakikati o zamanlar şiir yazmak ile şair olmak meseleleriyle ortaya koymuştum. Başlarken sanat icra etmek meselesi, icra edilen sanatın müsebbibi ve müellifi olmayı içeriyordu çünkü. Ama kış bahçesi romanımın teması olarak eser ortaya koymak meselini seçtiğimde kafamda bu aydınlanmayı kendimce tam olarak yaşamıştım. O bölümü aktarmak isterim;

"Ben ne istiyorum biliyor musun Derya?" diye sordum, aklımdan geçen düşünceleri bir yana bırakıp. Derya dikkatini bende topladı.

"Mesela şu romanı yazsam. Yazabilsem, bitirebilsem. Sonra eve bir hırsız girse, romanımı çalsa. Sonra onu yayınlatsa. Sonra o roman çok beğenilse, çok takdir edilse. Sonra ben ölsem, romanı benden çalıp yayınlatan adam ölse, beni ve onu tanıyan herkes ölse. Ama yüzyıl sonra bile o roman o isimle yayınlanmaya, okunmaya, takdir görmeye devam etse.." dedim. Derya'nın dikkati hala bende.

"Düşünsene adamın adı Mahmut. Öleli yüzyıl olmuş. Kitabın kapağında Mahmut yazıyor. Arkasında fotoğrafı da var. Hayat hikâyesi belli. Şurada doğdu, şurada öldü. Önemli değil mi, ne kadar önemli. Romanı okuyanlar, onun fotoğrafına bakıyorlar, benim değil. Ama ben benim fotoğrafıma bak-sınlar mı istemiştin? Cümlelerimi okusunlar mı istemiştin? ikisini birden isteme hakkım da var belki."

H E C E Ö Y K Ü

Derya'nın dikkati hala bende.

"Ben kimlik kartıma yapıştırılan fotoğraftaki adam mıyım sence, en çok? Ya da aklım ermezken bana seslenmek için, topluluğun arasında kaybolmam için bana koyulmuş adın ardındaki adam mıyım daha çok. Yoksa hayatının bir anlamı olsun diye kurduğu o güzel cümlelerin içindeki adam mıyım? İşte benim istediğim şey; bu sorunun cevabını hiç düşünmeden bir kerede verebilmek. Bazen doğru cevabı bilirsin ama yine de yanlış cevabı işaretlersin. Benim istediğim doğru cevabı hiç tereddüt etmeden, bir kerede verebilmek. Ama ben bunu yapabilecek durumda değilim." Cesaretin varsa ekle; çünkü o büyük romanı yazmanın değil, o büyük romanın yazarı olmanın peşindeyim. En azından bir süre öncesine kadar öyleydim.

Bu parçada o büyük romanı yazmanın değil o büyük romanın yazarı olmanın peşine düşmek bir olumsuzlama içeriyor tabi ki, işin odağında eser değil, yazar var çünkü. Sonrasında romandaki karakter o büyük roman dediği romanı yakar, çünkü büyük romancı hedefi ya da yanılığısından ortaya bir eser koyma iştiağına evrilir zihni ve bilinci. Artık bu sorunun cevabını verebiliyorum demek çok zor, her ne kadar ben verebildiğimi düşünsem de bunu iddia etmem doğru olmaz, çünkü bir kenara bırakmadığımız birçok şey var. Ama en azından anlattıklarımın yazma amacımı bu minvalde bir ilişki kurarak ifade edebilirim. Ortaya bir eser koymaya çalışıyorum, o eserin sahibi olma arzumu becerebildiğim ölçüde terk ettim. Yineleyeyim, ortaya bir eser koymaya çalışıyorum. Ben dünyayı değiştiremem. (Dünya değişmez, çünkü sürekli olarak değişiyor.) Ama belki... romanlarım, öykülerim, yani bir ihtimal, yani benim oldukları için değil, iyi oldukları için, insanın kalbinde bir şeyleri titretmeyi başarabildikleri için, dünyayı değilse bile, birilerini değiştirebilir. Günün birinde, Oğuz Atayın, Cahit Zarifoğlu'nun eserlerinin bana yaptığını onlar da birilerine yapabilir. Bu umudu taşıdığım için yazıyorum. Ama tek gerekçem bu değil.

Ardından söyleyebileceğim şu ki; yazabildiğim için yazıyorum. Çocukluğumdan beri içimde bir takım adamlar dolaşıyor, üstelik yalnız değil, olayları ve ihtimalleri ile birlikteler. Birbiri ile alakası olmayan adamları ve olayları birbirlerine bağlamak, onları birbirinin sebebi veya sonucu haline getirmek gibi nedensiz gibi görünen arzular uyanır sürekli içimde. Otobüste işe giderken araba modellerini saymak, plakaları okumak gibi bir şey. Yazarlık sezgisi dediğim şey de yazabilme gerekçemle doğrudan ilgili. Bir film seyrederken o filmle alakalı birkaç farklı gidişat, daha fazla son belirleme arzusu. Öyle ki, bunlar çoğunlukla beni ağız tadıyla film seyretmekten, kitap okumaktan da alıkoyan şeyler. Öte yandan farkındayım ki bu cevap işin biraz daha teknik yönü; yani neden öykü sorusunun, 'neden müzik değil de öykü?' türündeki hali için verilecek bir cevap.

Bir başka sebep; Büyük ve iyi bir şeyin parçası olmak, olmaya yaklaşmak, olmayı umut etmeye devam etmek benim için sadece yazmakla mümkün olabilecek bir şey olduğu için yazıyorum. Bu benim önkabullerimle de ilgili. Benim için dünyanın en müthiş insanı Einstein değil çünkü. Ya da Steve Jobbs benim için hiç mi hiç önem taşıyor. Bir siyaset adamı da benim için anlamlı değil. (Aliya hariç. Ama o bir asker ya da devlet adamı değil zaten. İnsan, mesleği değildir. Ötesi varsa, değildir.) Bilim, teknoloji veya bunun gibi şeyler ilk bakışta insana hayatı kolaylaştırıyor görünebilir. Ama kolaylaşan her şey zamanla değerini yitirir, çürür ve kokar. Ama sanat insana hayatı kolaylaştırmaz. Aksine zorlaştırır. Özel bir şirkette pazarlama takım lideri olarak çalışırken, pazarlamacıların müşteri ziyaretlerine giderken arabalarında türkü dinlemelerini yasaklamıştım mesela. Çünkü Neşet Ertaş cahildim, dünyanın rengine kandım dediği zaman, siz hiçbirşey olmamış gibi o müşteriye gidip o cümleleri kurarak o malı satamazsınız. Sizin hayatı kutsayan pazarlamacı ve başarı odaklı algınızı felç eder çünkü iyi sanat. (O işleri mecburiyetten yaptım, ama artık bıraktım.) Bu itibarla benim için büyük adamlar sanatçılardır, büyük şeyler de eserleridir. Yazmak da benim için bu büyük şeyin parçası olmaya yaklaşmak, en azından bu umudu besleyebilmek anlamı taşıdığından yazıyorum.

Bir diğer gerekçem; Çünkü neremden, ne vesile ile geldiğini bilmediğim benim bir sızım var. İlk gençlik yıllarımdaki gibi sürekli olarak hayatı kendi kendisine zindan eden bir adam değilim artık ama bir öykümde karakterime de söylettiğim gibi "bende bir şey var ve bana bir şey yapıyor." Bu gerekçem belki de en hakiki gerekçem ve "bir şeylerin yolunda olmadığına dair ciddi uyarılar alma" halinin bir yansıması. Ama şimdi yazmanın ilk gençlik yıllarımdaki romantik heyecanları içinde debelenerek, kendimi fazlasıyla kutsadığını hezeyanlarında veya arkadaş sohbetlerinde havaya girerek söylemiyorum bunu. O devirleri ve sarhoşluk halini atlattık çoktan. Ama ağrı aynı yerde. Artık teşhisi doğru yapma yeteneğine sahibiz. Daim sızı, hayatı olduğu şekilde yaşamaya engel çünkü. Düş Kesigi romanımda karakterime söylettiğim cümle; *Sevilmeye bile değer olmayan birisi haline gelmemin suçlusu aklım, zihnimdi ve sokaklar yolunda rahatça yürümesine sebep olacak bir hayatı kurması için kendisine hiç engel çıkarmamış zihinlere sahip insanlarla doluydu.* Yani hayatı algılayışım ve hissiyatım nedeniyle mutlu mesut bir adam olma ihtimalim yoktu ama sokaklarda ki sıradan akıllar ve sıradan kalpler acısıyla tatlısıyla hayatlarını yaşayabiliyorlardı, o halde benim *yok yere ağlamamın* bir sebebi olmalı değil miydi; bu ağrı beni yorganın altında dişlerini sıkarak uyumaya değil, yorganın altında dişlerini sıkarak uyumaya çalışanların hikâyelerini anlatmaya itiyor değil miydi?

Bu anlattıklarımınla derdimi ifade edebildim mi bilmiyorum. Umberto Eco, Genç Bir Romancının İtirafı adlı kitabında "Nasıl Yazıyorsunuz" sorusu-

H E C E Ö Y K Ü

na verdiği cevabın hikâyesini anlatır. Değişik zamanlarda, farklı ortamlarda birbirinden başka cevaplar vermiştir bu soruya, ama nihayetinde ne söylerse söylesin nasıl yazdığını tam olarak ifade edemeyeceğini düşündüğünden olsa gerek kendince bir cevap geliştirir. Soldan sağa der, soruya cevaben. Ben de bu sebeple ayaküstü sohbetlerde bu soruyu geçiştirmek amaçlı verdiğim cevabı son gerekçem olarak anmak isterim. Çocukken çok sevdiğim bir oyuncak, çok beğendiğim bir kitap ya da benzer çok sevdiğim, beğendim bir şeye sahip olunca, onu sığıyorsa cebimde, yastığımın altında ya da yakınım—da bir yerlerde tutardım hep. Arasıra elimle yoklardım. Dokunurdum arasıra. Hatta buna bir öykümde değinmişim; hatırladığım kadarıyla şöyleydi "Dokunabildiğim" adlı öykümdeki cümle; *"Bir çocuk yatağında yatarken yastığının altındaki anahtarlığı sıkı sıkıya tutuyorsa, onun içinde, içine düşmekten korktuğu bir karanlık vardır."* Öykü benim için böyle bir şey. Arasıra yazıyorum. Orada durduğunu bildiğim için/halde dokunarak varlığını hissetmekten kaçınmadığım bir şey gibi yazmak, benim için.«

MURAT YALÇIN

NİÇİN ÖYKÜ YAZIYORUZ?

{{Niçin öykü yazıyorlar, yazmasınlar! Kaç kere söyledik, dinletemedik!"

"Bir sorun bakalım, niçin öykü yazıyorlar hâlâ?"

"Niçin öykü yazıyorlar, biliyor musunuz? Yaa, bilmeden konuşmayın öyle!"

"Niçin öykü yazıyorlar, niçin?" .

Necatigil gibi düşünüyorum: İnandırıcı bulmadığım gibi gülünç, giderek sakıncalı bulmaya da başlıyorum bu soruları. Okul temsiline çıkmış kostümlü, makyajlı, takma bıyıklı kızlarla oğlanlar geliyor gözümün önüne. Bekçi Murtaza rolü verilmiş bir kız çocuğu düşünün: Gülmez misiniz? Üzülmez misiniz, dili sürçtükçe?

Murat Yalçın

Dergilerin en eğlentili yerleridir anket sayfaları: Sosyeteye yeni girmiş edasıyla caka satanlar, kendini bir davaya adanmış gösteren benciller, okuruna kur yapanlar, okuyanı ters köşeye yatırma hevesiyle yapılmış aşırı tutumlarla penaltı kaçıranlar, izleyiciyi tezahürata zorlayanlar, tirübüne oynayanlar, gözleri yaşarmadan bir çuval soğanı doğrayabileceğini söyleyenler, pencereye üşüşmüşlerin çılgınlıklarını atanlar, sanatının gizlerini açığa vurursa değerini yitireceğini sananlar, özentili dil gücünü tartıya çıkaranlar... Yani, söz hurdalığı ya da Kendinden Menkul Kıymetler Borsası!

Soruları yanıtlamaktansa yanıtları sorgulamak peşindeyim.

Yoksa "Vaktin zulmüne karşı yazmak gerek", "Niçin yaşıyorsam onun için yazıyorum" lakırtıları etmek kolay. Ya da "Söz balığını zıpkınla avlayan şair, oltayla tutan öykücü, ağla çeken romancıdır. Ben oltacıyım!" demek... &

MERVE KOÇAK KURT

HARU

Nie yapabilirdi ki kendini döne döne tekrar eden zaman karşısında? Adam, I^uzaklaştıkça uzaklaşacak, sonra doğası gereği kaybolacak, bir gölge gibi sadece izini bırakacaktı giderse. Coşkusu kendinden menkul bir ayın içindeydi. Bahar gelmişti gelmesine, ama gidişlerin bir aya toplanmasına hiç bu kadar yakından şahit olmamıştı. Karaltısını bırakıp kendince yazmaya koyuldu.

Aslında gideceği yerle ilgili en ince detaylar bile hazırды:Yaşayacağı şehir, yapacağı iş, oturacağı ev, seveceği kadın... Deniz kenarındaydı ve yine deniz kenarına gidecekti, ama sessiz ve sakin bir köye. Öyle bildiğin köylerden değildi bu. Uzakta da olsa yakın. Büyükşehrin eteklerinde. İssiz ve alabildiğine dingin... Aradığı buydu.

"Yine aynı aydayız. Bir yıl geçmiş aradan." diye geçirdi içinden. Bir yanda Maria Callas'ın o tiz sesi. Satır satır indiği bir beyaz boşluğu dolduruyordu. Kardan adamın gözlerini oyup kömür yerleştiren bir çocuk gibiydi. Hain. Kalleşçe. Acımasız. Adam olmamıştı bir türlü. Hiçbir zaman da olamayacaktı!

Dünya son gününü mü yaşıyordu yoksa? Öyle miydi sahi?Yaptıklarını düşündükçe. Haksızlık ettiği onca yılın emeği değil miydi: Kıydığı canı, cananı, çocuğunun annesi? Ne yapıyordu şimdi acaba? Kimlerle görüşüyordu? Acabaları çoğaldı içinde adamın. Ne düşünüyordu? Ne yazıyordu kadın? Kendi yazgısını mı?...

O sabahın da diğerlerinden pek farkı yoktu aslında. "Anneee, bak çiçekle—rimiz çıkıyor topraktan!" diyerek müjdeyi verdiği gündü oğlumun. Öylesine coşkuluydu ki sesi, hiç kaybolmasın istedim. Yaşlanınca bizi bekleyen yalnızlığın içinde bir renk/ahenk olmasını dilemiştim onun. Hem kabul edilmiş bir dilekti de.

Bir çiçekle bahar olmazdı biliyorum, ama yaşamın rengini soluyabilirdik böylece.

Erkenden uyandık o gün de. Her zamanki vakitti. Günlerden yaz günüydü, aylardan Haziran. Kırkıındaydın o yıl. Uyanıp lavaboya gittin her zaman—ki gibi. Sonra küüüüüüüüt diye bir ses. Komşudan geliyor sandım. "Allah Allah!" diyerek söylendim.

İçimden bir ses kalk demişti. Kalktım. Baktım ki oğlumuz yatağında mışıl mışıl uyuyor. Yataktan düşmüştür belki diyerek ona bakmıştım önce. Sonra koridoru geçip lavaboya yöneldim. Kapı yarı aralıktı. "Hayatuuuum!" diye seslendim önce, "Hayatuuuum!" Ses seda yok. İçime bir kurt düştü.

H E C E Ö Y K Ü

Kapı aralık olunca gayriihtiyari açtım. Baktım ki, yere boylu boyunca kapaklanmış bir gövde. O an defalarca seslendim sana. Cevap yok. Nefes alıp almadığın bile belli değil. Öyle daracık ki o yer. Kaldırmaya çalışıyorum. Aklımdan geçen tek şey öldüğündü. Meğer ne yakınmış ölüm bize!

Seslendim komşulara. Kaldırmaya çalışırken baktım nefes alıyorsun, hemen bıraktım. Yerdeki kan gölü korkutmuştu beni biraz. Titreyen ellerimle telefona sarıldım. Komşuların kapısını çaldım. Ambulansı onlar çağırdılar. Ben, nedense abini arama ihtiyacı duymuştum ilkin. İki kardeştiniz hepi topu. Başka kimi arayabilirdim ki? Komşular geldi, sarsmadan sırtüstü yatırdılar seni. İşte o an gerçekten korktum.

Birkaç dakika sonra kendine geldin. Titrerken ellerin telaşla, ben *"Hayatım, lütfen kıpırdama!"* deyip duruyordum. Dinlemedin. Başında biriken kalabalıktan bunalmıştın. Sonrasında kalktın. Bilinçsizce yatak odasına yöneldin. Yastıkta yine ufak bir kan gölü. Duvardaki çıkıntı alnını yarmıştı. Kocaman bir yarık...

Sen kendine geldiğinde ambulans gelmişti. Baktılar, sordular, ilgilendiler. İyiydin. Her şey normal gözüküyordu. Kapı çalındı. Abinler gelmişti. Aşağıdaki ambulansı görünce eli ayağı boşalmış abinin. Seni görünce öyle kuvvetli bir sarılışı vardı ki anlatamam. Hatırlamıyorsun değil mi? Kocaman adam birden ağlamaya başladı. Metanetle sırtını sıvazlıyordum. *"Abi, bir şey yok! Merak etme."*

Her ihtimale karşı hastaneye götürdüler seni. İşte o an zembereği boşaldı tüm saatlerin. Elim ayağım da öyle. Titriyordum. Birden ağlamaya başladım. Eltime sarılıp *"Ben onsuz ne yaparım?"* diyerek. Bütün gün sürdü bu deli nöbet. Durup durup ağlayışlarım... Sayıklamalarım... Gündüz korkularım... Sürekli gözlerimin önüne gelen aynı kareler... Sakinleşmem epeyce vakit aldı. Hangi iyiliğin karşılığıydı bilmem ama birkaç saat sonra evdeydin, evimizdeydin. Eve geldin gelmesine, ama gelen gerçekten sen miydin bilmiyorum!

Hastaneden eve döndüğümde bir şeylerin değiştiğini ve daha da değişeceğini eşikten geçer geçmez hissetmiştim. Bunca küçük kırık birikmiş ve büyük bir fay hattına dönüşmüştü sanki. Sürekli çatlaklarını sıvadığımız yaşlı bir binanın çatırtılarını duymaya başlamıştım evimizde. Kaç yıl olmuştu? On beş yıl, dile kolay... Onca şey sığdırmıştık. Dürüst ve açık davranmaya söz vermiştik birbirimize. En başından beri... Peki, ne olmuştu da böyle olmuştu? Böyle gizli saklı, birbirimizden uzak yaşamaya başlamıştık? Kırılma noktası neydi? Biz, birbirimizi ne kadar bütünleyebiliyorduk artık? Daha doğrusu, artık kim kim için 'elmanın diğer yarısıydı?

Aşkın zamanla alışkanlığa dönüşen o rutinini sevgiye dönüştürmeyi başarmıştık başarmasına da... Çok darbe almıştık! Sanırım bizi yorgun kılan

buydu. Düşüp bayıldığımda doktorun dediği şey de aynıydı: "Aşırı stres!" Başka bir sebep yok! Sebebi kendimden başka bir yerde aramıyorum zaten. Şimdi de öyle...

Senin için ne ifade ettiğimi biliyordum. O olaydan sonra, ölümün kıyısına gidip geldikten sonra yazdığın notları gördüm. Çalışma masanda açık bırakılmış not defterini görünce... Gözlerim ister istemez kaydı. Küçük yıldızlar eşliğinde, el yazınla yazmıştın. Keşke bu cümleleri bana da söyleseydin... Ama sanırım bunları konuşmak için biraz geç kalmıştık artık.

*Sabit gözbebekleri, titreyen eller, kapalı bir bilinçle gidip gelmek onun karanlığına. Gözlerinde görmek ölümü başka neydi, bugünden başka neydi? İşte bu yüzden 'yarın' diye bir şey yok, hiç olmadı, olmayacak da...

*Sınandık. Kaç ömür gitti ömründen bu sabah biliyor musun? Hayatımızın değeri kaç ömür edecek daha?

*Kelimelerin ölüm kusuyor, kalemin kan kokuyor, değtiğin yere kadar gidebildiğin kadar, yakınsın işte bu kadar: Hayatla ölüm arasındaki çizgide.

*Değilmiş insana koyan hiç değilmiş kendi ölümü... Yarım kalmakmış ölümün kıyısından dönerken hayat...

*Oysa sen benim 'hayatım'dın. Hayat, nasıl bu kadar yakın olabildi ölüme?

Sen gittikten sonra kendime bir söz vermiştim: Asla geriye dönüp bakmayacaktım. Bir kadın olarak hayat ne getirirse onu yaşayacaktım. Acı da olsa tatlı da olsa. Bu sözü ne kadar tutabildim bilmiyorum. Bir de yazacaktım. Yazmayı hiç bırakmayacaktım.

O günlerde defterime düştüğüm notları okuyorum da şimdi... Bir yanımda eksik. Buğuyla kapanmış gözlerim bir süre sonra okumakta güçlük çekiyor yazıları. Artık baharı imleyen tek bir iz bile yok yüzünde. Silineli epey zaman oldu. Ama sanki şu merdivenin tırabzanlarına tutunup da yukarı çıktığın o günkü gibi her şey. Vakit duruyor ve zembereği kırıldığında saatin, sana dönüşüyor bütün anılar.

Kapı oradaydı. Merdivenler de...

O son gün, bir daha hiç gelmeyeceğini bile bile çıkmaya izin vermiştim kapıdan. Biliyordum ki öncesinde söylenebilecek varsa söylenmişti. Tartışmaya bile mecalim yoktu. Biten sadece konuşma baloncuklarına sığan koskoca bir aşktı. Oysa masayı bile hazırlamıştım. Loş bir ışık aydınlatacağı salonu. Sonra çok şeylerden konuşacaktık. Sen gitmeseydin eğer...

Gittin. Kendi hayatını yaşamaya... Haklıydın belki de! Biten biterdi. Hatırlar mısın, evlenmeden önce demiştin sana: "Biter!Bitecek!"... Cevabını hatırlıyor musun bilmem: "Başkalarıyla başlamasındansa, sizinle başlamadan bitmesine bile razıyım!"... Başladı ve bitti. Hepsi bu! Alışmam vakit alacak.

H E C E Ö Y K Ü

Dün bir radyo keşfettim. Biliyor musun, sadece tango müzikleri çalıyor. Ne çok severdik. Meğer ne çok tango parçası varmış. Çeşit çeşit. Dil dil. Şimdi yine hiç bilmediğim bir dilde söylüyor adam şarkısını. Hiç bilmediğim bir anlamda duyuyorum onu. Ama hissettirdiği o eski duygu çok tanıdık, 'acı'...

Bugün, günlerden acı. Yokluğunu düşünüp kurşuni gökyüzünü dolduruyorum içime, gökyüzünün kurşunisini. Birkaç kuş çekip çıkarıyor beni yağmurlu havanın kasvetinden. Güneş açmıyor pek.

Bu aralar bakıyorum ki oğlumuz sabahları, erkenden kalkmış, üstünü giyinmiş, çantasını hazırlamış, sütünü dolaptan almış ve televizyon karşısına geçmiş oluyor. Öncesindeki rutinleri de yaparak üstelik! Kendi haline bıraktığında daha iyi: Kaplumbağaları yemleyişi, çiçekleri sulayışı ve sofrayı kuruşu... Boyundan büyük işler mi veriyorum yoksa ona? Böyle bir dolu şeyle karşılaşacak ama ileride biliyorum. Yalnız başına çocuk büyütme kolay mı?

Sizi tek başınıza bırakmak en zor olanıydı. Allahtan güçlü kadındın. Allahtan çalışıyordun. Allahtan oğlumuz artık büyümüştü. Olgun ve hassas bir çocuktun. Hatırlar mısın bilmem, bir keresinde daha ortada hiçbir şey yokken ne sormuştun bize: "Anne, baba siz ayrılırsanız ben kimde kalacağım?" Şaşırmıştın. "Oğlum, küçük olduğun için mahkeme muhtemelen seni anneye verir. Hafta sonları da babana." demiştin. O da, "Ama haksızlık olur. Ben önce annemde kalırım, haftanın ortasındaki günün akşamı da babam alır beni!" deyip gülümsetmişti bizi. Şimdiyse sadece hafta sonları görebiliyorum onu. Suçum ağır ya; evi terk edişim, başkasıyla yaşayışım, sorumsuzluklarım... Bu kapıya her varışım, eşikte her duruşum aynı cehennemi yaşıtıyor bana. Çünkü aynı evdesiniz. Aynı renk ve ahenkte çiçekler sarkıyor balkon—dan yine. Güzelliğin hep çevrene yansırı. Hâlâ öyle... Bıraktığın gibisin.

Biraz geç kalmıştık aslında. Mevsiminde ekilmeliydi tohumlar. Yine de denemeliydik. Nisan'ın ortasıydı vakit. "Henüz geç değil!" diyerek koyulduk işe. Balkondaki uzun, dikdörtgen saksıya fesleğen tohumları serpiştirdik önce. Tüm acemiliğimizle can sularını verdik birer birer. Sonra hayat fışkırsın istedik çiçeklerinden balkonumuzun.

Cunda'dan kendi elleriyle toplayıp getirdiği akşamsefası tohumlarını ekerken öylesine heyecanlıydı ki. Görmeliydin. Gözlerinde ışıltılar... "Acaba yeşerecek mi?" Kaygısı boyundan büyük. Başımı kaldırdığım zaman gördüm ki meraklı bir komşu kadın balkonundan izliyor bizim bahar seremonimizi. Hayat işte şuncacık: Bir avuç toprakta bitiyor her şey! Sonumuz ne olacak kaygısı. Ertesi güne sarkan düşlerimiz...

H E C E Ö Y K Ü

İlkbahar önce dışarıdaydı. Sonra geldi içimize; usulca ve kelimelerini dökerek eteklerinden... Şimdi bir yaz gününe gebeyken ömrümüz, "En güzeli—ni görmedin daha!" dediği çiçeklerini veriyor. Meyvesini görebilmek için. Bahara dalışım sözlerimin esrikliğinden.

Bir daha hiç gelmeyecek! O ilk baharımız.

Birbirimizden ayrı yaşadığımız hayatlarda eyleşiyoruz şimdi. Hafta sonları kapıda hazırlanmış beni bekliyor oğlumuz. Uzak, sessiz, sakın ve mesafeli... On yaşında henüz. Ama omuzlarından akıyor küçük adam halleri. Hatta bıyıkları bile terlemiş. Bana kırgın. Haklı. Onu suçlayamam. Gidişimi anlamlandıracak yaşta değil çünkü henüz. "ileride anlayacaksın!" desem de elimi omzuna atıp. Başka bir yaşam ümidinin ne olduğunu anlaması zor. Söyleyecek sözüm yok. Başım önde, mahcup ve ezik, kapının önündeyim yine. Bir kuru 'merhaba'... Ne söyleyebilirim ki başka!Ne diyebilirim ki!

Çok şey olabilirdi. Bu hikâye böyle bitmeyebilirdi.

Zaman dursaydı. Sen merdivenlerden hızlıca çıkmadan önce... Konuşabilseydik gitmeden. Bir Japon olsaydık, onun adı da keşke "Haru" ...

Biliyor musun "Haru"nın anlamı "ilkbahar" demekmiş. Ama sen gittiğinden beri doğmamış kızımızın adı "Bahar"

ZEYNEP DELAV

BİPOLAR*

Anemnez Formu:

Yağmurlu bir günde, dışarıdan yağmurun, içerden buharlaşan camın arkasından sanki buharını silince görecekmışim gibi, içinde annemin olduğu arabanın ardından bakan, babannem sesimi duyacak diye de kısık sesle, korkup, inatla kazağımın kollarıyla buharı temizlerken içimden "Gitme anne, n'olur gitme," diyen, o günden beridir yağmura küs, her yağdığında şehirdeki bütün lacivert arabaların erimesini isteyen ben, bütün bunları düşününce de nefesimin tıkanıp hissedip pencereyi açıp nefes almaya çalışan, pencerelerle ve nefes alamamaya karşı, panik atak olduğumu söyleyen, her ayın on üçünde gittiğim psikologla hep iyi ilişkiler içinde oldum. Yaşım otuz beş, adım Hakan, sigara kullanmıyorum, şarap içerim arada.

* * *

— Size kendinizi iyi hissettiren bir şey yok mu? Uyku düzeniniz nasıl?

— Eskiden, yani ben çocukken, annem gittiğinde karşı dairedeki Behçet amca ölmüştü, Kuran okunuyordu, camdan baktığımda Kur'an sesini duydum, o günden sonra her Kur'an sesi duyduğumda annem hep bir daha gitti. bir daha. bir daha.

Hatta bir ara babaannem bana Kuran öğretmeye çalıştı ama beceremedi "Öğren de biz ölünce okursun." işi gücü kendini düşünmekti zaten. İşte o zamanlar dayanamadığım Kuran sesi şimdi bana iyi geliyor, iyi hissediyorum kendimi.

Uyku düzenim... Bazı günler iki saat uyuyorum, bazı günler ise sabahtan akşama kadar, değişiyor.

— Geçen geldiğinizde ailenizden birilerine annenizin neden gittiğini sordunuz mu?

— Sormadım, sormadım daha doğrusu, ama ne yapmış olabilir dersenez, annemin gittiği gün, babam eve girer girmez annemi saçlarından tutup kordondan salona kadar sürükleyerek getirdi, tabi annem bağırınca ben de ağlamaya başladım, O çok iyi idi ve hep beni en çok düşünen tek kişiydi, sabah uyanır uyanmaz, ayaklarım o soğuk muşambaya basmasın diye hemen çorap giydiren, çorabımın yanında ki desenlerden, gemilerden, hayvan resimlerin-

den hikayeler uyduran, uykum açılıns diye durup durup öpen, sırtıma yeleği geçiren, sofrada ben doymadan kendisi yemeyen annemdi.

Onu öyle sürüklenir görünce ağlamanın yanında, altıma da kaçırmıştım. Babam anneme ilkin öyle bir tokat attı ki, annemin dudağı patlamıştı, patlamak da ne, koltuğun koluna sıçrayan kanı görünce annem ölecek zannettim.

Babam vurdukça, annem ayaklarına kapanıyordu, hani seni ittirene yalvardıkça pislik haline gelirsin ya, annem o durumdaydı, oldukça zavallı!

Babannem, babamı tutmaya çalışıp "Dur oğlum, komşular duyacak!" diye söyleniyordu, derdi komşulardı, ulan annem ölüyor, kadının derdine bak.

Ne yapmıştı annem bilmiyorum, babamın onu döverken çıkardığı hırıltılı ses, annemin çığlıklarla ağlamaları hiç ipucu vermiyor bana, diyorum ki Hakan, annenin ne suçu vardı, orospu muydu, olsun annem o benim.

Annem gittikten bir kaç yıl sonra babam annemi bulmaya çalıştı, epeyce araştırdı, dayımlara gitti geldi, ama bulamadı. Başında nimet diye gezdirdiğin nedendir bilinmez, alıp seni ayaklar altında un ufak eder, soğuk terlerle baş edemeyince de ezip geçtiği nimeti, dayanamayıp ekmek yapıp tapınmaya başlar ya... Soğuk namlusu sürekli şakaklarda duran başa bela bir silahtır vicdan! İşte o silah babamın şakaklarından hiç inmedi, ama ne çare!

Babam akli sıra, beni hafif bir kadından kurtardıysa da, -hani en kötüsü öyle ya- canımı söktü ama hiç haberi olmadı, kaç yıldır hayattayım, içim kuyu gibi ne istersen var dibinde... paslanmış filkete, saman çöpü, kuş pisliği... Su boz bulanık, kuyu öyle derin ki, sesleniyorum sesimi bile geri vermiyor, hele yüzümü hiç göremiyorum.

-En büyük şikayetiniz nefes alamamak, ta en başından bu şikayetle gelmişsiniz ama şimdi?

-Evet, yağmur yağınca kilitleniyorum. İlk zamanlar annemin evden giderken saçından düşen tülbenti koklarken nefesim yerine geliyor sanırdım, o tülbent annemin saçlarının dibi gibi kokardı, öpmek için dibine girerken dışlarını gördüğüm an, memelerinin altı gibi. Ama zaman geçtikçe tülbentin kokusu geçince, annemin yokluğu ve özlemi iyice dadandı içime.

Ama son zamanlar çok neşeli olduğum zamanlarım oluyor, anlayamıyorum, hiç yorulmuyorum desem yeri, bütün şehri gezsem enerjim bitmeyecek gibi kendime diyorum ki aferin oğlum Hakan, ha şöyle, farzet ki denizin dibindesin, en altta keyif çatan bir deniz atının midesinde oturmakta denizin en üstünde bir şeylere tutunup hem denizi gör, hem gökyüzünü... Sonra öğlenden sonra tam tersi külçe gibi oluyorum, ertesi sabaha kadar uyuyorum, bazen uzun zil seslerine uyanıyorum ama yetişemiyorum açmaya, hırısından ağlıyorum sonra, annem geliyor aklıma, gitsem şimdi dizlerinin dibine çöksem ağlasam, anlatsam, eteğini ıslatsam gözyaşlarımla, avuç içleriyle gözyaşlarımı silip sesi titreyerek "Ağlama Allah büyük" dese... Kesin böyle der.

Ben hiç oturduğumuz evden taşınmadım, olur ya annem beni bir gün bulmaya çalışır, bulamaz, arar diye, iyi ki de taşınmamışım.

— Buldunuz mu peki?

— Bir gün vestiyerin önünde saçlarımı tararken, aşağı katın zili çaldı, tak tak ayak sesi, aşağıdaki kadına sordu bir kadın sesi "Hakan'a bakmıştım ama, burada mı hâlâ?"

O an nasıl aşağı indim anlatamam, nedendir bilmem, sesi annemin sesine benzettim, ama o değildi, kardeşinin kızı Meryem, benim dayı kızı yani. Annemin hasta olduğunu, diğer evlendiği kocasından olan çocuğunun şehir dışında okuduğunu, kocasının öldüğünü, annemin ise artık evdeki kimseyi tanımadığını söyledi; kısacası baş belası olmuştu onlara belli, olmasa taa Çorum'dan kalkıp da gelmezdi.

Gittim, annem beni yabancı bir erkek sanıp başına örtü aldı. Sarıldım, "Anne, lütfen hatırla, bir kere oğlum de, şu hiçbir yere sığdıramadığım başımı kucığına al," dedim ama baktı bana boşluğa bakarcasına, sadece Hakan ismini duyunca "Hakan, camı yumrukluyordu, camı," dedi, sonra sustu.

Aldım eve getirdim onu, bir çok kere uyanamayıp altını değişemeyip, tıpkı bir çocuk gibi yara etsem de, şimdi biz onunla bazen komşu, bazen bakkalın çırağı, bazen sütçü olarak yaşıyoruz.

Hakan, sadece camı yumruklayıp annesine sesini duyuramayan oğlan olarak kaldı, benim de eskiden kalma bir "oğlum" sözü hep çınılattı kulaklarımı.

— Neler olmuş siz gelmeyeli!

— Evet, küvözde yaşasam bile, onunla yeniden doğdum, derin bir nefes alamıyoruz belki, o da iyi değil ben de ama yüzünü ezberliyorum ya, kaşını, gözlerini. Bazen iyi tarafına rastlayınca sarılıyor bana, altına kaçırsa da aynını kokuyor yine, gittiğinde saçlarının dipleri nasıl kokuyorsa öyle.»

Bipolar: Manik-depresif hastalık olarak da bilinen bipolar (iki uçlu) bozukluk, nüfusun %1-2'sini etkileyen ciddi bir duygu durum bozukluğudur. Bu durum 'bipolar' bozukluk olarak adlandırılmaktadır çünkü kişinin duygu durumu, maniden (taşkınlık) depresyona (çökkünlük) aşırı 'iki uç' arasında değişebilmektedir. Manik atak (epizod) sırasında, kişi aşırı mutlu ya da iritabl olurken, depresif atak sırasında son derece üzgün ve umutsuz hisseder. Epizodlar arasında kişinin duygu durumu normal olabilir. Duygu durumundaki bu değişimler ya da 'duygu durum dalgalanmaları' saatler, günler, haftalar ya da aylarca sürebilir. Sağlıklı kişilerdeki normal 'iniş ve çıkışların' tersine, bu duygu durum dalgalanmaları şiddetli ve yaşamı tehdit edici olabilir ve normal, sağlıklı işlevselliği engelleyebilir.

H E C E Ö Y K Ü

YASEMİN AKKUŞ

DELİCE

- Delice, de.. git!...
- Delice, de.. git!...
- Delice, de.. git!...

Anası Musa'ya böyle dermiş...

Musa, anasının dediği gibi tam bir deliceydi. Bu kelime ne kadar da Musa'yı anlatıyordu ve başka kelimelere gerek kalmıyordu. Her şeyiyle tam bir deliceydi, Musa. Öğrenme aşkıyla, ek'lere takılmasıyla, yanında gezdirdiği resimli defteriyle, karşılaştığı Türkiyelilere yazdırdığı hatıra defteriyle ve birilerinin hediye ettiği Türkçe kitaplarıyla ne kadar da deliceydi, Musa.

* * *

Bir azalan bir çoğalan kalabalığın arasında yanıma geldi. Konuşacak birini arar gibiydi. Kendini anlatmak ister gibiydi. Dinlemek değil dinletmek ister gibiydi... Adı Musa'ydı. Yüreği ağzında yaşayan bir delikanlıydı. Öyle ki bu yüreği ağzındalık korkudan, endişeden, kaygıdan ya da tasadan değil tam aksine heyecandan, zevkten, aşktan, durulmayacak gibi görünen coşkudan ileri geliyordu.

Tahran kitap fuarındaydık. Musalla adını verdikleri oldukça geniş bir arazinin içinde kimi tamamlanmış kimi hâlâ inşa edilen binaların yanı sıra ağaçlık alanlar ve yıllardır bitirilemeyen ya da bitirilmek istenmeyen büyük bir mescit inşaatı mevcuttu. Bütün Tahran'ı Cuma namazlarında ağırlamaya hazırlanan mescit dolayısıyla Musalla adı kullanılmaktaydı. Yurtdışından ve yurtiçinden gelen birçok yayınevi Tahran kitap fuarında binlerce insanı ağırlamaktaydı. Diğer yandan konferanslar, radyo ve televizyona canlı bağlantılar, röportajlar yapılmakta; insan kalabalığı artarak büyümekteydi.

Musa, elinde taşıdığı defteri herkese gösteriyor ve başlıyordu anlatmaya. Kim bilir kaç kişiye bu defterin sayfalarını bir bir açmış ve içindekileri anlatmıştı bilinmez; fakat her sayfayı çevirişte aynı heyecan ve hazla sözcüklerin ağzından döküldüğüne eminim. Defterin her sayfası Türkiye gazetelerinden kesilmiş resimler ve yazılarla bezenmişti. Tayyip Erdoğan'ın resmi ile başörtülü ve üniversiteye giremeyen bir genç kızın resmi en can alıcı olanlardı. Her birinin altına bir söz, bir cümle yazmıştı. Tek tek anlatıyordu, her sayfanın anısını ve hikâyesini, dinleyene de dinlemeyene de. Karayağız bir delikanlıydı, Musa. Uzun boylu ve zayıftı; yemekle vakit harcayamam demektedir, gizliden gizliye.

Ailece, çoluk çocuk kitap fuarına gelen İranlılar, pikniğe ya da kıra gider gibiydi. Sabahın ilk saatleriyle kapılara dayanıp görevlilerin kapıları açmasını bekleyenlerin niyeti bir an önce kitap alıp gitmek değildi şüphesiz. Tadını çıkara çıkara gezmek, yorulunca ağaçların altında yeşil çimlere uzanmak, yemeğini yemek ve hatta her gün yaptıkları üzere yemekten sonra kestirmek, ardından tatlı tatlı gerinip kaldığı yerden devam etmekte. Yer gök kitaptı. Daha da ötesi insandı. Musalla, hıncahınç âdemoğluna teslim olmuştu.

Musa, konuşuyor konuşuyordu. Ayaküstü ve aceleyle bir çırpıda öyle çok şey anlatmıştı ki bir yere yetişmek ister gibiydi. Zamanla yarışuyordu, az vakitte çok şey söylemek ve öğrenmek istiyordu. Telaşı ve arzusu anbean çoğalıyordu. Sadece dinliyordum; o da bunu talep ediyordu.

İranlıların çok kitap okuduklarına dair söylentiler ister istemez aklıma geliveriyordu; eli kolu kitapla dolu bu insanları gördükçe. "Evet, biz çok kitap okuruz; hem satın alır hem okuruz." nakaratını koro halinde tekrarlayarak bir şeyler ispat etmek istemişçesine telaşla ve heyecanla koşuşturmaktaydılar. Her yaştan, diplomalı diplomasız, sakallı sakalsız, zengin fakir, vatansever, vatansevmez çeşit çeşit insan, içinde yer aldıkları müzikale eşlik etmekteydi. "Biz çok kitap okuruz; hem satın alır hem okuruz."

Yabancı dil öğrenme merakı öylesine benliğini sarmıştı ki dilinden dökülen her kelime, nefes nefese söylenen her söz bir başka hâle sokuyordu, Musa'yı. Önce Türkçeye merak salmıştı sonra İngilizce'ye sonra da Almanca'ya. Kendi çabasıyla öğrenmeye çalıştığı her dilden sonra ilginçtir ki Farsça'dan biraz daha nefret ediyordu. "Güzel bir dil değil. Hiç sevmiyorum." diyordu. Bu arada farkına varmadan kurduğu cümlelerin içinde bir sürü Farsça kelime kullanıyordu.

Musa başka bir âlemdeydi, ben bambaşka bir âlemde, etrafımızdaki insanlar ise gerçek hayatın tâ içinde. Ağlayan çocuğunu renkli ve resimli bir kitapla avutmak isteyen kadın... Birlikte olmak, yan yana durmak, belki de bir katabı beraber aramak ve farkında olmadan eline dokunmak, nefesi kadar yakın olmak isteyen üniversite öğrencileri... Son bilimsel çalışmaları takip etmek ve eleştirmek isteyen bilim adamları... Milliyetçi bir edayla kalabalığı çoğaltmak isteyen vatanperestler... Mevcut ortamdaki giyim-kuşamı, hali ve tavrı kontrol edip derdi kitap olmayan görevli ve kimliksiz kimseler. Nakasının peşinde kambur dolaşan ve "Yâ Ali!" nidasıyla kitap taşıyan hamallar. Türk propagandası yapmak ya da yapılıyor mu diye bakmak üzere gelenler. Daha nicesi; "Biz çok kitap okuruz; hem satın alır hem okuruz." diye diye Musalla'yı inletmekteydi.

— Annemle babamın yakasına yapıştım! dedi, el kol hareketleriyle göstermeyi de ihmal etmeden.

İster istemez geriye doğru bir adım atıverdim ve ekledim:

— Niye, yapıştın annenle babanın yakasına?

Gayr-i ihtiyarî, ellerimi yapışacak bir yaka bulmak üzere havaya kaldırdı—ğımı fark ettim.

— Yirmi yıl bizimle Türkçe konuşmadılar ve bize Türkçe öğretmediler. Bunun hesabını sordum, dedi.

Babası Azeri, annesi Irak Türk'ü idi. Bir çırpıda Irak'ta konuşulan Türkçe'yle Azeri Türkçesi'nin farklarını sıralayıveriyor ve akabinde Irak'ta konuşulan Türkçe'nin Türkiye Türkçesi'ne daha çok benzediğini "ohşamak" örneğiyle beziyordu. "Benzemek" daha güzel diyordu ve yine farkına varmadan Azeri Türkçesi'ni küçümsüyordu. Türkiye Türkçesi'nin hepsinden güzel olduğunu söylüyordu ve yine akabinde İngilizce'nin daha iyi bir dil olduğunu. "Bunu söylemeyecektin, Musa!" diye tepki gösterdiğimde yüzünde bir endişe belirliyor ve sözünün arkasında durmaya devam ederek mantıklı açıklamalar getirmeye çalışıyordu. İngilizce dünya diliydi, öğrenmek lazımdı; Musa öyle diyordu. Diğer taraftan kafasındakileri ardı ardına sıralıyordu:

— Allah, Türkçe'yi Kur'an'ın çevrilmesi için özel yaratmış, dedi zerre kadar şüphe duymadan. Bu duyduklarımı şaşkınlığa uğratmamaya rağmen "Neden?" diye sormadım. Sorsaydım anlatacak çok şeyi olduğunu biliyordum, çünkü. Saatlerce konuşabilirdi, sayfalarca anlatabilirdi.

Eski ve tozlu çantasından üçe dörde katlanmış Arapça bir gazete çıkardı. Ben sormadan açıklamaya başladı:

— Arapça da okuyorum, öğreniyorum, dedi.

— Anlıyor musun, okuduklarını? dedim, hayretle.

— Öğreniyorum, bazı kelimeleri bilmiyorum ama çalışıyorum, her gün okuyorum, dedi; başarının sırrını paylaşmak isteyen şöhretli bir kişi edasıyla.

Kalabalık, insan nefesleri ve sıcak hava bunaltıcı derecede ısıyı arttırıyordu. Musalla'nın tamamlanmış binalarından birinin ikinci katındaydık. Oymalı ve beyaz renk üzerine yeşilli, mavili nakışlarla süslü tavanlar ve onlarca ışık üstümüze üstümüze geliyor; nefes almayı zorlaştırıyordu. Kitapsever İranlıların biri gelip biri gidiyor ve "Biz çok kitap okuruz; hem satın alır hem okuruz." teranesiyle nefeslerini boşa tüketiyorlardı. Musa aramızda değildi, sanki. Kendi âleminde başını uzatmış da can sıkıntısını gidermek için konuşuyor, konuşuyordu.

— Bir kelimeyi meçhul yapan hangi harflerdir? diye soruverdi, önce. Bilmediğini ve öğrenmek için sorduğunu zannederken işin öyle olmadığını cevabı verdikten sonra anladım:

— "l ve n" harfleri, dedim. Bana bir "Aferin!" çekti ve bu soruyu birçok kişinin bilemediğini söyleyerek benim bundan gururlanmamı sağladı. "l ve

n" eklerinin meçhul yaptığını bilmenin beni bu kadar onurlandıracağını söylediler inanmazdım, doğrusu. Ama Musa bu duyguyu bana yaşattı. Hemen arkasından bu bilgiyi kendisinin keşfettiğini böbürlenerek kendinden emin bir şekilde ve yüksek sesle haykırdı:

— Devamlı okuyorum, inceliyorum. l ve n eklerini ben buldum, kimse bana söylemedi, dedi. Allahım! Edilgenlik eki "l ve n" öyle bir önem arz ediyordu ki onun gözünde. Kendime kızdım ister istemez. Bir ara, ben mi anlamamış ve değerini bilememiştim "l ve n" eklerinin, diye düşünmekten kendimi alamadım.

Delice ile konuşurken zaman akıp gitmekteydi ve etrafımızdaki silüetler belli belirsiz şekillere bürünmekteydi. Türkiye'nin standındaydık. Kalabalık bir azalıyor bir çoğalıyordu. Her gelenin bir hayali vardı, her gidenin hayalleri. İranlı Türklerin, Türkçe öğrenmek isteyenlerin ya da Türk dizilerini izleye izleye Türkçe'yi sökenlerin, Türkiye'yi özgürlükler ülkesi olarak görüp hayranlık duyanların, yüksek lisans yahut doktora yapmak için Türkiye'ye gitmek isteyenlerin, önceki yaz tatilini Antalya'da geçirip tadı damağında kalanların, "Asi" adlı dizide rol alan Tuğba Büyüküstün hayranı delikanlıların, Aşk-ı Memnu'nun Behlül'üne aşık genç kızların; İbrahim Tatlıses, Mahsun Kırmızıgül şarkılarını ezberleyenlerin akın akın ziyaret ettiği bir stanttı, Türkiye'nin standı. Aslına bakarsanız sergilenen kitaplar çok da önemli değildi. Türkiye'den gelen birilerini görmek ve onlara Türkçe konuşabildiğini göstermek hatta "Ben de Türküm" diyebilmektir, her şeyden mühimi.

— Yüzüne bakınca teskin oluyorum, dedi şefkatle. Onu dinlememe karşılık sunulan bir şükran duygusu gibiydi, bu teskiniyyet. Teşekkür mahiyetinde bir gülümseme ile karşılık verdim.

— Hz. Musa ile Firavun'un kitabını okuyorum, Türkçe okuyorum, dedi.

— Aferin sana Musa! dedim, çok iyi yapıyorsun.

— Benim de adım Musa, dedi.

— Evet, ne güzel! dedim.

— "Büyücü" yani "câdû-ger" demek değil mi? diye sordu.

— Evet, dedim başımı sallayarak.

— Biliyordum, biliyordum! dedi, keşfine sevinerek.

— Sözlüğe bakmadım, ben tahmin ettim, "büyücü" kelimesinin anlamını.

Hız. Musa'nın kitabında gördüm bu kelimeyi, dedi. Sevinçten delirmiş gibiydi. Kendi mucizesini yaşamaktaydı, sihirli âsâ'sı olmadan. Firavun'un hazinelerini ele geçirmişçesine, büyülü bir servete sahipmişçesine, delicesine mutluydu, Musa.

Sarıca'ydı, diğer bir sorusu. Sarıca'nın "-ca" kısmını ve işlevini öğrenmek istiyordu. '-ca, -ce' eki bazen yer adı yapar bazen de kelimeye eşitlik anlamı

H E C E Ö Y K Ü

katar, dedim ve sıraladım, örnekleri: Kanlıca... derken yüreğim İstanbul'a kayıverdi. Deniz kokusu, samimiyet, boğazın rüzgarında perçinlenen aşklar.. Musa bekliyordu, hazır ol vaziyetindeydi ve gözbebeklerini iyice açmıştı; "Başka?" dedi. "Çatalca, Sötlüce, Derince..." dedim demesine de Derince'de duruverdim ister istemez. Üsküdar'da gözlerimi açıp İstanbul'un havasını içime çektikten sonra ömrümün kalan yıllarını geçirdiğim, büyüdüğüm, serpildiğim, hayatı kavradığım yerd, Derince. Mazinin acımasızlığını ve hasretini Derince ile yâd eden sadece ben değildim. Meğer Musa da Derince'de takılı kalmıştı. "Delice" dedi. "Yok" dedim, "Delice değil Derince." "Anam bana 'delice' der." dedi. "Delice, de.. git.." Kim bilir anasına da öğrendiği dillerden, kelimelerden, eklerden bahsettiyse kadıncağz hiçbir şey anlamadığından "Delice, de.. git.!" nidalarıyla elinde sopasıyla peşinden koşturmuştu.

Delice, öğrenme merakıyla yanıp tutuşmuyordu, sadece. Tuğba Gül'e olan aşkı ile pervane misali dönüp duruyordu. Daha hızlı konuşuyor, daha hızlı öğreniyordu. Hayat, Tuğba Gül olmuş da yakalamak için delice koştu-ruyordu, ardından. Tuğba Gül, Türkiye'den İran'a üniversite okumaya gelmiş bir genç kızdı. İlk kez üniversitenin bahçesinde görmüştü Musa, onu ve aşk, Delice'ye konuk oluvermişti. Tam da istediği gibiydi, Tuğba Gül. Bütün dünya dillerini öğreniverirdi, onun bir bakışıyla. Yeryüzündeki bütün kelimelere eklenmiş ekleri keşfeder ardından yeni ekler icat ederdi, onun bir gülüşüyle. Ümitsiz bakışlarını fark edemeyecek kadar coşkuluydu, Delice. Böylesine masum ve temiz bir ruha rağbetin olmadığı bir dünyada yaşadığını fark ediverdim de tek kelime edemedim. Gülümsedim, sadece.

Musalla'da uzayıp giden "Biz çok kitap okuruz; hem satın alır hem okuruz." sedalarının dışında kalıvermiştik, bir anda. Musa'nın nakaratı ayrı makamda yineleniyordu. "Delice, de..git.." Anası anlayıvermişti, oğlunu. Deliceydi Musa. Bunun için kitap fuarına gelip bilindik nakaratlara eşlik etmeye gerek yoktu ki. Kendi teraneleriyle hayatı anlamaktaydı ve öğrenmekte.

Aylar sonra Musa ile tekrar karşılaştığımızda gözlerimin ta içine baktı ve şöyle dedi:

- Tuğba Gül'ü kaybettim.
- Kısmet, dedim, çaresizce.

Anladı ve gözlerini kaçırdı, benden. Galiba büyümüşü biraz da olsa. Galiba hayatın acımasızlığını sezivermişti, Delice.-*»

H E C E Ö Y K Ü

ALİ IŞIK

KASABA SIKINTISI

^Geliyorlar!

Çakır meydana bacaklarının arasına aldığı bir ağaç parçasını sürüyerek geldi. Dudakları kurumuştı. Ardına takılan çocuklar soluk soluğa kalmışlardı. Atını bir ordu komutanı edasıyla durdurdu. Topraktan çıkan tozun dinmesini bekledi biraz. Sonra 'Geliyorlar' diye bağırmaya başladı.

'Geliyorlar!' 'Geliyorlar!' 'Geliyorlar!'

Tedirgindi. Kasabanın karşısındaki kel tepeyi göstererek: 'Yükseklerden geliyorum. Gördüm onları.' Esnafkapılara çıktı. Kahvenin bahçesinde oturanlar pür dikkat Çakır'ı dinlemeye başladılar. Kendine asker toplamaya gelmiş gibiydi. 'Büyük, kocaman dev silahları var. Silahlarından dumanlar çıkıyordu, gördüm. Bunlar da gördüler.' Dönüp ordusuna baktı. Çocuklar yerlerinde duramıyorlardı. Atından inerek özensizce kenara bırakıverdi. Aniden yere kapaklandı. Kulağını toprağa dayayarak bir süre dinledi. 'Duyuyorum. Geliyorlar' diye bağırarak kenara bıraktığı ağaç parçasını bir eliyle tutup üzerine atlayarak tekrar bacaklarının arasına aldı. Ağzından kişneme sesi çıkartarak sokağa daldı. Çocuklar da aynı istikametten takip ettiler onu. Hep birlikte 'Geliyorlar' diye bağırıyorlar, sesleri kasabanın semalarında yankılanıyordu.

Kasaba halkı sever Çakır'ı. Onun bir geçmişi yok gibidir. Yeniler onun annesini babasını bilmezler. Annesiyle babası bir gece tarlada sulama yaparlarken hapishaneden kaçan bir mahkûmun can havliyle silahına davranması sonucu hayatlarından olmuşlar. Bu iki genç ölüm, taş gibi oturmuş kasabalının yüreğine. Konuşmaya bile cesaret edememişler. Uzun süre konuşulmadığından Çakır'ın geçmişi unutulup gitmiş. Çakır daha çocukmuş o zamanlar. Büyüdükçe arkadaşlarından farklılaşmış. Yaşı ilerledikçe, hayatı anlayabilme yaşının ardında kalmış. Çocukluğunda itibaren herkes elinden geldiğince ilgilenmiş onunla. Hâlâ kasabada çaldığı kapıdan boş döndüğü nadirdir. Herkes kendine yakın hisseder onu. Akıllı sözler edermiş eskiden. Çok konuşmaz. Ne zaman bir şeyler söylese biraz eğlence malzemesi olsa da yabana atılmazmış. Bir çocuğu ağlarken görse ona eşlik eder başında döner durmuş. Muhabbet ortamlarında ne zaman söz tıkansa Çakır'dan bahsedilir, ortamın karamsarlığı onunla dağıtılır. Bir gün ortalıkta görünmese yokluğu dik-

kat çeker herkes birbirine Çakır'ı sorar. Kahvedeki hesabı açıktır. Çay kahve ne içerse hesabı tutulmaz. Ortada dolaşan bir vicdan gibidir Çakır. Birisi ters bir laf etse kısa süre sonra kendini kötü hisseder ondan özür diler. Bir emnettir Çakır. Bir yanıyla öksüz, diğer yanıyla yetimdir. Ahını almamaya dikkat eder kasabalı. Kadınlar kocalarının eski elbiselerini ona verdiklerinden hep eski elbiseler giyer. Onun üzerinde kendi eski elbiselerini görmeye alışkındır esnaf. Bundan aldıkları haz başkadır.

'Geliyorlar' diye feryat edişini kimse duymazlıktan gelememi. Arkasından bakakaldılar. Esnaftan sandalyesini alan kapısının önüne çıkıp oturdu. Zaten uzun zamandır konuşulan ve yaklaşan tehlikenin farkındaydılar. Bu mesele konuşulmaya başlandı mı, konu Moğol ordularına kadar dayanırdı. Kasabanın sokakları Çakır'ın ve çocukların 'Geliyorlar' diye bağışlarıyla çalkalanıyordu.

Kasabanın meydanında esnaf kendi arasında kel tepeyi işaret ederek mırıldanmaya başladı. Aslında bu durumu öteden beri aralarında konuşurlar, çaresine akıl erdiremezlerdi. Tehlikenin en çok da onlar farkındaydılar. Dükkanlarının tarumar edileceği günü beklemekten sıkılmışlardı. Çoğu babadan kalma bu dükkanlarda büyümüşler, devraldıklarında zevklerine göre içini dışını döşemişlerdi. Sabahın erken saatlerinde açarlar karanlığa kalmadan kapatırlardı. Aralarında birinin işi çıksa dükkkanı yan komşuya emanet eder giderdi. Gündüz vakti bereketi kaçmasın diye dükkkan kapatılmazdı. Çakır perdedeyi açıp gitmiş söyleyeceği sözü olanlar bu can sıkıcı olayı kendince tekrardan değerlendirmeye başlamıştı.

'Dünyanın sonu değil ya' dedi berber, altına çektiği iskemleyi düzelterek. Berberliği konu komşuyu tıraş ederek öğrenmişti. Konuşulanlara göre ilk zamanlar çok kişinin canını yakmış. Kasap, 'Ben daha çok çocuklar için endişeliyim' dedi. 'Onların ne günahı var, hadi biz yaşadık yaşayacağımızı, onlara tatsız tuzsuz bir dünya bırakmaya ne hakkımız var.' İnsan o beyaz önlüğü bir günde kan bulaştırmadan giyer. Kasabın kasaplığı önlüğündeki kanda yazıyordu. Bakkal bir bilgin edasıyla karıştı söze 'Burada bugüne kadar intihar eden çıkmadı. Geldiklerinde bir kısmımız intihar edebilir. Buna dayanabilecek miyiz?' dedi. İntihar vakıaları özel ilgi alanı olduğundan konuyla alakalı alakasız istatistikî bilgiler verebilirdi. Askerken en yakın arkadaşı intihar etmiş şehit diye gösterilmişti. Ama uzatmadı.

Çırak çayları bıraktı. Her zamanki halinden eser yoktu. Normalde çayları bırakırken ayaküstü uydurduğu bir fıkrayla dinleyenleri gülme krizine sokabilirdi. Suratı asıktı bugün. 'Gençler bizim gibi düşünmüyorlar' dedi yorgancı. Gençken öksüz kalmış ve yorgancılığı amcasından öğrenmişti. Yıl boyu hazırladığı yorganlarını düğün mevsiminde satar yıllık birikmiş borçlarını o vakit ödeyebilirdi. Gelecek yılın düğün mevsimine kadar tekrar borçlanırdı.

'İnsanın gençken düşündüklerinin ayarı olmaz.' dedi manifaturacı. 'Aklı bir karış havada onların.' Sohbeti hoş mütebessim bir adamdı. Ocakçı ne konuştuklarını tahmin eder gibi kahvenin içinden onlara bakıyordu. Kalkıp yanlarına gelirken çayını da yanında getirdi. Konuşurken âdeta gürlerde. Hanımının, babasından getirdiği üç beş altınla devralmıştı kahveyi rahmetli Sadık'tan. Yirmi yıldır işletiyordu. Başka da bir iş gelmezdi elinden. 'Bütün dükkanlarımızı tek bir depoya toplayacaklar.' dedi. Kavanoz dibini andıran gözlükleri burnun ucuna kadar inmişti. 'Yalnızlaşacağız. Her birimizin nereye savrulacağı belli değil.' 'Yıldızlarımızı alacaklar göğümüzden.' Çayının geri kalanını bir dikişte yudumladı. Kızarak konuşurdu. 'Üzüm bağlarımızı yağma edecekler. Önce hayvanlarımızı alacaklar elimizden. Suyumuzu ilaçalayacaklar.' Bardağı kırarcasına bıraktı sehpanın üstüne. 'Ağzımızın tadı kaçacak anlayacağınız. Boğacaklar bizi.' dedi. Kalkıp kızgın kızgın kel tepe tarafına doğru baktı. Yarım ağızla mırıldanıp ocağa geçti. 'Bereketi kalmayacak hiçbir şeyin.' dedi berber. 'Kurutacaklar her tarafı. Çok kalabalık geliyorlarmış yutarlar bizi. Kaçacak yerimiz kalmadı.'

Ocakçı Rahmi kimin ne zaman çay ne zaman kahve isteyeceğini bilir, me-gafon çalmadan çayı, kahveyi hazırlar ırakla gönderirdi. Berberi öğle aralarında kimse çalıştıramazdı. Kasabın derdi çocuklardı. Çocuklar onu her gün kanlı önlüğüyle gördüklerinden, ondan korkarlardı. Çocukların gönlünü alabilmek için dükkanın önünde sürekli şeker kutusu bulundurur, çocuklar da gizli gizli kutudan şekerlerini alırlardı. Kasabanın gençleri ikindi sonrası usul usul soğuk çeşmenin karşısındaki söğüt ağacının dibine doğru çekilirlerdi. Bu oturmuş düzen bir âhenk içinde yıllardır devam eder gider, her doğan çocuk zamanı geldiğinde bu düzende kendine bir yer bulurdu. Yakındaki şehre gidip gelmeyi pek sevmezdi kasaba halkı. Mecburen gidenlerse döndüklerinde çektiği sıkıntıları kahve bahçesinde anlatırken bir kez daha içleri sıkılırdı. Kahve bahçesindeki eski masalar sandalyeler yaz kış içeri alınmadığından, yazın güneşi kışın yağmuru iyice yerd. Bundan olacak ki yamuk yumuktu-lar. Refik Ağa dedikleri ihtiyara bir dönem muhtarlık yaptığından mıdır, hasat zamanı patoz çalıştırdığından mıdır bilinmez, ağalık yapışıp kalmıştı üzerine. Kasabada herkesi tanımlayan bir sıfatı vardır aslında. Yoksa babasının-kiyle tanımlanırdı. O yamuk sandalyelerin birinde duvara dayanmış çayını yudumlarken Çakır'ın aniden 'Geliyorlar' diye ortalığı inletmesiyle irkilmişti Refik Ağa. Can kulağıyla dinlemişti Çakır'ı. Asmanın dibinde deminden beri konuşan esnafa da katılmak gelmedi içinden. Kaç kez 'Ne olacak Refik Ağa bu iş?' diyenlerin sorularını yutkunarak cevapsız bırakmıştı. Kasaba eskiden köyken ve Refik Ağa muhtarken köye dikilmek üzere bir kamyon elektrik direği getirilmiş. Görevliler direklerin belli yerlere dikilmesini söyleyip

gitmişler. Refik Ağa direklerle köye taşınmak istenen hizmetin neye malolucagını düşünürken de tıpkı bugünkü gibi tedirgin olmuştu. Bir yandan torunları için korkuyor öbür yandan bu durumun kaçınılmaz bir son olduğunu düşünmeden edemiyordu. Kel tepenin ardındaki kalabalığın çıkarttığı gürültüyü duyar gibi oldu. İyice terledi. Mendiliyle alnını sildi.

Kasabadan büyük şehirlere, az da olsa taşınanlar oldu. Gidenler bir daha geri dönmediler. Bayramlar geçti dönmediler. Genç kızlar gelin oldular dönmediler. Erikler dallarını kırarcasına meyveye durdular dönmediler. Anneleri babaları elden ayaktan kesildi dönmediler. Selam gönderen de çıkmadı aralarından. Gidenlerden çocukluk arkadaşı olanlar kaldıramadılar bu durumu. 'Kansızmış' deyip çıktılar işin içinden. Gidip de dönmeyenlerin ardından mevlit okutanlar bile oldu. Gidenlerin dönmeyeceği iyiden iyiye yerleşti kasabaya.

Ocakçı iki bardak çayla oturdu Refik Ağa'nın masasına. 'Sebzelerin dökmesi gecikti mi bu yıl biraz ne dersin Refik Ağa?' dedi. Buydu onları orada tutan. Sebzenin meyvenin hatta hayvanların diline ortak oluşlarıydı. Onları hayatlarına ortak edişleriydi. Alış verişlerini takvimlere göre değil, hasat zamanına göre belirlerlerdi. 'Kıtlık başlıyor artık.' dedi Refik Ağa. 'Her şeyin zamanı değişecek. Tadı iyice kaçacak mahsulün.' Lafı getirdiği yerdeydi ikisi de. 'Öyle olacak.' dedi ocakçı, köşedeki fesleğenlere bakarak. 'Hadi sana hayırlı işler.' deyip doğruldu Refik Ağa.

Kasabanın kenarındaki soğuk çeşmenin başında biriken genç kızlar gelenlerden bahsediyorlardı. Çokta üzgün görünmüyorlardı aslında. Hatta durumdan memnun olanlar ağırlıktaydı. Neslihan'ın balkonda sebzeleri ipe dizmesi uzayınca geç kalmıştı soğuk çeşmeye. 'Nerde kaldın kız' dedi ilk gelen. 'Uzadı biraz.' dedi Neslihan. 'Duydun mu geliyorlarmış.' Duydum dedi Neslihan balkondaydım. Çakır inletiyordu sokakları. Kızlar hep birlikte karşıdaki kel tepeye diktiler bakışlarını. Oraya bakarak konuşuyorlardı. Kafaları karıştı. Ne düşüneceklerine karar veremiyorlardı. Konuşulanların abartıldığını düşünüyorlar ama kendilerinden yaşça büyük olanların söylediklerini de yabana atamıyorlardı. Bazıları bu konuyu hiç te konuşma taraftarı değildi. Onlar bakışlarını çoktan kel tepeden söğüt ağacının dibine çevirmişler, beklemeye başlamışlardı bile.

'Korktukları için böyle konuşuyorlar.' dedi Songül.

'Neden korksunlar ki?' dedi Neslihan.

'Bilmediklerinden, görmediklerinden korkuyorlar.' dedi Songül.

'Ya haklıysalar.' dedi Neslihan. Devam edecekti ama diğer kızlar sıkılmışlardı iyice. 'Öf amma uzattınız.' dedi birisi. 'Bize ne canım. Bırakın korkan korksun. İki dakika şurada muhabbet edeceğiz iyice sıkıcı hale getirdiniz.' Yanındakiler de destek verdiler ona. Söğüt ağacının dibindeki kıpırdan-

ma da bütün düşüncelerini dağıtmaya yetmişti Songül ile Neslihan'ın. Konuştukları mesele bütün ciddiyetini yitirdi. Kel tepenin ardından gelen gürültüyü de kısa sürede unuttular.

Sıradaki su testisini çeşmenin altına yerleştirdi. Söğüt ağacının dibinde iki genç belirdi. Yüzleri tam seçilmiyordu. Kikirdeştiler kızlar. Tanıdılar onları. Gençler tam olarak soğuk çeşme tarafına bakamıyorlardı. İki kişi daha geldi. Işılak kesme vaktiydi. Kızlar hep birlikte söğüt ağacının dibine odaklanarak birbirlerine taze haberler vermeye başladılar. Keyifleri yerine gelmişti. Söz, elbirliğiyle konuşacakları konuya gelince testiden taşan suyun şırıltısını kimse duymamıştı.

Aradaki patika yoldan Refik Ağa görününce iki grupta birbirlerine dönerrek kendi aralarında konuşuyormuş gibi yapmaya başladılar. Söğüdün dibindekiler tesadüfen ordaymış pozlarına girdiler. 'Gel bir bardak su iç Refik amca, dalgın görünüyorsun.' dedi Neslihan. Refik Ağa Neslihan'ın amcası değildi. Ama bir büyüğe baba diyemeyeceğine göre en yakışanı amcaydı. Refik Ağa çeşmenin başına geldiğinde suyun altından testi alınmış bardağa su doldurulmuştu. Refik Ağa'ya bardağı uzattı Neslihan. Refik Ağa içip bardağı geri verirken, 'Geçmişlerinize rahmet olsun.' dedi. Söğüdün dibindekiler dikkatini çekti. O Söğüt ağacının dibinde beklediği zamanları hatırladı. Patika yoldan etrafına bakarak kaybolup gitti.

Bu köyde doğmuş Refik Ağa. Köyle birlikte büyümüş kasabanın son haliyle yaşlanmıştı. Akranlarının birçoğu rahmete kavuşmuş, O ise yalnız bir çınar gibi kalmıştı kasabada. Oflayarak açtı dış kapıyı. İki katlı evinin bahçesindeydi. Bir tarafında meyve ağaçları; erik, dut, nar, armut ve kiraz öbür tarafta hanımının oturduğu yerden ektiği sebzeleri vardı. Ahırdan getirerek diplerine döktüğü gübre sayesinde irice döküyordu sebzelerin her biri. Fasulyeler çomaklara sarmış dökmeye başlamıştı. Patlıcanlar yaprakların arasından mor burunlarını çıkarmışlardı. Tulumbanın önünden sebzelere doğru bir ark açmıştı. Günlük suluyordu sebzeleri. Sebzelerden akşam yemekte yiyebilecekleri kadar kopartıyordu. Tulumbanın kolunu bastırırken oldukça düşünceliydi. Her gün sulamayı bitirdiğinde kendi susuzluğunu gidermiş gibi rahatlardı. Bugün o rahatlığı hissedemedi. Gidip sebzelere bakamadı. Onlardan kopartamadı. Yeni döken patlıcanlar, dünden beri biraz daha boy atmış kabaklar, üç gün önce döken domatesin bugün kızarmış olması bile dikkatini çekemedi Refik Ağa'nın. Dut ağacına konan kuşlar bir süre sonra kiraz ağacına geçtiler. Armut daha hamdı. Nar ve erik onlara göre değildi. Ahırdan iki gün önce doğmuş buzağının acemi meleyişi geliyordu. Refik Ağa orada değildi.

Vedalaşır gibi karşıdaki ovaya baktı. Ovanın ortasındaki kırmızılığı kana benzetti. Oysa her gün gördüğü gelinciklerdi onlar. Bahçesindeki tavuklara,

H E C E Ö Y K Ü

başlarında bekleyen horoza ve kapının yanı başındaki köpeğine baktı. Olacaklardan habersiz keyifleri yerindeydi hayvanların. Kediye kucağına alıp okşamaya başladı. 'Sizin de soyunuzu kurutacaklar.' dedi. Tahta merdivenlerden üst kata çıkarken kel tepeye bakıyordu. Merdivenin son basamağına oturdu. Hanımı da içerden sessizce gelip yanına oturdu. Başını Refik Ağa'nın omzuna yasladı. Benekli elleriyle sıkıca sardı kocasının kolunu. Refik Ağa kel tepeye bakarken dalmıştı. Dış kapının önünden Çakır'ın sesi duyulunca irkildi. Çakır dışarıda kendi kendine konuşuyordu. Hanımına 'Çorbaya biraz daha su ekle' dedi. Çakır'ı içeriye çağırdı. Çakır hiç oralı olmadı. Kapıya gitti. Refik Ağa ile Çakır kapıda burun buruna geldiler.

'Geliyorlar' dedi sessizce Çakır.

'Biliyorum.' dedi Refik Ağa 'Biliyorum.' Hâlâ kedisini okşuyordu.

'Ben yandım.' dedi Çakır. 'Kimsesiz kalacağım. Bir parça ekmek verenim olmaz artık.'

Boş gözlerle etrafına bakındı. Sonra birkaç kere yutkundu. Sesi dudaklarında eridi. Bitkin bir halde 'Senin de elinden bir şey gelmez mi Refik Ağa?' dedi.

'Benim hükmüm bitti artık.' dedi Refik Ağa. 'Yaşlandım.'

Çakır çok yorgundu. Ayakta zor duruyordu. Giderken bir kez daha dönüp Refik Ağa'ya baktı. Refik Ağa biraz daha yaşlanmıştı Çakır'ın gözünde.

'Gördüm onları. Kel tepenin arkasına kadar dayanmışlar. Yükseklerden son katları görülüyor. Korkuyorum Refik Ağa, betonlar geliyor.' diyerek sokakın ucunda kayboldu.

Refik Ağa Çakır'ın ardından boş gözlerle bakıyor ve kucağındaki kediye okşuyordu.-*»

AYŞE BAĞCIVAN

BEYAZ KONAĞIN BEYAZ DÜŞÜ

Kuleden iniyoruz.

Heyecandan olsa gerek, kenarları altın rengi örgü oymalı karenin ortasına işaret parmağımla, var gücümle basıp çaldım kapıyı. Kapı öyle güzel kapalı ve kapı öyle güzel açılacak ki... Kapı kapalı, yaşanalar içeride, kapı açılacak yaşanacakları yaşatmaya vesile olacak. Kapı öyle beyaz ki... Beyaz üzerinde altın sarı saç örgü oymaları kapıyı okşayarak ortadaki kendi deseninden kulpunda son buluyor. Kapının sağ tarafındaki delik, kapı arkasından bir göz tarafından izlendiğimi haber verecek şekilde koyulaşıyor. Daha bir dik durmaya çalışıyorum. Eğri de durmuyorum aslında ama âdettendir diyerek kapı açılmasına yakın son kez üzerime çeki düzen veriyorum. Âdettendir.

Kapı evin içindeki hayata açıldı, ardımdaki hayata kapandı. Ardımdaki dünyaya desem daha doğru olacak. Yanımdaki evin hizmetkârı hoş bayanın, evle ilgili söylediği telkinlerin hiçbirini duymadım. Ben daha çok evdeki eşyaların seslerini duydum. Eşyalar maddi ağırlıklarını gösterecek şekilde evdeki yerlerini almışlar. Merdivenlerin hemen öne kalan kısmı duvardan duvara camla kaplı. Camın ardı yeşillik... Altın sarı saç örgülü demir korkuluklara ellerimi değdirerek merdivenlerden çıktım. Bir ara gözüm asansöre takıldı, hoş bayanın o asansörü personelin kullanmadığı sözü kulağıma çarptı. Ama asansör merdiven kadar cezbedici gelmedi. İkinci katın duvarında oldukça büyük bir tablo, tabloda Allah lafzı altın sarısı renkte, tabloya elimi uzatacağım sırada hoş bayan ellerimi ani bir refleksle çektirecek tonda evdeki hiçbir eşyaya dokunmam gerektiğini hatırlattı. Ah bu hoş bayan... İyi ki hoşsunuz sayın bayan.

Epeyce merdiven çıktık. Nihayet dördüncü katın altıncı kapısı önünde bir beyaz koltukta dinlendirdik dizlerimizi. Hoş bayan, oturmaz mısınız yanı başımıza? Hoş bayan kapı önünde, gözleri tedirgin bedenimde. En çok da ellerimin. Bu katta farklı bir şeyler var. Tam olarak farklı değil aslında, bu katta çokça akıtılan gözyaşları var. Henüz diğer kapıların açılacağı odalardaki havayı duymadım fakat bu katta bu odaların birinden dağılan bir gözyaşı var. Bir de özellikle bu kata atılmış yani tam olarak atılmamış fakat hatırlanmak için özellikle bu katın seçildiği uzunca bir düş var... Ayağa kalktım, camın ardındaki bu düş zemin hazırlayan o dünyaya baktım bir çocuk çevikliğiyle. Bir çocuk nasıl çekilip dalarsa kendi dünyasına öyle. Rüzgârın, ağaçların

yapraklarına değdirdiği, ağacı yaprağından ayırdığı o anları seyrettim. Yaban bir seyirdi bu. Kişinin kendine bile yabancı olabileceği anlar. Ben bu kattayım -anne- duyabiliyor musun tanımsız sesimi, ben bu kattayım...

Akşamlar uğrar mı bu beyaz konağa? Yoksa akşamın rengine kaçınmak için midir bu beyaz? Daha birçok soruya cevap ararken, hoş bayanın sesi bu yur etti beni kapıdan içeriye. Adımlarımın altında ezilen halıdan farksızdı rengim. Korkunun ve heyecanın o her yerde kendini belli eden rengini yüzüme kondurmuştu açılan kapı. Önce hoş bayan girdi kapıdan içeriye, sonra ben.

Ve.

Ah... Ah bu düş size mi aitti, gözleri uzak ülkelere bakan kadın. Gözleri gözlerimi ırmağa döken kadın. Bu, bu odadaki yağmur kokusu sizin yüreğinizden mi dağılır?

Ne olur, ne olur bakmayın gözlerime öyle, sonra yayılır içimdeki öylem tüm bedeninize... Kadın hiç konuşmadı, sadece baktı, baktı, baktı... Oysa konuşmak böyle bakmaktan daha kolaydı. Akrep yelkovanı ne kadar kovladı, zaman bu odada ne kadar asılı kaldı hiç hatırlamıyorum fakat kadın uzun süre baktı. Bedeni yabancı gökler içine atılmış bir ay gibi durdu karşımda. Bir an sanki göz yaşlarını sakladı. Eli siyah kıvrıcık saçlarına, saçları yanına gitti. Baş nereye çevireceğini bilmeden bir sağ tarafındaki masa lâmbasına, bir sol tarafındaki mavi tabloya döndü. Yüzü yüzümün rengine döndü. Sonra yanımdaki hoş bayandan kalacağım odayı göstermesini rica etti. Oysa bana adımı bile sormadı. Odadan çıkarken ve kapı henüz tam olarak kapanmamışken, kadının yüzü hemen sağ tarafımdaki sırları yüzünün sırlarını saklayan aynaya düştü. Ardımdan bana bakışı düşsem tutacakmış gibiydi...

Haydi hoş bayan, şimdi de benim odama gidelim. Anlatın bana bu konakta nasıl yaşanır akşam korkusuyla, akşamlar önce bu kadına mı uğrar bu konakta, durmayın anlatın bana tek tek nasıl dokunamaz insan kendinin olduğu düşe... Hoş bayan, götürsenize beni kendime... Ben Mirza Tekin. Ben ninni sesi duymadan gözlerini yummuş, gecenin rengini bilmeden gecede tüy hafifliğinde havalanmış Mirza Tekin...

Asansör yasaktı ev personeline, nasıl da unutup yöneldim. Nasıl da cınladı hoş bayanın sesi kulaklarımda. Fakat hayret ki dizlerimi hissetmezken yine de duyabildim bu ikazı. Bir de hoş bayanın dudaklarından dökülen kadının adı; Arzu, Arzu Hanım. Tamam, artık sen çekilebilirsin sayın hoş bayan. Bu adımdan sonrası artık benim odam ve bu odadaki tüm eşyalarda gezinmeli ellerim. Ki duyabileyim bu güzel düşü. Ki yaşayayım dördüncü kattaki yüreği...

— Anne, ben şimdi akşam kaçkını yüreğinin atışlarını duyabilecek uzaklıktayım, sen de duyabiliyor musun ellerimin eşyalarda gezinirken çıkarttığı o mahzun sesi.

H E C E Ö Y K Ü

Bu odada yeşilliklere açılan bir cam yok. Bu odada boyumun uzanabileceği bir cam da yok. Cam oldukça yüksekte, yakışmamış hani konağın beyazlığına. Bedenimi mıknatıs çekimiyle kendine çeken yatağa uzanıyorum. Uyumak iyi gelir, belki.

* * *

Güzel yüzünüze asık kaş hiç yakışmıyor hoş bayan. Yatağın rahatlığına kapıldım, iki saat geç uyandım. Bağışlayın uzunca bir yoldan geldim. Peki, mavi tulumu giyer, çıkarım hemen bahçeye.

Çıkmadım. Mavi tulum da zaten üzerime en az iki beden büyük gelmişti.

Hazır hoş bayan yanımda yokken, konakta ve bu düşte gezinmeye başladım. Çalışma odasındaki resimlere daldı gözlerim; Kıvırcık saçlı kadın ve kucağında bir küçümen kız çocuğu. Hemen yanındaki resimde kıvırcık saçlı kadın ve o kız çocuğu birbirlerine sarılarak gülümsemişler objektife. Kışkırdım. Diğer resimde kıvırcık saçlı kadın ve adam el ele yürüyor, kız çocuğu elinde pamuk şekeriyle onlara gülümsüyor. Gülümsüyorum. Zihnimde günün heyecanı canlanıyor, arkalarından koşarak yakalamaya çalışıyorum sevinçlerini. Hep mi yakalanmayanlar yakar yüreği? Diğer resimde de Kıvırcık saçlı kadın balkondaki sandalyede oturuyor kız çocuğu ve adam ellerini kadının kocaman göbeğine değdirirerek poz veriyor. Ellerini tüm bedenimde, en çok da sol tarafımda hissediyorum. Son resim... Son resim boş bir beyazlıktan ibaret. Soğuk yağmurların durmaksızın yağıp baharı öldürmesi gibi resmin arkasında mürekkebi dağılmış bir isim; Mirza...

İşte dördüncü kattaki açılmayan tüm kapıların ardında geziniyorum sessiz sessiz. İlk kapı konağın küçük kızının, ah pardon küçük hanımının odası. Adımımınla birlikte ipeksi dualar misafir oluyor yüreğime. Yatağının hemen üzerindeki duvara hat yazısıyla işlenmiş ismini heceliyorum; Di-la-ra. Sen çok yaşa emi Dilara! Sen çok yaşa... Hani diyorum yaşasaydı Mirza, dört yıl önce yaşanmışlıklarınla ona güzel bir abla olurdun. Sen ve duaların çok yaşayın Dilara...

İki kapı uzağında girmeye çekindiğim bir oda. Göreceklerimden? Hiç, hiçbir zaman şahit olamayacaklarımdan? Yaşananları ardından izlemek? Hayır ya da evet ama en çok da odanın ötesine bile yetişen, tüm kata sinen o yağmur kokusu... Haydi hoş bayan artık çıkarın beni bu konaktan. İzin vermeyin gezinmeme. Müsaade etmeyin ait olmadığım hayatta var olmama.

Kapı. El. Oda. Bembeyaz duvarlar. Kaybolmuş adımlar. Arzu Hanım. Balkondaki sandalyesine, bedenine ağır gelen tüm yüklerini boşaltmış, ruhunu ta-a karanlık bir gecede yitirdiği bebeğine uzatmış, oturuyor. Yüzü kederinde asılı, zihninde canlanan Ekim'de bir ikindiye izliyor. Balkon korkuluklarının mermerine simsiyah saçlarını yayarak başını kollarının üzerine yerleştirip du-

H E C E Ö Y K Ü

daklarından dökülen ah'ları rüzgâra dağıtıyor. O zaman anlıyorum rüzgârın kaç lisanda kaç menkıbe bildiğini. İçimde yayılmak isteyen, muhatabını tam bulmuşken çıkmak isteyen özlemlerim, hani erkek adam ağlamaz ama benim yaşlarımda var. Arzu hanımın sandalyesinin hemen sağ tarafındaki sandalyeye oturarak onun başının çevrili olduğu yöne, aynı hizaya doğru bakıyorum. Görebildiklerinden fazlasını görüyorum. Ayağa kalkıyor, rüzgâra dağıttığı ah'lardan bir tanesini ödünç alarak benim yüreğime işliyor. Gözleri gözlerimin tam bebeğinde, gözleri yüreğindeki yaşlı bebeğinde. İçim sızlıyor. Adımı dudaklarında en güzel tonda telaffuz ederek titreyen elleriyle bedenimin gerçekliğini sorgularcasına vücudumda, suratımda gezdiriyor. Saçlarının kokusunu bir ömür kadar içime çekiyorum. Boynunda asılı duran muskasını, kalsam bana dünyaları sunacak olan ellerini öpüyorum, öpüyorum, öpüyorum. Tam dokuz ayın hasretiyle, tam dokuz aylık bir bekleyişle öpüyorum. Son kez olsun gözlerine bakamıyorum. Bakarsam nasıl boyun eğerim yazgıma!

Evet, bildin -anne- bu sadece bir düş! Akşamın renginden saklanan beyaz konağın beyaz düşü. Dokuz ayın merakının, suretimin, kimliğimin ve daha-sının beyaz ama yaşlı düşü... Şu an zamandan o kadar uzaktayız ki. Ne olur hep böyle uzaktan baksak dünyaya. Yokluğumuzu kimler hisseder? Sahi biz var mıyız ki -anne-? Evet sen varsın ve en az boynunda asılı muskandaki dualar kadar gerçeksin. Olmayacak benmiyim? Önce beyaz silindi. Konağın kapısı kapandı. Gözlerim, ellerim ve tüm bedenim gecede tüy hafifliğinde kayboluyor. Ameliyathanedeki tüm doktorlar ve ağzı dua tutan tüm canlılar siyahla yarışıyor. Fakat bilmedikleri bir şey var; siyah tüm renkleri yutar...

— Bebeği kaybettik!

— Annenin nabızı düşmeye başladı!

— Anneden nabız alınamıyor.

Hayır, hayır sen var olmalısın -anne. Sarıl tüm gücünle boynunda asılı duran muskadaki dualara.

— Kalp masajına cevap veriyor.

— Kan basıncı normale dönüyor.

Geceydi.

Siyahtı.

Her taraf karanlıktı. Bu dünya beni ağırlayamayacak kadar karaydı.-*»

EMİNE BATAR

STRES YOK

Selim, organize sanayi bölgesindeki fabrikaların birinde işçiydi. Gece vardiyasında çalışır, böylece elektrik faturasına yetecek kadar fazla ücret alırdı. Saat altı buçukta servisten iner, tarlalar arasında uzanan ince yolda keyifle yürürdü. Ara sıra kollarını iki yana açar ve yarım dönüşlü bir dans figürü çizerdi. Hafif rüzgârda hışırdayan yapraklara bakarak şöyle derdi:

"Makine gürültülerini kulaklarımdan temizlediğiniz için teşekkür ederim."

Sonra daha uzaktaki ağaçlara ve cıvıldaayan kuşlara duyurmak isteğiyle sesini yükselterek tekrar ederdi: "Teşekkür ederim!"

Evine yaklaşıncı, etrafı kontrol etme gereği duyar, evin çevresindeki her şeyin yerli yerinde olduğunu görünce derin bir nefes alırdı; bu hem rahatlatıcı hem de memnurluk ifadesiydi. Anahtarı kilidin içinde, elinden geldiğince sessiz çevirirdi. Şayet çocuklardan biri o sırada uyanırsa, karısı Elif öfkelenir, "bilinçli yapıyorsun" diyerek Selim'i suçlardı. Üstelik karısında son zamanlarda ortaya çıkan Behçet hastalığı onu olduğundan daha öfkeli yapmıştı. (Selim ise midesindeki rahatsızlık yüzünden birçok doktora gitmiş ama hastalığına çare bulunamamıştı.)

Evin içine sinmiş sessiz havayı kımıldatmaktan korkarak adımlarını atardı. Lavabonun kapısını yavaş devinimlerle açarken gıcırdayan kolu susturmadığı için dişlerini farkında olmadan sıkardı. Lavaboya girip kapıyı kapattıktan sonra evin dışında bir bölüme geçmiş gibi rahatlar ve hareketlerini biraz daha serbest gerçekleştirirdi. Lavabodan çıkmak için kapı koluna asıldığında kontrollü süreç yeniden başlardı.

Tam yatak odasına yönelecekken, birden kızlarını görme isteği duyardı. Ranzalarına yaklaşır, sessizce birkaç sevgi sözcüğü söyler ve çıkardı. Yan yatan karısının, yorganın altında kalan bedeni bir tepcik oluştururdu ve her seferinde Selim'in gözüne çarpan ilk şey bu olurdu. Yatağa oturur, karısının kullandığı ilaçlar yüzünden her geçen gün biraz daha kilo aldığını düşünürdü. Çoraplarını ve diğer giysilerini çıkarır, pijamalarını giyip tam yatağın boş kısmına uzanacakken çoğu zaman küçük kızı kapıda görünürdü. Selim ona önce parmağıyla "sus" işareti yapar (iki yaşındaki kız bu işaretin anlamını çok iyi bilmektedir) sonra kollarını iki yana açar ve onu kucığına davet ederdi. Kız babasına sarılır, gözlerini kapar, yeniden uyumak için hazır olduğunu

belli ederdi. Selim küçük kızını alıp oturma odasına geçer ve onu uykuya dalana kadar kucağında, bir aşağı bir yukarı gezdirirdi.

Küçük kızı yatırır yatırmaz, yan odadaki yatağın kendisini bekleyen boş kısmına yönelirdi. Ne var ki çoğu zaman karısı dönmüş, yatağı ortalamış olurdu. Yatağın boş kalan ucuna ilişir ve karısının kendisine sardığı yorganın ucundan, bir tarafını kapatacak kadar örter, uyumak için zihnini zorlardı. Gittikçe ağırlaşır ve bilinmez dünyaların içinde dolaşır dururdu. Karısı, üstündeki yorganı tamamen açtığı için, Selim serin hava dalgasını rüyasında bile hissedirdi. Sonra kendisine çarpan şey ile irkilir, ardından çocuk sesleri duyardı. Artık rüyaya biraz daha uzak olurdu. Çünkü ev halkının hemen her gün aynı saatte başlayan gürültüsü onu uyumaktan alıkoyardı.

Karısı, gözlerini yarım aralayan Selim'e kol dirseğinde veya ayak bileğinde çıkan yeni yaraları gösterirdi. Selim onun gösterdiği yerleri ilgiyle inceler ve yüzünde beliren yazıkkanma ifadesiyle Elif'i yatıştırmak isterdi. İkisinin de birbirine karşı kabaran ilgisi, Selim'in mide ağrısından bahsetmesi için zemin hazırlamış olurdu. Elif, sabahın bu ilk saatlerinde henüz sinirleri yıpranmamışken, kocasının mide ağrısı için "tüh, vah" diyerek hayıflanırdı. Ne var ki ikisi de daha fazla sorun dinleyemeyecek kadar yorgun hissederdiler. Elif, çocukların olduğu odaya oradan da mutfığa geçerdi. Selim ise karısının ısıttığı yatağın ortasına yuvarlanır ve ılık bir uykuya dalmak için hazırlanırdı. Birden bire dünyanın en huzurlu insanı olurdu. Karısının kokusunun sindiği yastık onu iyi bir uykuya hazırlamak için öncülük ederdi. O sırada çocukların bağırıışları, ağlama sesleri duyulurdu. Selim yatakta dönüp durur, bir süre sonra uykuya dalardı. Uyandığında genelde birkaç saat geçmiş olurdu. Pencereden başını uzattığında karısının, çocukları ön bahçede oyalamakta olduğunu görürdü. Şüphesiz bunu Selim'in uykusunu bölmemeleri için yapardı. Bunları düşünerek karısını minnettar bakışlarıyla kucaklardı. Böyle güzel manzaralar karşısında her seferinde aynı heyecana kapılır ve şöyle derdi:

"Şu dakikaların tadını çıkarmalı"

Sonra biraz düşünür ve kendi kendine sorardı: "Ne yapmalı?"

Aklına birçok şey gelir ama midesinden sırtına doğru ilerleyen ağrı yüzünden çabucak unutturdu. O sırada karısının sesi duyulurdu: "Yeter bu kadar çocuklar, içeri giriyoruz!"

Çünkü Selim'in hemen her gün bu saatlerde uyandığını bilirdi.

Karısı onu uyanık bulduğunda önce gülümser, sonra birden surat asardı:

"Ne zaman birbirimizi göreceğiz? Bayram tatilinde mi?"

Selim kendini biraz yetersiz hissederek cevap verirdi:

"Biliyorsun, gece vardiyasında çalışmak zorundayım, sizin için..."

"Bizim için" derdi karısı. (Bu söyleyiş biraz aşağılama anlamı taşımaktaydı) Sonra yaptığı işe devam ederek Selim'e bakmadan tekrar ederdi:

"Bizim için" Ardından yakınmalı bir gülme ya da mırıldanma sesi duyulurdu: "Doktora zamanında gitmiş olsaydım, hastalığım bu kadar ilerlemezdi."

"Ay başını bekleyelim diyen sendin, hatırlamıyor musun?"

Elif, başını sallayarak kocasını susturur ve öfkeyle konuşmaya başlardı:

"Senin -sebebi henüz anlaşılmamış- hastalığın için gitmiştik o ay, bu yüzden benim gelecek ayı beklemem gerekiyordu, sen de bunu hatırlamalısın."

Selim üstelese veya karısı bir şey söylese ağız kavgalarından biri daha yaşanırdı. Ama genelde ikisi de kısa kesmekten yana olurdu.

Karısı, evden çıkan Selim'in arkasından; pişmanlık ve öfke arası hislerle bakardı. Onun, evin kapısını sakince kapatmasından ve bahçede geçerken başı önünde iyimser yürüyüşünden dolayı pişmanlığı biraz daha artar, öte taraftan çoğu zaman yaptığı gibi konuşmaktan kaçtığı için ona öfkelenirdi.

Selim evden uzaklaşırken sessiz bir ortamda gezinme gereksimi duyar ve aklına her zaman mezarlık gelirdi. Mezarlıkta, sessiz sedasız yatan akrabalardan ziyarete eder, onların mezarları üstündeki çiçekleri sular, bazen de kuruyan dalları ayıklardı. Yolda rastladığı tanıdıklarla konuşarak vakit geçirirdi. Eve tekrar dönmesi gerektiğini düşündüğünde bahçelerin arasında uzanan daha uzun yolu tercih eder, hava kararmak üzereyken evde olur ve mutfakta, kırk voltluk lamba ışığında yemek yapan karısının bir o yana bir bu yana dönen başını pencereden görürdü. Her nedense ait olduğu yere gelmiş olmanın rahatlığını hissederdi. Karısını öylece bırakıp gittiği için pişmanlık duyar:

"Daha açıklayıcı olabilirdim, onu yatıştırabilirdim." derdi.

Tam o sırada kulağının biri bahçe kapısının her açılışta çıkardığı seste olan karısı pencereye döner, kocasına acıma ve sevgi karışımı bir yakınlık duyardı.

"Onu suçlamakla haksızlık ettim" diye geçirirdi içinden.

Birlikte akşam yemeği yenirdi: Ailenin bir araya geldiği tek zaman dili-miydi. Kaşık sesleri bir şenliği andırırdı. Çocuklar babalarının kucağında oturabilmek için birbirini iter, sofrayı küçük bir karnaval yerine çevirirlerdi. Anne, yumuşak huylu kocasını çocuklarına karşı savunma gereksinimi duyardı:

"Çocuklar! Babanızı rahat bırakın, fabrikada ne kadar yorulduğunu size kaç defa anlatmalıyım?"

O an ikisinin gözleri buluşurdu. Bu buluşma bütün yoksunlukları hiçe sayan, aralarındaki gerilimi sıfıra indirgeyen bir buluşma olurdu. Günün en güzel ve kurtarılmış tek 'an'ıydı.

Ama genellikle Selim'in, biraz sonra gelecek olan servise yetişmesi gerekirdi. Karısı onu kapıya kadar uğurlardı. Gündüz yaşanan (ve hemen her gün-

H E C E Ö Y K Ü

düz benzer şekilde yaşanan) tatsızlık için pişmanlığını belli eden gözlerle kocasına bakardı. Onun, ağaçların arasındaki karanlık yolda gidişini seyredirdi. Selim o sırada, görüş alanını kapatan ağaç dalları, çalılıklar arasında karısının karanlıkta kalan ve artık seçilemeyen yüzünü görmek için eğilir veya boynunu yukarı ve yanlara doğru uzatırdı. Bu, ikisinin de yüzünde, karanlıkta göremeyecekleri bir gülümseme bırakırdı. Biraz daha kendine güvenerek açık elini havaya kaldırır, sallar ve böylece karısıyla vedalaşırdı.

Kadın bir taraftan çocukların ağzına sırayla yemek dolu kaşığı götürürken diğer taraftan televizyondaki diziyi izlerdi. Çoğu zaman dizideki erkeğin, kadına haksızlık ettiğini düşünürdü. O an aklına kocası gelir ve içinden şunlar geçerdi:

"Tartışmayı yarıda bırakıp gitmekle bana haksızlık etti. Onu affettiğim sürece hatasını anlamayacak"

Sonra uzun süredir alışkanlık olduğu üzere dirseğindeki yarayla oynamaya başlardı. Avucundaki iki küçük ilacı ağzına atarken, her seferinde doktorun söylediği aklına gelirdi: "Stres yok." Gülmeye başlardı "Stres yok!"

Çocuklar annelerinin şarkı söylediğini sanıp elleriyle tempo tutarlardı:

"Stres yok!" "Stres yok!"

Elif çocukları uyuttuktan sonra kendi odasına geçer, iki kişilik yatağın çukurlaşan ve tek kişilik görünüm kazanan ortasına uzanırdı. Yastıkta, kocasına sinmiş fabrika kokusunu duyumsardı. Tanıdık bu koku ona her şeyi unuttururdu.

Gözleri kapalı bir kez daha "Stres yok!" derdi.-*»

H E C E Ö Y K Ü

MÜZEYYEN ÇELİK

ELİFE'NİN SOLUK YÜZLÜ PANSİYONERLERİ

Elife'nin pansiyonu bildiğiniz üç dört katlı, bahçeli, kutu kutu odalı pansiyonlardan değil. Hatta pansiyon da değil. Bildiğiniz gecekondur. Belediyenin de eli kulağında. Yıkacak Elife'yle oğlu İsmail'in hem yuvalarını hem de ekmek kapılarını. Boyunları da kıldan ince. Devletin arazisine gelip konduklarını biliyorlar. Onlar geldiğinde çayır çimendi buralar. Sonra o Onkoloji Hastanesi yapıldı ardından da mantar gibi siteler, yüksek apartmanlar türemeye başladı. Hastanenin kale duvarı gibi yükselen duvarının dibinde bunların sıra sıra gecekonduları yukarıdan çöp yığını gibi görünüyordu. Ne yapsınlar çıkıp geldiler Çankırı'dan Ankara'ya. İş gücü mü var memlekette. Bari Ankara'da iş tutsun, dediler. Rahmetli eşi Hacıali de inşaatlarda çalışmaya başladı. İlk zamanlar Çankırı'dan göçenlerle aynı sokakta kirada oturdular. Sonra buraları keşfedip birkaç ay içinde evi konurdular. Gönüllerinde de ileride devlet buraları gecekondur sahiplerine hibe edecek hayaliyle, ellerinde avuçlarında ne varsa döktüler. Bir yuvaya kavuştular, iyi de biricik evlatları İsmail ne kimseyle arkadaşlık ediyor ne de derslerinde başarılı oluyordu. Dikkat etmiyor, dersi dinlemiyor, diyordu öğretmenleri de ne yapsınlardı peki. Görünürde hiçbir sıkıntısı yoktu çocuğun. İlkokul beşe kadar zor okudu. Ortaokula gidecek hali zaten yoktu. İsmail büyüdükçe içine kapanıyordu. Sonraları bulmacaya merak sardı. Askere gidene kadar yalnız başına evden bile çıkmadı. Askere gitti ama ailesinin de kendisinin de yaşadığı sıkıntı dillere destandı. Babasıyla kışlanın kapısına kadar gitti de ayrılmadı bir türlü ağlamaktan. Sonra yemin töreni bile yapamadan askerliğe yetersiz belgesiyle çıktı geldi. Evde yine bulmacalara sardı. Evlenecek hali de yoktu. Başka çocukları da olmadı. Kendi başlarına didinmeye devam ettiler. Belediye evleri ha yıktı ha yıkacak derken on beş sene olmuştu yapalı. Hatta ev kaç kere tadilattan geçmişti. Ankara'nın koskoca Demetevleri'nde arsaları, evleri var diye köyde hısımlar akraba diline doluyordu ama işin aslı elbette öyle değildi. O hastane olmasa yine bilinmezdi buralar. Bütün memleket kanserden kırıldığından mı, yoksa o zamanlar tek hastane olduğundan mı bilinmez insanlar dolup dolup taşıyordu.

Hacıali durup dururken bir öksürüğe yakalandı. Sigorta hastanelerinde günlerce sevk kuyruğu beklediler, ilaç kuyruğu beklediler ama adam günden güne geriye gidiyordu. Derisinin rengi solmuş, gözleri donuklaşmıştı. Elden

de bir şey gelmiyordu. Hastanelerde üniversiteye sevk için üç ay beklemişlerdi. Sonra da doktor izinde diye yine beklemişlerdi. Hacıali'nin ölümünü bekliyorlardı aslında. Beklenen oldu. Senelerdir inşaatların tozunu toprağını ciğerlerinde biriktiren dağ gibi adam eriyip gitmişti. Hastalığına teşhis bile konulamamıştı. Allah'tan emekliliği gelmişti de hemen maaşı Elife'ye bağlandı. O maaş da kime yetecekse. Elife kocası ölünce kendini daha güçlü hissetmeye mecburdu aslında. Hem tek başına Ankara gibi yerde tutunmak hem de oğluna sahip çıkmak zorunda olduğunun farkındaydı.

Pazardan dönerken bir gün hastanenin önünde birkaç kişi -Doğu'dan geldikleri üstlerinden başlarından anlaşılıyordu- onlara çat pat yakında kalabilecekleri bir yer olup olmadığını sordular. Onun aklında ilk ışık o gün yanmıştı. Benim evim var pansiyon dedi. Buyur etti. İki kadın bir de delikanlı ilk müşterileriydi. Hacıali'yle odalarına zaten giresi gelmiyordu. O odada ufak tefek değişiklikler yaptı. Yere bir yatak attı. Üç kişi rahat barınabilecekti. Gecekonuda tuvaletin dışarıda olması bir avantajdı. İnsanlar çekimeden dışarı gidebiliyordu. O gün için misafirlere yemek vermişti. Hallerine de acımıştı. Lakin yemek vermekle baş olmayacağını anladı. Sonra pansiyonerlerine yemek olmadığını, sadece akşamları çay vereceğini söyledi.

Misafirler ya da Elife'nin deyişiyle pansiyonerler İsmail için yeni bir eğlence de olmuştu. Saatlerce onların hikâyelerini sıkılmadan dinliyordu. İlk pansiyonerleri Siirt'tendi. Anneleri göğüs kanseri olmuştu. İki göğsü de alınmıştı, şimdi ilaç tedavisi görecekti. Elife bu hikâyeleri dinledikçe Hacıali'nin ölümünden beri acıyan göğsünü bastırıyor, ne hissedeceğini de bilemiyordu. Zaten yüzlerinde kan kalmamış bu insanlardan para alması mıydı? Peki nasıl geçinecekti o maaşla. Az da olsa bir şeyler kazanmalıydı. Siirtliler on beş güne yakın kaldılar. Elife evde daha fazla kişinin kalabilmesi için odaları değiştirmeye başladı. Gidip hurdacıdan somyalar ayarladı. Kendisi ve İsmail için bir oda ayırdı. Kalan dört odada toplam on altı yatak kapasiteye ulaşmıştı. Fazladan süngerler de almıştı ki gerekirse yere de yatak atabilsindi. Nevresimleri de pazardan ucuzundan halletti. Şimdi sıra müşteri bulmaktaydı. Akşamüstleri refakatçi olarak kalabileceklerini düşünen ama hastaneden izin koparamayan insanlar kapının önünde yığılır, kalacak yer aramaya başlardı. Elife artık bu bakışları tanıyor ve hemen yardımcı olmaya çalışıyordu. Onun evi pansiyon olmuştu, yemek yoktu ama çay vardı. Yemek işini hastanenin karşısındaki büfelerden herkes kendi halledecekti. Soranlara yol da gösteriyordu. İsmail zaten iştahlı değildi. İkisinin yiyeceği kadar yemeği hemen hazırlıyordu. İsmail için artık yüzlerce sıma ve yüzlerce hikâye vardı. Hepsinin ortak paydası kendilerinin ya da bir yakınlarının kanser olmasıydı. Doğruydu ya orası kanser hastanesiydi. Hiç

duyulmadık kanser türlerine yeni doğmuş evlada alışır gibi alışıyorlardı Elife ve İsmail. Ne de olsa duygusal olmamaları gerekiyordu. Bu onların işiydi. Çevre gecekondular da bu işi kavrayınca aralarında müşteri kapma yarışı başlasa da uzun sürmedi. Gelenler ne de olsa zaten ümitsizdi. Kanser olup da iyileşen birini görmemişti Elife. Telefonlaşıp olmuştur pansiyonerleriyle. Hatta insanlar rezervasyon bile yaptırıyordu. Küçük şehirlerden Ankara'ya gelmiş gariban insanlara başlarını sokacak bir ev Elife'ye de iki üç kuruş destek lazımdı sadece. Ev doluysa akşamüstü hastanenin önüne çıkmazdı. Bazen de komşularına yönlendirirdi. Evdeki yorgun misafirleri— ne çay demler salondaki televizyonda istedikleri kanalı açardı. Zaten kim— senin de öyle televizyon izleyeceği yoktu. Yeni gelenlerin çoğu bir önceki geceyi yolda geçirmiş ve uykusuz olurdu. Yiyecek bir şeyler bile bulamadan, günlerdir yıkanmadan, kimin yattığı belli olmayan yataklara, çarşaflara ölümü kabullenmiş yaşlı atlar gibi kıvrılır yatarlardı.

Bazısı hiç konuşmazdı. Gurbette yabancı bir evde tanımadığı birçok insanın arasında yalnızlığın dibine vururlardı. Elife onların da üstüne gitmez çay götürürdü sadece. İsmail en çok onları dinlemek isterdi. Mesela birinin kardeşinde yüz kanseri vardı. Eve de gelmişti. Çocuk da nereden baksan yirmi yaşında vardı. Yüzünün derisi soyulmuş, etleri alınmış gözleri kurbanlık koyunların son bakışları gibi hüznle bakakalmıştı. Elife ve İsmail zaman zaman odalarına çekildiklerinde ağlıyorlardı. Misafir ettikleri hastaların ölüm haberleri bunun için iyi bir sebepti.

Elife insanları misafir ediyor, artık iyi de para kazanıyordu ama bu hastaların iyileşmediği de ortadaydı. Acaba parası helal miydi? Hasta oğlunun kursağından haram lokma mı geçiyordu da İsmail git gide daha dalgın, zayıf ve iştahsızdı. Artık bulmaca da çözmeyp öğleye kadar yataktan çıkmıyordu. Elife durumu sorgulamaya fırsat bulamadan kapıyı yeni birileri çalıyordu. Bu kadar kanserli insan nereden çıkıyordu. Öyle ki bazı günler kadınları bir odada, erkekleri bir odada yatırıyorlardı. Böylece daha fazla kişi kalabiliyordu. İçlerinden birinin de neşeyle muhabbet ettiğine şahit olmamıştı. Hatta komşusu Zekiye ile kapı önünde ettikleri neşeli iki lak lak bile içeridekilerin kulağına gider de incinirler diye çekiniyordu.

Belediye gelse evi yıksa daha bir memnun olacaktı sanki Elife de bir yandan da bu gariban insanlar otellere gidemezler diye iç geçiriyordu. Parasının olmadığını hissettiği bazı pansiyonerlerinden para almıyordu. Bu da onun gönlünden kopuyor, başımın gözümün sadakası olsun diyordu. İsmail'i doktora götürüyor, sadece kansızlık çıkıyordu. Manisa'dan pekmez getirmişti bir pansiyoner de İsmail ağzına sürmemişti. Çocuğa ne olduğunu bir türlü anlayamıyorsa da hastalar gelip gidiyor, ölüyor ve hayat devam ediyordu.

H E C E Ö Y K Ü

İsmail bir gün evde birkaç pansiyonerle yalnızdı. Salonda televizyonun karşısında sobanın etrafında rahat on dört on beş kişiyle oturuyordu. Anne-si hastanenin önüne gitmişti. Kapı çaldı, zabıtalardı. İsmail yüzünde herhangi bir duygusunu belli edemiyordu artık. Bunlar evden çıkın demeye gelmişlerdi onun için. Adamlar tek kelime etmeden, annem yok, gidin, dedi kapıyı yüzlerine çarptı. Zabitanın biri ayağını kapıya dayamıştı. Tahtadan kapıya ikisi birden yüklenince açtılar. İsmail koşup odasına kapandı. Zabıta- lar ayakkabılarıyla eve dalıp bu giyimleri, çehreleri farklı coğrafya- lara ait soluk yüzlü insanlara bakıp orada ne yaptıklarını sordular. Doğudan gelen mor yeşil fistanlı kadınlar anadillerinde bir şeyler söylediler, zabıta- lar anlamadan diğerlerinin yüzlerine baktılar. İçlerinden orta yaşlı bir adam, biz misafiriz, dedi. Diğerleri hiç cevap vermedi. Zabıta- larında, pansiyon olduğu kesin de ne yapacağız, diye konuşurlarken Elife kapıda belirdi. Belediye yıkmak için geliyor sanıp afalladı önce. Aklına kaçak pansiyon işlettiği hiç gelmiyordu. Zabıta- lar: Hanım hakkında şikâyet var kaçak pansiyon işletiyormuşsun. Hani tabelan, hani ruhsatın?

Önce içine bir su serpilse de yine de canı acımıştı. Ne deseydi şimdi... Bu insanlar üç kuruşa muhtaçlar burada, etmeyin eylemeyin. Otele git desen yol iz bilmezler, bilseler paraları yetmez, onlar burada başlarını soka- cak bir ev buluyorlar, ben de evime iki kuruş katkı sağlıyorum. Yoksa dün- yayı kazandığım mı var. İsmail korkmuş muydu acaba? Çocukluğundan beri zabıta- lar evimizi yıkacak korkusuyla büyümüşü. Adamların bir an önce gitmesini istiyordu, oğluna bakmalıydı. Adamlar biraz geri gidip kendi ara- larında konuştular. Sonra Elife'nin yanına gelip bacım dikkatli ol, bizi de görmemiş ol, deyip gittiler. Sağ olun, deyip İsmail'in yanına koştu. Odada yatağa kıvrılmış uyuyordu. Eğildi nefesini dinledi. Dayanamadı öptü, bu sessiz hayat tutamacını.-

**NURİYE AKMAN'LA *GECEDEN DOĞAN*
ROMANI ÜZERİNE SÖYLEŞİ: "BİLDİĞİM
YAZABİLMENİN BÜYÜK BİR LÜTUF OLDUĞU.
UMARIM ROMANLARIM BENİ TERBİYE
EDİYORDUR. BANA ÇOK ŞEY
ÖĞRETTİĞİ KESİN..."**

Konuşan: HATİCE BİLDİRİCİ

— Geceden Doğan'ın *okuru tasavvuf bir duyarlılıkla esere yaklaştığında neler bulacaktır?*

— Hatice Hanım, soru böyle sorulunca cevap vermekte zorlanıyorum. Okur adına nasıl konuşayım? Hem o kadar çok okur tipi-algısı var ki... Okur olarak siz neler buldunuz, diye sormak ihtiyacı hissediyorum. Kendi bulgularınızdan yola çıkıp sorarak işimi kolaylaştırabilir misiniz lütfen?

— Geceden Doğan'ın *yazma süreci nasıl ilerledi? Bu sürecin seyr-i sülûk boyutu da var mı?*

— Sorunun birinci kısmını cevaplayayım: 2010 sonbaharı... Üçüncü roman Kim'in yazımı bitmiş ama yayınlanmamıştı. Yeni romanımın başkahramanı Azrail olsun istiyordum ama onu nasıl canlandırabileceğimi bilmiyordum. Evimde dostlarla yediğimiz bir öğle yemeği sırasında gönlüme Gece adlı siyah bir at geldi. Bu da neyin nesi derken, Gece beyaz bir tay doğurdu. Adı Geceden oldu. Bu atların sahibi kim diye sordum gönlüme, Cevap geldi. Adı Ali idi. Datça'da bir çiftlikte yaşıyordu. Peki Azrail nerdeydi? Onu da benim bulmam gerekiyordu. Arkadaşlarım gitti. Akşam oldu. Dilsiz bir kız çocuğu geldi. Sarı saçlı, mavi gözlüydü. Adını Gönül koydum. Sonra Antonio kendini tanıttı. İzmirli bir levantendi, Ali'yle dosttular ama ilişkileri belirsizdi. (Kızı Roza'nın Ali ile evleneceğini bilmiyordum) Ve ortada hâlâ Azrail yoktu. Hikaye de yoktu. Bir yıl bu hayal kahramanlarla yaşadım. İzmir'i, Datça'yı ve atları çalıştım ki hiçbir fikrim yoktu. Kitaplar yetmedi, seyahatler yaptım, insanlarla konuştum. Yavaş yavaş kafamda sıklık de olsa bir olay örgüsü canlandı. Roman İstanbul-Datça yolunda geçecekti ama başı sonu belirsizdi. 2011 yazında yıllık iznimi alıp Bodrum'a gittim. Akyarlar'da bir otele yerleştim. Refakatçi olarak kahramanlarımın hayallerinden başka kimse yoktu. 30 Haziran'da yazmaya oturdum. Ne yazacağımı bilmeden kendimi kaleme bıraktım. O zaman Azrail kelimesi düştü. O ölüm meleği idi, çok güzeldi. Elifelli ve Elibeyaz gibi sıfatlarla ortaya çıkmasından, kılıktan kılığa girmesinden,

Nuriye Akman

Gönül'le dostluğundan şaşkına döndüm. Günde 20 saat çalıştım. 30 Ağustos'da kitap bitti. Bir ay uzaklaştım. Ekim'de yeniden oturdum. Bir ay daha gazete yazılarından fırsat buldukça çalışıp dilini incelttim, yazarken farkedemediğim boşlukları doldurdum. Her seferinde yeniden yazıyormuşum gibi onlarca kez baştan sona ele aldım. Sonra güvendiğim üç kişiye okuttum. Onları beklerken kitapla hiç ilgilenmedim. Gelen eleştirilerden katıldıklarımı düzeltmem yine bir ay aldı. Yayınevinin programı doluydu, hemen bakamayacaklarını söylediler. Bir iki ay daha ince ince çalıştım. 2012 Şubatında yayınevine gönderdim. Editörün yaklaşımını öğrenmem Nisan'ı buldu. Kitap Mayıs'ta çıktı. İlk karenin zihnimde belirmesinden bir buçuk yıl, Kim'in basımından bir yıl bir ay sonra.

"Bu sürecin seyr-i sülûk boyutu da var mı?" sorusunun cevabı kitabın içinde. Gecedен Doğan, başkahraman Ali'nin seyr-i sülûğunu hem yaşarken, hem öldükten sonraki halleriyle anlatıyor. Ali'nin kayınpederi Antonio Montanara da Ali'nin torununun oğlu Galip de bundan nasipleniyor. İlm-i ledün, kuşaktan kuşağa geçen altın bir zincirdir. Kahramanlarımsa zincirin halkalarından birkaçı...

•—
w
O

— *Romanda bir metafor olarak atı tercih etmenizın sebebi nedir?*

— Bir kere atı ben tercih etmedim. At geldi, beni yaz, dedi. Sonra öğrendim ki at 'nefs'i temsil ediyor. Onu terbiye etmezsen seni tekmiyor, ısırtıyor, sırtında tutmuyor. Evcilleştirdiğinde ona ve kendine zulmetmemiş, ona gereken değeri vermiş oluyorsun. O zaman at seni aşkınlığa taşıyor. Rabbi bilmenin yolu nefsi bilmekten geçiyor. Atın dünyevî anlamda da insana çok yakın olması tesadüf olmasa gerek.

— *Gecedен Doğan'ın güzel bir dili, rahat algılanan bir kurgusu var. Bu başarının teknik ve yazınsal sırrı nedir?*

— Sırdan sözedebilir miyiz bilmiyorum. Çok okumakla, yazdıklarımı defalarca gözden geçirmekle, kelimeleri sevmemle alakası olabilir. Niyet halis olunca kalemin asıl sahibi de yardım ediyor sanırım.

— *Gecedен Doğan; mektup, söyleşi gibi edebî türlerden de faydalanan bir roman. Bu türlere romanda yer vermenizın sebebi nedir?*

— Söyleşi, dünyevi gerçeğin tespitine yarıyor. Bu görev, Romanda Keriman'ın. Fakat gerçeği kayıt altına almak onu bilmek anlamına gelmiyor. Gerçeğin, hakikat dediğimiz bir de öteki yüzü var. Ona aşına olmak da Keriman'ın abisi Galip'e düşüyor. Mektuba gelince, romanın önemli bir bölümünün geçtiği 1887- 1950 arasındaki dönem için en uygun haberleşme aracı olmasından. Fakat böyle söylediğime bakmayın. Romanın başına oturuncaya kadar ne söyleşi vardı aklımda ne de mektup.

H E C E Ö Y K Ü

— *Gerek düşünsel, gerekse teknik özellikleri itibariyle Gecedan Doğan'ın farklı bir okuru olabileceğini düşünüyor musunuz?*

— Bilmiyorum. Romanı basılmadan okuyan üç kişinin dışında kimseden bir değerlendirme alamadım. Siz düşünüyor musunuz? Anlaşılacak için fazla emek verilmesi gerekmeyen popüler kitapların yanında okunmak için fazla şansı yok sanki.

— *Romadaki ifadenizle dünyaların içinde başka dünyaların da olduğunu bilmenin seçilmiş kimselerin nasibi olduğunu ima ediyorsunuz. Hatta Mürşit, Ali için; "Ali talebeydi ama talep eden o değildi. Allahtan tohumu iyiydi. Biz sadece filizlenme kabiliyetini ortaya çıkarttık." ifadelerini kullanıyor. İyi bir tohumla ya da seçilmiş olmakla neyi kastediyorsunuz? Burada gayretin rolü nedir?*

— Anlam katmanları var. "Ali talebeydi ama talep eden o değildi" ifadesini bizim gibi faniler kullanamaz, miracını yaptığı, gerçeğin ötesine geçip hakikate ulaştığı için mürşide böyle görünüyor manzara. Bizler henüz alt basamaktayız. Durduğumuz yerde niyetimizden, yönümüzden, hayretimizden biz sorumluyuz. Gönülden istediğinde ve çalıştığında üst basamaklara çıkma izni veriliyor, çıkışın kolaylaştırılıyor. Mürşidin tohum dediği ayan-ı sabite. Yani Rabbin sana özel olan dosyaya bunu işlemişse, vakti gelince sen dünyevî aklınla istemesen bile filizleniyorsun.

— *Mânâ âlemine duyduğunuz ilgi ile roman yazma isteğiniz arasında nasıl bir bağlantı var?*

— Bir bağ var mı bilmiyorum. Bildiğim yazabilmenin büyük bir lütuf olduğu. Umarım romanlarım beni terbiye ediyordur. Bana çok şey öğrettiği kesin... İçimde daha kimbilir ne hikayeler gizli. Ortaya çıkışlarını izlemek gerçekten heyecan verici.

— *Romanlarınızdan sağlam bir tasavvuf bilgisine sahip olduğunuzu anlıyoruz. Bu bilgiyi hangi kaynaklardan elde ettiniz?*

— Daha önce bu yollardan geçen ustaları okuyarak, dinleyerek, düşünerek, isteyerek ve yazarak... Hangi birinin adını sayayım...

— *Sizce roman yazmanın ve roman okumanın tür olarak da hakikat arayışına katkı sağlayan bir yönü var mı?*

— Genelleme yapamayız. Ne aradığınıza ve edebî zevkinizin nasıl geliştiğine bağlı. Hakikati aramak isteyen her şey canlanır, yardım eder. Atlar olmaz da sarı çiçek olur... Fırıncıysan ekmeğin, terziysen kumaşın, balıkçıysan denizin olur. Yol çok. Ama hepsi bir yere varıyor. Sen hele adım at, hiçbir şey olmasa yol taşıyor seni.

— *Son olarak, edebiyat üzerinden tasavvufun 'yükselen bir değer' hâline gelmesini nasıl değerlendiriyorsunuz?*

— Olumlu ama ortaya çıkan eserlere bakınca yetersiz buluyorum. Dünya kocaman bir pazar. Ne yetiştirdiysen onu koyarsın tezgâha. Neye talipsen onu alırsın. Dileğim taleplerin yükselmesine katkı sağlamak olabilir ancak.

H E C E Ö Y K Ü

HATİCE BİLDİRİCİ

GECEDEN DOĞAN

Zahirin berisi de var.(s.58)

Hakikat kelama gelmez diye mecaza yaslanırsınız.(s.132)

Nuriye Akman'ın son romanı *Gecedен Doğan* geçtiğimiz mayıs ayında Okuyucusu ile buluştu. Akman, bu üçüncü romanında da görüneni değil, görünmeyenі işaret ediyor. Okuyucusuna hiçbir şeyin ilk bakışta gördüğümüzden ibaret olmadığını; olayların, durumların ve insanların birden fazla yüzünün olabileceğini hatırlatıyor. Bu, bir kandırmaca değil bir ikiye bölünme hiç değil. Romanda bu bir derinleşme, katman katman çoğalma hatta bir zenginleşme olarak anlatılıyor. Felsefî bir değere sahip *Gecedен Doğan*. Bir edebî eser olarak felsefî bir okumayı fazlasıyla hak ediyor. Böyle bir değeri—dirmenin gerekliliğini temellendirmeden ve bu değeri—lendirmeyi yapmadan önce romanın konusu üzerinde durmak doğru olacaktır.

Olayları kendisi vesilesi ile öğrendiğimiz Galip, romanda anlatılanların muhatabı olan kişidir. Ona *muhatap kahraman* diyebiliriz. Ablası Keriman'ın on iki yaşında aile büyükleri ile yaptığı söyleşilerden oluşan sır dolu kasetleri o dinler, eskimiş mektupları o okur, anneannesi Gönül, bu dünyadan bir tek onunla konuşur. O, zincirin son halkasıdır. Otuz dört yaşında bir iş adamıdır. Ailesinin, bilinenin arkasında gizlenmiş tarihini ve bu tarihin sırlarının bir parçası olduğunu keşfedecektir.

Roman, Galip'e anlatılanlardan oluşur. Daha önce de belirttiğimiz gibi görünen muhatap odur. Onun şahsında ise elbette asıl muhatap okuyucudur. Bu sebeple bir bakıma okuyucu Galip'tir. Hikâye, Galip'te bir farkındalık oluşturma sürecidir. Yazar, okuyucudan Galip'in bir sırrın parçası olduğunu, görünmeyenin muhatabı olduğunu farkına varmasını ister. Aslında Galip'in şahsında okuyucunun da bu farkındalığa ulaşmasını talep etmektedir. O, bu âlemin görünmeyen yüzüne başka bir ışıkla yönelmelidir. Işık belki de bu romanın sayfaları arasında gizlidir.

Roman dört ana bölümden oluşur: *Uzaktan, Yakından, içinden, içinin içininden*

En geniş kapsamlı haliyle olay *Uzaktan*, İzmirli iki ailenin beş nesil süren hikâyesi olarak tarif edilebilir. Olaylar İzmir ve Datça'da geçer. Bu ailelerden birincisi tüccar bir Levanten ailesi olan Montanarolar diğerisi ise yine bir

tüccar olan Türk ailesi Cenubîler. Bu iki aile yirminci yüzyılın başında ticari ilişkileri vesilesiyle yakın bir ilişki içindedir. Antanio Montanaro ile Süleyman Cenubî ortaktır. Ancak ilişkileri ticari bir yakınlık ya da arkadaşlıktan ileri boyutlara ulaşır. Tanrı, adeta bu iki ailenin kaderlerini, birbirine karışan iki sarmaşık gibi aynı ağaca dolamıştır. 1922 büyük İzmir yangınında Antanio Montanaro'nun evi yanar.

Yangın devam ederken onların yardımına ilk koşan Cenubîlerdir. Süleyman Bey'in oğlu Ali, evin bodrum katında mahsur kalmış olan Antaonio'nun kızı Rosa'yı kurtarır. Antanio ve Rosa uzun bir zaman Cenubîlerin evinde misafir olur. Bu sırada Rosa, Ali'ye sevdalanır.

Bir süre sonra Ali üniversite eğitimi için Amerika'ya gider, o döndükten sonra evlenirler. Ancak Ali Amerika'dan, âşık olduğu esas kadını Jasmine'i bırakarak dönmüştür. Ölene kadar da onu unutmayacaktır. Çocuklarının evlenmesiyle iyice kaynaşan bu iki aile için farklı milletlerden olmak ve farklı dinlere mensup olmak hiçbir zaman problem teşkil etmez.

Evliliğinin ilk yıllarında lüks arabasıyla bir ata çarparak onu öldüren Ali, eve barka sığamaz hâle gelir. Bir insanı öldürmüş gibi vicdan azabı çekmeye başlar. Tekne ile uzun yolculuklar yaparak tesellisini arar. Bu arada oğlu Ender doğmuştur. Yolu Datça'ya düşen Ali misafir edildiği çiftlikte bir tayın doğumuna şahit olur. Ve bu taya vurulur. O vakitten sonra Ali'nin hayatı bu tayın çevresinde şekil bulacaktır. Tayı da çiftliği de satın alır ve oraya yerleşir. Taya *Gece* ismini verir. İzmir'e gidip gelir; zaman zaman da Rosa çiftliğe onun yanına gelir. Ama bundan sonra bir arada hiç yaşamazlar. Ali atı *Gece*den ve Datça'dan vazgeçmez, Rosa da İzmir'deki lüks yaşantısından.

Gece, Ali için bir at olmaktan başka anlamlar taşır. Çünkü varlığı ile onu başka âlemlere götürmektedir. *Gece* kendine eş olarak beyaz yabani bir atı seçer. Kendi yavrusunu doğururken de ölür. Ali, aylarca kendine gelemez. Onu kendine getiren çalışanlardan birinin çocuğu olan on yaşındaki Gönül'dür. *Gece*'nin yavrusu *Gecedeni* Ali Bey'inin huzuruna çıkarır. Konuşarak değil ama hâl diliyle onu yeni hayatına davet eder. Bir gün aniden susmayı tercih etmiş olan Gönül, Ali için zaten bir muammadır. Bu hareketinden sonra Ali için bu küçük kız sır dolu âlemlerin kapısındaki bekçi olur.

Gönül'ü kimse konuşturamaz. Saygı duyarak onu öylece kabul etmişlerdir. Kaldı ki isteyenler onunla hâl diliyle konuşabilmektedirler. İşte Ali de kendine yoldaş olarak *Gecedendi* ve konuşmadan anlaşılabildiği bu küçük kızı seçer. Bu küçük suskun kız onun metafizik âlemle kurduğu irtibatın bir aracıdır sâdece. Yıllar sonra Ali ve Rosa'nın oğlu Ender eş olarak Gönül'ü ve yaşamak için Datça'yı tercih edecektir. Bu bilgilerin asıl muhatabı olan Galip'tir. Roman, onun, ailesinin açık ve gizli tarihine erdikten sonra bir atın sırtında kaybolması ile son bulur.

Romanın asıl anlatmak istedikleri bu *Uzaktan* hikâyede değil, *Yakından*, *içinden* ve *içinin içinden* de gizlidir. İşte romanın felsefe ile buluştuğu yer de buralarda saklıdır. Bir edebî eserin felsefî bir okumaya tabi tutulabilirliğinde esas kabul ettiğimiz ölçüleri¹ bu romanda rahatlıkla görebiliyoruz. Bunlardan ilki eserin bizi sadece duygulandırma seviyesinde kalmayıp psikolojik tahlillerle de yetinmeyerek kişiler ve olaylar çevresinde gizli bir varlık felsefesi ortaya koymasındadır. Roman boyunca biz, Ali'nin yaşadığı tekâmül sürecini görürüz. Bu tekâmül tasavvufu ilgilidir. Yani İslâm felsefesinin Tanrı anlayışına bağlı bir süreçtir bu. Nefsin hâlden hâle girmesi sonunda teslim olma durumu gerçekleşir. Bir anlamda *rıza lokmasını yemeyi* ("Sakin ol bahtına hörmet et ve sevin."s.202) öğrenen Ali, maddi varlığı bu dünyada olmayan bir *mürşidin* elinde seyr-i sülukunu tamamlar. Onun kendi hâlini fark etmesi, *Gece* ve *Gecedenle* kurduğu ilişki üzerinden gerçekleşir. Bu iki at Ali'nin nefsiyle mücadelesinin ve razı olma sürecinin bir sembolüdür. Onlarla ne denli uyumlu ve teslimiyet içinde ise bu yolda o denli hızlı ilerler. Bu iki at ona ölmeden önce ölmenin gerekliliğini öğretir. *Gece*, *Geceden'i* doğurmuştur. *Geceden* ise yeni Ali ve onu bu yolda takip edecek olan oğlu Ender'i ve torunu Galib'i doğurur manevi âlemde. Romanın ortaya koyduğu varlık felsefesi Anadolu topraklarının yakından tanıdığı tasavvufun ta kendisidir. Yazarın, varlığı anlamlandırmanın ve durduğumuz noktayı değerlendirmemiz adına eseri aracılığı ile bize kendi kabul ettiği anlayışı sunduğunu söyleyebiliriz.

Eserin felsefî bir kıymetinin olmasında etkili olan diğer bir sebep de felsefe tarihi içerisinde değerlendirilen bir mesele etrafında kurulmuş olmasıdır. Bu sebeple de eser yirmi birinci yüzyıldan bir bakışla tasavvufun nasıl algılanabileceğini göstermekle kalmıyor, okuyucusuna modern zamanlarda tasavvufun nasıl yaşanabileceğine dair bir portre de çiziyor. Yazar, adeta Tanrı'nın varlığının her şeyi belirliyor ve kuşatıyor olma fikrinin modern insanın da hayatında yer bulabilir olduğunu işaret ediyor. Bu nedenle yirmi birinci yüzyıl felsefe tarihinde edebî eserlere yansımış İslam felsefesi bu ve benzeri romanlar üzerinden bir değerlendirmeye de tabi tutulabilir.

Bu sebeple "Gecedan Doğan"a ne sadece edebî ne de sadece felsefî bir eser denebilir. Kültür tarihimizin geleneğinde felsefe, nasıl edebî eserler içine saklanmışsa şimdi de bu durum devam etmektedir. Kanaatimce bu roman da felsefî değeri olan bir eser olarak kabul görmelidir.

Akman, romanını kurgularken kendisine aşına olan 'söyleşi' türünden faydalanarak işe başlamış. Romanın başında küçük Keriman'ın meraklı sorularının cevapları ile bu iki aileyi tanımaya başlarız. Bu kayıtlar asıl olay zamanı olan 2010'da Ender'in cenazesini İstanbul'dan Datça'ya götürmekte olan Gönül ve Galip tarafından dinlenir. Bu ses kayıtları 1986 yılında yapılmıştır. Kahramanların çoğu hayattadır. Kasetlere kaydedilmiş olanlar daha çok yüzyılın ilk yarısına ait bilgilerdir. Galip için bu dinledikleri ailesinin görünmeyen tarihine yapılmış bir yolculuktur. Bu yolculukta Galip, kasetlerden dinlediklerinin aralarını kendi hikâye tabloları ile doldurur. Aslında bu tablolar bir anlamda ona ilham edilmektedir. Bu bölümler *Tablo 4 Ali'nin Gecesi*, *Tablo 5 Cenubîlerin Ali'si* gibi isimler alır. Romanda kullanılan bir diğer tür ise 'mektup'tur. Galip, kalan diğer boşlukları ise dedesi Ender'in na'shını defnettikten sonra çiftlikte büyük dedesi Ali'nin kütüphanesinde bulduğu mektuplarla tamamlar. Ailesinin sır dolu tarihine yaptığı bu yolculuk, bulduğu mektuplar ile kendi içine doğru yapacağı yolculuğa zemin hazırlar. Doğrudan anlatımlarla da desteklenen metin, söyleşi ve mektup gibi farklı edebî türlerden faydalanması ile kendine akıcı bir ifade yolu bulur.

Akman, kadınsı inceliklerini romanın satırlarına işlemekten kendini alıkoymamış gibidir. Bunu en güzel örneği şu satırlarda kendini gösteriyor: *Bu hikâyeleri ilmik ilmik bağlayan bir tığ ucu belirdi hayalinde. Olaylar ve insanlar motifler halinde birbirlerine ekleniyordu. Gitgide büyüyen devasa bir örgü tığın altında dalgalanırken, Galip kendi motifini seçmeye çalışıyordu.* (s.37) Bu cümlelerle; anlatılan olaylar, edebî metin ve hatta hayatın kendisi dantel bir örtüye benzetilmiş olur. Belki de sadece dantel örmenin inceliklerine vakıf bir kadının bu ilgiyi kurabilir, bu imgeyi okuyucusuna hediye edebilirdi.

Roman sürükleyici bir olay örgüsüne sahip. Merak unsuru romanın sonuna kadar özenle korunmuş. Her motif yeri geldiğinde başarıyla diğerine eklenmiş. Ucu açık bir motif bırakılmamış. Metafizik öğeler, teslim olmuş sabırlı bir okuyucu için çok şey ifade edecektir. Ancak, ele alınan dönemlere ait siyasi ve sosyal malumatın gereksiz ayrıntılarla aktarıldığı kanaatindeyim. Bu noktada yazarın gazeteci yönünü hissetmekte hiç zorlanmıyoruz. Örneğin İtalya'daki faşizmin romanın kahramanlarından da bir kısmını oluşturan Türkiyeli Levantenleri nasıl etkilediğini okuyucu belki de bilmelidir. Ancak Avrupa faşizminin ayrıntıları romanın bağlamından uzak bir mevzu olarak göze batıyor. Bu bilgiler, olay ve temanın okuyucuya ulaşmasına katkı sağlamıyor.

H E C E Ö Y K Ü

Yazarın ciddi bir araştırma yaptığını gözümüze sokan bu ayrıntılar edebî zevk peşinde koşan okuyucu için rahatsızlık verici olacaktır. Yine aynı okuyucunun zorlama bir kurgu parçası olarak havlucu sahnesinden de iyi eklene-memiş bir motif gibi rahatsız olacağı öngörülebilir.

Romanda belki de en dikkate değer husus okuyucudan kendisine teslim olmasını istemesidir. Elbette bu, içerikle uyumlu bir istek. Çünkü seyr-i sü-luk teslimiyet üzerine kurulmuş bir sistemdir. Ayrıca *Gece* de *Geceden* de sahiplerinden kendisine teslim olmasını isterler. Çünkü sorularla karışan bir zihin, gönlü de bulandıracak ve hakikatin ışığı ayırt edilemez hâle gelecektir. Okuyucudan teslimiyet isteyen yazar, birçok olağanüstü olayın olduğu gibi kabul edilmesini bekler. Eğer okuyucu anlatılanları dağınık ve ayakları yere basmaz nitelikte bulur da okumayı bırakırsa sırda eremeyecektir. Tıpkı tasavvufta olduğu gibi ancak murada, tuhafıkların arkasındaki gizli gerçeğe inananlar erebileceklerdir.«

¹ Prof. Dr. Kenan Gürsoy, *Bir Felsefe Geleneğimiz Var mı?*, Felsefe ve Edebiyat, Etkileşim Yay.,2006, İstanbul.

H E C E Ö Y K Ü

MARK CURRIE

Türkçesi: Aytaç ÖREN

ÜSTKURGU¹ TANIMLAR VE UÇ ÖRNEKLER-1

^Üstkurgu" kavramının ilk kullanımı, kurgunun kendisi ile bir şekilde ilgili olan son dönem kurgularını 1960ların sonunda açıklamak isteyen William Gass'a atfedilir. 1970lerde tanımlandığı kadarı ile üstkurgu, öz-bilinçliliği, kendi farkındalığı, kendi bilgisi ve kendisiyle ironik mesafesi olan bir kurgu idi. Ama bu üstkurgu fikri, farklı bir vurguya sahip bir tanıma gerektiren problemleri de beraberinde getirmişti. Öncelikle öz-bilinçlilik fikri, bir yazarın ne kendi kişilik özelliğine ne de bilinçliliğine dayanmayan ama kurgu eserini kendi haline bırakan çoğu postmodern edebiyat teorileri ile tuhaf bir şekilde uyumsuzdur. İkincisi ise "öz-bilinçliliği" ile ilgili baş döndürücü bir mantıksızlık vardır: kendi bilinçliliği ile tanımlanan bir şeyin kendine ait tanımsal niteliğin kesinlikle bilincinde olması gerektiğidir bu da. Üstkurgunun kendisinin bir kurgu olduğunu bilmesi yeterli değildir; kendi bilgisi yeterli ise o zaman kendisinin bir üstkurgu olduğunu da bilmesi gerekir ve bu şekilde mantıksal sonsuz bir dönüş içinde olmalıdır. Yoksa üstkurgunun kendi bilincinde olduğunu söylemek mantıklı olabilir mi?

Üçüncü bir problem, oldukça yeni bir terim ile onun tanımladığı ve artık iyice yerleşmiş edebi özellikleri arasındaki boşluktan kaynaklanmaktadır. Üstkurgu, postmodern kurgu uğraşlarının bir açıklayıcısı olarak bir dilin eleştirisi ile ilgili bütün kelimeleri içinde yerini pekiştirmiş olabilir ama neredeyse hiçbir yorumcu, edebi anlamda kendi bilinçliliğin mutlak yeniliğini ileri sürmemiştir. Buradaki problem sadece, üstkurgu özelliklerinin postmodernizm öncesi tarihte bulunabilmesi değildir. Postmodern kurgu ile ilgili ayrıca bir şey vardır; zaman içinde geriye doğru kendi analizini tasarlayan kendi geçmişine derin ilgi ve kendi kabulleri ile sürekli diyalog gibi bir şeyler. Postmodern zamanda kendilerini yansıtan romanlar, bir bakıma kendinden öncekiler üzerine yorumlar yapma şeklinde davranış gösterirler. "Öz-bilinçlilik" ne yenidir ne de anlamlı bir "öz" bilinçliliğidir. Çünkü üstkurgu kendine ait bir tarih içinde kendi dışındaki kurgulara gönderme yapar. Bir eleştirisi terimi ile bir edebi obje arasındaki ilişki son derece karmaşıkmıştır çünkü edebi objenin kendisi eleştirel bir fonksiyon sergiler. Üstkurgunun, kurgusal

öz-bilinçliliği şeklinde olan tanımını bu karmaşıklığı kabul etmez ve burada benim sürekli öz-bilinçlilik kavramını kullanmam böylesi problemleri kendi içinde taşımaktadır.

Bu kitap, hem sınırdaki bir söylem olarak hem de kurgu ile eleştiri arasındaki sınıra kendisini koyan ve bu sınırdaki oluşunu kendine konu alan bir yazma türü olarak üstkurguyu tanımlamakla başlar. İnsansız marjinal yerden uzakta bu tanım, ana enerji kaynağı olarak bu sınırı alan edebî modernite, postmodernite ve teori projeleri açısından üstkurguya merkezi bir önem vermektedir. Kurgu ve eleştiri arasındaki sınır çizgisi, kurgu ve eleştirinin birbirlerinin kavranmasını asimile ettiği bir kavuşma noktasıdır ve bunu her iki tarafa da kendini bilme enerjisi vererek yapar. Eleştiri için bunun anlamı, kendine ait dil içinde yazınsallığın onaylanması, kurgu içinde biçimlendirilen eleştirel kavrayışlara kadar uzanan artan bir bilinç ve de otoriter ve objektif bir şekilde edebî metne atıfta bulunmak için eleştirel dil becerilerini sorgulayan eleştirel yaklaşımın özüne bir eğilim demektir. Kurgu için ise bunun anlamı, kurgusal anlatım içindeki eleştirel perspektifin asimilasyonu, kendi kurgularının yapaysallığının farkındalığı ve dil ile dünya arasındaki ilişkiyi oturtma demektir. Bu ilişkinin karşılıklı oluşu, kurgu ile eleştiri arasındaki sınıra meydan okuyan bir sürecin sadece yarısının, kurgusal yansının üstkurgu olduğuna işaret eder. Bundan ötürü de bu açıklama, kendi eleştiri bilincine kendisini bağlayan sınırın ötesinde üstkurgunun belirtilmesini gerektirir. Dolayısıyla bu kitabın gerekçesi de üst-eleştiri ile ilişkisi içinde üstkurguyu bir bağlama yerleştirmek veya kurgunun yanında eleştiriye de barındıracak öz-bilinçliliği fikrini aralamaktır.

Eleştirel üstkurgunun öz-bilinçliliği, ilk başta romanın ölümünü ilan etmiş gibi göründü ve onun tükenmiş olanaklarına anlamını yitirmiş bir tepki gibi çıktı ama şimdi sınırsız bir canlılık gibi gözükmektedir: önceleri iç gözlemsel ve kendine dönüşlü olarak düşünülen şey aslında dışa bakış olduğu anlaşıldı. John Updike geçenlerde öz-bilinçliliği, başka bir muhteva içinde "nihayetinde dışa açılacak meraklılık tarzı" olarak tanımlamıştır. Edebi anlatımda kurgunun sınırlarının çok ötesine uzanan imaların edebî anlatım içinde yer bulduğu öz-bilinçliliğin kaçınılmaz kaderi idi bu. Eğer anlatısal öz-bilinçlilik kendisine verilen ilk ifadesini edebî modernizmin sözde kültüründe bulsaydı; film, televizyon, çizgi roman ve reklamın daha halkçı alanlarına doğru sonrasında kayması gerekirdi. Eğer bu öz-bilinçlilik sadece sanatın mantığına uygun görünseydi neticede benzer anlayışlar sanat alanının ötesinde, tarihi ve bilimsel açıklama şeklinde ve genel olarak da temsil ve dilde bulunurdu. Sadece bir iki durumda bunun üstkurgudan dışarı doğru bir akış olduğu düşünülebilir çünkü öz-bilinçlilik bir bakıma kendine has her söylemin içinden çıkmalıdır. Ama böylesi aynı anda her yerde bulunabilirlik, edebiyat içinde yalıtılmış ve iç gözlemsel bir

saplantı olarak üstkurgusal öz-bilinçliliği görmeyi mümkün kılmaz.

Kurgu ve eleştiri arasındaki sınırdaki duran öz-bilinçlilik sorununa odaklanmak, giderek ayrılamaz görünen söylemler arasında karşılıklı güçlü bir etkiyi kabul etmektir. Bu ayrılamazlığın basit bir açıklaması, yazar ve eleştirmenin rollerinin genelde aynı kişi tarafından yerine getirilmesi olacaktır. Bir taraftan, romancılar çoğunlukla işlerine ya mali bakımdan ya da zihinsel anlamda eleştirmen olarak bağlıdır ve böylelikle de kurgu yazarları mesela gazete okurları için kurguyu değerlendiren eleştirmendirler. Diğer taraftan ise, belki de üstkurgu için daha önemlisi akademik edebiyat eleştirmenleri, kurgu yapıtlarında daha yüksek bir eleştirel bilinç düzeyine neden olduklarından romancı olarak git-tikçe daha başarılı olmaktadır. Birçok durumda bu farkında oluş, kendi çalış-ma konusu olarak özellikle akademik edebiyat eleştirisini işleyen romanlarda üstü kapalı bir bilgiden daha çok somut bir bilgidir. Roman düşüncesinin bu son halinde, modern edebiyat teorisinin uygulama ve perspektifleri kendi içinde ku-rulan bir göndergesellik türü olarak roman formunda yaygınlaşmış, eskiden ol-duğundan daha geniş bir çapa ulaşmıştır. Her iki durumda da yazar/eleştirmen, romancının bilerek ya da bilmeyerek sunduğu dünya deneyimlerini metinlerin ve yorum olaylarının oluşturduğu bir yer olan Edebiyat Dünyası'nın bir yaşaya-nıdır. Bizler Edebiyat Dünyası ile ilgili çok romana sahibiz çünkü romancılar, olmayı istedikleri bu dünya ile bütünleşmiş katılımcılar genelde değildirler ve Edebiyat Dünyası - yazım ve okuma - hem onların bir uzmanlık alanları hem de onların deneyim kumaşlarıdır. Bundan ötürü yazar / eleştirmen, üstkurgunun örnek olacağı bir şekilde yazar ve okuyucunun rolleri içinde kurgunun üretimi-ni de ona tepkiyi de barındıran diyalektik bir şahsiyettir.

Yazar / eleştirmen, kurgu ile eleştiri arasındaki sınırı canlandırır ve bu ne-denle bu kitap içinde anahtar bir rolü vardır. Fakat bu sınırın canlandırılma-sı, başlı başına üstkurgusal olmadan yapılan biyografiksel bir açıklama değeri-dir. Üstkurgu, yazarının bir yazar ve bir eleştirmen olduğu bir roman değil de kurgu ile eleştiri arasındaki sınırı dramatize eden bir romandır ve bu ta-nımlama altındaki üstkurguları birleştirmek oldukça gevşek bir eleştiri yoru-munu da beraberinde gerektirir. Bir üstkurgu tipolojisi, kurgu sürecinin ya-paysallığına açıkça vurgulamadan mesleki anlamda edebiyat eleştiri dünya-sını kendi kurgu objesi olarak alan Lodge'un *Dünya Küçük'ü* gibi bir roman ile edebi eleştiriye göndermede bulunmadan kendi oluşumunun yapaysallığı-na dikkat çeken Fowles'ın *Fransız Teğmenin Kadını* gibi bir roman arasında-ki ayrımı kabul etmek zorundadır. İlkinde romandaki akademik eleştiri, ro-manı oluşturacak eleştiri yargılarını dolaylı olarak harekete geçirir. İkincisin-de ise araya giren yazar sesi, sadece muhatap olarak roman içinde var olan bir okuyucuya atfedilen daha az bir akademik eleştiri perspektifini kendini açıklayarak aktarır. Bir bakıma Lodge'un romanı Fowles'inkinden daha açık

bir şekilde eleştirmeni dramatize eder. Diğer i ise açık bir öz-bilinçliliğe ya da yanılısımayı kıran dramatik bir fonksiyona izin vermez. Eğer Lodge'un eğilimi kurgu ile eleştiri arasındaki sınıra uygun düşünülürse o zaman Fowles'inki de sanat ile hayat arasındaki sınır üzerine eleştirel bir perspektifi sadece dillendirerek bunu yapar diyebiliriz.

Bu fark, ya yanılısıma kıran yazar müdahalesi olarak ya da yazar ile okuyucu arasındaki dış diyalogun birleştirilmiş bir gösterimi olarak kurgu ile eleştiri arasındaki sınırı üstkurguların dramatize ettiğı bir tarz içinde önemli bir ön ayrım olduğunu gösterir. Her iki durumda da eleştirel öz-bilinçliliğı kendisine veren kendi eleştirisini romanın geliştirdiğı sanat ve hayat arasındaki bir iç sınır yoluyla dır genellikle bu. Kurgu ile eleştiri sınırının gösterimi olarak üstkurgunun tanımının marjinal durumları hesaba kattığı yerdedir bu iş. Böylesi marjinal bir durum, hikaye anlatıcısı olarak sahip olduğu yeteneğine ve deneyimlerini aktardığı kelime becerisine sarılan bir tür temsili yazar olan uyarlamacı anlatıcının Marlowe olduğu Conrad'ın *Karanlığın Yüreğı* gibi bir roman olacaktır. Aynı zamanda Marlowe, anlatılan seyahatin başkahramanı olarak olayları anlamaya ve dış okuyucununkine benzer bir tarzda bunun önemini yorumlamaya çalışan temsili bir okuyucudur da. Bu dış okuyuculuğun yanında kurgunun sınırları içinden çıkan anlatıyı dinleyen denizci arkadaşlarından oluşan Marlowe'un dinleyicileri şeklinde ayrıca temsili bir sunumla dış okuyuculuk verilir. Conrad ve onun okuyuculuğı arasındaki dış ilişkinin bu içsel sunumu, öz-bilinçliliğın karmaşık dillendirmesine ve üstkurgusal okuyucu tepkilerinin benimsenmesine imkân tanır. Ama temsili yazarlar ve okurlar kurguda sık görülür. Üst-anlatı araçları olarak sunulmuş anlatıcı veya yazarları görmek, üstkurgu olarak kurgunun önemli bir oranını yorumlamak demektir. Anlatıdaki rolü bir gizemle uğraşmak veya anlaşılmaz olayları anlamak olan detektif figürü veya herhangi bir benzer kurgulanmış yorumcu kadar temsili okuyucunun kurguda yaygın olduğunu Umberto Eco'nun da belirttiğı gibi.

Bir diğer marjinal durum da kendi öz-bilinçliliğı için metinlerarasılığa dayanan üstkurgu olacaktır: geleneksel formlara rahatsız edici göndermelerle yapaylıklarını işaret eden veya diğer anlatılardan içerik ve yapı ilkelerini ödünç alan anlatılar. Anlatıların izini sürmek için Dante'nin 'Cehennemi'ne veya Coleridge'in 'Eski Denizcinin Kırağı'na gönderimleri ile *Karanlığın Yüreğı*, kendi gerçek seyahatine sembolik ve edebi anlamlar verir. Joyce'un *Ulysses*, Dublin portesini Homer'ın yeniden yorumlaması ile kopmaz bir şekilde kaynaştırır. Coover'ın *Büyülü Poker'i*, Shakespeare'in i^rftna'sındaki mecazları çağırıştırır. Bunların herhangi birinde gerçek hayata ekstra metinsel gönderim ile diğer edebi yazınlara metinlerarası gönderim arasında bulunan bir iç sınır, aynı anda kendi gerçekçi gönderimsel olasılıklarını ortaya koyarken kurgusal dünyanın yapaysallığını da gösterir. Kurgu içindeki sanat

ve hayatın sınırı, kurguyu çevreleyen sanat ve hayatın sınırını yeniden oluşturarak kendi göndergesel yanılsamasını altüst eder ve böyle yaparak da onu kurgu ile eleştiri arasındaki bir sınıra koyar.

Buradaki örnekler, kendi yapaylıkları veya eleştiri ile ilişkilerinde dolaylı olmaları açısından biraz üstkurgusalırlar. Bu da, bu kitaptaki yazılan ifadeler boyunca geri dönülecek iki çelişik probleme işaret etmektedir. Birincisi, üstkurgunun bir tür kategorisi olarak değil de Patricia Waugh'un ifadeleri ile "tüm romanların yapısında var olan bir fonksiyon" olarak daha iyi anlaşılabilirliğini göstermesidir. İkincisi ise, bazı durumlarda üstkurgunun edebi metnin objektif bir özelliği olması hasebiyle doğasından kaynaklanmadığını ama işlev açısından kendine gönderimsel olarak veya üst-anlatı olarak kurgu uygulamalarının kesin yorumlamasına bağlı olduklarını göstermesidir. Bunların ikisini beraber içeren bu problemler, kurgu ile eleştiri arasındaki sınırın üstkurgusalılığına ikili bir ilişkinin olduğunu gösterir. Bu sınır, kurgu içinde kendini yorumlayan olarak sadece dramatize edilip gösterilmez aynı zamanda üstkurgunun okuma fonksiyonundan daha az bir ana metin özelliği olduğu fikriyle sorunlaştırrır. Bu şekilde kendi objesinin suni yaratılışını aydınlatan bir üstkurgunun epistemolojik belirsizliği, edebi objenin nesnel keşfi ile öznel yaratılışı arasında bulunan eleştirel bir belirsizlik içinde kopyalanır. Kısacası, eleştirel metin edebi bir metindir ve terside doğrudur. Bu gereksiz tekrarda biz kurgu ve eleştiri arasındaki postmodern durumun öz bir ifadesini buluruz.

Modernizmden Yeni Tarihselciliğe

Eğer üstkurgu, yazar ile okuyucu, kurgu ile eleştiri veya sanat ile hayat arasındaki ilişkiyi karakter olarak özümserse, bu durumda biz edebiyat tarihi boyunca onun öncüllerini bulabiliriz. Chaucer'ın dikkatle hazırlanmış *Canterbury Hikayeleri* çerçevelemeleri, Shakespeare'in oyun içinde oyunları, 17. ve 18. yüzyıl şiir ve kurgusundaki yoğun mektup formlarının kullanılması veya Fielding ve Richardson'ın anlatı arasına giren anlatıcıları bunların hepsi de bir bakıma üstkurgusal paradoksun öncüleridir. Laurence Sterne'nün *Tristram Shandy*'si veya Jane Austen'in *Northanger Abbey*'si gibi romansal parodiler, kesinlikle ilk üstkurgular olarak görülür çünkü kendi güldürü temelleri, paradoksu görülebilir kılmalarında yatar. Birçok yorumcu, postmodern hissedişin kökenleri olarak bu tür öncülleri ve özellikle açık bir eleştiri fonksiyonuyla metinlerarası bir yazım tarzı olarak parodiyi görmektedirler. Fakat postmodern geçmişe bakış bu şekilde ilk postmodernizmi keşfettiği zaman, eleştirel metinlerin kendi ilgi ve amaçlarına göre kendi edebi objelerini çözümlediklerini onaylayan kendini yapay olarak tarihselleştiren bir erekbilimi ortaya çıkarır bu durum: postmodern söylemler tarihin son noktası olarak görülür ve bütün önceki söylemler postmodernizme doğru kaçınılmaz bir gidişte oldukları

şeklinde yorumlanır. Edebiyat ve eleştirinin bu birbirine karışmasını görmek için burada üstkurgu için taslağını oluşturmak istediğim tarih, tek doğrusal bir edebiyat tarihi değildir, aksine yirminci yüzyılın kurgu ve eleştirisindeki paralel olayları izleyen bir durum analizidir.

Dilbilimsel öz-bilinçlilik yirminci yüzyılda muhtemelen iki temel kaynağa sahiptir - edebiyat modernizmi ve Saussure'cü dilbilim. Her ikisi de, bir dış dünyaya gönderim becerisinin yanında dilin kendi gönderselliğinin vurgulandığı yerlerdir. Saussure'ün *Genel Dilbilim Dersleri* adlı eserinde üzerinde durulan husus, işaretler arasındaki farkların sadece bir fonksiyonunun göndersel anlamı olduğunu ve böylelikle de anlamın açıklanmasının alt bir dilbilimsel realiteden ziyade bu farklılıklar sistemine gönderme yapması gerektiği tezinden yola çıkar. Bu, son yıllarda birçoklarının iddia ettikleri gibi gönderimin imkânsız olduğu veya yanıltıcı olduğu anlamına gelmez. Daha ziyade dilin göndersel fonksiyonunun dolaylı olarak kendi gönderselliği olduğu anlamındadır. Çünkü gönderim, her bir işarete değerini veren içeriksel ve sistemik gizlenmiş farklar sistemine bağlıdır. Bu iddiaya göre dil, anlam üretimine olanak tanıyan durumları saklar ve bundan ötürü de yapısal analizinin işi, bu durumları - farklı olan ilişkileri, içerik faktörlerini ve şekillenışı - açıklığa kavuşturmaktır. Açıklığa kavuşmamış ve belki de kavuşamayacak sebeplerden ötürü, edebi anlamının çıkışına olanak tanıyan saklı durumları - yapısal prensipleri, üretme sürecini, şekillenışı ve sanatı - ön planlanmasını araştıran Saussure'ün bu fikirleri açıkça ifade ettiği zamanlarda dile benzer bir yaklaşım, edebiyat modernizminde de bulunuyordu.

Edebiyat modernizminin kendi gönderimsel boyutu, realizmin kabullerinin, geleneksel anlatı formlarının, yabancılaştırma teknikleri seçiminde bütünlük ve saydam sunum dil prensiplerinin, sıkıntılı metinlerarası gönderimin, çoklu bakış açısının, mitlerden ve müziklerden alınmış birlik prensiplerinin ve daha zahmetli, donuk, şiirleştirilmiş bir dilin kısmen yadsınmasını içerir. Modernist kurguda bu eğilimler iki türdedir: kurgusal kabulleri ön planlayan eğilimler ve dilin bizzat kendisini ön planlayan eğilimler. Her iki durumda da saydam ve görünmez söz yapıları, alışılmışın ötesinde ve görülebilir tekniklere dönüştürülür. Böylelikle kendi mümkünlük durumlarına kendi referansının yanında gönderimsel anlam da açıkça belirtilmiş olur. Bu karşılaşmanın gösterilecek bir versiyonu, kurgu içinde sanatçının sunulması olacaktır; bir malzeme türü olarak kendi aktivitesini görmekten ziyade aynı zamanda düşüncelerinin şiirsel olarak sunan roman uygulamaları olarak da gören kelimelerin göndersel açısından anlatıcının daha yabancılaştığı Joyce'un *Sanatçının Portresinde* olduğu gibi yani. Aynı şekilde *Ulysses*, bize her zaman yapılan portrenin yapaysallığını hatırlatan sözsel ve edebi bir evren içerisinde ve natüralizmin yeni ulaşılmış uç noktalarıyla Dublin'i tasvir eder. *Finnegans Wake*'deki dilin donukluğu, sadece dilin kendisinin yer aldığı radikal bir kendine gönderimselliğin sunumu

girişimini açıkça terk eder. Sunumdan uzak bir eğilim içerisinde olan modernist kurgu, geleneksel gönderim şekilleri içinde artık anlaşılır olmayan metni anlamak için okuyucudan yeni talepler istemekteydi.

Üzerinde uzunca durmayı burada gerektirmeyen modernist kurgudaki bu eğilimler, 19. yüzyılın ilk yarısında eleştirmenleri biçimci veya dil-merkezli analizlere kaydırdı. Eliot ve Pound gibi modernist ilk dönemin üretken yazar-eleştirmenlerinin etkisi altında Anglo-Amerikan geleneği içinde yeni eleştirel yaklaşım, edebi bir eserin sunumsal içeriğinin biçimsel ve sözsel yapısı ile aynı veya ondan kesinlikle ayrılamaz olduğu bir yaklaşımdı.

Saussure'cü dilbilim ve edebi modernizm göndermeye yaklaşımları açısından izi sürülemez tarihi bağlantılara sahip olmuş olabilir ama onlar bayağı bir zaman edebi biçimcilik içinde birleşmediler. Avrupa'daki eleştirmenlerin edebi gönderme sorunu üzerinde etkili olabilmek için Saussure'cü yapısalcı perspektifleri getirdiği 1960lara kadar bu durum değişmedi. Örneğin Roman Jakobson'un çalışmasında bu iki kaynağın birleşmesi, bir taraftan sanatta realizm sorunu ile ilgili bir iş olarak görülürken diğer taraftan da genel dilbilim alanı içerisinde edebi çalışmaları içselleştirmek için yapılan bir girişim olarak görülür. Jakobson için Saussure'ün farklı olan gösterge teorisi, kendi öneminin biçimsel ve dilbilimsel durumları gizleyen bir söylem türünün kurgusal realizm olduğu şeklindeki modernist kavrayışı açıklayabilen farklı bir söylem teorisi için bir model olarak davranır. Roland Barthes benzer şekilde Saussure'cü bakış açısıyla kendi sistematik durumlarını açıklamayan göstergenin sağlıklı bir gösterge olduğunu ileri sürmüştü - dil gibi değil de karmaşık olmayan saydamlıktaymış gibi davranan dil - bir gönderge aracı olarak dilin doğallaşmasıdır bu. Jakobson gibi Barthes da yeni edebiyat türüne, özellikle de kurgusal realizmin eksik olduğu kendine göndergeyi geliştiren 'Nouveau Roman' Yeni Roman'a, karşılık gelen bir tarz olarak yapısalcı poetikayı kullandı. Bu zıtlık temelinde Barthes, okurcu (readerly) metinle ile okuma sürecinin pasif bir algı değil aksine yaratıcı bir yapılanma eylem olan yazarı (writerly) metin arasında bir ayırımı bulundu. Bu ayrıma dayanarak modernist kurgu, kendi anlam üretim durumlarını ön plana çıkararak sadece kendine ait bir okumayı belirtmez; ayrıca okuma ve yazma süreçleri, okumanın başlı başına bir metin yaratma, bir yapı oluşturma ve anlama bunu aşılama süreci olduğu fikri ile birleştirilir.

Bu açıdan Barthes, eleştiride öz-bilinçliliğin tarihi için anahtar bir kişidir. Barthes, Saussure'ün ve edebi modernizmin etkilerinin kendisinde birleştiği bir şahsiyet, dilbilimsel öz-bilinçlilik ile zihnini meşgul etmiş bir teorisyen ve de yapısalcılıktan postmodernizme geçişte önemli bir simadır. Eğer yapısalcı şairler edebi yapının obje-metnin bir özelliği olduğu inancı ile başta işe girişse-ler, Barthes'ın okuma ve yazma süreçlerini birleştirmesi o zaman, edebi yapının bir okuma işlevi olduğu veya genel olarak dilin dünyayı kendi yapısıyla ta-

H E C E Ö Y K Ü

şarlaması ile tamamen aynı şekilde eleştirel üst-dilin obje metni kendi yapısıyla tasarladığı ile ilgili bir düşünceye kayardı. Bundan ötürü dile üst-dilsel gönderge genel olarak göndergeden tür açısından farklı değildi ve eleştiri, modernist bir öz-bilinçliliği belirterek kendi objesinin doğallaşmasından korunmak zorundaydı. Kurgu ve eleştirinin bir durumu paylaştığı, eleştirel metnin rolünün ya realist metnin eksik kaldığı ya da modernist metin yapısında olan öz-bilinçliliği ifade etmek olduğu ve aynı zamanda da eleştirel metnin refleks olarak kendi yapısallandırmasını veyahut yazınsallığını kabul etmesi gerektiği şeklindeki bu anlayış, 1960larda eleştirinin yöneldiği yapısalcılığa giriş yeri idi.

Derrida'nın 1960ların sonunda ve 1970leride yaptığı çalışmalarının önemi, kurgu ve eleştirinin sınırı çizgisinin analizi için olağanüstüdür. Jakobson ve Barthes gibi Derrida'nın çalışmaları da, hem edebi modernizmden hem de Saussure'cü dilbilimden çıkmış dile karşı tutumları geliştirdi. Derrida'nın çalışmalarında edebiyatın felsefe, dilbilim ve eleştiri ile sınırı, edebi dile yeni bir epistemolojik bir önem atfeden bir tarzda ihlal edilir. Aynı zamanda edebi modernizm ile postmodern eleştiri arasında Derrida'da bir tür döngü kapatma vardır. Mesela Derrida her zaman kendisinin çeşitli üst-dil kritikleri üzerine Joyce'un dil etkisini kabul etmiştir ve böylelikle de edebi parodilere eleştirel analizlerden daha yakın olan Joyce üzerine yazıları, modernizm ve postmodernizm arasında kalan kurgu ve eleştirinin karşılıklı etkisini canlandırır. Derrida'nın Joyce okumaları, edebi bir metne soyut olarak gönderme yapmak ve Joyce'un kendi romanlarının geliştirdiği aynı metinlerarası eleştiri şekillerine dönmek için eleştirel bir metnin yeterliliğini sorgular. Bundan dolayı eleştirinin yazınsallığını ileri süren Derrida, metinlerarasılığın, parodinin ve karşı-göndermenin üstkurgusal eleştirel işlevlerini de ileri sürer.

Derrida, edebi objenin dışında gibi duran bir eleştiriye yazmayı reddeder ve aynı şekilde dil ile ilgili olabilmesi için objesinden kendilerini ayırmış görünen Saussure'ünki gibi söylemlerin üst-dil statülerini de reddeder. Derrida'nın Saussure okumalarının kısa bir gezisi, post-yapısalcılık ve üstkurgunun karşılıklı ilişkisi için burada dikkate değer. Bu, Saussure'ün ifadesinin tarafsızlığı ve Derrida'nın odaklandığı objeden açıkça kopuştur. Derrida'ya göre yazılı dilin dışlanması, ifade edilen düşünceye konuşma dilinin yazıya göre daha yakın olduğunu varsayan Saussure'den kalma sırf bir önyargıdır. Fakat konuşmanın yapısını açıklayan bir benzeşim olarak Saussure'ün yazıyı kullanması, çalışmasını başlangıçtakinden daha az nötr yapan sınırların katı bir dayatması olarak bu önyargıyı ortaya çıkarır.

Saussure'un bu dışlamasına karşı bir hareket olarak Derrida, gösterenin (işaret edenin) sunumları olduğu sesin dışında artık bir şey olmayan bir şey olarak grafik göstergeyi gören "dilbilimsel işaretlerin tüm alanlarına" "yazı" terimini gönderme yapmak için kullanır. Ama gösteren (gösterge) ile gösterilenin farkı, her birinin dilin iç ve dış unsurları varsayımına dayalı zorlanılmış bir ya-

pı olması bakımından konuşma ve yazı arasındaki fark gibidir. Derrida için bu varsayım özellikle hem ifade edilen düşünceyi hem de gösterileni (kastedileni) çağrıştırır. Çünkü göstergenin ikili fikri, sunulduğu tarzdan ayrı olarak "o şeyin" kendisinin anlaşıldığı sunum teorisinin bir izini içinde barındırır. Dolayısıyla Saussure bir obje olarak dile tarafsızca gönderme yapmaktan ziyade var-sayımlara göre dili yapılandırmaktadır. Bundan ötürü dil ile gönderme yaptığı nesnenin ilişkisinin bir problem olduğu zaten iki düzey vardır. İlk olarak, hem göndergeye imkan tanıyan hem de kastedilene bir yapıyı dayatan farklılıkların kendi iç sisteminden ötürü dilin ancak dış dünyaya gönderme yapabildiğini ortaya koyan Saussure ifadesinin olduğu benim de önceden bahsettiğim bir düzey vardır. İkinci olarak da, nötr veya objektif manevralar olarak maskelenmelerine rağmen bir nesne olarak dil üzerine değer yüklü bir yapıyı, Saussure'ün kabul etmediklerinin ve metodolojik tercihlerinin dayattığı bir düzey vardır.

Buna işaret ederken Derrida, Saussure'cu anlayışı Saussure'e yeniden uydulamaktadır ve üst-dilin yaptığı gibi dilin kendi nesnesini yapılandırıldığını bize hatırlatır. Ama bu durumda yapılandırma olarak üçüncü gönderme düzeyi ne ne olacak? Derrida'nın kendi metnine ve Saussure'ü göstermek için yaptığı girişime ne olacak? Derrida'nın yazmalarının, bu probleme hitap eden iki stratejisi vardır. Birincisi kendi yapısına özgünlüğü fikridir: Derrida'nın dışarıdan Saussure'e gönderme yapmaya çalışmadığı ama metin içerisinde ve kendi terimleri ile kullanmaya çalıştığı şeklindeki fikir. Derrida bu iddiasını, her ikisinin de kendisi tarafından eklenen bir okuma olduğu "işaret ile ifade arasındaki gerilim" olarak ve iddiasının başlangıcını içten yöneten bir olasılık olarak Saussure'ün iddiasında olan bir şey gibi gösterir. Üstelik - "yazı" ve "fark" gibi - Derrida'nın kendi terimleri, özerk kavramlar gibi gerçekten de anlaşılır değildir ama onlar daha ziyade Saussure'ün kavramlar ve zıtlıklar sistemi içindeki problemleri ve çelişkileri isimlendirir. İkinci strateji ise, tanımladıkları dil ile çelişkili ve farklı ilişkisini önceleyerek kendi kavramlarının üst-dilsel veya objektif statü kazanmasını engelleyen Derrida'nın yazımlarında görülen bir öz-bilinçlilik türüdür. Zaman zaman geliştirdiği prensipleri - "fark"ın yazıya uygun bir takılma şeklinde konuşma üzerine yazıya verilen önceliği uygun bulduğu zamanken - canlandırdığından ve zaman zaman da tahrişe varacak derecede kendi yazdıklarının söz ve mecaz boyutları ile oynadığından, Derrida'nın dili hiçbir zaman akademik ve saydam objektifliğin dili olmamıştır. Derrida'nın Saussure okuması, kendine ait bir dönüşlülüğü ifade ederken aynı zamanda Saussure'ün eksik kaldığı dönüşlülüğü belirten bir müdahaledir. &

Sürecek...

Üstkurğu (Longman, 1995) başlıklı derlemesi için Mark Currie'nin yazdığı giriş bölümünün tercümesidir.

YILANIN GÖZÜNDEN İÇERİ

Gönül Çolak

Everest Yayınları

Gönül Çolak'ın *Yılanın Gözünden içeri* adlı öykü kitabı *"Her şey karanlık ve sessizdi. Tüm boşluklar sırlarla doluydu. Ve zaman döndü"* tümceleriyle başlar. Kitapta ölümlerin ve yaşayanların arasında dolaşan bir ölümlünün öyküsünün içinde; sırlarıyla birlikte yok olan kahramanların serüvenlerini öğrenirken gizlerle örülü olayların da aydınlanmasını arzularız. Ancak art arda gelişen serüvenlerin açığa çıkması gizlerin de hemen açılması anlamını taşımaz ve bir sonraki adım için merak unsurunu canlı tutar: *"... Sırlar yeryüzüne gömüldü. Ve insana her gün on iki saatliğine ölüm bahşedildi. Bazıları yeryüzüne inip fahmeran'ın sarayını buldu. Sırlara vakıf oldu."*

Sırlara ulaşamayan ve ulaşan arasındaki ayrımı; kendi varlığını sorgulayan, korkunun ağır bastığı, sınırları çizilmiş bir yaşam alanıyla yetinmeyen, ölümü yadırgamayıp "bir yaşam biçimi olarak" benimsenmesinin belirgindir. Meşitirilmesiyle ayırt ederiz. Yaşamın bilinmezliklerle örülü olması gibi kitapta yer alan kahramanların yaşantılarındaki ve mekanlardaki giz ardından koşulacak derinliktedir. Amaçlanan şeye kavuşabilmenin gerektirdiği sabrı dikkatlice kullanabilmek olayların en derinine inmeyi olanaklı kılar. Öteki dünyadan yeryüzüne geri dönüş evreleri de çözümlenmeye yardımcı olabilecek çok katmanlı açılımlar sunar bize.

Öyküdeki karakterlerin yaşadığı aşk, kıskançlık, ihanet gibi iç içe geçmiş duygu durumlarına vurgu yapılırken bu duyumsananların kitapta anlatılanların ötesine geçerek her an içine düşebileceğimiz yakınlıkta gerçekler olduğu yansıtılır. *Yılanın Gözünden içeri*'de yer alan mekânlarda fantastik atmosfer içinde yaşamın ürkünç ve gülünç gerçekliğinin yüze vurulması ile karşılaşırız. Kahramanlar yaşamın ağır sorumluluğuna bir filmdeki hareket-

lilik ve hızla eklerler başlarından geçenleri.

Birinci bölümde ağzından sözcükler yerine kılçıklar fışkıran *ben* (onunla özdeşleştirilebilir) -ad yüklenerek davranışları modelleştirilmez- çevresindekilerin tüm çabalarına karşın konuşmayı başaramaz. Onu çeşitli yöntemlerle konuşmaya zorlamaları boşuna bir çabadır. Konuşsa bile ifade edebileceği şeyleri dilin yetersizliği nedeniyle açıklayamadığına değinir ve *"başarısız her edim başarılı bir söylemdir"* diyen Lacan'ı duyumsatır. Malcom Bowie'nin *Lacan* kitabından açımlayıcı bir alıntıyla sürdürürsek: *"insanın temelindeki yaşamsal yarıma ve organizmanın kalbindeki belli bir yarıktan, ezeli bir uyumsuzluktan söz etmektedir Lacan. Ona göre dil, psikanalizin ve psikanalize özgü bütün kavramların içine doğduğu ve asla kurulmayı umamayacakları bir labirenttir."*

Yılanın Gözünden içeri'de de anlatıcı; *"Kendimi bildim bileli konuştuğum dil yetmiyor"* açıklamasıyla tekrar karanlığın içine doğru çekilerek *"rüya olduğunu bildiğim bir rüyanın içinde kendimi izlerken"* diye sürdürür yolculuğunu. Bu yolculuk her ölümlünün varacağı son nokta olan ölümün ve ölümden sonrası'nın keşfedilemeyen yanını ortaya çıkarmaya dönüktür. Aynı biçimde Maurice Blanchot'un *Ölüm Anım* adlı metninde ölüm anıyla yaşamında karşılaşan kahraman -yazarın kendisi- bir hafiflik hissiyle birlikte bir mutluluk hisseder: *"Ölü-ölümsüz. Belki bir kendinden geçme halidir bu. Daha doğrusu, acı çeken bir insanlık için bir merhamet hissidir, ne ölümsüz ne de edebi olmanın mutluluğudur"*

Ölüm sanki endişeyle örülmüş, ama kırıksanan korkunun adıdır *Yılanın Gözünden içeri*'de. Yaşam denilen sınırlı sürenin içinde yine sınırlı bir alan olan yeryüzünde, ölüm korkusundan uzaklaşmak isteğiyle kayıtsızlık içinde ölümle karşılaşılmasına vurgu yapılır. Ölüm korkusunun insanın eylemlerinde özgürce davranış yerine tutsaklık yarattığına değinilir ve bu ölüm korkusundan kurtulmanın bir yolunun onunla karşılaşmak olduğu duyumsatılır. Ölümle karşılaşan anlatıcı, öte-

dünyanın yabancıları olmadığı bir çeşit rüya hali olduğunu sezerek ölümün tanımını yapar. Ölümle karşılaşmak, daha doğrusu ölümü yaşamak onda sonsuz bir cesaret ve umursamazlık duygusu uyandırır: *"Ateşe atlayabilir, yüzmeyi bilmesem de denizin dalgalarına kendimi bırakabilir, kurşunlara hedef olabilir, son sürat araba kullanabilir, en beter takip sahnelerinin içinde sıkıştığım anda uçuruma kendimi bırakabilirim. Ölüyüm zaten."*

Ölümle yüz yüze geliş ve geri dönüşlerde konuşmadığı, söylemeyi başaramadığı şeyi işaretlerle anlatmak ister. Konuşmayı başaramadığından ötürü, kendisinin hızla yılanın gözünden içeri girerek tüneller, sarkıtlarla örülü mağaralardan geçtiğini, aslında bunun sessiz dürtü ve arzuların araştırmacısı olarak kendi içinde sürdürdüğü yolculuk olduğundan söz eder.

Orada karşılaştığı "ben" kurtulmak istediği "ben"dir aynı zamanda. Kuran'daki Taha suresinde değinildiği gibi Musa'nın asasını yere atmasını isteyen Tanrı -Musa asasıyla Kızıldeniz'i ikiye bölmüşdür, asa onun güç timsalidir- onu Ben'inden kurtarmak ister. Yere düşen asa yılanı döndürür. Herkes hızla ondan kaçmaya başlar. Benlik o denli ürkünç ve iticidir ki *Yılanın Gözünden İçeri'de* anlatıcının karşısına çıkan diğer yaralı kahramanın da arzuladığı şey yılanın (Ben'in) öldürülmesidir sanki: *"Adam bir eliyle karnından fışkıran kanları tutarak 'Yazık!' dedi yerdeki kadına 'öldürseydin bari yılanı' (...) Yılan kadının önüne geldi ve tam karşısında bir yerde durdu. Kadının hâlâ onun yaşayıp yaşamadığını anlamaya çalışıyordu sanki. Eğilip yılanın gözlerinin yerinde duran çukura, göz boşluğuna baktı.(...) Yılanın göz çukurlarında sanki bütün hayatını soğurup yok edebilecek güçte bir boşluk gördü.(...)Boşluk hızla kıvrılarak*

bir anaför gibi dönmeye başladı ve onu içine aldı. Başka bir hayatta (bedende) can bulmuş gibiydi kadın."

Anlatıcı yaşamda beklenmedik tuhaf şeylerin olabileceğini, düşlerde karşılaşılanlarla yaşanan gerçeklik arasında benzerlik kurabileceğini aktarmaya çalışır: *"Eğer sessiz bir ana rastladya bacadan nazlı nazlı süzülen dumanın, yere dökülen unun bile sesini duyuyordum (...) Sanki bir şeye, bulmam gereken bir şeye yaklaşmışım duygusuna kapılıyorum o anlarda .."*

Görüldüğü gibi tıpkı Joyce'un kahramanı Stephen'ı animatörün sesine gerçekliği sanki işitme duygusuyla algılamaya çalışmaktadır.

Kulakla algılananın acıtıcı yanıyla karşılaştığında ise kurtulmanın çarelerini arar: *"Bir örümceğin, ağına takılan sineği hareketsiz hale getirmeye çalışırken çıkardığı sesi"* duyar ve önlemler alarak her şeyin normale dönmesini arzular. Evde ses çıkaran şeyleri bir tarafa yığar, metal bütün araç ve gereçleri, mutfak malzemelerini plastik olanlarıyla değiştirir. Ardından en tiz seslerin algılandığı evrenden *"Adaletin bu mu dünya. Ne mal*

verdin ne de rüya..." şarkısının eşliğinde, İstiklal caddesinin ara sokaklarındaki evrene girer. Orada travestiler, sevgililer, geçkin yaşlı kadınlar, şarapçılar, abartılı makyajlarıyla genç kızlar vardır. Yoluna devam ettiğinde jilet gibi ütülü lacivert pantolonlu, saçları bryantinli, yarı çıplak bir adamın "Pavyon" görevlileri tarafından sokağa atıldığına tanık olur. Burada kahramanlarla anlatıcının yolları kesişmiştir. Kimi zaman Salih, kimi zaman Çavuş ve en çok da Yıldız peşinden sürükler bizi. Onların Yeşilçam filmlerinden anımsanan, çok da yabancıları olmadığımız esrarengiz bir pavyon gecesinde yaşadıkları, "gerçek" sandığımız yaşantıdan ayırt edilemez.

Gözünden içeri

Hitchcock filmlerinde karşılaştığımız poli-siye numaralarını sahici sanıp nasıl kendimizi oyuncularla özdeşleştiriyorsak kitaptaki kahramanlarla da benzer yakınlığı kurabiliriz. Onların başlarından geçenler Hitchcock filmlerindeki karakterlerin yaşadıklarına benzer yapıdadır, onun çoğu filmlerinde serüvenin akışına inanırız ama ayrıntılardaki kimi küçük pürüzler karşısında inanmakta zorlanabiliriz. Onlar akış içinde bağışlanabilecek hatalardır, belki de bizi polisinin gerginliğinden biraz olsun uzaklaştırarak, gülümsetebilen yaşam kırıntıdır. Tam da bu noktada Slavoj Žizek'in *Hitchcock* adlı kitabında Hitchcock ile ilişkili sözlerine bakalım: *"Bir Hitchcock filmindeki her fleyin bir anlamı olması gerekir, bir şey yerine uymadığı zaman bu onun değil bizim hatamızdır. Sapık'ta yine boşluktan çıkıp gelen ve tek-rar boşlukta kaybolan bedenler."*⁴

Gönül Çolak da sözü edilen filmdeki gibi kahramanlarının boşlukta -ölümde- kaybolmasını ve yine boşluktan çıkıp gelmelerini engellemez. Onları neden engellemediğini gerekçelendirebilmek ve mekânların olaylarla bağını çözebilmek için sürdürdüğümüz arayış, yorumlarımızı daha da genişletmemize yardımcı olur.

Heyecan dolu serüvenlerin yaşandığı, kahramanların bir araya geldiği mekân olan "Nihayet Pavyon" önemli yer tutar kitapta. Burada karşılaştığımız Salih dış dünyadan uzak, pavyonun sahibi Çavuş'un aksine kapalı bir insandır. Salih'in ilk kez amcasıyla birlikte geldiği ve ilk gençlik yıllarından bildiği Nihayet Pavyon'da âşık olduğu şarkıcı Yıldız, pavyon sahibi Çavuş'un sevgilisidir. Pavyonda çalışan konsomatris kızların bekersizliklerinden eser yoktur onda. Sahneyken müşterilerin isteklerine göre davranır ve Salih'in yıllarca bir hayal olarak içinde yaşattığı şarkıcı, ilk kez karşılaşmalarının üzerinden yıllar geçmesine karşın Salih'in gözünde hiç değişmemiştir. Yıldız bir gece ansızın kaybolur. Onun kayboluşuna arama serüvenleri eklenir. Öte yandan pavyonda çalışanlar tanıtılmaktadır.

Başgarson Hamdi komilikten gelmiştir, türlü adisyon numaraları yaparak para biriktirmeye çalışır, evlilik törenini orada yapacak kadar da benimsemiştir çalıştığı pavyonu. Erkete Asım mekânın en eskisidir, vestiyerde müşterilerin sarhoşluklarından yararlanıp her türlü hırsızlığı yapar. Paltoların cebinde unutulmuş kıymetli şeyleri çalar. Diğer pavyon çalışanı Tacittin ise pavyonun mutfağında görevlidir ve her gün en az bir saatini bıçakları bilemekle geçirir. Bir gün pişirilecek etleri gümrükteki bir arkadaşından aldığı ameliyat bıçaklarıyla kesmeye girişir. Ceketini ters giyip bu durum normalmiş gibi davranan, üstündeki sinek sürüsüyle beraber içeri giren müşteriler de vardır. Başgarson Hamdi ve ötekilerinin eylemleri gerçekte düşsel aradaki mesafe gibi hem yakın hem uzaktır.

Kitabın sonlarına doğru, Salih'in karısı rüyasından kocasının kesik başının çöp konteynirinde bulunduğunu görerek uyanır ve onun ölmüş olabileceğini sezerek endişelenir. Salih sorgulanmak için ölümler dünyasından çağrılmaktadır. Yazarın, ölümler dünyası ile yaşadığımız evren arasında bağlantı kurduğu kesinlik kazanır. Anlatıcının ilk satırlardan başlayarak bu döngüde gelgitlerle savrulduğu belirlenir. Tüm bu anlatılanlar düşlerle gelen yanılgılar mıdır, yoksa düşlerin gerçekleşmesi midir, bilemeyiz. Ancak bu ikilemin daha güçlü kılınması için gerekçeler de vardır: İlk bölümde kahramanın ağzından çıkacak sözcüklerle yaşadığını duyumsayıp yaşama tutunmaya çalışması, bunu başaramadığında ölümlülerin yaşadığı öte dünyanın kucasına düşmesi. Ölümle iç içe hatta onun kucagında yer alması bir rüyanın içinde var olmak kadar yakındır ona. Yine yaşamın acımasız ve gülmünç yanıyla yüz yüze geldiğinde bir rüyanın aracılığıyla ölüme yolculuğu geri dönüp somut yaşamı kotarabilmek çabasının bir sonucudur, bu sonuç varoluşunun amacı olarak onu cesaretlendirir ve kaçışı denemeye değer kılar. Ve eğer bildiği dünyaya geri dönmek istiyorsa yaşamayı öğrenmek zorundadır.

Ölüm ve yaşam sonsuz bir yinelemedir. Öyküdeki kesitler düşsel görüntülerle örülmüştür. Yine Joyce'un kahramanı Stephen'i anımsayalım: göbek kordonunun gizemine işaret eder ve birbirine bağlanmış göbek kordonları onun zihninde telefon kablosu gibi kullanılarak çok eski zamanlarla iletişim kurulmasını çağırıştırır. *Yılanın Gözünden İçeri*'de çamurun içinden, tıpkı ana rahminden doğar gibi canlanan kahraman, göbek deliğinden onu toprağın altına bağlayan plastik bir elektrik kablosundan kurtularak -iki dünya arasında ilişki kuran göbek kordonundan- İstanbul'un Tepebaşı semtine ulaşmak ister.

Metinde korkuların, kâbusların hüküm sürdüğü, acıların yaşandığı evrenden bir kaçış söz konusudur. Yaşayan canlı evrenin bir çamurla kaplanıp her şeyin yok olmasının ardından, *Yılanın Gözünden İçeri*'nin son satırlarında gizleriyle birlikte yeniden doğan insanın nereye gittiğini bilmeden koşmaya başlaması -yeni doğanın ayakta durmayı kotaramadığına bir göndermedir- yeni bir başlangıç arayışını dile getirirken insanın neyi arzuladığının (arzunun nesnesinin) belirlenemeyeceğine de vurgu yapar: "*Her adımını karanlığın ve sessizliğin biteceği son adım olarak düşünerek hiç durmadan koşmaya devam eder.*" ^

NURZER ÖZNUR

AYNADAKİ ZAMAN

Cemil Kavukçu

Can Yayınları

Cemil Kavukçu'nun sürükleyici ve şaşırtıcı öyküleri ile buluştuk bir kez daha. Keyifle okunacak on öykünün bir araya getirildiği *Ay-*

nadaki Zaman'ın bize söylediği pek çok şey var. Belki de bunların en mühimi öykünün *zamanın aynası* olduğu görüşüdür. Yazar bunu o kadar dolaylı bir yoldan söyler ki muhtemelen ancak hakiki bir öykü meraklısı bu mesajı alabilir. Edebî eser teorileri ile ilgili bu mesaj, öykülerin çizdiği görünen manzarada değil, kitaptaki öyküler arası ilişkileri belirleyen projenin çizimlerini gördüğümüzde bize kendini açık ediyor. Son cümleyi tamamladığımızda proje çizimleri, dikkatli okuyucunun gözleri önüne serilmiş oluyor.

Evet, bu kitap, öykülerin bütünü oluşturmak üzere projelendirilgi bir yapıya sahip. Yazar, belli aralıklarla yazdığı öykülerin bir kipta el ele tutuşmasının zamanının geldiğini düşünerek bu kitabı yayımlamaya karar vermemiş. Aksine, anlıyoruz ki en başından beri bir öykü değil, bir öykü kitabı yazmayı planlamış. Bu öyküleri hem birbirinden bağımsız okunabilir kılmış hem de hep birlikte okunduklarında tek tek okunduklarından farklı bir şey söylemek üzere bir biri ile ilişkilendirmiş. Yani kahramanlar, mekânlar ve olaylar zaman ayna tutmak için birbiri ile ilgili ve birbirini tamamlıyor. Bu bir romanın parçalara bölünüp sunulması gibi değil. Ancak öyküleri ilişkilendirerek elde edilebilecek ilginç bir yapı.

Kitaptaki öyküleri üç bölümde değerlendirebiliriz:

Birinci Bölüm: *Martılar, Yolcu, Mindos Kayahkları, Tükeniş Şenliği*

İkinci Bölüm: *Zamanın Aynası*

Üçüncü Bölüm: *İncir Ağacı ve Şimşirler, Büyük Silgi, Kocaman Şapkalı Küçük Adam, Kurtuluş Günü, Nağna*

Birbirinden bağımsız olayların ve kahramanların yer aldığı zannıyla birinci bölümdeki dört öyküyü şaşıracak keyifle okuyoruz. Sonra ikinci bölümün biricik öyküsü *Zamanın Aynasını* tamamladığımızda ise gerçekle karşı karşıya gelerek asıl şaşkınlığımızı yaşıyoruz. Çünkü bu öykü ilk dördünün aynası niteliğindedir. İsmi de oradan alıyor. Ayna bize bu öykülerin birbirleri ile ilişkilerini gösteriyor. Okuyucu, şaşkınlıkla "O adam bu adam mıy-

¹ Malcolm Bowie, *Lacan*, Dost, Ankara: 1997.
² Maurice Blanchot, *Ölüm Anım*, Encore, İstanbul: 2012.
³ Slavoj Žižek, *Hitchcock*, Encore, İstanbul: 2009.

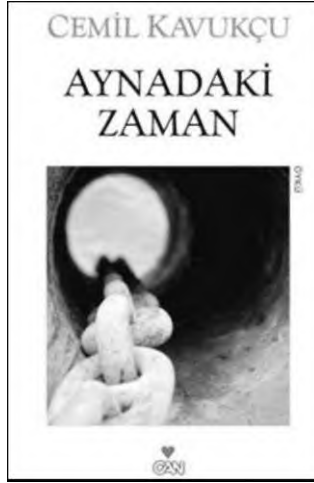
miş?" "O teknedeki adam aslında şaşkın bir acemi değilmiş," diyerek gerçeği bu öyküde bir aynadan yeniden izleme imkânı buluyor.

'Gerçek' derken kastettiğimiz, öykülerin iç gerçeği elbette. Aslında öyküler, Kavukçu'nun daha önceki öykülerinde olduğu gibi gerçek hayattan uzaklaşan olağanüstü öğelerle süslenmiş. Bu gerçeküstü olay ya da kahramanlar da öykülerde her şey gerçek hayattaki ile örtüşür bir nitelikte ilerlerken birden karşımıza çıkarak bizi şaşırtır. Bu içimizdeki "yok canım!" diyen ses, "daha neler" demez. Çünkü bu olağanüstü olay ya da kahraman bizi sadece biraz gülümsetmiş aslında temanın yerini bulmasına mantıklı bir katkıda bulunarak onu kabul etmemizi sağlamıştır. Nitekim Kavukçu, kitabın başındaki Sır Arthur Conan Doyle'den aldığı epigrafta "*Bence hayatın alışılmış, olağan akışı dışındaki her şey anlatılmaya değer*" cümlesi ile sıradan anlatmanın gereksiz olduğunu baştan ifade etmiş.

Birinci bölümde öykülerin "deniz" ile ilgili olduklarını görüyoruz. İlk öykü martılardan bahsederek denizle arsında bir ilgi oluşurken ikinci öykü *Yolcu*, uzun yol gemisinde geçer. Hatta öykü o denli denizle ilgilidir ki bu alanla ilgili bazı terimlere (çarkçıbaşı, süvari, efendi kaptan gibi.) aşinalığı olmayan okuyucu belki de öykünün bütününe hâkim olmakta zorlanacaktır. Üçüncü öykü *Mindos Kayahkları*, sahilden denize doğru kurulmuş güzel bir hayaldir ve kitabın aşk üzerine çıkardığı en romantik resim buradadır. Dördüncü öykü denizden bağımsız görünür. Ankara'da yaşayan bir romancının çaresiz görünen bir hastalıkla beraber tükenişini bir şenliğe nasıl dönüştürdüğünü görürüz. Yazmak ve yaşamak üzerine bir iç sorgulama metni gibi görünen *Tükenişin Şenliğinin* denizle olan ilgisini aynada yani bir sonraki öykü

kü olan *Zamanın Aynasında* anlarız. Bu gizemli öyküleri tamamlayınca, büyük bir öyküde/aynada diğerlerini farklı açılardan yeniden seyrederken sadece öykülerin birbirlerine ayna oluşlarını değil de içinden sıra sıra geçtiğimiz zamana, yani hayata dolayısıyla insanın içine de ayna tuttuklarını hissederiz.

Üçüncü bölümü oluşturan beş öykünün mekânı ve kahramanı ortak. Mekân, Bursa ve İnegöl; kahraman ise Cemile. Bu bölümün ilk öyküsü, *İncir Ağacı* ve *Şimşirler* üç hanımın ikinci vakti yaptıkları çay sohbetini anlatır. Cemile'nin hayatını bu sohbetin bir yerinden öğrenmeye başlarız. Peşi sıra gelen her bir öykü ile de onun iç dünyasına dalarız. Yine bu öykülerde de iç içe geçen olay örgüleri ile karşılaşırız. Yazar, yine birbirine ayna tutan bu öykülerde Cemile'nin öksüzlüğü, okuyamamışlığı, evlatlarının hayırsızlığı gibi meseleleri ortaya koyar. Ama bize bunları anlatırken Cemile'yi kendisine acınılması gereken bir kadıncağzı olarak vermez. Sadece onu anlamamızı ister. Hepimizin hayatında böyle bahtsızlıkların olabileceğini, bunu insan olmanın bir gereği olduğunu vurgulayarak hissettirir.

Cemil Kavukçu, *mutsuzluğun seçilen bir yol olduğuna* yaptığı vurgu ile Cemile'nin ve onun çevresindekilerin kendi hayatlarını algılayışlarına bizim nasıl bakmamız gerektiğine dair bir öneride bulunuyor. Elbette Cemile'nin şahsında okuyucunun kendi mutsuzluğunu da değerlendirirken bunun seçilen bir yol olduğunu unutmamasını istiyor. Ve diyor ki: Mutsuzluğu reddetme hakkına sahip olduğunu farkına var. İşte bu noktada *silgi* metaforu devreye giriyor.

Bu güzel öykü kitabının epigraftan sonra içindekilerden hemen önce yer alan bir giriş paragrafı var. Şöyle: *Kocaman bir kuş kondu pencereye. Gagasında taşıdığı kendisinden*

H E C E Ö Y K Ü

de büyük silgiyi pervaza bıraktı. "Her şeyi sil," dedi, "sonra ben yine geleceğim." Kitabı okumaya başlamadan önce bu paragraftan anı- larınız ki bu öyküler silinmesi gereken bir şeyle- ri anlatmakta. Biraz da o gözle baktığımızda öykülerin önemli bir kısmında geçmişle he- saplaşan insanlar var. *Martılar'da* yaşadığı şehri bırakıp giden Fatih gibi, *Tükeniş fienli- ğin'deki* silgisiyle tükenişini bir şenliğe dö- nüştüren hasta yazar gibi, *Büyük Silgi'deki* de- nize kaçan Sedat ve çocukluğundan başka hiç- bir şeyi hatırlamayan Cemile gibi kahraman- lar ellerine aldıkları silgi ile kendilerine yeni bir yaşama biçimi oluşturmaya çalışırlar. İste- medikleri yerleri silip istedikleri yerleri bıra- karak adeta mutlu olmaya niyet ederler. Öy- külerden bazılarında doğudan eline bir silgi alıp silmeye başlamaktan bahsedildiği de olur. (s. 55, 70 gibi). Bu noktada çoğu denizle ilgi- li bu öykülerde deniz, silme işini gerçekleştiren bir metafor olarak kullanılmıştır diyebil- riz. Özellikle diğer öykülere de ayna olan *Za- manın Aynasında* denizin örtücülüğü, sırları ve o sırların insanlarını silercesine saklayışı incelikli bir dille açıklanmıştır.

Aynadaki Zaman, zamana bir ayna tutup kendini şu cümle ile tamamlar: *Bir daha gelme, dedim kuşa, benim silecek bir şeyim yok.* Kita- bın başında kuşun verdiği silgiyle kahramanla- rımız ve belki de yazarımız işini bitirmiştir. Ki- tapla beraber hesaplaşma da son bulmuştur. Yazarak silinecek şeyler tüketilmiştir. ^

HATİCE BİLDİRİCİ

PENCERE

Serhat Çelikel

YKY

İtiraf etmeliyim ki *Pencere*, bir çok an- lamda güçlü bir metafor, Serhat Çelikel gö- züyle her biri ayrı pencereler olan öyküleri bu gücü bir daha katlıyor.

Toplamda yirmi dört öyküden oluşan ki- tap, "Avize" isimli öyküyle selamlıyor bizi.

Öykülerin her birinde derin tasvirler mev- cut, olay içinde olay, uzun bir maratona katıl- mışçasına yoran uzun cümleler... Söz dağarcı- ğı çok zengin olan Çelikel' in, uzun cümleleri ve bir şeyi anlatırken ki psikolojik tahlilleri si- zi olaydan uzaklaştıracak kadar tehlikeli, öyle ki "Beklerken" isimli öyküde, sevdiği kız, gel- diğinde onda yarattığı hali derinlemesine anla- tırken, aniden kar yağmaya başlaması, yazara dedesiyle olan günlerini hatırlatarak yine de- taylı anlatması, öykünün asıl kahramanı olan sevdiği kızdan alıp götürüyor bizi, ama onun usta kaleminin yanında pek hatırı sayılmıyor.

"Yıldönümü" öyküsünde, çok güzel bir betimleme karşılıyor bizi, kişilik karakterle- rini okuma durumu var, öyle ki; "Sevdiğimiz insanın konuşmasını dinlemek, ağzının, çe- nesinin, dudaklarının sırf siz dinleyesiniz di- ye konuşmak için çırpınıp durduğu o yalnız- ca bir kez olup bitecek güzelim anları- galiba her güzel ve kötü anın ortak akıbeti- seyrede- biliyor olmak ne inanılmaz bir keyiftir" diye en umulmadık anın tahlilini yapıyor.

Öykülerde ki genişlik, "işte şimdi bitecek" dedirtmiyor size okurken, kelime içinde ke- lime olması bunun en büyük sebebi olsa ge- rek. hayata dair öngörülerini de büyük destek veriyor öykülere, öyle ki;

"Tramvay" isimli öyküde; "İnsanı çok mutlu eden anlarda, âlemin de kendisiyle bu mutluluğu paylaştığını ve ona göre hareket edeceğini sanması ne kederli bir yanılsama- dır" diye devam eder ve yine "Uyku" isimli öyküde; "Uyku alemi, oldukça tuhaf bir ey- lemdir. İnsan uykunun alemine geçtiğinde tıpkı sualtındaymış gibi, ağır ağır ve dışarı- dan izleyene tuhaf gelecek hareketler sergi- ler. diyerek uykunun kendisinde olduğu hissi öngörü haline getiriyor.

Derin anlatı durumu, nerdeyse sizi o ka- rakterle burun buruna getiriyor, öyle ki yine "Tramvay" isimli öyküde; "Bembeyaz bur- nunun çevresindeki çiller bir yemeğe son an- da tuz atan birisinin aceleciliğiyle, yaratılışı-

nın son aşamasında güzelliğini tamamlasın diye serpiştirilmiş gibi dururdu, çillerin dağılındaki bu acemiliği severdim, her birini ayrı ayrı öpebilmek isterdim" diyerek anlatılan yüzü anında sizin zihninizde çiziyor.

Pencere, Serhat Çelikel' in ilk öykü kitabı, daha evvelden yayımlanmış "Renkzaman" isimli bir de şiir kitabı var.

Şiir, öykü ve öykü çevirileri *Kitaplık*, *Varlık*, *Sıcak Nal*, *Yasakmeyve* isimli dergilerde yayımlanmıştır.

Serhat Çelikel *Pencere* isimli öykü kitabıyla yer yer beni bir ninenin dizinin dibine oturttu, bazen sevgilisini özleyen bir adamın o kalp çarpıntısını duyurdu ama yol uzun ve koşma haliydi her şey, bazen romana başlar gibi hissettim kendimi o yoğunmanın içerisinde ve defalarca terleyen gömleğimi değiştirmek zorunda kaldım, nefes nefese.

Okuma yorgunluğuma rağmen, kaleminde ki derinlik için Çelikel'e teşekkür ediyor, ben de koşarım diyenlere iyi okumalar diliyorum. ^

ZEYNEP DELAV

KENTİN HABERİ YOK

Bahtiyar Aslan

Kesit Yayınları

Öykülerinde olayları kurgulamak yerine oluşturma yoğunlaşan Bahtiyar Aslan'ın ilk kitabı *Kentin Haberi Yok*, *Sessiz Hikayeler* üst başlığı ile yayınlandı. Kitap boyunca yer alan bütün öykülerde aynı karakterin iç dünyasından yansımaları hikâyeleştiren Aslan için "dış sesten" ziyade "iç ses" önemli olduğu için bu üst başlık ile kitap arasında tam bir uyum olduğunu ifade edebiliriz.

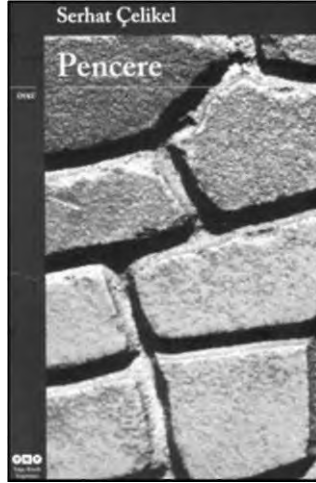
Kitabın ilk hikâyesi olan Hurufî Sevda'ya, Bahtiyar Aslan'ın öykü tutumu hakkında kapsamlı fikirler vermesi bakımından büyütecimizi yöneltebiliriz. Tema olarak aşkı arka fonda tutan, hurufilik ile hat sanatının el ele işlendiği bir öykü olan Hurufî Sevda, bir minyatür gibi an içinde dondurulmuş hareket etmeyen dolu dolu okunması gereken bir kareyi yansıtıyor. Özetlenmesi neredeyse imkânsız çünkü "olay" örgüsü yok denecek kadar az tutulmuş.

Kitapta yer alan ayna, eşik, kuyu ve rüya gibi mecazların modern şiirdeki imgelerden ziyade geleneğimizdeki mazmunlara benzeyen bir kullanımı var. İmgeyi daha ferdi daha key-

fi bir hayale mazmunu ise kolektif bilinçaltına daha yakın duran sadık bir rüyaya benzetebiliriz. Zira kültürel ve geleneksel kodlarıyla iç içe inşa edilen bu mazmunlar, imge kelimesinin ifade edemeyeceği deruni boyutlar taşıyor. Esasen bu farklılığı Bahtiyar Aslan'ın emsali soyut tatlar taşıyan öykü yazarlarından ayrıldığı yönü olarak değerlendirebiliriz.

Kentin Haberi Yok'ta yer alan bu mazmunlar tablosunu hayata dair bir anlam

arayışının farklı aynalardaki yansımaları şeklinde görebiliriz. Kitapta bütün hikâyelerde yer alan ortak "ben" ve on un hitap ettiği âşık olunan ortak "sen" dışında en belirgin karakter anlatıcı "ben" in annesi. Hikâyelerin hitap edildiği "sen" ile "anne"nin ortak paydası ise ikisinin de "yitik" olması. *Kentin Haberi Yok*'u bu anlamda bütünlüklü olarak Platon'un meşhur "mağara istiaresinde yer alan mağaraya, anlatıcı "ben" i ise gördüğü gölgelerin ötesindeki hakikati bulmaya çalışan "esirlere" benzetebiliriz. Kitabı oluşturan öykülerin bir başka ortak paydası ise "şehir" e verilen yer. Somut birer mekândan farklı olarak öykülerde birer karakter olarak yer alıyor

H E C E Ö Y K Ü

şehir ve kent. Bunun tek istisnası "Tepeli Toygar" adlı öykü. Okuyanda yazarın çocukluğu-na da göndermeler bulunduğu intibainı veren bu sıcak öykü taşıdığı pastoral tatla kitaptaki tüm diğer öykülerden ayrıl-sa da "bir rüya" at-mosferinde geçen anlatımı ve hikâyesinin mu-hatap alındığı "sen" in tepeli toygara benzetil-mesi sebebiyle kitabın içinde "aykırı" değil tam tersine "tamamlayıcı" bir metin olma özelliği taşıyor.

Bahtiyar Aslan'ın edebi akrabalarından ikisini Ahmet Hamdi Tanpınar ve İhsan Oktay Anar olarak görebiliriz. Hem ironisi hem dil emekçiliği ile bu iki yazarı uzaktan çağırış-tıran Aslan'ın özgün bir öykü dünyasına sar-hip olduğu ise ancak bundan sonraki kitapla-rında netleşebilecek bir durum. Zira tek çi-çekle bahçe olmadığı gibi tek kitapla da bir yazarın öykü dünyasının haritasını çizemeyiz.

Bahtiyar Aslan ilk kitabıyla ispatladığı rüştünü pekiştirmek için öykü mesaisine devam etmeli. ^

SUAVİ KEMAL YAZGIÇ

BOHEM APARTMANI

Mehmet Erikli

Granada Kitap

Daha önce Yitik Ülke Yayınlarından *Sonbahar Bitimi* (deneme) ve *Zaman Kuru-cusu* (öykü) adlı kitaplarıyla tanıdığımız Mehmet Erikli'nin yeni öykü kitabı *Bohem Apartmanı*. On beş öyküden oluşan *Bohem Apartmanı*, okurlarını Wittgenstein'in "Dili-min sınırları dünyanın sınırlarıdır." sözü ve Edip Cansever'in "Bence bir efsaneyiz biz, acılı, mutsuz ve hayal gücüyle görürüz sar-dece." dizesiyle karşılıyor.

Yalnızlık duygusunu öykülerinde ince bir dantel gibi örerek ilerleyen yazar insanın bunalımlarını, açmazlarını, çıkişsızlığını anlatıyor öykülerinde. Bilinç akışı tekniğini

kullanan anlatıcı, kahramanların iç muhase-belerini, ruh hallerini aktarırken en çok da okuru bu ruh hallerinin birinden diğerine ge-çirerek okurun kendi bilincinin derinlerine inebilmesini başarıyor.

İlk öykü Cevat Ve Öteki Yüzler. Öykü kahramanının tek başına kalışı, yalnızlığı ve ruhunun çalkantılarının etkili bir dille, kahra-manın iç muhasebelerinin ve yalnızlığının kendi sonunu hazırlamasının anlatıldığı öykü.

Kitaba adını veren Bohem Apartmanı öyküsünde yazar, terk edilme duygusu yaşa-yan kahramanın çalkantılarını, ruhundaki acının geçen zamandan payını almadan artı-şını anlatıyor.

Günlerden Bir Gün'de, işinden çıkartılan öykü kahramanın tüm olumsuzluklara rağ-men iş arayışı anlatılıyor.

İki Bin Onbir'in Güzel Düşleri, eşini kaybeden kahramanın yalnızlık duygusunun ve nöbetlerinin ağırlığına şahit olunan, yalnızlık duygusunun girdabında kalmış kahra-manın yaşadığı atmosferin anlatıldığı imge yüklü iyi bir öykü.

Bilinç Dışı Olayı ise kahvede yaşanan tatsız bir olayın ve kahramanın öldürdüğünü sandığı dilenci kılıklı bir adam etrafında şe-killenen, anlatımın kuvvetli imgelerle kurul-duğu öykü.

Hayat Bu adlı öyküde bir banka veznedarının samimi hayatına, şiiir severliğine, rüya-larına ve en çok da veznedarın kendisine hayran bırakarak bankada yaşanan olayı us-talıkla hikâye ediliyor.

Sıradan Bir Cumartesi'nde, sıradannış gi-bi görünen bir günün, elinde horoz şekeri yü-reğinde şekerin anlamını on beş yıl saklayan bir kadınla, horoz şekerinin hikâyesine vâkıf olacak adamın renkli tanışması konu edilir.

Sevgili Düşüm'de iki sevgilinin ayrılma sebebi 'yasak bir düş' olarak anlatılır.

İşsiz ve Aşsız, kurgusu ve anlatımıyla dikkat çeken bir öykü; bisiklet tamircisi Ni-hat ile terzi arkadaşının işsiz kalışı anlatılır. Yazar, öykü kahramanın mesleğini özellikle bisiklet tamircisi olarak seçip günümüz ço-

H E C E Ö Y K Ü

cuklarının bilgisayar başında vakit geçirmelerine de vurguda bulunuyor.

Ölüm Ya Da Kalım, yazarın okurda hiç şüphesiz kalıcı etkiyi yakaladığı öykülerinden biri. Okurun tüm dikkatini Bağdat'ta yaşanan savaş ve savaş öncesine çeken başarılı bir anlatım. Yazar savaşın yıktığı hayatlara tanık ederken, ruhunuza kenetin barut kokan savaştan arta kalan sokaklarında gezdiriyor. Öykü kahramanının cevap bekleyen sorularıyla yüzleştiriyor. Anlatıcının ve okurun ruhunu aynı havuza dökerek birleştiren öykü gerçekliğini yaşıyor.

Malum Olmayan Hayat, yaşamını topladığı çöpleri satarak kazanan kahramanın etrafında çevrelenmiş yalnızlığın anlatıldığı, şaşırtıcı sonla biten bir öykü. Öyküyü okuduktan sonra kahramanla birlikte aynı soruyu sorduruyor: "Yalnızlık bulaşıcı mıdır?"

Suç ise başgardıyan Asım'ın mahkûmlarla birlikte kendini de mahkûm edişini ve mahkûm Suphi'nin sanrılarının anlatıldığı bir öykü.

Yavaş Şehir, çevremizde ya da benliğimizde biraz da bizle yaşayan Yavaş Şehirli insanları hayatlarının ayrıntılarıyla birlikte okumaya, seslerini duymaya davet eden bir öykü.

Bohem Apartmanı'nda ki çoğu öykü şaşırtıcı sonuçlar veren dikkatler ürünü. Yazarın kimi öykülerinde kendi kişiliğini gizlediği, zaman zaman yazar kimliğiyle ortaya çıktığı okuyucuya hitap ederek onunla diyalog kurduğu, bazen öykü kahramanına, bazen olay örgüsüne müdahale etmesi de gözden kaymayarak öykülerinin samimiyetini artırıyor.

Kitaptaki birçok öykünün girişinde, öyküye dair ipuçlarını ünlü düşünürlerin sözleriyle sunan Erikli, öykülerini okumaya değil, yaşamaya davet ederek okuyucuyu da *Bohem Apartmanı* sakinlerinden biri olmaya çağırıyor. ^

AYŞE BAĞCIVAN

